

644
1975/4

מכון
המחקר
המרכזי

המרכז

7

1975

საქართველოს კომპარტიის ხენსრალური კომიტეტისა და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს დადგენილება

საქართველოს სსრ
შოთა რუსთაველის
სახელმწიფო პრემიის
მინიჭების შესახებ

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭომ განიხილეს საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული ლიტერატურის, ხელოვნებისა და არქიტექტურის დარგის საქართველოს სსრ შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო პრემიების კომიტეტის წინადადება და დაადგინეს, რომ 1975 წლის საქართველოს სსრ შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო პრემია ლიტერატურის დარგში მიენიჭოს მირზა გედეონის ძე გელგანს (სიკვდილის შემდეგ) — დიდი სამამულო ომის წლებში შექმნილი ნაწარმოებებისათვის.

სსსრ

13092

218

გამოცემის მაცხარება ვალი

7

ივლისი

1975

თბილისი

სამ. კვ. ცვ.ის გამოცემლობა

ლიტერატურულ-მხატვრული და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური შერჩევა

საქართველოს ალკა ცენტრალური კომიტეტისა და მხარეთა კავშირის ორგანო

კ. შარჭის საზ. საგ. სს
სახელმწიფო რესპ.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

3- სახელი — მისი უკვდავება!

პროზა, პოეზია

5- იმრავე ქვერთელიძე. ლექსები

8- დილარ ივარდავა. ლექსები

11- არჩილ სულაკაური. კაწაწინა ნიგვზის ტოტი მოთხრობა

32- მურმან ჯგუზური. ლექსები

35- მიხეილ ქვლივიძე. ტულიკები. მოთხრობა

43- გოდამიძე ვიწროვლი. მოთხრობები

57- ავთანდილ გალდავაძე. მოთხრობები

73- აკაკი მასხაძე. ლექსები

76- ნოდარ ჯალაღონია. ლექსები

79- ბაბუაშვილი ბაბუაშვილი. მოთხრობები

89- გივი ბერაძე. მოთხრობები

95- ნაფი ჯუნიორი. შემოღობვის მფლობელები. ლექსი. თარგმანა გივი გეგეჭკორმა

ნარკვევები

97- ალექსანდრე სამსონია. ხომალდი და ადამიანი

ხუთწლედანი ჩემს სოფელში

103- ილია ალანაშვილი. გაუწილადი კვირები

წერილები

110- ანაიდა მესტაველი. დინოზავრის ნაპაღვეზო

117- მურმან თავდოშვილი. ახალი სახელები

124- იური კაპარაძე. აკად. ნ. ბერძენიშვილის ისტორიოგრაფიული ძეგლები

138- მასილ მფაღლიშვილი. უპირველესი პანკრი

სკორტი

151. მთარ გაგუა. გორის პანორამა

მთავარი რედაქტორი

ჯანსუღ ნარკვევები

ხარედაქციო კოლეგია:

გაგუა ამირაშვილი,
ვალერიან ბაქრაძე,
გურამ გვარდნიშვილი,
გივი გეგეჭკორი,
რინეზა გორდუნიანი,
გიორგი გუგუნი,
ნოდარ დუმბაძე,
მერაბ ელიოშვილი,
ედუარდ მანაშაძე,
ოტია კაპორი,
(მასხუხიშვილი მდივანი),
ნუგზარ წერეთელი,
ტარიელ ჯანაშვილი,
რეზო ვიწროვლი.

სახელწი მისი — უკვდავება!

1941 წელი. მთელი საბჭოთა ხალხი აღსდგა ფაშისტური გერმანიის წინააღმდეგ.

„არც ერთი ნაბიჯი უკან“ — იყო ბრძანება მთავარსარდლისა და ისინიც, ქედმოუხრდენი, სისხლის უკანასკნელ წვეთამდე იცავდნენ სამშობლოს მომავალს, მის ხვალისდელ დღეს. სამშობლოს მიწამ, მათივე სისხლით მორწყულმა მიწამ, გულში ჩაიკრა მგზნებარე მამულიშვილთა სიცოცხლე.

კედებოდნენ და დანარჩენებს მოუწოდებდნენ: „ბედნიერებაა მოკვდე მამულისათვის, გამარჯვებული მამული არ დაგივიწყებსო“.

იმ ქარიშხლიანი დღეებიდან ახლაც მოგვესმის: „სჯოზს სიცოცხლესა ნაძრახსა სიკვდილი სახელოვანი“... „სამშობლო, დედის ძეძული, არ გაიცვლება სხვაზედა“... „სამშობლოსათვის, სტალინისათვის!“... „კვდებით, მაგრამ არ ვნებდებით“. ჩვენი ძლიერმოხილი მამულის კედლებს ქართული სიტყვის ძალაც ამაგრებდა, ქართული სიტყვა ჭარისკაცით იბრძოდა ქვათა სამტეხლოებში, მოწინავე ხაზზე, პარტიზანებთან, ქარში, გრიგალში.

ქერჩის მცხოვრებთა დახმარებით, უკრაინელი და რუსი ძმების დახმარებით და ხელშეწყობით, საქართველოდან წარგზავნილებმა წმინდა მიწიდან, 1975 წლის 4 მაისს ამოასვენეს ძვირფასი ნეშტი შინმოუსვლელი, უსახელო ქართველი კაცისა. ვინ არის იგი, ნუთუ მართლა უსახელოა? არა, მეგობრებო, იგი დღეს ყველაზე სახელიანია, მას ერქვა ერთი სახელი — აჭიმუშკაიმ გმირის სახელიც მიუმატა; დღეს იგი ყველა მომლოდინე დედის შვილია, ყველა მომლოდინე სატრფოს საქმროა, ყველა მომლოდინე მოტირალი დაის ძმა არის. დღეს მას სამასი ათასი შინმოუსვლელის სახელი ჰქვია: ზურაბი, ჰქვია, ირაკლი ჰქვია, ვახტანგი, გიორგი, ზეზვა, მირზა, იაკობი ჰქვია, პაატა, ოთარი, ავთანდილი ჰქვია.

კოჭბაანიდან წასული ბიჭია, გორელია, სურამუშელია, თელაველია, სენაკელია, მახინჯაურელია, ყანოზელია, გუთურელია, — საბჭოთა ჭარისკაცია, ჩვენებურია, ჩვენი ღვიძლია, მისთანათა ძვლებზეა აშენებული ჩვენი მამული.

საქართველოს გზებს, გზებზე მოგროვილ ათასობით ადამიანის ტალღას გმირული მკერდით მოარღვევდა ოცდაათი წლის შემდეგ დაბრუნებული ჭარისკაცი.

ეს ის ჭარისკაცია, რომელსაც მწვანე გიმნასტურაში გახვეული ვაზნები სიკვდილამდე არ მოუშორებია, ყველა ბოლომდე დაუცვლია, ხოლო ერთი, მთავარი და უკანასკნელი, თავისთვის შენახვს.

ვინ იცის, ვინ არის იგი, იქნებ გაგანია ომის დროს, შვიდი ნოემბრის პარადზე, სხვა მამულიშვილებთან ერთად, გმირ საბჭოთა ჯარისკაცებთან ერთად, წითელ მოედანზე აკუროთხა მთავარსარდლობამ და გზა დაუღოცა დიდი ბრძოლებისაკენ... ვინ იცის, მაგრამ მთავარი ისაა, რომ არავინ და არაფერი დავიწყებული არ არის.

სუსხიანი და სისხლით მორწყული იყო შენი გზა საქართველოდან ქერჩის მიწამდე.

შენს დიად სამშობლოს სჯერა, რომ სწორედ შენ გეკუთვნის, განუმეორებლად ვაუკაცური და გაბედული სიტყვები, უველა ჯარისკაცის გულიდან და გონებიდან კედელზე გადასული სიტყვები: „ვკვდებით, მაგრამ არ ვნებდებით“.

სწორედ შენზე თქვა მამულისათვის თავდადებულმა, მტერზე ათასგზის გამარჯვებულმა მირზა გელოვანმა:

მე გამარჯვება დამაბრუნებს
თქვენთან, სწორებთან,
მე გამარჯვება გადამიყვანს მთებზე,
ქედებზე,
ყოველი წვიმა თქვენს მდულარე
ცრემლს მაგონებდა,
და ის ცრემლები გამარჯვების
გზებს მიქეზებდნენ.

შენ დღეს სამშობლოში ხარ, ქართულმა მიწამ, მრავალგზის სისხლით მორწყულმა ქართულმა მიწამ მიგიბარა გამარჯვებული მამულის „გამარჯვების პარკში“.

ვაშა შენს სახელს, სახელოვანო დიმილის ბიჭო!

ვაშა შენს დიად სამშობლოს, რომლის თავისუფლებისათვის ბრძოლაში დაციი! ვაშა იმ დროს, როცა მკვდრებით აღსდები!

სამარადისო დიდობა გმირებს!

ს ი ა მ ა ყ ე

ემაყება

ნაყოფს და ფოთოლს,

რტო საკუთარი —

როგორც მამული;

მიგია თივა —

გრილი და თოთო

და ცხელი ქვების —

ამდის აღმური.

ღიჭსა და ხენდროს,

ძირტბილის ფესვებს

წამლად ვუზავენ, —

საფენ-საღებუნად —

ხელებდაკოჭრილ მსვენელსა და მთესველს —

მიწით და წვიმით რომ გამაბრუა.

ვძებნე და ვძებნე ასო თუ სიტყვა,

ყველა ჭონა და ყველა არული.

და ვისაც გიყვართ,

და ვისაც გიყვართ! —

მე თქვენთვის მინდა ეს სიყვარული;

ვისაც —

ჩაიმი გულს აწევს ხინჯად,

ვისაც ფილტვები ტკივა ხველებით, —

იმისთვის იყოს,

იმისთვის მინდა

მეაფთიაქის თეთრი ხელები.

მე მხრებზე მადევს კოსმოსის ფერფლიც

და გუდაც —

სავსე ჭრელ-ჭრელი ზღაპრით:

და თქვენთვის მინდა,

და მხოლოდ თქვენთვის

ახალწლის თოვლი,

პური და თაფლი.

ვეძებ მიმინოს —

დაკარგულს ცაში,

და ვეძებ წვიმებს —

ჩამოცლილს ციდან;

და ვისაც უნდა —

შემოკრას ტაში —

ორივე ხელი

იმისთვის მინდა!

ბ ე შ ი

ის რო ტოტს აახლის თავს, —

მე ხელაწეული ვწვდები;

ორად ორი ბიჭი ვართ —

მე და თამაზი — ძმები.

... თამაზი გამოლაღავს სბოებს,

მე ძროხებს გავიგდებ წინ...

ვედებით ღობეს და ყორეს,

შურდულის სატარეებს ვჭრით.

ჩირგვებში გოგავენს ვდევთ,

ჯილეში ღორჯოებს ვიჭერთ;

ნეტა იმ პატარა ძმებს,

ნეტა იმ პატარა ბიჭებს...

... დაღლილი ვუბრუნდებით საწოლებს,

გავჭირვეულდებით განგებ:

მამას ომის ამბებს ვაყოლიებთ,

ბებოს, რა თქმა უნდა, — ზღაპრებს

მერე — სულ ჭურვების წვიმაა,

ძილში სულ დევები გვდევნენ...

ნეტა იმ ბებიას და იმ მამას,

ნეტა იმ ცხრათავიან დევებს.

ორად ორი ბიჭი ვართ:

მე და თამაზი — ძმები;

ის რო ტოტს აახლის თავს, —

მე ხელაწეული ვწვდები.

... კაცი სოფლადა ხარ ფხიზელი,
სოფლად ჩაფერება არ არი:
ათასი მომსვლედი, მიმსვლედი,
სახლკარი, ვენახი, მარანი...

ცხოვრებაც ტკბილია და მწარე...
ხრამში გადაჩეხავს მორჩილთ:
ვჩინით სავენახე სარებს,
ვახვევთ ვენახებს და ვმორჩნით.

ჭურის რეცხვაა და ვდაობთ,
ჭადრაკს ვთამაშობთ და ომია:
— ვერ გაგირეცხია, ძმაო!
— სვლას ვერ დაგიბრუნებ, თომია!

ბუხართან მოვიდგამთ დოქს,
ვთბებით და ნელნელა ვთვრებით...
და... ვწვებით უდროო დროს
მე და თამაზი — ძმები.

... ამასობაში კი უცებ
შამოგვთენებია ხელში;

შემომატებიან ფუძეს
ლეკვები — ჯიშის და გეშის:

ზაალი, ეკა და გიგა
მაგიდას მიუჯინეს ძალით;
რძე უღვათ წინ თითო ჭიქა,
თან გაქცევაზე აქვთ თვალი;

გარეთ ელოდებათ ღელე,
სირბილი, სიცილი, ხარხარი...
შენ კი იჯექი და წერე
მათი ამბავი და ხამბარი.

წყალზე მიათრევენ ფაცერს,
ჩირგვებში გოგავენს სდევნ...
ნეტა ამ პატარა და-ძმებს
და მათ ცხრათავიან დევებს.

... ჯერ კი, კვლავ ბიჭები ვართ
მე და თამაზი — ძმები.
ის რო ტოტს აახლის თავს, —
მე ხელაწეული ვწვდები...

ორი ნაწყვეტი დაუშვარელი პოეზიდან ანუ სიზმარი და ცხადი

1. ს ი ზ მ ა რ ი

ეს ყველაფერი არის ზღაპარი:
კლდეზე ვკიდევარ — (კლდეა პიტალო).
და ყველა ფრინველს ვთხოვ და ვაბარებ,
რომ სალამური ამომიტანონ...

მოვხსენი თავი ტყუილის გუდას, —
სახელდახელოდ გადავსხი ქვევით,
ვინც მე მიყვარდა და ვინც მე მძულდა —
ხელმწიფის შვილი და კოჭლი დევი.

მე ვარ ვეზირი!
მე ვარ ვეზირი,
მაგრამ არ მსურდა ყოფნა ვეზირად!
და ვეზირობით გულამრეხილი,
აქ ამოველ, რომ მიწა მეზილა,

ახლა საცაა — მოვა წიქარა,
დრუნჩს მომადებს და მეტყვის ზმუილით:
ვინ მოკვდა, და ვინ — რა დამიბარა —

ზოგი — მართალი, ზოგი — ტყუილი,
ზოგი —
მართალი,
ზოგი —
ტყუილი.

2. მ ხ ა დ ი

დიდი ხანია — მოკვდა ვეზირი,
მოხუცი სულით და ხნოვანებით;
გასუქებული და გაზეზილი —
საფლავის ბალახს ძოვენ ხარები.

ვის ჯერა გლოვის და მწუხარების,
რისი ვარდები, რისი იები... —
გულდამშვიდებით ძოვენ ხარები
და კუდით ბუზებს იგერიებენ,
და
კუდით
ბუზებს
იგე-
რიებენ...

მეტამორფოზა

ის დაიბადა იმიტომ, რომ
ეწერა ლექსი!
ის კი იმიტომ —
ერჩინა თავი!..
და გუგუნებდა
ერთნაირად
ორივეს
მკერდში
გული —
ყველაზე
ძლიერი
ძრავი...

... შეწყობილია სიმებთან სიმი —
ერთი წერს ლექსებს...
მეორე კი — თავს ირჩენს იმით.

ელის კოლხიდა ქართველ ვაჟკაცებს

ყველა ოდიდან, ყველა ქოხიდან
უკვე აენთო ცარგვალზე ოქრო,
ისევე ამღერდა ძლევეთ კოლხიდა —
ჭონჭყსა და წუმპეს უგერავს ბოქლომს.
აი, ძახილი, რაც მერმისის გვიტობობს,
ზღვაზე გაგვიშლის უთვალავ აფრას
და მალარიის უძველეს მითოსს
აუჯანყდება — დახაშმულ ლაფანს.
აქ გამთანგველი ქარი კეხრონი
ამოიგმინებს უკანასკნელად
და ლალუმების ხმა და ეხონი
მიწას ძარღვებად ისევე დასერავს.
დამუნჯდებიან ალბინოსები —
ადრე ტროპიკულ ციების კანკალს,
ბერძენ პოეტებს სულ სხვა მგოსნები,
თუ ჩაუთვლიან სიმღერის ნაკლად;
რადგან გავა დრო... ვის დაარწმუნებ,
რომ არც უცემდა ამ მიწას მაჯა,
ან მისთვის მზე რომ მოჰქონდათ ურმებს,
ბუღდოზერს, ტრაქტორს ან კიდევ ნაჯახს.
ჯილოებით და ლაფით ხერგილი,
(მერე გარდიტა ედემის ბაღად),
თუმც ადრე იყო ის უგერგილო,
ვერ ერეოდა საკუთარ ბალღამს.
მაგრამ ყველაფერს ირწმუნებს კაცი,

თუკი ერთი დღით ჩავა კოლხიდას —
ამგვარი რწმენა ზღვას ძალას აცლის,
აღამის ძე კი უშბას მოთხრიდა.
რა შემართება! —
ორფეოსს ლირა
კვლავ გაუწყვიტა მჟღერი ჰანგებით —
ხობისწყლისა და რიონის პირას,
ხმობენ ჩაუქებს,
ქართველ ჩაუქებს,
შრომის და რწმენის ამხანაგები.
თუ ადრე კოლო მიწას კირავდა,
ბაყაყს უმღერდა ლოტრეამონი,
ის დაწყველილი გაქრა ტირადა,
მზესთან აყვევართ
სულ სხვა ბარომეტრს.
წინ არის, ვიცით, სავალი გზები,
ჯერ კიდევ ძნელი, მაგრამ გმირობის,
ამგვარი გზებით,
ამგვარი ლტოლვით, პირდაპირობით,
ამხანაგებო, მომავალს უნდა
საქმე და საქმე!
და სწორედ მაშინ,
მივხვდებით, ჩვენი ქრისტე და ბუდა
არის შექმნაში და ძიებაში.

მითხარ, ბეჩაო, ასკინცილათი,
ბილიკს მიჰკეცავ უკვე ბებერი?
შუკი ცრიატა საგალს მინათებს,
შუკი — მიმწუხრის დამამხობელი.

ნათელ-მირონო, მსასობრ ხილვად,
ზარებს დავჯეჯგავ წარსულის ხმობად?!
დაღვენთილ დღეთა სანთლად თუ ვღირვარ,
მტლად დავედები იმ ყრმობის ქობას.

ყოველდღე ვფიქრობ:
„ხვალიდან ნახავთ,
აი, მერწმუნეთ
სულ ახლებურად,
სულ სხვანაირად
უნდა დავიწყო ცხოვრება ჩემი“...

... ეს მერამდენე წელია უკვე,
რომ არ ელევა
ამ ქადილს „ხვალე“.
... ჰო, ვფიქრობ, მაგრამ
იმ ათას „ხვალეს“,
იქნება წონის
დღე დღევანდელი?!
მეტი

ჩვენვე ვკლავთ ჩვენში ვნებას და წაღილს,
ჩვენ მიერ ქმნილი კანონის ძალით,
თორემ ჩვენში ხომ მსახვრალის წაღდი,
ელვარებს ახლის შეცნობის ალით.

ის ეძებს დროს და ის ეძებს მიზეზს,
ზეცის კუთვნილი ხელჰყოს მიწებად,
რათა არტისტი მშვენიერ „ბისზე“,
მიეცეს ვნების თავდავიწყებას.

დასავალზე ნახშირდება მზე მეწამული,
მომდევს ჭიხვინით გადარეული
ცხენების რემა, —

ეს ერთი ციდა ჩვენი მამული,
გესმოდეს მუდამ,
იცოდეს მუდამ,
გარდა მიწისა —
შენ ხარ და მე ვარ.

გადაზნეჟილა სევდის ხეხილი
და თითო ზღაპრის ბუდეში თვლენა,
ვარ მზის ისარით გადამეხილი
და სამუდამოდ — სიცოცხლის თემა.

ასეთი გენი,
მტანჯველი ცეცხლი,
ძარღვებში ენთოთ ადამს და ევას?
ის ოცდაათი სატანის ვერცხლი
მამულო,
ხშირად, ჰაი, რომ მე ვარ.

ხარ მარმარილო
და სვანეთის მაღალი მთები,
მაიძულებენ
ვკორტნო შენი სხივების ლეშხი, —
ვინ გაჩუქურთმებს,
ან ვის კერის ნალვერდლით თბები,
ან ვის აწუხებს
თუ სად გდია ხსოვნათა ლეში.
ეს მხოლოდ, ალბათ, უხარია
ყორანთა ჯილაგს,
ან თუ არსებობს
სიხარული ამ ქვეყნად, ღმერთო, —
ის რაც დილაა ზოგისათვის,
არ არის დილა,
ან ღამე, მითხარ, ვინდა ნახა.
ვარდებად ენთო.

დღეს ჩემი ძელების ფოსფორი კი
გინათებს წყვდიადს,
ჩემგან რა დარჩა?
ხეობებში გაჩრილი კვამლი.
დიდი ხანია მიზანს აცდა
ბერდანის ტყვია
და ვიცი ნამდვილ,
რომ დამღუპავს სურვილი დალის
თუმც შემიძლია მე იგივე,
გულწრფელად გითხრა:
სულ ერთი არის
დავიღუპე თუ ვიღუპები,
ჯანდაბას იქით,
არ დაგიდევ ბრძენსა და მკითხავს,
ის მისარია, ვიღუპები
ტანჯვის უფლებით.

კაწაწინა ნიბჳზის ტოტი

რასაც ახლა გიამბობთ, ამ რამდენიმე წლის წინათ შემემთხვა და დღემდე ვერ მომინელებია, დღითი დღე უფრო და უფრო მაწუხებს. ერთხანს გამხელასაც ვერ ვებღავდი, მაგრამ ცოტა დრო რომ გავიდა, ზოგ კოლეგას საიდუმლოდ ვავანდე ჩემი წუხილი. ერთს სიცილადაც არ ეყო, მეორე დაეჭვდა, მესამე ჩაფიქრდა, თემცა სახეზე ეტყობოდა, რომ შევეცოდე. ნახევარ საათში ეს უცნაური ამბავი უკვე მთელმა დაწესებულებამ შეიტყო და დიდადაც გამხიარულდა.

ნახეთ, წაიკითხეთ, იქნებ თქვენც გამხიარულდეთ ...

დილადრიან ვილაც მელოტი გოლიათი მოულოდნელად გამომეცხადა, — გინდა, თუ არა, მამია ვარო, — მომახარა და საკუთარ აგარაკზე დამპატიჟა, — მოდი, ამ კვირა დღეს ძველებურად შევუბეროთო. ჯერ კიდევ ძილის ბურანში ვახვეულს ეჭვი შემეპარა: ნამდვილად ეშლება, სხვა ვგონივარ-მეთქი. ბევრი იცინა, — არა გრცხენია, ბიჭო, მთელი ხუთი წელი ერთად ვსწავლობდით და როგორ ვერ მიცანიო...

ბოლოს და ბოლოს, რა უნდა მექნა, ჩემი გულმავიწყობა მორცხვად ვაღიარე, მოვუბოდიშე კიდევ, — რას ვიფიქრებდი, თუ ასე გამოიცვლებოდი-მეთქი.

თავი შინაურულად ეჭირა: მოსვლისთანავე საწოლზე ჩამომიჯდა, ადგომა და ჩაცმა არ მაცალა. მე მაინც წამოვიწიე და წამოვჯექი, ის კი შიშველ ჩხრებზე ხელს მიტყაბუნებდა. ბევრს უმბრობდა და, როგორც მოგახსენეთ, ბევრსაც იცინოდა.

სტუდენტობის ამბებიც შემახსენა: შესვენებებზე მეორე სართულის ვესტიბიულში გიყვარდა დგომა, ათ წუთში ორ-სამ „პრიმას“ ეწეოდიო...

ერთი სპორტული პიჯაკი გქონდა და ყველა, შინაური, თუ გარეული, პაემანზე იმ პიჯაკით დადიოდაო...

ერთი სიტყვით, მეხსიერებით დამჯაბნა.

მერმე, როგორც დიდი ხნის უნახავებს სჩვევიათ ხოლმე, დროის უკუღმართობაზე ჩამოაგდო საუბარი. შეწუხებული ჩანდა, დრო ასე გამთიშველი რომ აღმოჩნდა: ძველ მეგობრებსა თუ ამხანაგებს უწყალოდ აშორიშორებდა, აღარ ახვედრებდა და ვერაგულად უსპობდა შეხვედრების სიხარულს.

ყველაფერი წრფელად, გულის ამარჯულებლად ითქვა. მე ალბათ გული ამიჩუყდებოდა, მამია ჩემ საწოლზე რომ არ ყოფილიყო ჩამოძვდარი. ადგომას ვერ ვახერხებდი, თანაც დილიდანვე ცხელოდა და ეს გოლიათი მაჯალაჯუნასავით მაწევებოდა.

დროისა და ცხოვრების უკუღმართობაზე საყვედურები რომ მოათავა, მომიბრუნდა და ამიხსნა, როგორ უნდა მიმეგნო მისი აგარაკისათვის. მანქანას თუ დაიჭერ, აქედან ორმოციოდე წუთში ჩემს ჭიშკართან მოგაგრაილებსო, — მითხრა.

მერმე წამოდგა.

მთელი ეს დრო დაჰიმული ვიყავი, მაინც ვცდილობდი ძილის ბურანთან თავის დახსნას, იქნებ როგორმე მამიას სიტუატე გავიხსენო-მეთქი.

ამასობაში შარვალი ჩავიცვი და სპორტულ ფლოსტებში წავყავი ფეხი. ის კი ოთახში ბოლოსას სცემდა და მწვა-

ნე კუბოკრული ცხვირსახოცით კისერ-
სა და სახეზე გამოჟონილ ოფლს იმშრა-
ლებდა. თან კედელზე დაკიდებულ ჩემს
ნაცოდვილარს ათვალიერებდა. მე პრო-
ფესიით არქიტექტორი ვარ, მაგრამ ხან-
დახან ყრმობისდროინდელი გატაცება
მომეძალებს, სახატავად წამცდება ხე-
ლი. ჩემს ტილოებს მამიაზე, ეტყობა,
არავითარი შთაბეჭდილება არ მოუხდე-
ნია, კედლებს გულგრილად ჩამოუარა...

მაღალი,
ხმელ-ხმელი,
წითური,
ხუჭუჭთმიანი ...

რომელიც ყოველთვის მოკრძალები
თი გიღიმოდა, თუკი სიგარეტს გაუ-
წვდიდი ...

— ხომ არ მოსწევ? — ვკითხე და
ჯიბიდან სიგარეტის კოლოფი ამოვიღე.
— არა ... მე მაშინაც თქვენი წამხე-
დურობით ვეწეოდი! — მისაყვედურა,
თითქოს ოდესმე დამეძალებინაო პაპი-
როსის მოწვევა.

ხუჭუჭთმიანი,
წითური,
ხმელ-ხმელი,
მაღალი,
ჭორფლიანი ...

რომელმაც ერთხელ სოფლიდან ჩა-
მოტანილ პურ-მარილზე დაგვაპატიყა ...
ერთი ძველებურად შევუბეროთო,
— ალბათ იმ პურ-მარილს გულისხმობ-
და.

თითქოს მიმიხვდა, მხოლოდ ახლად
რომ ვიცანი. შემწყყნარებლად გამიღო-
მა და, ცოტა არ იყოს, შემრცხვა. მაგ-
რამ იმწამსვე განურჩევლობის გრძნობა
დამეუფლა, რადგან ამ კაცთან, არც მა-
შინ და არც ახლა, არაფერი მაკავში-
რებდა. იმ შემთხვევით ურთიერთობებს,
რაც აქ ვაიხსენებ, არასოდეს ავსუღელ-
ვებოვარ და დღემდე არც მომგონებია.

— დაცოლშვილდი?

— კი. — ვიცრუე და გაეწითლდი
ვიდეც. რატომღაც არ მინდოდა ამ კა-
ცისთვის სიმართლის თქმა, მოსვლისთა-
ნავე ავითვალისწუნე.

— დიდი ხანია?
— არც ისე.
— რამდენი გყავს?
— ორი.
— გოგოები?
— გოგოც და ბიჭიც. — ქართული
„კლასიკური“ წყვილი ვამჯობიან.
— სად არიან?
— სოფელში, ჩემ სიდედრთან. —
თანდათან შევტოპე და თვითონვე დავი-
ჯერე, რომ ცოლ-შვილი სოფელში მყავს
სიდედრთან გაგზავნილი.
მამიამ უცებ მოიწყინა. მაგრამ მოწ-
ყენა ასევე უცებ დაუხსლტა სახიდან,
თითქოს კლდეზე დაუცურდა ფეხი.
— ბინის გამოცვლას არ აპირებ?
— კი, მპირდებიან. — ესეც ახალი
ტყუილი.

— საქმეს მიწოლა უნდა!
— მივაწვები, ჭერჯერობით არა მცა-
ლია.

როგორც ჩანს, მამიამ ჩემი დაკითხვა
მოათავა ანდა ყველა ცნობა, რომელაც
აინტერესებდა, უკლებლად მიიღო. ახ-
ლაც შემწყყნარებელი ღიმილით მომა-
ჩერდა. მე ისეთი შთაბეჭდილება დამრ-
ჩა, თითქოს რაღაც მაპატიო, თითქოს
კარგად მიცნობდა და ჩემგან, რაც ახლა
ნახა და მოისმინა, ამასაც არ მოელოდა.

წელან თვითონ არ გაუშენელია და
არც მე გამხსენებია, სოფლიდან ჩამო-
ტანილ პურ-მარილზე რატომ დამპატიყა.
ჩემს მეხსიერებაში კი ბინდისფრად ამო-
ტივტივდა იმ სტუდენტური ღრებობის
მიზეზი: სწორედ ამ კაცის მაგივრად ჩა-
ვაბარე მასალათა გამძლეობა — საგანი,
რომელსაც თითქმის ორი წელი ვერ აბა-
რებდა და რის გამოც იმსტიტუტიდან
რიცხავდნენ. ახლა აღარ მაგონდება, ვინ
მთხოვა ან რისთვის წავედი ასეთ და-
ნაშაულებრივ რისკზე. ალბათ შემეცო-
და.

— ამ სიცხეს ორი-სამი საათითაც
რომ გაეჩქე, ისიც საქმეა! მე ველარ
ესუნთქავ, ვიღრჩობი... ხედავ, რა
დღეში ვარ?! — მწვანე ცხვირსახოცი
კიდეც ერთხელ შეიმშრალა ოფლი. —
ღმერთმანი, კარგად უძლებ...

უზარმაზარ ოთხკუთხედ ქვის ზოდ-
სა ჰგავდა. ვიდექი და შტერივით შევ-
ცქეროდი. სხვა რა მექნა?! ვერაფრით
ავსენი მამის აღრიანი დარბაზობის
მიზეზი. რატომ მოვიდა, რა უნდოდა ამ
კაცს ჩემგან? ვითომ მოვენატრე? ჩემ-
თან ქეიფისა და დროსტარების სურვი-
ლი მოეძალა და ვერ დაოკა? თუმცა
ვის სადილობოს შევალიე თითქმის
მთელი თვე? რასაკვირველია ამ კაც-
სას! იქნებ ამიტომ მომავითხა თუხთმე-
ტი, თუ თექვსმეტი წლის შემდეგ. იქ-
ნებ ბოლოსდაბოლოს ირწმუნა, სანთელ-
საქმეველი ჭეშმარიტად რომ არა ჰკარ-
გავს თავის გზას. თუმცა მაშინ, ღვთის
წინაშე, მეუბნებოდა. — შენი წყალო-
ბით, თორემ ინსტიტუტს რა დამამთავ-
რებინებდაო.

ინსტიტუტის დამთავრებამდე გაქრა
ეს კაცი ჩემი თვალსაწიერიდან: ერთხე-
ლაც არ გამხსენებია, მიმავიწყდა, რო-
გორღაც გამომჩა, აღარ დავინტერესე-
ბულვარ მისი ბედით, მისი არსებითა და
არსებობით. სათვალავში აღარ ჩამით-
ვლია, თითქოს არასოდეს მცნობია და
არც ოდესმე შემხვედრია ცხოვრების
გზაზე.

— მთავარი მაინც მანქანის ფულია!
თუ ფული არა გაქვს, გასესხებ. — გა-
მეხუმრა, კიდეც ერთხელ მომიტყაპუნა
მხარზე ხელი ძველი ძმაცაცოვით და რა-
ღაცნაირი ორჭოფული ღიმილი გამოი-
მეტა. — ფულის მეტი რა გექნება,
ცნობილი არქიტექტორი ხარ!

მამია წავიდა.

წავიდა ისევე მოულოდნელად, რო-
გორც მოვიდა.

— ასე უპატივცემულოდ როგორ
გაუშვი?! — მამიას წასვლისთანავე შე-
მოიხედა ოთახში ჩემი მასპინძლობ-
თ გაცემულმა დედამ.

— ეჩქარებოდა. — გავიმართლე თა-
ვი.

— ჩაი მაინც შეგეთავაზებინა.

— როგორ შეატყე, ეგ კაცი მუშა-
ბიანი ჩაის სტუმარი იყო? — თვითო-
ნაც არ ვიცოდი, მამიას მოსვლამ ასეთ-
ნაირად რატომ გამაღიზიანა.

მაშინვე შუშაბანდში გაველი პირის
დასაბანად. ონკანთან მოსულს დედაჩე-
მის ხმა დამეწია:

— რომელ პერანგს ჩაიცმევ?

— სულერთია. — მივუხე ანგარიშ-
მიუცემლად.

დედაჩემის შეკითხვამ და ჩემმა პა-
სუხმა ცოტათი გამამხიარულა. სულაც
არ ვაპირებდი მამიას აგარაკზე წასვლას,
დედა კი უკვე პერანგს მირჩევდა ჩასაც-
მელად. მეც ვითომ მივდიოდი და სულ-
ერთი იყო, რომელს ჩავიცმევდი.

ყოველთვის დათრგუნულად და დამ-
ცირებულად ვგრძნობ თავს, როცა აღა-
მიანები არაფრად დავიდევე შენს ნება-
სურვილსა და გუნება-განწყობილებას,
არც იმას იკითხავენ: დრო თუ გაქვს,
დღეს რამდენიმე საათით რომ მესტუმ-
როო. დაგვატიყებენ და მორჩა! შენც
კეთილი უნდა ინებო და ესტუმრო, თა-
ნაც უნდა ეწვიო მაღლიერების გრძნო-
ბით აღვსილი. მიხვალ და ვიღაც ბევეი-
რათი თამადა სუფრის მონად გადაგაქ-
ცევს, გამოგათავყვანებს გაუთავებელი,
უუგრძესი საღმეგრძელოებით, ზმას არ
ამოგაღებინებს, ისე ჩაგასაზამ ყანწებით
ღვინოს... მერმე გამღერებს, გაცეკვებს
და თავის უკბილო ჭუმრობაზე გახარხა-
რებს კიდეც.

ჩვენი ამის ხმამაღლა თქმა მკრებე-
ლობად, ყოველ შემთხვევაში, სირცხვი-
ლად მაინც ითვლება. მეც ჩემი აზრი
ხმამაღლა არასოდეს გამომიტყვამს, ალ-
ბათ მეშიზოდა, ქედმაღლობასა, თუ უკა-
დრისობაში არ ჩამომართვან-მეთქი. ვი-
ცოდი, ბევრი შეურაცხყოფილი დამრჩე-
ბოდა, — შე დალოცვილო, რახან გვა-
ტიყებ, კეთილ ინებე და მეაბლეო!

უმეტესად თავი არ დამიზოგავს და
ვსლებივარ. მაგრამ ბოლო დროს აშკა-
რად ვგრძნობდი, ამგვარი სუფრები რო-
გორ მაღიზიანებდა და ნერვებს მიწეწ-
და. განსაკუთრებით მაშინ, როცა ვზე-
დავდი, სუფრა ანგარებისა იყო, რაღა-

არჩილ სულაბაძე

ბაწაწინი ნიშნის ბიტი

ცისა და ვილაცის გამო გაეშალათ... გა-
ლიზიანებული მალე ვთვრებოდი და სი-
სულელეებსაც დაურიდებლად ვრო-
შავდი. სტუმრები ხშირად უხერხულა-
დაც კი იშმუშნებოდნენ და მოუთმენ-
ლად ელოდნენ ჩემს საბოლოო დაცე-
მას. მერმე უკვე შეიძლებოდა დაცემუ-
ლის ზრდილობიანად გასტუმრება, რა-
თა ოჯახში დარჩენილთ დამშვიდებუ-
ლად ექეიფათ და დაეგვირგვინებინათ
პურ-მარილი ისე, როგორც იმთავითვე
იყო ჩაფიქრებული და გამიზნული.

იმ კვირა დღეს სამსახურიდან წამო-
ღებული სამუშაო უნდა დამემთავრებინ-
ა. ამას თითქმის ხუთი-ექვსი საათის
თავაუღებელი შრომა სჭირდებოდა. მა-
რთლაც თავაუღებლად ვიშრომე. მერმე
დაღლილი და სიცხისაგან გასაფთებუ-
ლი აივანზე გავედი სულის მოსათქმე-
ლად. მზე გადახრილიყო და ჩრდილი
დასდგომოდა ჩვენს პატარა, რკინის
აივანსა და მოასფალტებულ ვიწრო
ჩიხს. მაგრამ ავვისტოს მზით გახურებუ-
ლი ასფალტის ხვატი მეორე სართულამ-
დე კიდევ აღწევდა და აივანზე გამოსუ-
ლი კაცი, თუნდაც ჩემსავით შორტებისა
და მაისურის ამარა, შვებას ჩრდილშიაც
კი ვერ იგრძნობდა.

შინ შევბრუნდი.

საკუჭნაოში რეზინის გრქელი შლან-
გი მოვძებნე და ერთი ბოლო ონკანს
მოვარგე. მეორე — გარეთ გავიტანე.
აივნიდან დედაჩემს გავძახე, — წყალი
მოუშვი-მეთქი.

ჯერ აივ-ნი გავაგრილე, მერმე მო-
ჯირს გადავეყუდე და წყლის ნაკადმა
თქრიალი გაადინა ასფალტზე. ქუჩაში
კაცის ჭაჭანება არ იყო და დაუბრკოლე-
ბლად ვრწყავდი იქაურობას. აკაციის ხე-
საც მივუშვირე შლანგი და დამტვერი-
ლი ფოთლები ჩამოვრეცხე.

ჩემს პირდაპირ, შუა ქუჩაში უეც-
რად ნახევრადტიტველი ბიჭი ამოიზარ-
და, გეგონებოდა, ასფალტიდან ამოძვრა.
ჯერ აღტაცებული შემომცქეროდა, მერ-
მე გაბედა, მომიახლოვდა და შემევედ-
რა:

— ძია, გამწუწე, რა!

ერთხანს აინუნშიაც არ ჩამიგდია მი-
სი ხეწწნა-მუდარა, მაგრამ ბიჭი არ მო-
მეშვა, თვითონ დასდევდა აქეთ-იქით
წყლის ნაკადს, პაერში იჭერდა შხეფებს
და სველ ხელებს პატარა, გამომერილ
მუცელზე იცემდა. გახარებული ხტოდა,
მთელი ჩიხი ყივიანით აიკლო.

მეზობელ აივანზე ბატონი სილოვა-
ნი გამოვიდა, ძველი, დამსახურებული
ეკონომისტი, პენსიონერი. ბატონმა სი-
ლოვანმა ცხოვრება ცალუღლად გაატე-
რა და ალბათ მარტოობისაგან თავის
დასაღწევად სისხამ დილითვე რთავდა
თავის ყბამორღვეულ რადიო-რეპრო-
დუქტორს. რეპროდუქტორი, როგორც
საპარიკმახეროში, მთელი დღე ჰქონდა
ჩართული. ახლაც აივანზე გამოსულს
რომელიღაც ოპერეტის დაშაქრული მე-
ლოდია გამოჰყავდა გარეთ. ეტყობა, ეს
ერთადერთი საშუალებაა აკავშირებდა
ბატონ სილოვანს გარე სამყაროსთან.

— ავაშენა ღმერთმა! — მითხრა მო-
სალმების შემდეგ, — დღეს ნამეტანი
ცხელა.

— საშინლად. — იქვე დავუდასტუ-
რე.

— წუხელაც ცხელოდა ... სულ არ
მიძინებია წუხელ.

— კი, ცხელოდა.

— ნამეტანია, ბატონო, ნამეტანი! —
უცებ გამიბრაზდა რატომღაც, თითქოს
პაერის ტემპერატურას მე განვაგებდი.

— ცოტას თუ გავუძელით, ალბათ
გვეშველება. — ვცადე ნუგეში.

— ნეტავი თუ გრილა სადმე ახლა?
— პასუხი რომ დავუგვიანე, მომხედა
და ხელები გაშალა, — პინგვინების ბე-
დი როგორ ინატროს კაცმა?!

ისევ გამახსენდა, მამიას აგარაკზე
რომ ვიყავი დაპატიჟებული. ეს რა უბე-
ღურება მჭირს, დილიდანვე დავკარგე
მოსვენება, გულისყური წამერთვა. შინ
წამოღებულ სამუშაოსაც გაცილებით
აღრე მოვთავაზებდი ... დედაჩემი მაინც
რას ჩამაცივდა, — გინდა, თუ არა, წა-
დი, სირცხვილიაო ...

— რად გინდათ, ბატონო სილოვან,

ანტარქტიკა და პინგვინები, აბრძანდით
აქვე, ქალაქს ზემოთ და ...

— გასაკვირი კია, ხომ იცი? აგერაა
ორ ნაბიჯზე და რამხელა განსხვავებას
იძლევა.

— ღღეს დილით დამპატიქეს და ეერ
გადამიწყვეტია ...

— შე კაცო!..

მართალი ვითხრათ, ჩემი თავისა
თვითონვე მიკვირდა. წელან თითქოს
მკაცრად გადავწყვიტე, — არაფრის დი-
დებით არ წავალ-მეთქი. ახლა კი ამ ბე-
რიკაციის წინაშე თითქოს თავსაც ვიწო-
ნებდი იმის გამო, რომ საქეიფოდ ვიყა-
ვი მიწვეული. თანაც ვითომ ვყოყმანობ-
დი, ვითომ თავპატიქეს ვიდებდი ანდა
უბრალოდ წასვლა მეზარებოდა. ბატონი
სილოვანიც აღარ მომეშვა, ჯერ მე-
ზობლურად მირჩევდა, მერმე მაძალბე-
და კიდევ, — უსათუოდ წადი, რა გინ-
და, ამ ბულში რას იხუთებოი. ახლა დი-
ლანდელივით აღარ ვლიზიანდებოდი,
პირიქით, ერთგვარად მსიამოვნებდა კი-
დეც დაძალბა.

— გაცივდება ეს უპატრონო!

ლაპარაკსა და ფიქრში გართულს
სულ გადამავიწყდა ქუჩაში მდგარი პა-
ტარა ბიჭი. ბიჭს ჩემი უყურადღებობით
ესარგებლა და წყლის ნაკადისთვის თა-
ვი შეეშვირა. წყალი თხლამანით ესხ-
მებოდა. თავითფეხამდე გაწეწული
ერთ ადგილზე ხტოდა და რაღაც არა-
ბუნებრივ ხმებს გამოსცემდა.

ბავშვს მაშინვე მოვარიდე შლანგი
და წყალი ისევ აკაციის ფოთლებზე მი-
ვუშვი. შეუა ქუჩაში მდგარმა აღმაცე-
რად ამოშვება, სველ ასფალტზე ტყლა-
პა-ტყლუპით გაიქცა, თან თმასა და სა-
ხეს ორივე ხელით იწურავდა.

თვალი გავაყოლე.

მერმე რაღაცნაირად ტანმა მიაზრა,
რომ ცუდად გავხდებოდი. მართლაც,
ცოტა ხნის შემდეგ თავბრუ დამეხება და
დავბარბაცდი. ჩემთან ერთად სასლებიც
შეტორტმანდა და შექანდა. ერთი წუ-
თით თვალები დახუჭე და კეფაზე ცი-
ვი წყალი დავისხი. მეკრდიდან ჩემდა-

უნებურად გმინვის მაგვარი ხმა აღმო-
ხდა.

თვალი გავახილე და მაშინვე მეზო-
ბელ აივანს გაგხედე. ბატონი სილოვანი
ორივე იდაყვით მოაჯირს დაყრდნობო-
და და დაფიქრებული დასცქეროდა ქუ-
ჩას.

— გაგრილდი ხომ?! რა სჯობია სიგ-
რილეს! — თქვა და მოაჯირს მოშორდა.

შლანგი აივანზე მივავდე და დარე-
ტიანებული ონკანის მოსაქერად წაყე-
დი. უკან მობრუნებულს ბატონი სილო-
ვანი იქვე დამხედა, სკამი გამოეტანა და
ფეხი ფეხზე გადადებული სიგარეტს
აბოლუბდა.

— სიგრილე კარგია, მაგრამ... წყალი
მაინც ეკონომიურად უნდა ვხარჯოთ. —
ჩემკენ არ მოუხედავს, ისე მომმართა
ბატონმა სილოვანმა.

— რას მირჩევთ, ბატონო სილოვან,
წავიდე?

— შე კაცო!..

დღემდე ვერ გავარკვეე, რა გრძნობა
მიღვივებდა იქ წასვლის სურვილს. რა
ძალა იყო ის, რასაც ვერ მოვერიე, რაც
ასე თანდათან მიპყრობდა და მიმორჩი-
ლებდა. დათქმული დრო ახლოვდებოდა
და მე უკვე აღარ ვგავდი საკუთარ თავს.
თითქოს სხვამ ჩამაცვა შარვალი და პე-
რანგი, წინდები და ფეხსაცმელები. თი-
თქოს სხვამ გამოიღო კარი, ხელი მკრა და
გარეთ გამომისტუმრა.

თითქოს ბედისწერას მივყავდი.

ტაქსის ორმა შოფერმა უარი მითხ-
რა, — აღმართში წყალი აგვიდუღდე-
ბაო. მესამე შემომთავაზა, — თუ გნე-
ბათ, სასაფლაოამდე მივიყვანთ, იქიდან
ავტობუსს გაჰყვებით ანდა სარეისო
ტაქსი შეგხვდებათ.

მესამე შოფრის რჩევა ჭკუაში და-
მიჯდა.

სასაფლაოს ჭიშკართან იმდენი ხალ-
ხი ირეოდა, ვიფიქრე, — ვილაცას ასა-
ფლავებენ-მეთქი. სულ გადამავიწყ-

არჩილ ხულაპაშვილი

პაწაწინა ნიბაზის ბოტი

და, სასაფლაო ძველი და გაუქმებული
რომ იყო.

ამ ზღვა ხალხის ნაწილი ავტობუსის
რიგში იდგა, ნაწილი — ტაქსისა. უბრა-
ლო არითმეტიკის გამო ავტობუსის რი-
გი ვამჯობინე: მსუბუქ მანქანას ოთხი
კაცი მიჰყავდა, პატარა ავტობუსმა კი
ჩემ თვალწინ რაღაც სასწაულოვით ორ-
მოციოდე მგზავრი შეისრუტა. თანაც
ერთიცა და მეორეც მოსვლას ერთნაი-
რად აგვიანებდა თურმე.

მე მგზავრთა შორის ვიდექი და მო-
თმინებით ველოდებოდი ჩემს რიგს ქა-
ლაქს თანდათან ეპარებოდა ბინდი. გაც-
რეცილი, თუ გაზუნებული ცა შეუშა-
ნევლად მუქდებოდა.

სასაფლაოდან გრილმა ნიავმა დაუ-
ბერა.

საღლაც ჩიტები ჟრუანტელის მომ-
გვრელად გალობდნენ.

ერთმა ბაკენბარდებიანმა პენსემ გა-
ნაცხადა, — ბუღბუღები არიანო. მე
სიგარეტს სიგარეტზე ვეწეოდი და ბუ-
ღბუღების გალობას ვუსმენდი.

უცებ ისევ დამეხვა თავბრუ, ცოტა
შევბრუნდი და ვიგრძენი, გული მერე-
ოდა. სიგარეტი გადავადე და გამაგრე-
ბა ვცადე... თავბრუდახვევამ და გული-
სრევამ მალე გამიარა, ახლა მხოლოდ
დაღლილობა, თუ მოთენთილობა მიმძი-
მებდა სხეულს. ერთი კი გავფიქრე, —
ჯანდაბას მამიას აგარაკი, სადმე საფ-
ლავის ქვაზე ან სკამზე ჩამოვჯდები, და-
ვისვენებ და შინ დავბრუნდები-მეთქი.
მაინც ჭიუტად ვიდექი და თვალს ვადევ-
ნებდი სხვადასხვა ფერის მსუბუქ მან-
ქანებს, რომლებიც დაუსრულებლად
მიჭროდნენ აღმართში. როგორც ჩანს,
თვალი ამიჭრელდა, გზას ზურგი შევაქ-
ციე და ახლა გზისკენ ზურგშექცეული
ვუცდიდი ავტობუსს. თან მოწყენილი
ფეიქრობდი, — სიჯიუტე ადამიანის ში-
ნაგანი სისუსტის ერთ-ერთი გამოვლი-
ნება ყოფილა-მეთქი.

საკმაოდ ჩამობნელდა, რიგიც ერთი-
ორად დაგრძელდა და მე ამ გრძელი რი-
გის მონად გადავიქციე: უკვე მენანებო-
და მისი მიტოვება, რადგან გვიან მოსუ-

ლნი შენატროდნენ ჩემს მდგომარეო-
ბას...

არ ვიცი, როგორ მოვხვდი ავტო-
ბუსში. დაქმუქნულმა და ოფლში გაწუ-
რულმა ერთი კი ვიყვირე, — ფანჯრები
გააღეთ-მეთქი! მაგრამ ჩემი ყვირილი
უდაბნოში მღალღებლის ხმასა ჰგავდა.
რამდენჯერ უარეს დღეშიც ჩავვარდ-
ნილვარ, ასეთი რამ კი არასოდეს დამ-
მართია. ამგვარად დაძახუნებული სხეუ-
ლი და სანთელდაშრეტილი სული რა-
ღაც არ მაგონდებოდა.

სიცხემა და უპაერობამ გული შემი-
ღონა. კაციშვილს არ უფიქრია ფანჯრე-
ბის გაღება, მარტო იმიტაც იყვნენ კმა-
ყოფილნი, ავტობუსში რომ მოხვდნენ.

ნახევარ გზაზე კი, როცა მეგონა, აქ-
ედან ცოცხალი ვეღარ გავალ-მეთქი, ვი-
გრძენი, არც ისე უნუგეშოდ ვიყავი გან-
წირული, როგორც მეჩვენებოდა. დაღ-
ლილობამ უცებ გამიარა, მოთენთილმა
და დაბუჟებულმა კუნთებმა თითქოს
ძველი ენერგია დაიბრუნა და, რაც მთა-
ვარია, გუნება შემეცვალა — ერთგვა-
რად გავმხნევდი და გავმხიარულდი. წი-
ნიდან გრილმა ნიავამც დაუბერა, ალბათ
ვიღაცამ გააღო ფანჯარა. ცოტათი მეც
მივდექ-მოვდექი, მგზავრები მივწი-
მოვწიე და ნეტარმა სული მოვითქვი.

მკრთალად განათებული ავტობუსი
რწყევარ-რწყევით მიიკვლევდა გზას აღ-
მართში.

ერთადერთი, ვინც იმ საღამოს სასა-
ფლაოსთან მდგარს დამამახსოვრდა,
ბაკენბარდებიანი პენსე ბრძანდებოდა.
იგი ახლაც ჩემ წინ იდგა მგზავრთა შო-
რის ჩაქედილი და თავების ზღვაში უდ-
რტვინველად ყვინთავდა.

ავტობუსში საოცარი სიმშვიდე გამე-
ფებულოცო. მგზავრთაგან ზოგი სდუმ-
და, ზოგნი წყნარად, აუღელვებლად სა-
უბრობდნენ, თითქმის ჩურჩულოთ. მან-
ქანის ხმაურში მათი ხმა არც ისმოდა.

ახლა ყველა მომწონდა და მიყვარ-
და.

მერმე ისევ ჩემს თავს დავუბრუნდი,
ოღონდ არა წიდანდელივით — დათრ-

გუხუღად და პირქუშად — საშველს რომ ვერსად ვპოულობდი. რაღაცნაირად მსუბუქი, თუ ამჩატებული ვიყავი, სხეულითაც და გუნება-განწყობილებითაც. უკვე მიხაროდა, ჩახუთულ ქალაქს გარიდებული, ერთ საღამოს მაინც სუფთა ჰაერზე, სიგრილეში რომ გავატარებდი. ისიც მინტერესებდა, რა საზოგადოება დამხვდებოდა. დარწმუნებული ვიყავი, მამია ძველ ნაცნობებს შეყრიდა. ერთი რამ მაწუხებდა მხოლოდ, ძალიან ხომ არ ვაგვიანებდი... გვიან მისვლა მეუხერხულებოდა.

ავტობუსმა ისეთი ხმა გამოსცა, თითქოს ბურთი დაიჩუტა. მგზავრებმა ციმციმ გამომიტანეს მანქანიდან. ჰაერის სინატიფემ ოდნავ გამაბრუა, თუ დამართო.

ავტობუსთან მოფესფუსე ხალხი მივატოვე და ჩქარი, მხნე ნაბიჯით გავეშურე დათქმული ადგილისაკენ. მიუხედავად ბნელი ღამისა, დიდი ძებნა და ვაი-ვაგლახი არ დამჭირებია, სულ რაღაც თხუთმეტ წუთში მივადექი ჭიშკარს.

ჭიშკარი ღია დამხვდა.

იქვე რამდენიმე მსუბუქი ავტომანქანა იდგა.

ელექტრონის შუქით განათებული ვაზის ტალავერში ბეტონის ბილიკი მიემართებოდა ორსართულიანი ავტობუსის შენობისაკენ. ეზოს სიღრმიდან გაურკვეველი ხმები ისმოდა. მამიას აქედან მაინც ვერ გავაგონებდი, ამიტომ რკინის ჭიშკარს გადავაბიჯე, რა თქმა უნდა, გაუხედავად: შეგეშინდა, რომელიღაც ბუჩქიდან ძალიან არ გამოგვარდნოდა. ასეთ კარ-მიდამოს ვინ დატოვებდა უძალოდ?!

ტალავერი გავიარე.

მარჯვნივ რკინის მოაჯირიანი ქვის კიბე გამოჩნდა, იმდენად დიდი, რომ ამ ორსართულიან შენობისათვისაც კი შეუფერებელი ჩანდა. მაგრამ აგარაკის ხუროთმოძღვრებაზე მაინცადამაინც არ დავფიქრებულვარ, რადგან კიბესთან

საკუთარ თათებზე თავმიდებულ ორ უზარმაზარ ნაგავს ეძინა. ამან, ცოტა არ იყოს, გამოაცა, ძაღლებს ისე ღრმად ჩასძინებოდათ, რომ ჩემი მისვლა არც გაუგიათ.

აქ უფრო გარკვევით ისმოდა ლაპარაკიცა და სიცილიც. მამიას დაძახებას აზრი არ ჰქონდა, ჩემი ხმა ძაღლებს უთუოდ გააღვიძებდა და, კაცმა არ იცის, რა ფასად დამიჯდებოდა ერთ-ერთი მათგანის თუნდაც ცალი თვალის გახელა.

ფეხაკრეფით ჩავუარე ნაგავებს, ასევე ფრთხილად ავეყვი ქვის კიბეს და გაჩირადნებულ აივანზე აღმოვჩნდი.

გაშლილ სუფრას მეჩხერად უსხდნენ სტუმრები. ეტყობოდა, ვილაც-ვილაცებს კიდევ ელოდებოდნენ.

სტუმართაგან, ერთი თვალის გადავლებით, ვერავინ ვიცანი. მამიას გარდა ყველა უცხო იყო.

ტყუილს ვერ ვიტყვი, დავიბენი და, მგონი, უაზრო ღიმილით ვცდილობდი დავგვიანების გამო სტუმართა წინაშე ბოდვის მოხდას. თან მასპინძლის აღტაცებულ მოპატიჟებას ვუცდიდი, მით უმეტეს, რომ ჩემს წინ იჯდა და პირდაპირ თვალებში შემომყურებდა.

რა დასამალა, მეგონა მამია ყიფით მომეგებებოდა, მაგრამ გაიარა წუთმა... მეორემ... მესამემ. მე კი იქვე ვეყუდე შტერივით და ყურადღებას არავინ მაქცევდა.

ვილაც დაბალი, მწვანეკოსტუმიანი მამაკაცი ფეხზე იდგა და ღვინით მოპირულ ოქროსფერ თასს ჩამჭრალი, ჩანავლული თვალებით ჩასცქეროდა და რაღაცას თავისთვის ბუბუბუტებდა. მწვანეკოსტუმიანმა მამაკაცმა, რომელსაც ჩემს გასაოცებლად თუ გასაგიჟებლად რატომღაც თმაც მწვანე ჰქონდა და თვითონაც მწვანედ გამოიყურებოდა, სულმოუთქმელად დაცალა თასი, მერმე სუფრას მწვანედ გაუღიმა და უკანასკნელი წვეთი მარცხენა ცერის მწვანე

არჩილ სულააშვილი

პანაწინა ნიბზის ტოტი

პ. მარკოსის საბ. საჭ. ს.
სახელმწიფო რესპუბლიკის
პრეზიდიუმის

ფრჩხილზე დაიწურა, რითაც თანამეი-
ნახეთა მოწონება და ტაში დაიმსახურა.
ქრიამული ოდნავ რომ ჩაწყნარდა,
გელარ მოვითმინე და ნაწყენმა მივმარ-
თე მასპინძელს:

— გამარჯობა, მამია!

არავინ მომხელა და დავეკედი, —
ალბათ ვერ გავაგონე-მეთქი, რაც თავის-
თავად საეჭვოდ მეჩვენებოდა...

გაებრაზდი.

ამგვარი მასხრობისა და თავის აგ-
დების პარტება მე არ შემეძლო... ზრდი-
ლობისათვის ხელმეორედ მაინც მივე-
სალმე:

— გამარჯობათ, ბატონო მამია! —
ხმაში გესლიც გაუვრთე.

არც ამჯერად მოუქცევიათ ჩემთვის
ყურადღება, ხელიდან ხელში გადადო-
და თასი, ივსებოდა და იცლებოდა... იქ-
ნებ უგონოდ მთვრალეები იყვნენ და
ვერ მაძინევდნენ? საითთაოდ დავაკვირ-
დი, მთვრალი არ ეთქმოდათ, ყოველ
შემთხვევაში, ახალმოსული კაცი უნდა
შეემჩნიათ, თუმცა... რა უაზრო და სასა-
ცლო იყო ყველაფერი! ნუთუ ჩემს და-
სამცირებლად და გასაბიაბურებლად მო-
იგონეს ეს მასკარადი?! ჩამქრალ მწვანეს
გარდა მაგიდას სხვებიც უსხდნენ ფე-
რად-ფერადნი: ერთს, რომელიც სულ
თვლებდა, ლურჯი კოსტუმი ეცვა და
თავზე ჭიდასავით ედგა ასეთივე ფერის
ქოჩორი. სახესაც მოლურჯო ელფერი
დაჰკრავდა. მეორე ქრუნი გახლდათ...
ქრუნი კოსტუმი... ქრუნი სახე, თმა,
უღვაშები, წარბები... მხოლოდ კბილე-
ბი უელვარებდა თეთრად. მესამე —
მწიფე შინდისფერი, მეოთხე — ბაცი-
კუთხე... მეჩვენებოდა, თუ ნაღბები ჰქო-
ნდათ აფარებული?

თვითონ მამია ხომ წითური ქვის ზო-
ლი იყო!

რა მინდოდა, რისთვის მოვეხეტებო-
დი ამ უცნობსა თუ უცხო ქვეყანაში?
საშინლად ვნანობდი... მერმე აქ ამოს-
ვლისათვის რამდენი დრო დავკარგე და
როგორ ვიწვალე!

გაბრუნება დავაპირე.

ნაბიჯიც კი გადავდგი, მაგრამ ჩემ

წასვლამდე ოთახიდან გამოვიდნენ ^{გამოვიდნენ}
რომლის გამოჩენამ ნამდვილად დამცა-
თავზარი და ადგილზევე გამაშეშა.

ალბათ დღეს პირველად მოეახლა
მაგიდას. სუფრა ხმაურით წამოიშალა
და კმაყოფილების, სიხარულის, თაყვა-
ნისცემის გამომხატველი ქათინაურებით
მიესალმა...

— ოოო, ქალბატონო ნაწი!!!

ეს იყო ნანი კელია... მაგრამ მე არ
მჯეროდა და არც მინდოდა დამეჯერები-
ნა... მიუხედავად ამისა, მთელ ქვეყანას
დევუდებდი სანაძლეოს, რომ ნანი ამ
სუფრაზე მამიას მეუღლედ მომეცლი-
ნა...

მე და ნანი კელია პირველი კლასი-
დან ინსტიტუტის დამთავრებამდე ერ-
თად ვსწავლობდით. იგი ყველაზე ლამაზ
გოგოდ ითვლებოდა ჯერ სკოლაში, მე-
რე — უბანში, ხოლო შემდეგ — მთელს
ქალაქში.

ადრე არაფრით არ გამოირჩეოდა
სხვა თანაკლასელთაგან, პირიქით, ერთი
ჩუმი და ყოველად მოსაწყენი გოგო იყო,
ჩრდილში გაზრდილი ყვავილივით შე-
უმჩინეველი. სწავლით კარგად სწავლობ-
და, ოღონდ ხშირად ავადმყოფობდა.
ეტყობოდა, ოჯახს ცხოვრება უჭირდა,
თუმცა ომის დროს ვის არ უჭირდა
ცხოვრება?!

სასწაული, ზუსტად მახსოვს, როდის
მოხდა: ათას ცხრაას ორმოცდამეორე
წელს...

პირველ სექტემბერს სულ სხვა ნანი
მოევლინა სკოლას. მე მომეჩვენა, თით-
ქოს ჩვენ ყველანი სადღაც ბნელ ჯურ-
ღმულში დავრჩით და პატარა ჭუჭრუ-
ტანიდან ვხედავდით, მზის გულზე რო-
გორ მოდიოდა ნანი კელია. თითქოს ამ
მზითვე შიგნიდან განათებული სხეული
უზადოდ ჰქონდა დახვეწილი. დაქანე-
ბულ მხრებზე მძიმედ დაყრილი, წაბ-
ლისფერი, მბზინავი თმა ერხეოდა, ხო-
ლო ღიდრონ იისფერ თვალებში სხვანა-
ირი შუქი ჩასდგომოდა: ნათელი, გამ-
ჭვირვალე-სევდიანი.

ნანის გამოცხადებამ მასწავლებელ-მოსწავლიანდ შეარყია სკოლა.

პირველმა შინაარსებმა აღტაცებამ გამოიარა და შინ მარტოდმარტო მიმავალმა უცებ ვიგრძენი, რომ ბედნიერი ვარ ... რაღაც უსაშველოდ მიხაროდა ... იმავე ღამეს გაზაფხულის კრიალა ცა და მზის სხივებში მოფარფარებდა თეთრი მტრედები დამესიზმრა ... დილით ასევე ბედნიერსა და გახარებულს გამეღვიძა ... მაგრამ დღითიღვე ვამჩნევდი, ნანი მარტო მე კი არა, ყველას, ვინც მის გარშემო ტრიალებდა, ანიჭებდა ბედნიერებასა და სიხარულს. იმასაც ვამჩნევდი, თანდათან როგორ იმსკვლეობოდნენ, დიდი და პატარა, მერვეკლასელი ქალიშვილისადმი განსაკუთრებული პატივისცემით.

მომდევნო წელს, შემოდგომაზე, როცა ხელშეორედ გამოგვეცხადა, სხეულის ნაკვთები დასრულებული ჰქონდა, თითქმის ვიღაც გენიალურმა მოქანდაკემ ესესაა დაამთავრა თავის შედევრზე მუშაობა და კმაყოფილმა შევებით ამოისუნთქა.

სკოლაში ხმა დაირხა, — ნანი ერთ მეათეკლასელს შეუყვარდაო. თუ არა ეცდები, ნანიც არ უნდა ყოფილიყო იმ ვაჟის მიმართ გულგრილი, ვიღაც-ვიღაცეებს კინოში გვერდივევრდ მსდარნი უნახავთ კიდეც ... მაგრამ მეათეკლასელი ვაჟი მეორე თუ მესამე დღეს ცოცხალ-მკვდარი ეგდო თავის სადარბაზოსთან ... დანა ჰქონდა ფერდში გაყრილი. იგი ამეამად ცნობილი ფიზიკოსი გახლდა და, უნდა მაპატიოთ, მეუხერხულება გვარის დასახელება. მით უმეტეს, რომ მის პიროვნებას მოთხრობისათვის არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. მთავარია, ის კაცი სიკვდილს გადაურჩა და გეოფიზიკაში, როგორც ამბობენ, დიდი მიღწევები აქვს.

კარგა ხანს ვერავინ ბედავდა ნანი კედლისთან ვაღლას ...

მერმე ინსტიტუტში ერთმა სტუდენტმა სცადა დაახლოება და მასაც იგივე ბედი ეწია. სასწაულებრივად გადაურჩა სიკვდილს ... შემდეგ კი სახელი გაი-

თქვა, როგორც ნიჭიერმა ჰიდროლოგმა.

ახლაც მახსოვს სასოწარკვეთილი ნანი კედლი, წარმოდგენა არ ჰქონდა, ვინ იყო ის შემზარავი არსება, მკვლელი, რომელიც უკან დასდევდა აჩრდილივით და ყველა რაყის დაუნდობლად იმორებდა გზიდან. (მინდა ამთავითვე გავუფანტო ექვი მკითხველს: ამ ბოროტ საქმეში მამიას ხელი არ ურევია. ჩემი ზერელე მონაყოლიდანაც კი ჩანს, რომ ეს კაცი ცოტა მოგვიანებით ჩამოვიდა უმაღლესში სწავლის გასაგრძელებლად).

ჩემი სულიერი ცხოვრება თანდათან მკაფიოდ გამოიკვეთა: ნანი თავდავიწყებამდე მიყვარდა, მაგრამ ისიც ვიცოდი, რომ მარტო არ ვიყავი, ნანი სხვასაც უყვარდა ... სხვებს ... ყველას ... უყვარდა მთელ თაობას ...

სილამაზისათვის ...

სიწმინდისათვის ...

კეთილშობილებისათვის ...

კეთილგონიერებისათვის ...

ჩვენ არც ისეთი მშოშრები და მხდლები ვიყავით, როგორც აქ გამოვითქვით. მაგრამ ჩვენივე სიყვარული გვითრგუნავდა სულს და გვირყევდა გამბედაობას. ნანი ჩვენთვის მიუღწეველი, მიუწვდომელი, არამიწიერი სულდგმული იყო ... შეგვეძლო, მხოლოდ გვეოცნება, გვეფიქრა, ისიც უსიტყვოდ, გაუმეღავნებლად ... გამხელას ვერ გვედევით, ამიტომაც ტყვილითა და წვანებით ვახშობდით, ვკლავდით საკუთარ ვნებებს. ეს რომ არა, ყოველი ჩვენთაგანი ალბათ ბედნიერი იქნებოდა, თუკი ნანისათვის თავს გასწირავდა.

ვერ კვადრე, ვერ გავუმეღავნე, ვერ ვუთხარი ჩემი სათქმელი. ამასობაში დიდი დრო გავიდა. მეგობართაგან ბევრი დაიცოლშვილდა. ნანი მარტოდმარტო რჩებოდა და თვალნათლივ ჩანდა ანდა მე ვატყობდი, როგორ ტანჯავდა ეს მარტოობა. შესაძლებელია, ამბოროტებდა კიდეც. თუმცა ამის გაფიქრებაც კი მეძნელება.

არჩილ სულაბაძე

ბაზაფინი ნიგვზის ტოტი

მართლაც, მძიმე გადასატანია, როცა საკუთარი სილამაზეც, კდემამოსილება, გოაიერება წინ გელობება და გარიდებს იმას, რისთვისაც ხარ ამქვეყნად მოვლენილი...

უკანასკნელად ხუთიოდე წლის წინათ შევხვდი გმირთა მოედანზე, თერთმეტსართულიან სახლთან... სრულიად შემთხვევით. სულ ორი კვირის უნაზავი მყავდა და ამ ორიოდე კვირის მანძილზე უფრო გამშვენიერებულიყო. მე ყოველთვის მაციფრებდა ნანის ეს თვისება. იგი დაუსრულებლად იძენდა ახალ ფერებსა და სურნელს, ახალ იერსა და მომნუსხველ ძალას. მისი სილამაზე ჭეშმარიტად უსაზღვრო იყო.

მთელი მოედანი ჩვენკენ შემობრუნდა, უკან დაგვედევნა ათასი წყვილი თვალი... იმწუთას ამაყიც ვიყავი და ბედნიერიც.

ზოოპარკში შესვლა და გასეირნება შევთავაზე: ორი მშვენიერი ქირაფე ჩამოუყვანიათ და მათი ნახვა უდიდეს სიამოვნებას მოგვცურის-მეთქი. სიხარულათ დამთანხმდა.

ყველა კუთხე და კუნჭული მოვიარეთ და ბოლოს ქირაფების სადგომს მივადექით. ნანიმ ქირაფები დიდხანს ათვალიერა და საკმაოდ ნასიამოვნებიც დარჩა. მაგრამ ზოოპარკში ჩვენი ყოფნა უკვე აღარ შეიძლებოდა. ხალხი ჯვროდ დაგვედევდა უკან, აღარაფერი არ აინტერესებდათ... არც ლომები, არც ვეფხვები, არც მაიმუნები, არც ბეჭემოთები... გოაცებულები მისჩერებოდნენ ნანის ერთი სიტყვით, დაჟინებულმა ყურადღებამ, დაუოკებელმა ცნობისწადილმა, შიგადაშიგ ალტაცების ქუჩხურმა შეძახილებმა გამოგვაძევეს ზოოპარკიდან.

მე მაინც ბედნიერად ვგრძნობდი თავს. გაუთავებლად ვლაპარაკობდი ათასგვარ სისულელეზე, მოვიგონეთ სკოლისა და სტუდენტობის წლები... ასე მივაცილე სახლამდე და შევიბირდი, — ხვალ უსათუოდ დაგირეკავ-მეთქი. შევატყე, გაუხარდა. ისიც კი მკითხა, რო-

მელ საათზე დამირეკავ, შინ ყოფი.

გზად მიმავალი ხვალინდელი დღის გეგმას ვაწყობდი. კიდევ ერთი ბედნიერი შეხვედრა მელოდა... მაგრამ მოსალოდნელი სიხარული უეცრად ეჭვა დამინგრია. მომეჩვენა, თითქმის ვილაც მომდევნა და უნებურად შიმშა გამიკენ-წლა გულთ.

შევიჩერდი.

ვცილობდი, მღელვარება არ დამტყობოდა. სიგარეტი ამოვიღე და გავაბოლე. მერმე გამაგრება ვცადე, ძალა მოვიკრიბე და გავმაგრდი კიდევ, როგორი სახითაც ანდა საიდანაც არ უნდა დამტყდომოდა თავს. მზად ვიყავი ყოველგვარი მოულოდნელობის დასახვედრად. მანამდე ველოდი ფათერაკს, სანამ ერთი ლაზღანდარა მეზობელი არ წამაწყდა. ვერ დავმაღავ, გამიხარდა ამ ყბედის დანახვა. იქვე ცოტა წვისასუბრეთ და ასე ლაპარაკ-ლაპარაკით გავწიეთ შინისაკენ.

სულ მიწოდდა ნანისზე მეტქვა რალაც, მაგრამ თავი შევიკავე, — ამის ყბაში ჩემი მტერი ჩავარდა-მეთქი.

სხვათა შორის, არც სკოლაში, არც ინსტიტუტში, არც ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ ნანისთან ამდენ ხანს მარტო არ დავრჩენილვარ. მასთან ყოფნა რამდენადაც სასიამოვნოა, იმდენად უფრო ძნელია, მით უმეტეს იქ, სადაც ხალხი ირევა. მე გამიჭირდა... თუმცა ის სიამაყე და ბედნიერება, რასაც ნანის სიახლოვე განიჭებს, უსაზღვროა და ალბათ ამიტომაც გეჩვენება მღელვარების ყოველნაირი ტვირთი მსუბუქი და აღვილად გადასატანი.

საშინლად გაჭიანურდა დამე. მე დანიშნულ დროისათვის აღარ დამიციდა, აღრევე დავუტყე. მართლაც საოცარი შთაბეჭდილება მოუხდენიათ გუშინდელ ქირაფებს. ზუსტად დაუმახსოვრებია ოდნავ შემკრთალი და ნაღვლიანი თვალები, ყურების ფორმა და ბარტყუნი, პაწაწინა რქები... აბა, რა მექირაფებოდა, ერთი სული მქონდა, რაც შეიძლება მალე შევხვედროდი. პაემანი ფრთხი-

ლად შევაბარე. კი, ბატონო, — მითხრა, — ოჲონდ დღისით არა მცალია და სალამოს შევხვდეთო. სალამოს მე არ მეცალა და ასე ვუთხარი, — ნანი, გენაცვალე, იქნებ როგორმე დღისით შევხვდეთმეთქი. მაშინ, რა საჩქაროა, ხვალ ან ზეგ სალამოსთვის გადავდლოთო. უცებ ტკივილივით გივრძენი, რომ სალამობით არ მინდოდა ნანისთან შეხვედრა, იმდენად ვცდილობდი თავის არიდებას, მგონი, იმანაც იგრძნო. ხმაზე შევატყე, როგორ შეეცვალა გუნება. მაინც ბოლომდე ვთხოვდი, — დღისით, დღისითმეთქი თუნდაც ერთი საათით.

მერმე ნანი აღარ მინახავს.

ტელეფონით ხშირად ვურეკავდი. მისი ხმა, რაც დრო გადიოდა, მით უფრო შორიდან ისმოდა. ბოლოს სულ დაიკარგა.

მე ისევ ფეხზე ვიდექი და ნანის შეეცქეროდი.

წამოშლილი სუფრა ერთხმად ადღეგრძელებდა ქალბატონ ნანის, ადღეგრძელებდა უდიდესი პატივისცემით, მოკრძალებით, მოწიწებით ... ნანი კვლავ თავშეკავებულად იდუმებოდა, თვალბეში ცვივ, ნაღვლიანად დამცინავი სხივი უკრთოდა.

უკვე აღარ მინდოდა აქედან წასვლა, სუფრისკენ ორიოდ ნაბიჯიც კი გადავდგი.

— გამარჯობა, ნანი! — ახლა ნანის მივესალმე.

სუფრა დაშოშმინდა. სტუმრებმა თავთავიანთი სკამები მონახეს და დასხდნენ. ნანიმ მაგიდიდან სივარეტის კოლოფი აიღო, მწიფე შინდისფერმა და ბაცი კუქუმ ერთდროულად გააჩხაკუნეს გაზიანი კვესი და ცეცხლი გაუწოდეს. მაშინმე შეუღლესაც და ცეცხლის მიმწოდებლებსაც უკმაყოფილოდ გადახედდა.

სუფრა უხმოდ, თვალეზღაპეტროლი მისჩერებოდა ნანის, როგორც ტელევიზორის ეკრანს.

მეც ასევე...

ნანი კედლას ცქერა-ცქერაში გამაზ-

სენდა, რომ ამ სუფრაზე ჩემი ნებით კი არ შემოვიჭერი, დაპატიებული ვიყავი. ესენი კი მაგიდასთან არ მსვამდნენ. მაგიდა იქით იყოს, არ მამჩნევდნენ. ამ დამამცირებელმა უგულუბელყოფამ ისე გამაგულისა, რომ თავგზადაბნეული მაგიდას მივევარდი:

— შენ, რა თავს იგდებ, მამია?! რაა, კერ დამინახე?! ერთი საათია აქ შტერივით ვდგავარ და შემოგცქერიო! ... — ვუყვირე და ჩემმა ხმამ თვითონვე შემადრწუნა.

უფრო შემადრწუნებელი სხვა აღმოჩნდა.

შემადრწუნა!

თავზარი დამეცა!

სულთ ხორცამდე შემძრა!

ძალზე მაგარ-მაგარი სიტყვებია და ხშირად ამნაირი სიტყვებით ჩვენს სულიერ მდგომარეობას გაზვიადებულად გამოვხატავთ. რა თქმა უნდა, გარკვეული მიზეზის გამო. ჭერ ერთი, ზუსტად არაფერი ვიცით, არც სიტყვის ნამდვილი შინაარსი, არც საკუთარი სულიერი მდგომარეობა. მეორე, გინდაც ვიცოდეთ, ყოველთვის ვმაღავთ სიმაბრტყეს, ვცდილობთ, გარეშეთათვის სულ სხვანაირები ვიყოთ, ყოველ შემთხვევაში, არა ისეთი, როგორიცა ვართ. გარდა ამისა, ყოველდღიურ წვრილმან, ყოფით განცდებს მაინც შექსპირულ ვნებებს ვამჯობინებთ ხოლმე. თანაც ცნობიერად თუ გაუცნობიერებლად თვითეულ ჩვენთავანს განსხვავებულობის, გამორჩეულობის დვრიტა გვაწუხებს ... „იცი, რა? მე სხვა ვარ... ოცნა უცნაური... ყველაფერს სხვანაირად განვიცი...“ — ვინმე ჩემსავით ჩვეულებრივი, უდიდამო კაცი ისე უტიფრად და უსივრცეხლოდ გეტყვის, თავზარი დაგეცემა. აი ასეა მაგარი სიტყვა წამომცლა ... არადა „თავზარი დაგეცემას“ ნაცვლად, რაც მართალი მართალია, „გუნებაში გაგეცინება“ უნდა მეთქვა.

არჩილ სულაბაშვილი

აპაწინი ნიგვზის ტოტი

ეს აბლაუბდა სულ არაზუსტად ნახ-
მარი სიტყვის ბრალია. შემადრწუნებე-
ლი მამიას აგარაკზე ჯერჯერობით არა-
ფერი მომხდარა. პირიქით, იუმორის
ჩქონე კაცი ბევრსაც იცინებდა და კარგ
დროსაც გაატარებდა.

როგორც კი შეურაცხყოფილმა მა-
მიას შევეუტიე, მაგიდა ყიჟინთა და ხმა-
ურით კვლავ წამოიშალა. ამ აღტაცე-
ბულ ქრიაშულთან შედარებით ნანის
წელანდელი გამოჩენა მონაგონი იყო.
სულის პატივმოყვრული აშხოზი მაშინ-
ვე ჩამიცხრა და მიმენავლა, რადგან ამ-
დენი ხნის უაზრო დღომის შემდეგ აღარ
მეგონა, ჩემი დანახვა ამნაირად თუ და-
იგოებდა ამ ხალხს.

მოვტყუედი.

მათ თვალის დახამხამებაში ჩამიქ-
როლეს თუ გადამიტელს და კიბესთან
ვიღაცას მიეგებნენ. მხოლოდ მე და ნა-
ნი დავრჩით პირისპირ. ისიც ფეხზე იდ-
გა (როდის ადგა ვერ შევნიშნე) და ჩემ
ზურგს უკან იმ ვიღაცას, ახალმოსულს
ისეთნაირად უდიმოდა, თითქოს წინი-
დან მე არ ვეფარებოდი, თითქოს მინა-
სავით გამჭვირვალე ვიყავი ანდა თვით
ნანის ჰქონდა გამჭოლი მხერა.

სწრაფად შევბრუნდი.

მრგვალი, სუფთად გაპარსული სახე
დავინახე, ბედნიერად გაბადრული და
კმაყოფილი ფრიად. როცა წითურმა მა-
მიამ და მისმა ფერად-ფერადმა სტუმ-
რებმა ხელის ჩამორთმევა, სიტყვიერი
მისაღმეხა და მობოდიშება მოათავეს,
ახალმოსულ სტუმარს ჩამოეცალნენ და
სუფრისაკენ გზა გაუხსნეს. ისინი ორ
მწკრივად იდგნენ, ხოლო მათ შორის
დინჯად მოდიოდა ყვითელკოსტუმიანი,
ჩაკურატებული მამაკაცი, რომელიც
მელოტ თავს ოსტატურად იანიბავდა
კეფიდან წამოღებული კვერცხის გული-
ვით ყვითელი თმით.

— მაგიდასთანა მობრძანდით, ვაჩე
პლატონიჩ, მაგიდასთან!

ყვითელ პლატონიჩს ლაქუციითა და
კუდის ქიციანით მოჰყვებოდა ჩემი ნაც-
ნობი ორი ნაგაზი. ახალი სტუმარი არც
ამ ოჯახისათვის და არც ამ ძაღლებისა-

თვის უცხო არ უნდა ყოფილიყო, შირაქი-
ქით, ძალზე სასურველი და მახლობელი
პიროვნება ჩანდა.

ძაღლები გააძევეს. მორჩილად და-
ტოვეს აივანი კუდამოძუებულებმა.

ახალი სტუმარი დიდი პატივით და-
აბრძანეს სუფრის თავში. მართალია,
ხალვათობა იყო, მაგრამ მაინც თვით
მამიამ დაუთმო ადგილი საკუთარი მეუ-
ლის გვერდით. ვიდრე დაჯდებოდა, ნა-
ნის ორივე ხელი დაუკოცნა. მე არ მეს-
მოდა, არც იყო საჭირო, ნანის ღიმილზე
ისედაც ეტყობოდა, ყვითელი პლატო-
ნიჩი ჩურჩულთ რაღაც სასიამოვნოსა
და საამებელს რომ ეუბნებოდა.

მამია სადღაც ჯადოქარით გაქრა.

ამავე დროს სამზარეულოში დანა-
ჩანგლებისა და თევშების წარმოუდგე-
ნელი ხმაური ატყდა. მასპინძელი მალე-
ვე მობრუნდა და თავად მოემსახურა
ყვითელ პლატონიჩს. ალბათ, სხვას არ
ენდო.

— ახლავე ყველაფერი იქნება, პლა-
ტონიჩ!

მამიას შემოჰყვა ჩია, ხნოვანი კაცი,
რომელსაც დარდიანი თვალები, ძვლო-
ვანი ყვრიმალეები და საკვირველად დიდა
ქვედა ყბა ჰქონდა. ჩიამ ბლომად შემო-
იტანა ვაზის ლერწი და ბუხარში შეჰ-
ყარა. სუფრისკენ არ მოუხედავს, ჩია-
ჩოქა და ლერწი ცეცხლი მოუკიდა.

— ახლავე ყველაფერი იქნება, პლა-
ტონიჩ! — ამშვიდებდა მამია, მაგრამ
ყვითელ პლატონიჩს საამისო არაფერი
სჭირდა. იჯდა სუფრის თავში და იღიმე-
ბოდა. ყველანი თვალებში შესცივინებ-
დნენ, თითქოს ეს იყო ამქვეყნად ბედ-
ნიერების ერთადერთი მომნიჭებელი. იმ
ყურადღებას, აქამდე რომ ნანის ანებე-
რებდა, დიდი მანძილი არ გაუვლია. იქ-
ვე, გვერდით გადაინაცვლა.

ყვითელი პლატონიჩის გამოჩენისთა-
ნავე მივხვდი, რომ აღარ ვარსებობდი.
ჩემი ზერელობის თუ დაუკვირვებლო-
ბის ბრალია, მანამდეც უნდა მივხვედ-
რილიყავი. მაინც სად ანდა როდის გავქ-
რი? შესაძლოა — ავტობუსის რიგში ან
თვით ავტობუსში ... ან აქ, ამ აივანზე ...

არ ვიცი, ვერ გეტყვით, რადგან გაქრობა ფიზიკურად არ მიგრძენია, ჩვეულებრივად მივხვდი, რომ აღარ ვარსებობდი... თუმცა არასებობა სულ სხვა რაღაცას ნიშნავს და სწორად არ გამოხატავს ჩემს მაშინდელ მდგომარეობას. მე ვაზროვნებდი, განვიცდიდა, აღვიქვამდი; მათგან განსხვავებით ვხედავდი ჩემს ხელებს, თითებს, ვხედავდი ჩემს თეთრ პერანგს, ნაცრისფერ შარვალს და შავ მოკასინებს, საკუთარი ხმაც მესმოდა და სხეულსაც ვგრძნობდი. როგორც ჩანს, მე მხოლოდ ამათთვის არ ვარსებობდი, ესენი ვერ მხედავდნენ და არ ესმოდათ ჩემი.

ტყუილად ვიბოძებოდი წელან, — ვერ მაძინებენ-მეთქი. თუკი არ დაგინახეს ან თვალი მაინც არ მოგკრეს, როგორ შეგამძინებენ?!

რა საინტერესო და მნიშვნელოვანი აზრები მებადებოდა, არა?!

გულახდილად უნდა ვთქვა: ეს გაქრობა მტკივნეულად არ განიცდიდა, პირიქით, ერთგვარად დაძაბულობამ გამიარა, პირველად ჩემს სიცოცხლეში ფარდას მოფარებული კაცის გრძნობა დამეუფლა. ძალზე უსიამოვნო გრძნობა: შენ იმათ ხედავ, ისინი შენ ვერ გხედავენ. შენ იმათი ნალაპარაკები გესმის, იმათ შენი — არა. უხერხული იყო... საშინლად... თუმცა ამისთვის მე ხომ არ მიზრუნვია, თვით განგებამ, თუ მდგომარეობამ ჩამაგდო ამ ყოფაში.

აქ დარჩენასა და მათ ყურის გდებას არც ვაპირებდი, მაგრამ იმდენად მომშოივებოდა, წაქცევაზე ვიყავი. მშოივრს სად უნდა მეზობილა, ერთს წავიხებმსებ, მერმე კი ჩემს გზას გავუდგები-მეთქი, — ვფიქრობდი და მიხაროდა, ეს შიმშილიც ხომ იმის დასტური იყო, რომ ვარსებობდი.

მაგიდის ბოლოში მყუდროდ მოეყუჩი და სავანშიოდ გავემზადე. სხვათა შორის, საფუძვლიადაც ახალადა გადავხედე სუფრას. როგორც ამბობენ ხოლმე, — ჩიტის რძე არ აკლდა. ის სა-

ნოვადე, რაც სუფრაზე დაეხვედებინათ, ოცდაათ მოშვიებულ ვაჟკაცს გვარიანად დააპურებდა.

— მუხრანული კიტრია, პლატონიჩ!

— პამიდორი ამ დილით ჩამოვიტანე ჭოპორტიდან, პლატონიჩ... ესეც ჩემი ხელით დავკრიფე.

— მეგრული ღებდალია, პლატონიჩ!

— მჭადი, სანამ ცხელია, პლატონიჩ! ამწუთას ავრევე კეცადან...

— ნაღულს ხომ არ ინებებთ, პლატონიჩ?

— გადახელილი...

— ხაშლამა...

— ხრამული...

— ყველი ალვანიდან მომართვეს, პლატონიჩ... თუშურია...

— ღვინო, პლატონიჩ?... მანავის მწვანე, თავკვერი თუ წარადი?

ყვითელმა პლატონიჩმა თავკვერი ირჩია, — ზაფხულში თხელი ღვინო მირჩევნიაო.

— ჩაქაფულსაც მოგართმევთ, პლატონიჩ!

— რა ღროს ჩაქაფულია. ბიჭო?

— მაინც, პლატონიჩ, მაინც!

პლატონიჩ... პლატონიჩ... პლატონიჩ...

ბუხარში ვაზის ლერწს ტყაცა-ტყუცი გაუდიოდა. ცეცხლი ბრიალებდა და ამ შუა ზაფხულში ეს ცეცხლის ბრიალი სრულ უაზრობად მეჩვენებოდა, თუმცა შორიდან ყურება მაინც მსიამოვნებდა.

საქმლისთვის ხელი არ დამიკარებია. წინ ერთი სველი დოჭი მედგა, ჩემთვის ვისხანდი ღვინოს და ნელ-ნელა ვწრუპავდი...

ყვითელ პლატონიჩს, მრგვალი კი არა, ოთხკუთხედი სახე აღმოაჩნდა და რაღაცით მაგონებდა ძველებურ ფარანს, ოდესღაც ქუჩის გასანათებლად რომ ეკიდათ სადარბაზოებთან. ლაპარაკის ღროს პირს არ აღებდა, ოღონდ აცმატუ-

არჩილ სულაბაშვი

პაწაწინა ნიგვზის ტოტი

ნებდა ტუჩებს. მარჯვენა ხელს მკვეთრად ამოძრავებდა, თითქოს ჰაერში ელვას ანდა გეომეტრიულ სხეულებს ხაზავდა, ოღონდ კუთხოვან სხეულებს: სამკუთხედებს, ტრაპეციებს, მრავალკუთხედებს...

მხოლოდ ყვითელი პლატონიჩი ეახშმობდა. დანარჩენები კი უხმო, მღუმა-რე ალტაცებით შეჰყურებდნენ, თითქოს ის იყო სიხარულის ერთადერთი მომნიჭებული ამქვეყნად.

მერმე გათამამდნენ, შეტოყდნენ, შეირხნენ და ყვითელი პლატონიჩის ეახშმობით გამოწვეული კმაყოფილება ერთმანეთის ჩურჩულით გაუზიარეს.

ბაცი კუკუ — ვაჩე პლატონიჩს ხაშლამა მოეწონა!

მთვლემარე ლურჯი — ჩალადაჯიც, გეთაყვა, ჩალადაჯიც!

მოელვარე ჟრუნი — თუშური ყველიც ხომ ინება?!

ჩამქრალი მწვანე — ეგაცა და ხრამულიც მიირთვა ვაჩე პლატონიჩმა!

მწიფე შინდისფერი — (ბედნიერად ღუშდა).

ნანის გავხედე, მაინტერესებდა, როგორ გრძნობდა თავს, როგორ ეგუებოდა ამ პროვინციულად დახვეწილ უხამსობას. წესით არ უნდა შეჰკუებოდა. რასაც აქ ვხედავდი და რაც აქ გავიგონე, ჩემი ღრმა რწმენის, მის ბუნებას არ ეთანხმებოდა.

გულმხურვალე მისპინძელს არ ჰგავდა, გულგრილიც არ იყო, სიგარეტს ეწეოდა და კეთილად უდიმოდა ყველას, რითაც თითქოს მონაწილეობდა საერთო სიხარულში... თითქოს არც ის აწუხებდა, წელაღდელი ყურადღება რომ მოაკლდა...

მამიამ ჩამქრალ მწვანეს ანიშნა, — ახლა კი დროა. ჩამქრალმა მწვანემაც აღარ დააყოვნა, წამოდგა და ყანწი მოითხოვა. ფეხზე წამომდგარს ვეებერთელა ჭიხვის რქა გადმოაწოდეს და შოვლოჭი ჩაუპირქვავეს.

მე ჩემი ჭიქიდან ისევ ვწრუბავდი სურნელოვან, ქარვისფერ სითხეს, რაც, თუ არა ვცდები, წარადი უნდა ყოფი-

ლიყო. ღვინო ძარღვებს მიბუთებდა სასიამოვნოდ მპარუებდა.

ჩამქრალი მწვანე ისევ ფეხზე იდგა და ყვითელ პლატონიჩს ადღეგრძელებდა. ყურს აღარ ვუგდებდი, რადგან სიტყვებს უაზროდ ისროდა და მერმე ვერაფრით აკოწიწებდა. ალბათ ღელავდა ანდა მთვრალი იყო. ყველაში მაინც გულისყურით უსმენდნენ, მე მგონი, უფრო იმის გამო, რომ სადღეგრძელო ფრიალ პატივსაცემ პიროვნებას ეხებოდა, როგორც მივხვდი, მაღალი სკამის მფლობელს...

ყანწი ყველა მამაკაცმა დაცალა. წინასწარ შეთანხმდნენ, დაცლა ყველასთვის სავალდებულოა. კი, ბატონო, ვინ ოხერს, დაცალე!.. მაგრამ ასეთი გაუთავებელი სადღეგრძელოები რაღაა?! თუმცა რისი სადღეგრძელო!... ეს იყო ქვეშევრდომობის ლანგრიტ მორთმეული ერთგულების ფიცი, ფიცი უანგარო თავდადებისა; კაცობის, პატიოსნების, მეგობრობის ჰიმნი, რასაც ნაღდი ანგარიშით ალბათ ყალბი ფულის ღირებულებაც კი არ გააჩნდა.

უეჭველად გაჭინურებულმა სადღეგრძელოებმა მისცა დასაბამი მსოფლიო სევდას ანუ პესიმიზმს...

ჯანდაბას ჩემი თავი და მსოფლიო სევდა! გრძელი სადღეგრძელოების მეტი რა მომისმენია?!

მათვარი იყო, ღვინო არ მომიკიდებოდა და არ გავლიზიანებულებოდა. მე უკვე ვგრძნობდი ღვინისმიერი აზრებისა თუ ფიქრების მოძალებას. შეიძლება იყოს, რაღაც სისულელეც ჩამედინა, რადგან ამ ხალხის მიმართ ახლა იშვიათი უპირატესობა მქონდა განგების მიერ ზოძებულის. მათთვის მე უჩინმაჩინი ვიყავი და რა შემიშლიდა ხელს, თვითნებულ მათვანს სურვილისამებრ გავსწორებოდი; თუნდაც უმნიშვნელო მიზეზების გამო...

ისინი თანდათან ღრეობის გუნებაზე დამდგარიყვნენ და დიდ-დიდ სასმისებს თხოულობდნენ. ალბათ ყველაფერს აჯობებდა, აქაურობას დროზე გაცვლილი, მაგრამ, ცოდვა გამხელილი სჯობაა,

„შეც გამიტება ღვინო და ჭიქას ზედიზედ
ვცლიდი მწყურვალვით.“

— გიტარა! — ყვითელმა პლატონი-
ნიჩმა მარჯვენა ხელით პაერში ტრაპე-
ცია მოხაზა.

— სუკი ახლავე იქნება, პლატონიჩ!
— მოახსენა მამიამ.

— სუკი კი არა, გიტარა!

— იქნება, პლატონიჩ, ყველაფერი
იქნება!.. ოღონდ თქვენი იმხიარულებით
და დრო ატარეთ... ალუ, გიტარა!

ჩია ალემ გიტარა შემოარბენინა.
მამიამ გამოართვა და სკამი მოელვარე
ჯრუხსა და მთვლემარე მწვანესთან მი-
იღვა. მოელვარე ჯრუხმა სასიამოვნო
ტენორი ამოუშვა ყელიდან. საყვედურს
ვერ იტყოდი, სამივე შეხმატებლებუ-
ლად მღეროდა

...გადაგიშლი ამ ჩემს მკლავებას,
მოდექი და იცურავე...

— ეგ არა, — შეაწყვეტინა ყვითელმა
პლატონიჩმა, — მე რომ მიყვარს, ის
იმღერეთ, მხიარულო!

მომღერლებმა „პაწაწა-ნა ნიგვზის
ტოტი“ წამოიწყეს და ტაშიც დასცხეს.

— ავაშენათ ღმერთმა! — იცინოდა
გამხიარულებული ყვითელი პლატონი-
ჩი, განსაკუთრებით მისამღერზე ეცინე-
ბოდა.

ჩუპრი-ჩუპარ, ჩუპრი-ჩუპარ,
ჩუპრი დარეჯანსა!

ჩია ალემ შამფურებით სუკი შემო-
იტანა და ბუხარს მიეფიცხა.

ნანი სულ მიავიწყდათ და არც თვი-
თონ შეუხსენებია თავი. ვერ ვიტყვი, —
მოწყენილი იჯდა-მეთქი. რასაც ხედავ-
და და ისმენდა, თითქოს მოსწონდა და
ართობდა კიდეც. მე კი არ მინდოდა
დამეჯერებინა და არცა მჯეროდა, რომ
ნანიც ამ ცხოვრებით სუნთქავდა და არ-
სებობდა. გაუსაძლისი აქ არაფერი ყო-
ფილა, სხვა ალბათ ბედნიერადაც ჩათ-
ვლიდა თავს, თუკი ასეთ ცხოვრებას
დაიმიკვიდრებდა. მაგრამ მე ნანის კარ-
გად ვიცნობდი. თუმცა... დიდი დრო

ხომ არ გავიდა მას შემდეგ? ვაითუ,
მართლა დიდი დრო გავიდა?

ნანი რომ არა, კარგა ხნის წასული
ვიქნებოდი. ალბათ წახემსებაც ამიტომ
მოვიგონე, დაერჩი და მერმე ლუკმის-
თვის პირი არ დამიკარგებია... სხვა რამ
მაწუხებდა: მინდოდა, რაღაც საიდუმ-
ლო ამომეხსნა, თან ვიცოდი — ვერ
ამოვხსნიდი. მინდოდა, რაღაც გაურ-
კვეველი გამერკვია, თან ვიცოდი —
ვერ გავარკვევდი. ერთხანს ისიც მომე-
ჩვენა, თითქოს საშინელი აზარტული
თამაშით ვიყავი გართული და ამ თამა-
შიდან თავის დაღწევას იდუმალის ამო-
ხსნითა და გარკვევით ვცდილობდი...

— სად არის სტუმარი, რატომ იგვი-
ანებს? — იკითხა ყვითელმა პლატონი-
ნიჩმა.

— ვინა, პლატონიჩ?! — გაოცდა მა-
მია.

— აკი თქვი, ესა და ეს კაცი მოვა და
ბევრსაც ვიცინებთო. — ყვითელმა
პლატონიჩმა ხელი მარცხნივ გაიშვირა,
საჩვენებელი და შუათითი მაკრატლისე-
ბურად ამოძრავა.

მწიფე შინდისფერმა, რომელიც ყვე-
ლაზე დინჯად იქცეოდა და დღემდე
მუნჯი მგონია, ბაცი კუკუს დაასწრო და
თითებშუა სიგარეტი ჩაუდო. სამაგიე-
როდ ბაცი კუკუმ ცეცხლის მოკიდება
არ აცალა.

— მეგონა, მოვიდოდა. — თავი დამ-
ნაშავესავით ჩაჰკიდა მამიამ.

— მე ზომ ვითხარი, არ მოვა-მეთქი.
— ხმადაბლა გაეპასუხა ნანი.

— მაინც რა კაცია?! — დაინტერეს-
და ყვითელი პლატონიჩი და სიგარეტი
გააბოლა.

— ერთი სულელი ვოცადა! — გა-
მოცოცხლდა მამია.

— როგორ გეკადრება?! — გავი-
გონე ნანის ხმა.

— სულელი თუ არა, შტერი ზომ
ნაღდად არის!

არჩილ სულაბაშვილი
პაწაწინა ნიგვზის ტოტი

— დიდი განსხვავება ყოფილა... დიდი... დიდი... — ქირჩილებდა ბაცი კუქში.

— არც ერთია და არც მეორე! — ეს ისევ ნანის ხმაა.

— როგორ გითხრათ, პლატონიჩ, სილოვან ფაჩაშვილის კარის მეზობელია... ალბათ მისი გაზრდილიცაა... თქვენ წარმოიდგინეთ, ფაჩაშვილის გაზრდილი რა იქნება!

— ეგ ფაჩაშვილი ვინ ოხერია?

— ჩვენი საგვემო განყოფილების უფროსი რომ იყო, პლატონიჩ.

ყვითელმა პლატონიჩმა ისე გადაიხარხარა, კინაღამ სკამიდან გადმოვარდა.

— გეხსომებათ, პლატონიჩ, დამსახურება მიეცით და პენსიაზეც გაუშვიტ.

— სულო ცოდვილო! წასვლა არ უნდოდა. — თქვა მოელვარე ქრუნმა. — მუშაობა ჭერ კიდევ შემიძლიაო. მაცივარი რომ ვუყვიდეთ, დაგვთანხმდა.

ბაცი კუქში შეახსენა:

— ტელევიზორიც უნდოდა, მაგრამ ვერ მივართვით...

თქვენ უკვე იცნობთ ბატონ სილოვანს, ჩემს მეზობელს, დამსახურებულ ეკონომისტს, პენსიონერს... ახლა სრული წარმოდგენისათვის დამატებითი ცნობებიც მიიღეთ: გვარად ფაჩაშვილია, თავიდან რომ მოეშორებინათ, დამსახურებული ეკონომისტის წოდებაზე წარუდგენიათ, მაცივარიც მიუერთმევიათ, — თუ დაგცხება, ჩაციებული ბორჯომით გული გაივრის... რაც შეეხება ბატონ სილოვანის მეზობელს, ის მე გახლავართ. სხვათა შორის, მეც აქ შევიტყე, თურმე ერთი ვიღაც სულელი ვყოფილვარ... უკიდურეს შემთხვევაში, სულელი თუ არა, შტერი მაინც... თანაც ავარიაზე იმითმ დაუპატიჟებია, რომ ჩემით გაერთონ, იცინონ და დრო ატარონ.

ისევე ღვინისმიერი მზაკვრული აზრი დამებადა, — მოდი, უჩინმაჩინის უპირატესობას გამოვიყენებ და თვითველ მათგანს, ჩემი და ბატონი სილოვა-

ნის სახელით, დამსახურების მიხედვით გავესწორდები-მეთქი. მაგრამ ეს რა ბიჭობა იქნებოდა?! ალბათ, ამიტომ მიკარნახა მეორე გულმა: ყველაფერს სჯობია, თავი შეიკავო... ჭერჭერობით იჭექი შენთვის ჩუმიად, უხმოდ და ბოლომდე ყურადღებით მოისმინე, რას იტყვიან შენზე ეს ფერად-ფერადი ადამიანები. განა საინტერესო არ არის, რატომ გთვლიან სულელად? თუ არა ზურგს უკან, ვინ მოგაყრის ასეთ მარგალიტებს სახეში? ცოტა მოითმინე, კარგად დაუგდე ყური, იქნებ სხვაცა ხარ — უფრო უარესი...

— მაშ, შტერია?

— ნამეტანი, პლატონიჩ, ნამეტანი! უნებურად ნანის გაგხედე, მეგონა ახლაც დამიცავდა. ნანის მოსწავლესავეთ დაეწყო მაგიდაზე ხელები და დაფიქრებული თუ მოწყვნილი განზე იხედებოდა. თითქოს სუფრას გათიშვოდა და მის გარშემო რა ხდებოდა, არ ესმოდა...

— პაწაწინა ნიგვზის ტოტი! — წამოიღვინა ყვითელმა პლატონიჩმა და პაერში სხვადასხვა ზომის რამდენიმე მართეთუხა სამკუთხედი მოხაზა. — ფაჩაშვილი მოკვდა, თუ ცოცხალია?

— ცოცხალია, პლატონიჩ, ცოცხალია!

— ცას გამოეკრა ეგ შობელქაღლი?! — ყვითელი პლატონიჩი იცინის, იცინის, კვდება სიცილით

სხვებიც:

იცინიან,

იცინიან,

კვდებიან სიცილით...

ჩუპრი-ჩუპარ, ჩუპრი-ჩუპარ...

ამდერდა ყვითელი პლატონიჩი. მომღერლებმა სცადეს ხმის შეწყობა, მაგრამ არ გამოუვიდათ. გაიქაფნენ, დაიტანჯნენ, მაინც ვერ შეუწყეს ხმები.

ჩუპრი-ჩუპარ, ჩუპრი-ჩუპარ...

ჩუპრი დარეჯანსა!..

— მაშ, არ მოვიდა, არა?!

— ძალიან მინდოდა, პლატონიჩ, რომ მოსულიყო.

— აბა, ერთხელაც!..

პაწაწინა ნიგვზის ტოტი,
ვინც მოტეხა იმიხია!

ბოლოს და ბოლოს შეეხმატებილნენ. რას არ მოახერხებს კაცი, თუ მოინდომა და ოფლი დაღვარა!... მერმე სიმღერას ყურს აღარ ვუვდებდი და მეჩვენებოდა, სადღაც, ძალიან შორს მღეროდნენ.

მხოლოდ ნანის მიგჩერებოდი. ჯანდაბას ჩემი თავი! რაც უნდათ, ის მიწოდონ-მეთქი... ამით ჩემი სულიერი ცხოვრება და ცხოვრების წესი არ იცვლებოდა. მართალია, ვიბოლმებოდი და მიქირდა თავის შეკავება, მაგრამ ჩემი ბოლმა და საწუხარი ნანი კედიას ტყვილთან შედარებით ძალზე უმნიშვნელო და პატარა იყო. ახლა უკვე შთაბეჭდილება არ მატყუებდა: ნანი მიტოვებულსა ჰგავდა... რა თქმა უნდა, მთელი საღამო მარტო იჯდა საკუთარ არსებაშივე დანთქმული და დაძირული.

რა ტყვილი შეედრება მარტოობის ტყვილს!

ნანი იმ საღამოს რამდენჯერმე მიატოვებს ჩემ თვალწინ. აღარ ახსენდებოდათ, თითქოს არც არსებობდა. ერთი ორჯერ თვითონვე სცადა საკუთარი თავის შესხენება, ხან რა მომიზეზა და ხან — რა. შესხენებისას მამაკაცები გარეგნულად დიდ ყურადღებას ამჟღავნებდნენ... მხოლოდ ერთი წამით. მერმე ისევ ავიწყდებოდათ მშვენიერი ქალბატონი.

ჩია ალემ მაგიდას შემწვარი სუკი მოართვა. ბაცი კუკუშ მამფური ხმალივით შემართა და რიხიანად წარმოსთქვა:

— რით არა ვართ ივერიელნი?!

ამ შეძახილს საქართველოს სადღეგრძელო ანუ უგრძესი და უბუნდოვანესი სიტყვები მოჰყვა. მერმე ისევ ჩემით დაინტერესდა ყვითელი პლატონიჩი, სხვათა შორის იკითხა, — ამხელა ყარწს ერთი მოყუდებით თუ დაცლისო.

ისევ ჩემი ჭერი დადგა:

ბაცი კუკუ — დაცლისა... თუ მურაბიან ჩაის ჩაუსხამთ.

მთვლემარე ღურჯი — უცოლოდ ბერდება ეგ ტუტუცი და მურაბას ნეტავინ უხარშავს?

წითური მამია — აკი ცოლშვილიანი ვარო?

მოელვარე ერუნი — ქალს ვინ გაატანს მაგ უპატრონოს?!

მწიფე შინდისფერი — (ნეტარებით ღუმდა).

ვთქვათ, მართლა ასეთი ვარ... ამათ რა უხარიათ?! ასე რატომ ზეიმობენ სხვის სულელობას თუ შტერობას?!

უცებ ნანი წამოდგა და ყველას გასაგონად თქვა:

— მაპატიეთ... ამდენ მსჯელობად და დავიდარაბად არა ღირს...

ხმაური შეწყდა.

მთვრალი სუფრა უაზროდ მიაჩერდა ფეხზე მდგარს.

— ის კაცი... არაორობაა... სხვა არაფერი. — ნანი გატრიალდა და გამოუმშვიდობებლად შევიდა ოთახში.

სწორედ იმიტომ, სტუმრებს რომ არ დამშვიდობებია, ვიგრძენი, აღარ მოგვაკითხავდა. დავდევენები-მეთქი, — გავიფიქრე. მაგრამ ისიც ვიგრძენი, წამოდგომას ვერ შევძლებდი. წამოდგომისთანავე მომეკვეთებოდა მუხლები და დავეცემოდი.

უეცრად ჰეჰა-ქუხილის მსგავსმა ხმამ შემაქრთო და გამომადხიზლა. მამიას მივხედე, ეს ხმა მამიას ეკუთვნოდა.

— ჰე-ჰე-ჰე! ხომ გეუბნებოდით, პლატონიჩ, ნანი ჩვენია-მეთქი!.. რამდენი ხანი ველოდი ამ სიტყვას და ძლივს გავიგონე... მაღლობა უნდა მოვახსენო ჩემს ძვირფას მეუღლეს!.. მომეკით ყანწი!.. ჰე-ჰე-ჰე! თურმე ვის ვებრძოდი მთელი ჩემი ცხოვრება, ვის ვეჯიბრებოდი?! განა ეგ არ იყო ყველაზე ნიჭიერი და ყველაზე განათლებული, ზრდილობისა და დახვეწილობის ნიმუში, ყველაზე დიდი მომავლის მქონე?! გოგონები ისე ეხვეოდნენ, როგორც თავლს ბუზები, ბიჭები კი შიშითა და შურით შეც-

არჩილ სულაბაური

პაწაწინა ნიგვზის ტოტი

ქეროდით... ჰე-ჰე-ჰე! მართალი გითხ-
რათ, პლატონი, სულ ეჭვი მეპარებო-
და, სულ ვიცოდი, რა ბიჭიც იყო და
რას წარმოადგენდა!.. დღეს დილით
ვნახე თავის ჯურღმულში, სიცხისაგან
იხუთებოდა. მე კი, თქვენი წყალობით,
პლატონი, ყველაფერი მაქვს და, რასაც
მოვისურვებ, ისიც მექნება! თქვენი
წყალობით, პლატონი, ცხოვრება სა-
ათივით ავაწყე... ვაჯობე, თუ არა, პლა-
ტონი? ხომ ვაჯობე? ჰე-ჰე-ჰე!..

გრძელი მონოლოგი თვალდახუტულ-
მა მოვისმინე. ნანის განაჩენის შემდეგ
ჩემთვის სულერთი იყო, ვინ რას იტყო-
და. თუნდაც მამია, რომელიც ჩემზე
გამარჯვებას ზეიმობდა. სად, როდის
დამეჭიდა, არ გამიგია... როდის დამი-
პირისპირდა?... თურმე მთელი ცხოვრე-
ბა მებრძოდა... კარგია, ღმერთმანი, კა-
რგია!..

თვალი გავახილე და სუფრას გადაე-
ხედე. როგორც ჩანდა, მამიას მხოლოდ
მე ვუსმენდი. ისინი ან იმდენად მთვრა-
ლები იყვნენ, რომ ყურის გდების თავი
არა ჰქონდათ ანდა მჭექარე აღსარე-
ბას სრულიად მოუმზადებელნი შეხედ-
ნენ და მეგობრის სიხარულის გაზიარე-
ბა ხელდახელ გაუჭირდათ. თვითონ გაშ-
ტერებული იდგა, ალბათ ასეთ ღუმელს
არ მოელოდა... თვალებს დახეული
აცეცებდა, თითქოს ისიც დავიწყებოდა,
რისთვის ეჭირა ეს ვეებერთელა ყანწი.

— დაცალე!.. რაღას უცდი!

მამიამ სიტყვის უთქმელად მოიყუ-
და ჯიხვის რქა და დაცალა.

პაპაჟინა ნიკოზის ტოტი,

— ახლავე მოგართმევთ, პლატონი...
ალე, დამტერიე!

ესა თქვა და კაკალმაც გაიღო ჩხრი-
ალი.

მამია მოწყვეტით დაეშვა თავის სკამ-
ზე.

— ყური დამიგდე... იცი, რა უნდა
გითხრა? — მიუბრუნდა ყვირილი პლა-
ტონი, — დღეს არ მომეწონა შენი
ცოლის სიტყვა.

— რატომ, პლატონი? — შეშ-
ფოთდა მამია.

— რატომ და იმიტომ!

— გასაგებია, პლატონი!

— რა არის გასაგები?!

— ყველაფერი, პლატონი!

— ჩემი ბრალია, ბოლომდე ვერ
გავხედნე, შე ოხერი!

— დიდი ადამიანი ხარ, პლატონი,
დიდი!

— ვითომ არარაობაა ის კაცი?

— ნამდვილად, პლატონი!.. ნანი
იცნობს... ბავშვობიდანვე იცნობს...

— მით უმეტეს, შე ტუტუტო!.. მარ-
თლა გგონია ის კაცი არარაობა? გული
არ დაიმშვიდო... არც ერთი წუთით!

წამოვდექი, თუმცა არ ვიცოდი, შევძ-
ლებდი კი ფეხზე დგომას. ისიც არ ვი-
ცოდი, რას ვაპირებდი, რა მინდოდა...
სუფრას ერთხელაც გადავხედე, უზო-
მოდ მთვრალეები თითქოს გათიშულიყუ-
ნენ და ცალ-ცალკე თვლემდნენ. ფრთ-
ხილად შემოვუარე მაგიდას და სადაც
წელან ნანი გაუჩინარდა, იმ ოთახისა-
კენ გავეშურე.

სამზარეულოდან კაკლის მტკრევის
ხმა შემომესმა.

შევიხედე.

ჩია ალე სამზარეულო მაგიდას უჯდა
და წინ ედგა კაკლით საცხე ჯამი. ყბაჩა
საკვირველი სისწრაფით იმწყვდევდა
კაკალს ყბებშუა და ლაწანით ამტკრე-
და. მერმე ასევე სწრაფად აცლიდა ნა-
ჭუჭს და ცალკე თეფშზე ახვავებდა ლე-
ბანს.

— საგანგებოდ ჩამოვიყვანე, პლა-
ტონი... კაკლის სამტკრევად...

ბრა იისფერ შუქს აფრქვევდა მხო-
ლოდ ტახტის იმ კუთხეს, სადაც ნანი
მოკალათებულიყო და წიგნს კითხუ-
ლობდა. აკეცილ ფეხებსა და წელზე
ფარჩის ჭრელი ქსოვილი ეფარა. ირი-
ბად იჯდა, ოდნავ წინ გადახრილი. თმა
ჩამოშლილად და სახეს თითქმის უჩრდი-
ლავდა.

ფეხაკრევით შევედი და კედელს

მივეყრდენი. უსიტყოდ მიეჩერებოდი. ხმის გაცემა არ მიცდია, — მაინც ვერ გავავიწყებ-მეთქი. ასე გავიდა რამდენიმე წამი. მერმე ნანი უცებ შეერთა და დაიძაბა.

— რომელი ხარ?! — შეშფოთებულ-მა მოიხედა კარისაკენ.

— მე ვარ! — ვუპასუხე უნებურად.

— არ შეგეშინდეს!..
სულაც არ მქონდა იმედი, რომ ხმას მივაწვდენდი. მაგრამ იმწუთასვე მივხვდი: ჩემი ხმა გაიგონა. წიგნი დახურა და მშვიდად, მოულოდნელად გაიღიმა, როგორც პატარა ბავშვები იღიმებიან სოღმე სიზმარში.

— ნიკა ხარ? — ისე მკითხა, თითქოს ჩემს მოსვლას ელოდებოდა.

— ჰო, მე ვარ!
— ხმაზე გიცანი ... გამარჯობა!.. როდის მოხვედი, ნიკ?
გამახსენდა, ასე მომმართავდა ბავშობისას.

— ეს-ესაა შემოვედი.
— სიბნელეში რატომ დგახარ?
— მირჩენია.
— მეც მიიდა დავინახო.
— განა შეიძლება არაარობის დანახვა?

ეტყობა, არ მოელოდა ამ შეკითხვას. ჩაფიქრდა.

— როგორ არა... შეიძლება. — მიპასუხა დიდი ხნის შემდეგ.

— მაშ, რატომ ვერ დამინახე წელან?

— როდის?
— მე მთელი საღამო აქა ვარ.
— ვინ მოგახარა ასე უცებ?
— მე თვითონ გავიგონე, როცა შენ-სავით გუჭეჭი მაგიდას და სიგარეტს ვაბოლოებდი.

— მაშინ, შენ თუ არა, სიგარეტის ბოლს მაინც შევამჩნევდი.

— საბედნიეროდ ვერ შეამჩნიეთ ... ვერც შენ და ვერც სხვამ.

— უცნაურია!

— ეს კი არ გუტყნაურება, შენს ოთახში რომ აღმოვჩნდი დაუპატიებლად?

— რა თქმა უნდა, ეგეც! ასეთი გამ-

ბედავი რაღაც არ მახსოვხარ ... როდის შეიძინე ეს თვისება:

— წავალ... არ მეგონა, ყველაფერი თუ ასე დატრიალდებოდა.

— წალმა, თუ უკლებმა?
ასეც და ისეც.

— შენთვის მაინც რა მნიშვნელოვანია?

— ჯერ არ ვიცი ... რაღაც შეიცვლი-ბოდა.

— სიბნელეში დგახარ, თორემ შევამჩნევდი სახეზე ...

— შენთვის ყოველთვის სიბნელეში ვიდექი.

— მაშ, ვინ იღვა მზის გულზე?
დუმბილი.

— იცოდა, აქ რამე დაგხვდებოდა?
— არა.

— მამიას არ უთქვამს?
— სიტყვაც არ დასცდენია.

— მაინც მოხვიდოდი, რომ ეთქვა?
— არ ვიცი ... მე საერთოდ არ ვაპირებდი მოსვლას ... ჩემთვის ახლაც გაურკვეველია, როგორ გადაწყვიტე ...

— ძნელი გადასწყვეტი იყო?

— იყო, თუ არა, რა მნიშვნელობა აქვს?! მე სულ სხვა რამე მაწუხებს ...

გამაგებინე, რისთვის მპატიებდით?!
— რისთვის პატიებენ დიდი ხნის უნახავ, ძველ მეგობრებს?

— რაღაც არ ჰგავდა ჩემი მეგობრების სუფრას ...

— მაპატიე, ნიკ ... მე მინდოდა გენახა როგორ ვცხოვრობ ...

— დიდებულად!.. სხვანაირად არც წარმომედგინა.

— მე არ გეხუმრები.

— სად შეხვდით ერთმანეთს?
— მე არ გეხუმრები!

— არც მე!

— ვითომ არ იცნობ და არ იცი ...
— დღეს დილით ძლივს გავიხსენე ...

ეგ ის არ არის, ერთი წითური ..
— დიახ, დიახ, სწორედ ისაა, ვისაც შენ გულისხმობ.

— სულ აღარ მახსოვდა, გადამავიწყდა.

არჩილ სულაბაშვილი
პაწაწინა ნიგაზის ძოღა

— არ უნდა გადაგვიწყებოდა.
 — როგორღაც გამოძრჩა მხედველობიდან.
 — არ უნდა გამოგრჩენოდა.
 — არ დავინტერესებულვარ მაგის არსებობით.
 — უნდა დაინტერესებულიყავი.
 — სათვალავში არ ჩამითვლია.
 — უნდა ჩაგეთვალა.
 — მაინც სად შეხვდით ერთმანეთს? დუმილი.
 — გახსოვს ჟირაფები?
 — კი.
 — რა მშვენიერი ჟირაფები იყვნენ.
 — ვიცი, რაც გინდა გამახსენო.
 — ხანდახან მოვიგონებ ხოლმე ... მას შემდეგ აღარ მინახავს.
 — ვერ ნახავდი.
 — რატომ?
 — დაიხოცნენ.
 — მართლა?! საწყლები!..
 — ვიცი, რაც გინდა გამახსენო.
 — რა მშვენიერი ჟირაფები იყვნენ.
 — იმ საღამოს ...
 — საოცრად შეშფოთებული თვალე-ბი ჰქონდათ.
 — მეორე დღესაც დაგირეკე ... თუმცა რა შეიცვლებოდა ამით?! არაფერი!
 — ყველაფერს შიშით შესცქე-როდნენ....
 — მაინც სად შეხვდით ერთმა-ნეთს?... ანდა რა იქნა ის ტიპი?
 — დავილაღე, ნიკ ... შენ გინდა გაი-გო: სად შეხვდით ერთმანეთს ან რა დაემართა იმ თავზარდამცემ ტიპს. მე კი სხვა მაწუხებს: რატომ წაირმართა ყველაფერი ასე და არა ისე, როგორც მე მინდოდა, როგორც მე მქონდა წარ-მოდგენილი?
 — როგორც სხვას, ვისაც ერთი წუ-თი მაინც უფიქრია შენზე.
 — თუნდაც სხვას.
 დუმილი.
 — აღამაინი მეხსიერებაა ... ეს შენა თქვი ... დიდი ხნის წინათ.
 — ალბათ ვთქვი.

— რაც ჰეშმარიტად ჩემი მოსაზრ-ვებელია, ის მხოლოდ მე უნდა მოვი-პოვო ... ესეც შენი ნათქვამია.
 — ალბათ.
 — დიდი ღრთ ხომ არ გავიდა მას შემდეგ?
 „ნუთუ გგონია, რომ მხდალი ვიყა-ვი?... არა, არა... ჩემივე სიყვარული მთრგუნავდა და გამბედაობას მინელებ-და. მიუწვდომელი, არამიწიერი მეგონე და შენზე მხოლოდ ვოცნებობდი — უსიტყვოდ, გაუმხელელად, გაუმელავენ-ბლად... ჩემი სათქმელი ვერ გითხარი, ვერ გაგიხედე, ვერ გყადრე ... როგორ ვთქვა, ჩემთვისაც კი არ შემეტებოდი! ამიტომ ტკივილითა და წვალებით ვახ-შობდი საკუთარ ვნებას ...“ ბევრი სხვაც მინდოდა მეთქვა, მაგრამ გადავიფიქრე, — უმწუო თავის მართლებათა-მეთქი.
 — აიკ! — ნანი ოდნავ წამოიწია, სიბნელეში ჩემს დანახვას ცდილობდა, — წახვედი, ნიკ?!
 ერთხანს გაშტერებული იხედებოდა კარისაკენ, მერმე დავინახე, როგორ ჩა-უგუბდა თვალებში იისფერი ცრემლი ... იქვე კედელზე ელექტროდილაკს ხელის ფათურით მიაგნო და ჭალი აანთო.
 ფერად სიზმარსა ჰგავდა, ყრმობის-ღროინდელს ...
 — წახვედი, ნიკ?..

მთვლემარე ლურჯს ქამრით სკამზე მიება ჩია ალე, თავზე დასდგომოდა და უზარმაზარი ყანწით ხახაში ასხამდა ღვინოს. მოელვარე ჟრუნი მოაჯირზე პირსახოცივით გადაეკიდათ. ყვითელ პლატონიჩსა და მამიას უცებ თვალი ვერ მოვკარი, სამაგიეროდ ჩამქრალი მწვანე და თვალგადაცვლებილი ბაცი კუპუ კედელთან ჩაცუცქულიყვნენ, ტაშს უკრავდნენ და მღეროდნენ. ღვი-ნოს ორივე ბოლომდე გაელეწა.

პაწაწინა ნიგვზის ტოტი,
 ჩუპრი-ჩუპარ, ჩუპრი-ჩუპარ!

მწიფე შინდისფერი აღარსად ჩახდა, სადღაც გამქრალიყო.

ბოლოს მამია და ყვითელი პლატონი
ნიჩი გამოჩნდნენ. მამია მაგიდის გასწვ-
რივ ოთხით მიდიოდა, ზედ რომის იმ-
პერატორივით ხელგაშვერილი ყვითელი
პლატონი იჯდა. ეტყობა ხედნიდა.

ამათ შემყურეს ცეკვა მომინდა.

ავმჩატდი.

მთვლემარე ლურჯს ხელიდან ყანწი
გამოვგლიჯე და შიგ ჩარჩენილი ღვიწკო
თავს დაეწურე. მერმე ფეხის ერთი
დაკვრით მაგიდაზე შევხტი და ცეკვა
დავიწყე.

ვინც მოტეხა, იმისია,

ჩუპრი-ჩუპარ, ჩუპრი-ჩუპარ!

უწყალოდ იმტვრეოდა ჭურჭელი,
ლაწა-ლუწი გაუდიოდა. დაოთხილ მამი-
ასა და ამხედრებულ ყვითელ პლატო-

ნიჩს ზემოდან ეყრებოდათ საკმლის ნა-
რჩენები და ჭურჭლის ნამსხვრევები.
ყურადღებას არავინ მაქცევდა და მეც
თავდავიწყებამდე ვცეკვავდი.

დილით ჩემს საწოლში გამეღვიძა.
თავი მიბრუოდა და მტკიოდა. გული გა-
მალეობით მიცემდა, როგორც კოშმარუ-
ლი სიზმრის შემდეგ... იქნებ ეს ყველა-
ფერი, მართლაც, კოშმარული სიზმარი
იყო?!

ამბავი ერთი ფრანგი მორალისტის
ყაიდაზე მინდა გავასრულო: ამ მოთხ-
რობის წაკითხვის შემდეგ თუ ვისმე
გაეცინება, გამიკვირდება.. თუ არ გაე-
ცინება, მაინც გაკვირვებული დავრ-
ჩები.

როცა ჭალაში მხიარული ლერწამი გალობს, —
პაწია მოლი საზღვრავს წყლისპირ შრიალა ყანობს,
მოლი მწვანეა, ბალახებში სხედან ცირები,
ხედახეგ წვანან მოყვავილე ატმის ჩრდილები,
მწვანეში თეთრი კალათები ჩანან თხილისა,
გრძლია სით დაბინდული ჭალისპირისა,
სხედან ცირები და ჰყვებიან საამურ ამბებს,
გაზაფხულია და სივრცეა მიწიდან ცამდე,
მზე არი ცაზე, ვით პეპელა, და მოშრიალე
აბრეშუმით მსუბუქია ველი მზიანი.

ადგება ცირა, გაიკიდებს ცარიელ კალათს,
პლანტაციისკენ დაუყვება ცალფეხა წარაფს,
და ჩანს ბილიგზე ჭილის ქუდი, როს სიწყნარეა,
თითქოს ღეროზე მიცოცავდეს ჭიამაია.

პლანტაციების გარეშემო ალგების რიგი
დგას აშვეტილი და მთებია იმ მთების იქით,
იმ მთების იქით ჭალებია და კიდევ მთები,
კავკასის ჩრდილში მწყემსენ ჯოგებს წასული ძმები.

მაისის ჩაი ნაზი არი და ყლორტი რბილი,
ღობისპირეთში დაფენილა თუთების ჩრდილი:
აქ ჩიტიც გიცნობს, წყარო შენთან საუბრობს ჭალის,
შენ გითვალთვალებს მანათობლის ბრიალა თვალი,

მაღალი ცაცხვი გატრუნულა მინდვრების კიდის,
ჩაფიქრებაა გარშემო და სუფევა მშვიდი,
ფეხს დააბიჯებ, გაივლი და ბალახი მყისვე
დგება და გიმზერს გაკვირვებით, ისევ და ისევ,
მიჰყვები ბუჩქებს, იმა მხარეს ზღვა არი ვრცელი,
ბრუნდები უკან და ჩანს ჯუმის მთავარი წელი,
იქ, პლანტაციის ბოლოში დგას ფარდული მცირე,
იქ მიაწონი შენს ნახელავს და სვალის იმედს.

შინ მობრუნდები, საღამოა, და კოხტა ოდის
აივანი ჩანს, როცა ამო სიმღერა მომდის,
ვისთვის ამოა ის სიმღერა და ვისთვის — მწველი,
გაირინდება უეცარად კენარი ყელი, —
გაიჭრიალებს ოდეს ეზოს ჭიშკარი დიდი,
გაფაჩუნდება მსხლის ფოთლებში შემკრთალი ჩიტბი,
და იწყებს სტვენას, — ქოხს მომდგარი ტყეების თავზე
მიდის ყვითელი თუთარჩელა, უჩვენებ საესე.

ხან პირველყოფილ კაცისას ჰგავს ცხოვრება ჩვენი,
როცა დასცქერის ჭალებს ციხის ბებერი ბჭენი, —
ჩვენ ჯუმს მივყვებით აღმართ-აღმართ ხელში ჩანგლებით,
ამოგაბრუნებთ ქვებს, მშვილდივით მოვიკაკვებით,
დავიძაბებით ისრებივით, და უცებ მჭრელი
ჩანგლით ლიფსიტებს ვეძგერებით, და მზეა ცხელი,
მდინარისპირა ჭალაკეთში გვინთია ცეცხლი,
ქვა არის ცეცხლთან მიფიცხული, ვითაარ კეცი,
შიშხინებს თევზი, ისრუკება, და ამ დროს, როგორც
ციცქნა ტყის ქალი, თმაგაშლილი, ზის ცეცხლთან გოგო,
ზის მეგრი ცირა და ლამაზი ნიკაპი ხელით
უკავია და ტყე არსმენილ სიმღერას მღერის.

როცა მზე არი დამავალი და გალობს სკვინჩა,
მიდის ღრუბელი და ნელი-ნელ შორდება კინჩხაც,
თითქოს ცაც მიდის, მიდის მიწაც, სოფელი მიდის,
ლამდება ნელა და სანახებს ედება ბინდი,
გამთენიის ხანს ბჟუტავს წყნარი ვარსკვლავი შორით,
ფრუტუნებს ცხენი და ჭყვირილი მოისმის ღორის,
დგები ცისმარე, ფეხზე ხედები ალიონს მარად,
ხელით მოსძებნი ბნელი ღამით დანამულ კალათს,
პლანტაციისკენ მიხვალ მშვენი და ჩითის კაბა
ფრიალებს თხელი და ჩიტვიით აჩნდები მთა-ბარს.

●

ის წინაპარი — რომ გადიოდა ხმალში,
არ დარჩენილა მამულის ვალში,
ჩვენც რომ გვეცხოვრა, ძმობილო, მაშინ,
არ დავრჩებოდით ვალში!..

ფხოვის ჭალა ჩანს და ჰყვავის ვაშლი
იმგვარად, როგორც მაშინ.

აღვილი, როსმე რომ მიცხოვრია

მიმწუხრის პირას ამ გზაზე გავლა
მე მომაგონებს ბავშვობას ჩემსას:
პურის ყუაზე დევს მცირე ხალვა,
ზის დედაჩემი და პერანგს კემსავს.

ფიცრული ოდის კარი ღიაა,
საჯგუბურით მოჩანს ირბიბი,

წიგნს ასატია ლურჯთვალა ია
და სააღდგომო დახტის კირიბი.

კირიბი ანუ პაწია კრავი,
შესაწირავი ილორის ხატის,
ამ დროს მარანთან დგას ჩუმი წყავი
და დრო, რიკულთან, ლივლივით ჩადის.

მაშინ მართლა ზღაპარს ჰგავდა ხევი...

— აქ არ იცის, ნეტა, ბავბაყდევი?

ველარ ატანს ტევრში მზისა თვალი,

— ამ ტყის იქით, ალბათ, მიდის წყალი.

— ამ ტყის იქით, ალბათ, სახლობს ვინმე,
აქვს ოჯახი პაწია და სუფთა,

— თქვენ თუ ზედავთ იმ მაღლობზე
მღვიმეს?
— იმ მაღლობზე მღვიმეს რაღა უნდა!

— თუ, არწივის ბუდეა და ვცდები
და მატყუებს საკუთარი თვალი?

— მალე ჭალებს გადმოვხედავთ მთებით,
უკვე ისმის, როგორ სუნთქავს წყალი!

პაწია ცირას თოკშებმული მიჰყავდა ცხვარი,
დილის ხანია და ციმციმებს ბალახის ცვარი.

იმა ცვარივით უდონოა სურგილი ნელი,
ფიქრიანია ცისფერთვალა ასულის ყელი.

ვილოტო მინდა და სიმღერა მომიდის წყნარი:
პაწია ცირას თოკშებმული მიჰყავდა ცხვარი.

ზის როკაპი ტახტზე კბილებდახვანული,
მოსწონს მსხვერპლი,

გულიანად ხეიხინებს...

— დამილოცე საქონელი და ჩამური,
ხვარეიელი ვაზი დამაკრეფინე.
ყანა მომე მაღალი და მსხმოიარე,

თაფლის სანთლით დამიბეჭდე თმები,
ბოსტანი და კარ-მარანი მოიარე.
გამიმრავლე ძროხები და თხები.
შენი სვი და შენი ჭამე.
ჩემსას ჯვარი დამიწერე.
ღამე მშვიდი დამიღამე.
დილა წყნარი გამითენე.

მიხეილ ქაღიშიძე

ტ უ ლ ი კ ე ბ ი

რამდენიმე წლის წინათ მივლინებით ვიყავი ჩასული ერთ ზღვისპირა ქალაქში. სასტუმროში თავისუფალი ოთახი არ აღმოჩნდა და ვიდაც შუახნის კაცთან შემასახლეს, რომელსაც სახელად სერაფიმ იაკოვლევიჩი ერქვა. ოდესღაც ესტრადის მსახიობი ყოფილიყო, ახლა კი დედაქალაქში მსახურობდა საგასტროლო ბიუროში და კურორტებზე კონცერტების მოწყობა ჰქონდა დავალებული. საოცრად გონება მამხვილი და ენერგიული კაცი აღმოჩნდა. ბევრად უმცროსი ვიყავი მასზე, მაგრამ აბა რას შევედრებოდი ან სიტყვა-პასუხში, ან მიხრა-მოხრაში, ან კიდე იმ ახალგაზრდულ აღტაცებაში, ყოველი ლამაზი ქალის დანახვაზე რომ იჩენდა ეს კარგად შენახული, შავთვალწარბა, დაბალი ტანის, ოდნავ ღიპწამოზრდილი კაცი. პირველ დღესვე დავამხანაგდით. ინიციატივა, რასაკვირველია, მან გამოიჩინა: რამდენიმე ანეკდოტი მიაშმო, გამაცინა, გაიცინა, რესტორანში შემეწვია, ქალებსა და პოლიტიკაზე მელაპარაკა, მერე, როცა ფული არ გადავხდევინე, ქართველური ზნე-ჩვეულებაც მომიწონა და აღმითქვა საუკუნო მეგობრობა და მხარდაჭერა.

უცნაური თვისება გვჭირს ადამიანებს: სენივით გადავედებით ხოლმე ერთმანეთს! რატომ ზღუდა ასე, არ ვიცი.

იქნებ სხვისი მიბაძვით ცხოვრება უფრო გვეადვილებოდეს და ამით შესვენებას ვაძლევდით ჩვენს თავს, გაბეზრებულს კარგა ნაცნობი განცდა-ფიქრებით?!

ერთ კვირას უნდა დავრჩენილიყავი მივლინებაში. ამ ხნის განმავლობაში ისე შევიცვალე, ჩემს თავს ველარ ვცნობდი. ადრე, სანამ ზღვისპირას წავიდოდი, გადაწყვეტილი მქონდა, გულმოდგინედ მემუშავა, ეტიუდებზე მევლო და ესკიზები მომემზადებინა ჩემი მომავალი სურათისთვის. სერაფიმ იაკოვლევიჩის გაცნობის შემდეგ კი დილიდან საღამომდე დავრბოდი ათასგვარ დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში, ადგილობრივ მხატვართა კავშირში, სამხატვრო ფონდში, გაზეთის რედაქციებში, რომ როგორმე სახელდახელო დაკვეთა მიმეღო, ფული მეშოვნა და ჩემს ახალ ნაცნობთან ერთად დრო გამეტარებინა. ხასიათიც შემეცვალა: ყოველთვის თავშეკავებული და სიტყვაძვირი, მოურიდებელი და ჭირვეული გავხდი, უხვად ვაბნევდი ღიმილსა და ქათინაურებს, არ ვერიდებოდი საკუთარ ღირსებებზე ლაპარაკსაც, თუ ეს საჭირო იყო მიზნის მისაღწევად. საღამოობით, ვაი-ვაგლახით ნაშოვნი ფულის წყალობით, მე და სერაფიმ იაკოვლევიჩი რესტორანში ვისხედით და ხმაუწყობილად ვჭუჭკუებდით.

ჩემი წამოსვლის წინადადე იყო. ყოვლისშემძლე სერაფიმ იაკოვლევიჩის დახმარებით, როგორც იქნა, ერთ-ერთმა გამომცემლობამ საქმაოდ დიდი თანხა მომცა აენასად (წიგნის დასურათებაზე დავდე ხელშეკრულება) და მე და ჩემი მეგობარი, პირველად ამ ხნის განმავლობაში, სასტუმროდან გავედით არა საშოვარზე, არამედ ქალაქის დასათვალიერებლად.

მასხოვს, ნადრევი გაზაფხულის შესაღწენადი დარი იდგა. ზღვაზე იცის ხოლმე ასეთი ამინდი: ჭერ ცივა, მაგრამ მზე უკვე მაგრად იკბინება, ცა ლურჯი ფერისაა და ახლადგარეცხილი ფანჯრის მინასავით კრიალბს. ჩრდილში გაიყინება კაცი, მზეზე კი — ოფლში იწურება... ალბათ იმ გოგონასაც ცხელოდა, მზით განათებულ ტრიტუარზე რომ მიდიოდა. ზამთრის პალტო უკან წელამდე ჩამოეწია და ზანტი ნაბიჯით აღმართს მიჰყვებოდა. ხელში პრილა შესაკრავიანი ჩანთა ეჭირა და უდარდელად მიარხევდა. ახალგაზრდა იყო, გრძელფეხა და წელწყრილი. შუბლზე ჩამოშლილი თმა ოქროს მუზარადივით ეხურა თავზე.

სერაფიმ იაკოვლევიჩმა მონადირე ძაღლივით ნაბული გააქეთა, თვალი ჩამიკრა და... ქაღალდის დავედვენეთ.

რაღა დაგიმალთ, ძალიან მომეწონა ის გოგო, მაგრამ არც ჩემი გარეგნობის, არც მქვერმეტყველების იმედი არა მქონდა. საერთოდ, არაფრის იმედი არ მქონდა. ადრე ვერ გავებდავდი ქუჩაში უცნობ ქალიშვილთან მისვლას და გამოცნაურებას, მაგრამ ამჟამად სერაფიმ იაკოვლევიჩი თან მასლდა, გარდა ამისა, ათმანეთიანების დასტა სასიამოვნოდ ამძიმებდა ჩემს ჯიბეს და ეს იყო, რომ მაიმედებდა... ჰმ, ფული! წინათ არასოდეს მიცდია მისი საშუალებით ვინმეს მოხიბლვა ან თავის გამოჩენა, მაგრამ უკვე გითხარი: ძლიერი ყოფილა მიბადვის ნიჭი თუ ინსტიქტი, ადვილად ემორჩილება ადამიანი სხვის გავლენას და იშვიათად მოაკითხავს მას ის ბედნიერი შემთხვევა, რომლის წყალო-

ბით უცებ გამოფხიზლდება კაცი, გონს მოვა და კვლავ დაუბრუნდება საკუთარ თავს, შენს ნამდვილ მეობას...

სერაფიმ იაკოვლევიჩმა მოუბოდიშა გოგონას და თავაზიანად ჰკითხა რომელია დაწესებულების მისამართი. მერე მოხერხებულად გაუბა საუბარი, ჩაითრია ლაპარაკში და რამდენიმე წუთში გამაცნო ეს ქალი, როგორც თავისი საუკეთესო ნაცნობი და მეგობარი. ირინე ერქვა. ბიოლოგიური ფაკულტეტის სტუდენტი აღმოჩნდა, სასწავლებლად ჩამოსული შორეული აღმოსავლეთიდან. სერაფიმ იაკოვლევიჩმა ცხოველი ინტერესი გამოიჩინა თანამედროვე ბიოლოგიის აქტუალური პრობლემების მიმართ და სეტყვასავით მიაყარა კითხვები გოგონას. ის ჭერ მორცხვობდა, მოკლედ, უხალისოდ პასუხობდა, მაგრამ, როცა დაუდლავმა სერაფიმ იაკოვლევიჩმა რამდენიმე ანექდოტიც მიაყოლა თავის მეცნიერულ პროგნოზებს და გულიანად გვაცინა, გოგონა გამხიარულდა და ხალისიანად თანხმობა განაცხადა გიდობა გაეწია ჩვენთვის.

როცა დავიდალეთ ქუჩებში ხეტიალით, რესტორანში შევიპატივეთ და ვთხოვეთ ჩვენთან ერთად ესადილა. ჭერ უარზე იდგა, მაგრამ რაკი აღარ მოვეშვით, დათანხმდა.

რესტორნის შენობა ქალაქის შუაგულში, შემაღლებულ ადგილზე, კულტურისა და დასვენების პარკში იყო გაშენებული და იქიდან ხელისგულივით მოჩანდა ზღვა. თუმცა გრილოდა, დახუთულ დარბაზში ჯდომას ჰაერზე ყოფნა ვამჯობინეთ და ვთხოვეთ მომტანს ღია აივანზე გაეშალა სუფრა. საღამო ახლოვდებოდა. მზე ნელ-ნელა ეშვებოდა ზღვაში. ახლადშეფთვნილ, გამჭვირვალე ხეებს ოდნავ არხევდა ზღვიდან მონახერი ნიავი. ბაღი დამსვენებლებით იყო სავსე. ჩვენი აივნის ქვემოთ, ცელოფანში შეფუთვნილი წითელი და ყვითელი ტულიების ყვავილნარის გასწვრივ, მერხებზე მოხუცები ისხდნენ და ჩამავალი მზის სხივებს ეფიცებოდნენ. მომტანმა, რომელმაც

თავისი დაგეშილი ყნოსვით ხელად იგრძნო, რომელი იყო ჩვენში ფულის გადამხდელი, შეეკვთა ჩემგან მიიღო და თითქო ფრთები გამოისხაო, ისე დატრიალდა მაგისი ირგვლივ. ნაწყვეტ-ნაწყვეტად მოისმოდა შეძახილები: „ორი ლიმონათი!“, „სამი ღვინო!“, „სამი მწვადი!“ და ა. შ.

სერაფიმ იაკოვლევიჩმა მოხერხებულად ააწყო საუბარი: ჯერ ამინდზე ილაპარაკა, მერე კვლავ ბიოლოგიას გადაწვდა, აქედან სიყვარულის საკითხზე გადავიდა, ზნეობაზე ჩამოავდო სიტყვა და თქვა, რომ სილამაზე და სიყვარული განუყოფელი არიან, რომ თავშეკავება და კდემამოსილება უაზრო ანაქრონიზმაა დღეს, ატომის საუკუნეში, რომ შეუბრალებელი დრო ყველაფერს ანადგურებს და რომ ადამიანმა, სანამ უნარი შესწევს და ახალგაზრდაა, უნდა ისარგებლოს თავისი უპირატესობით და დატყბეს ცხოვრების სიამით. წუთით არ გაუჩერებია ენა! რა არ თქვა, ვინ არ ახსენა, ჰემინგუეი და რემარკიც მოიშველია, თუმცა, როგორც შევატყე, მათი წიგნები წაკითხული არა ჰქონდა და მხოლოდ ყურმოკვრით იცნობდა. აშკარა უგვანობას ლაპარაკობდა, მაგრამ, რატომღაც, სულ არ მეჩითებოდა მისი ყბედობა. მომწონდა კიდევ... ბოლოს, სერაფიმ იაკოვლევიჩმა ქალიშვილის ყურადღება ჩემზე გადაიტანა. მაქო და ცამდე ამიყვანა! ასეთიან, ისეთიან, უნიჭიერესი კაციან, მაგისი დახატული პორტრეტები საზღვარგარეთ გააქვთო (თავის დღეში პორტრეტი არ დამეხატა, პეიზაჟისტი ვიყავი!), ქალები მაგისთვის გიჟდებიანო, მთელი ევროპა აქვსო მოვლილი (სოჭას არ გაცვილებივარ!)... კი ვატყობდი, რა ალაპარაკებდა. თავს აწონებდა ქალს: აქაო და მიყურე, რა კაცია ვარო, ჩემი მეგობარი თუ ასეთია, მე რაღა ვიქნებიო?! მაგრამ მაინც მსიამოვნებდა მისი ქება, რადგან რაც დრო გადიოდა და ღვინო ჯანში მიჯდებოდა, მით უფრო ვიხიბლებოდი ჩემს ახლად მჯდარი ქალიშვილის მაღალი მკერდით, თლილი თითებითა

და კროლა თუთასავით გაურკვეველ ფერის, ირიბად გაჭრილი თვალებით.

არ ვიცი როგორ მოხდა, ღვინომ იმოქმედა თუ სერაფიმ იაკოვლევიჩის ქადაგებამ, ირინესაც გადაედო ჩვენი აღტყინება. ის უკვე აღარ მორცხვობდა, ხმამაღლა იცინოდა, ოხუნჯობაზე ოხუნჯობითვე გვპასუხობდა, თან დროდადრო ისეთ მზერას გადმოაპარებდა ჩემსკენ, რომ გული საგულეში არ მიჩერდებოდა. მაშინ ვერაფერს ვგრძნობდი, მაგრამ ახლა როცა ვიგონებ იმ ჩვენს სუფრას, ასე მგონია მეცა და ის გოგონაც უხეირო ორკესტრანტებს ვგავდით, რომლებსაც სერაფიმ იაკოვლევიჩი, როგორც გამოცდილი დირიჟორი, თავის ნებაზე გვაკერევენებდა რაღაც ახირებულ, ჩვენთვის უცხო მელოდიას...

სიტყვად მოიტანა და მშობლებზე ჩამოვადგეთ ლაპარაკი.

— მამაჩემი თქვენი ხნისაა, — უთხრა ირინემ სერაფიმ იაკოვლევიჩს და მშობლის გახსენებაზე მოიწყინა. — ორი წელია სახლში არ ვყოფილვარ...

ქალიშვილს გუნება შეეცვალა და ჩვენც მალე ავიშალეთ სუფრიდან.

რესტორნიდან როცა გამოვედით, სერაფიმ იაკოვლევიჩმა განზე გამიყვანა და ჩუმად მითხრა:

— არაფერი გამოგივა მაგასთან, პატიოსანი ქალიშვილია... დროს ნუ კარგავ, ვინმე სხვა მოვნახოთ.

აუჩქარებლად ვსერილობდით ბაღში. მე და სერაფიმ იაკოვლევიჩი საკმაოდ შეზარბოშებული ვიყავით, ირინესაც მოჰყიდებოდა ღვინო. ხელკავით მიმყავდა ქალიშვილი, სერაფიმ იაკოვლევიჩს კი უკვე გაქცევაზე ეჭირა თვალი, გვერდით მოგვეყვებოდა და ისე ხარბად ათვალეირებდა გამვლელ-გამომვლელებს, თითქო ეძებდა ვიღაცას. უცებ მოწყდა ადგილს, ბოდიშით, თქვა და ხალხში გაუჩინარდა. ცოტა ხნის შემდეგ აჩქარებით მოვიდა და გვითხრა:

— მამატივით, უნდა დაეტოვოთ. თე-

მიხეილ ჯვლიშვილი
ტფილისი

ატრის ღირექტორი შემზვდა, ამ სალა-
მოს თათბირი ყოფილა თეატრში და
უნდა დავესწრო... აბა, თქვენ იცით,
ირინე, არ აწყენინოთ ჩემს მეგობარს! —
მან ნიშნისმოგვებით თვალი ჩამიკრა და
წაივია.

— მხიარული კაცია. — თქვა ირი-
ნემ. — მართლა თქვენი მეგობარია?

პასუხი არ გამიცია, ახლო მივიზი-
დე მისი მკლავი და გაუბედავად ვთხო-
ვე სასტუმროში წამყოლოდა. საუბარი
იქ განვაგრძოთ-მეთქი, ტელევიზორი
მაქვს, ყავასაც მოვატანინებ. გარეთ
ცევა, ნესტიანი ამინდია, რა აზრი აქვს
ქუჩაში ხეტილს?!

— გვიანია. — ირინემ საათს დახე-
და. — საერთო საცხოვრებელში კარს
დაკეტავენ. თანაც, თავი მტკიცა.

არც ამაზე მითქვამს არაფერი, მხო-
ლოდ ბაღიდან გასვლისას, შეუმჩნე-
ვლად სასტუმროსკენ ავიღე გეზი. იქ,
ქვემო სართულში, კაფე მეგულებოდა,
სადაც შეიძლება კონიაკი ან ლიქიო-
რი დაგველია. ცალი ხელი გოგონას
იღვიაში მჭონდა გაყრილი, მეორე ხე-
ლი კი ფუთით გატენილ ჭიბეში მედო
და ეს მათამამებდა.

როცა კაფეს მივუახლოვდით, გავა-
ხსენე ირინეს თავისტიკილი და გან-
კურნების მიზნით ვურჩიე ყავა დაეღია.
ბევრი ვარწმუნე და ბოლოს დავითან-
ხმე.

კაფეში მუსიკა უკრავდა. ირინემ
ყავა მოსვა და თითქო თავისთვის ჩაი-
ლაპარაკა:

— რაღაც უნდა მეწყინოს დღეს...
ნუ დამაძალებთ, სასმელს, კარგი?!

— ზევით ავიდეთ, ჩემთან. სოფლი-
დან ჩამოტანილი ხილით გავიმასპინძლ-
დებით.

— უხერხულია. დღე რომ ყოფილი-
ყო, კიდევ ჰო...

— ხილი არ გინდათ, სურათებს გა-
ჩვენებთ. ჩემი ნამუშევრები არ გაინ-
ტერესებთ?

სული კბილით მეჭირა, მეშინოდა,
უარი არ ეთქვა.

— სხვა დროს.

— რატომ არ მენდობით?

— როგორ არა, მაგრამ...

— რა მაგრამ? ავიდეთ, ცოტა ხნით.

— კარგი. — დამთანხმდა ირინე და
აღვა.

ხელკავი გამოვდე და სასტუმროს
ვესტიბულში გავედით. ვიდრე მეხუთე
სართულამდე მივალწევდით, სადაც
ჩემი და სერაფიმ იაკოვლევიჩის „ლუქ-
სი“ იყო, ხმა არ გავვიცია ერთმანეთის-
თვის. ჭირის ოფლი მასხამდა, ასე მეგო-
ნა, ყველა, ვინც ამ დროს სასტუმროში
იმყოფებოდა, ჩვენ გვიყურებდა და
ყველამ იცოდა, სად და რისთვის მიმ-
ყავდა ეს ქალიშვილი. მეხუთე სარ-
თულზე რომ ავედით, სართულის მო-
რიგეს გვერდი ავუარე და პირდაპირ
ოთახისკენ გავეშურე. კართან გამასხენ-
და, რომ გასაღების აღება დამეოწყებო-
და. დაბრუნება დავაპირე, მაგრამ ამ
დროს კარებში გაყრილი გასაღები შე-
ვამჩნიე. გამიკვირდა, ანგარიშმიუცემ-
ლად ხელი ვკარი კარს და ისიც გაიღო.
ჩვენ შევედით: წინ — ირინე, უკან —
მე.

კარის ხმაურზე საძილე ოთახიდან
გამოვარდა ნახევარდშიშველი სერაფიმ
იაკოვლევიჩი, გოცეებისგან პირი დაა-
ლო, რაღაც წამოიძახა, ხელები გაასავ-
სავა და სწრაფად მიიმალა. მერე ოთა-
ხიდან ქალის ჩურჩული მოგვესმა, ხმა-
ურით წაიქცა სკამი, წამით დუმილი
ჩამოვარდა და ცოტა ხნის შემდეგ სე-
რაფიმ იაკოვლევიჩი ისევ წარსდგა
ჩვენს წინაშე, ამჯამად შარვლისა და
მაისურის ამარა. სასაცილო იყო, პრია-
ლა, მეჩხერი თმა აბურძგნოდა და კეფა-
ზე მელოტი უჩანდა. მეკრდი და მკლა-
ვები შავი ჭაგრით მჭონდა დაფარული.
ოდნავ დაბნეული, ცალი ყბით იღმე-
ბოდა და ამიტომ მის სახეზე ვერაფერს
ვხედავდი ოქროს კბილის გარდა, რო-
მელიც თვალისმომკრელად ლაპლაპებ-
და.

რაღაცას ლაპარაკობდა, მაგრამ მე
არ გამიგონია. ირინეს ვუყურებდი. გა-
შტერებული იდგა და საძილე ოთახის
კართან სკამზე გადაკიდებულ საცვალს

მისჩერებოდა. მერე მოტრიალდა, ხელი მკრა და ოთახიდან გავარდა. მე დავედევნე.

ქუჩაში ბნელოდა. ირინე სწრაფად მიდიოდა, მე ვცდილობდი არ ჩამოვრჩენოდი. სირცხვილი მწვავედა. არ ვიცოდი რა მეთქვა, რით დამეწყო, იმასაც ვგრძნობდი, ირინე ის აღარ იყო, რაც ორიოდე წუთის წინ, როცა სასტუმროში შემომყვია. ასე ღუმილით გავიარეთ რამდენიმე ქუჩა. უკვე კარგა დაღამებულიყო. ჟინელავდა და ქვაფენილებზე გუბებები იდგა.

— რატომ მაცილებთ? — თქვა უცებ ირინემ და ნაბიჯი შეანელა, მერე ამოიხზრა და წაიჭურჩულა: — ნუთუ, არავის არ უნდა ენდოს ადამიანი!.. ფუ, რა სისაძაგლე!

ვერ იქნა და ვერ მივადწიეთ საერთო საცხოვრებელს!

უცებ ირინეს გაეცინა:

— სულელები ხართ კაცები! თქვენ გგონიათ, რომ... — იგი გაჩუმდა, მერე განაგრძო უფრო შემრიგებლურ კილოზე:

— საერთო საცხოვრებელში ჩემთან ერთი გოგოა, სომეხია მგონი, ამას წინათ მითხრა: „მამაკაცს ერთი ყვავილი რომ ეჩუქებინა ჩემთვის, თავს ვანაცვალე“...

— გიყვართ ყვავილები? — თავაულებლად გკითხე.

სიბნელეში შევამჩნიე, როგორ აიჩეხა მხრები.

— რომელ ქალს არ უყვარს ყვავილი?

ერთ წუთს მომიცადეთ... — მიმოვიხედე და ქუჩის მეორე მხარეს გადასვლა დავაპირე, სადაც ვიღაცა ქალს იასამნის თაიგული ეჭირა.

— იასამანი არა. — გამაჩერა ირინემ.

— მაშ რა?

— არაფერი... თუმცა, არა... — მის ხმაში ასევე დაცინვა გამოერია. — ტულიბები მიყვარს. ალბათ გავიწილი გექნებათ, არის ასეთი ყვავილი, რუსულად ტიულპანს ეძახიან.

— ესლავე მოგიტანთ. — დაუფიქრებლად ვუთხარი და ისევ წასასვლელად გავიწიე.

— ვერ იშოვნით ახლა. ტულიბები მხოლოდ მაისში იცის, ახლა არსად არაა. ყველაფერი როდი შეუძლია ფულს!

— თქვენ რა გინდათ, ვიშოვო?

— ნუ იკვებებით, ისევ ტყუილი გამოგივათ. ერთხელ ხომ მომატყუეთ? საკმარისია.

— ვიშოვი. — დაბეჯითებით ვუთხარი მე. ჩვენ უკვე საერთო საცხოვრებლის შესასვლელთან ვიდექით. — აქ მომიცადეთ. გინდათ, საათი დაინიშნეთ. — მაჯის საათს დავხედე. — თორმეტის ნახევარია. თხუთმეტ წუთში მოგიტანო. მხოლოდ არსად წახვიდეთ, აქ იყავით.

— საიდან, როგორ?

— ეგ მე ვიცი.

რისი იმედით ვიყავი? საღ უნდა მეშოვა ამ უტხო ქალაქში ყვავილები, რომლებიც ჯერ შემოსული არ იყო? ამაზე არ მიფიქრია. იმ წუთას ისეთი გრძნობა დამეფულა, მთელს ქვეყანას გადავატრიალებდი და ტულიბებს ვიშოვიდი. სხვანაირად არ შეიძლებოდა. რაღაც არ უნდა დამეჭდომოდა, უნდა მეშოვა ის ყვავილები, მისთვის კი არა, ჩემთვის უნდა მეშოვა. რატომღაც მეგონა, მხოლოდ ამ ყვავილებს შეეძლო ჩემი დანაშაულის გამოსყიდვა.

— გირჩევნიათ წახვიდეთ და დაიძინოთ. — თქვა ირინემ. — მეც დაღლილი ვარ, დილით ადრე ლექციები მაქვს.

— ძალიან გთხოვთ, მომიცადეთ! აი აქ, შესასვლელთან! ათ წუთში დავბრუნდები, არსად წახვიდეთ მხოლოდ, ძალიან გთხოვთ!

პასუხს არ დავუცადე და სწრაფად დავეშვი ქალაქის ცენტრისკენ. კი არ მივდიოდი, მივფრინავდი, თან აქეთ-იქით თვალს ვაცეცებდი, მანქანას ვე-

ასანთს ვანთებდით და მის მკრთალ შუქზე ვათვალიერებდით მიწაზე გრძლად გაჭიმულ შუშის სათბურებს. წამდაუწუმ ფეხი გვისხლტებოდა ტალახში. ტულიები მაინც არ ჩანდა. სათბურებში სულ სხვა მცენარეებს ვხედავდით, ისინი საერთოდ არ ჰგავდნენ ყვავილებს. სიბნელეში შოფერმა სათბურის სარკმელს ფეხი დააბიჯა და ჩაღწა. ხმაურზე სულ ახლო ძაღლები აყეფდნენ. ჩვენ გავინაბეთ.

— წამო, თუ ძმა ხარ! — ჩურჩულით თქვა შოფერმა. — ძაღლებს გინდა დავავლეჩინოთ თავი?!

ჩვენ ისევ გადმოგვძვრით კედელზე და მანქანასთან მივედით. ხმას არ ვიღებდით. დაღლილი ვიყავი და საოცრად გამოფიტული, ლაპარაკის თავი არა მქონდა. შოფერმა ნელა დაძრა მანქანა.

როცა ქალაქში შევედით, ისევ საათს დავხედე: სამი წუთი-ლა მრჩებოდა დათქმულ დრომდე. რა მექნა? დავბრუნებულიყავი ხელცარიელი? ამაზე ფიქრიც არ შეიძლებოდა... უღონოდ ვეგდემ მანქანაში და ვიგონებდი დღევანდელი დღის ამბებს: ირინეს გაცნობას, სერაფიმ იაკოვლევიჩის გაუთავებელ ყბედობას, რესტორნიდან გამოსვლის შემდეგ სერიზობას ბაღში, როცა სერაფიმ იაკოვლევიჩმა მოულოდნელად დავგტოვა... და უცებ, არაჩვეულებრივი სიციხადით დამიდგა თვალიწინ რესტორნის აივნის ქვემოთ პატარა ყვავილნარი, სადაც ცელოფანში გახვეული წითელი და ყვითელი ტულიები იყო დარგული...

— ვიცი, სადაც არი! — წამოვიყვირე ისეთი ხმით, რომ შოფერი შეხტა ადგილზე. — ქალაქის ბაღისკენ, ჩქარა!

შოფერს არც მოუხედავს, ისე ჩაავლო მანქანა სიჩქარეში.

ბაღთან გავჩერდით.

— ნუ აჩქარდები, ჰკუთით მოიქეცი. — მითხრა შოფერმა. მანქანის კარი დაკეტა გასაღებით და დაუმატა: — მოიცა, მეც წამოვალ. ორი კაცი მაინც სხვაა...

ბაღში ბლომად იყო ხალხი. ტულიების გაზონი პროექტორების შუქით გაენათებიანთ და ყველაზე ბევრი დამსვენებელი აქ ტრიალებდა. ჩვენ ჩამოვსხედით მერხზე და თვალი ყვავილებისკენ გავაპარეთ. თავი ისე გვეჭირა, თითქო დასასვენებლად ვიყავით ჩამოსხდარნი და რაღაცაზე ვსაუბრობდით. თან, მოსიერინეებისგან შეუმჩნევლად, შოფერსაც და მეც მერხის თამასებს შორის ხელი გვეჭნდა გაყრილი და ტულიების მოწყვეტას ვცდილობდით. ვერაფერი გამოგვიდოდა, ვერ იქნა და ვერ მივაწვდინეთ ხელი! ერთხანს ვეწვალეთ ასე, მერე შოფერმა უიმედოდ თავი გაიქნია, პაპიროსი გააბოლა და წამოდგა:

— არაფერი არ გამოვა, წავიდეთ.

მეც ავდექი. მონუხსტულივით მივჩერებოდი ტულიებს და წასვლა მიჭირდა.

— აი რა... — ხმადაბლა ვუთხარი შოფერს. — მე გადავალ ყვავილნარში და ვითომც არაფერია, დავკრეფ ყვავილებს. შენ წადი, მანქანაში დამელოდე.

ჩემი გეგმა სულ მარტივი იყო: გადავიდოდი გაზონში და მშვიდად დავკრეფდი ტულიებს. წინასწარ დარწმუნებული ვიყავი, არც ერთს, ვინც კი სერიზობდა ბაღში, აზრადაც არ მოუვიდოდა, რომ მე ამის უფლება არა მაქვს. რაც უფრო აშკარად და თამამად ვიმოქმედებდი, მით უფრო ადვილად მოტყუებდებოდნენ და ჩამოვლიდნენ ბაღის თანამშრომლად, რომელსაც ნარგავების მოვლა აქვს დავალებული.

ყვავილნარში გადავაბიჯე და დავიწყე ტულიების კრეფა. ხელები მიკანკალებდა, აღელვებისგან ფესვებიანად ვვლოჯდი ცელოფანში გახვეულ უფოთლო ყლორტებს, რომლებსაც თავზე გვირგვინებივით ადგათ წითელი და ყვითელი ფერის ჭერ კიდევ გაუშლელი ნაზი კოკრები. წელში მოხრილი ვიდე-

სანთს ვანთებდით და მის მკრთალ შუქზე ვათვლიერებდით მიწაზე გრძლად გაჭიმულ შუშის სათბურებს. წამდაუწყებლად ფეხი გვისხლტებოდა ტალახში. ტულიპები მაინც არ ჩანდა. სათბურებში სულ სხვა მცენარეებს ვხედავდით, ისინი საერთოდ არ ჰკავდნენ ყვავილებს. სიბნელეში შოფერმა სათბურის სარკმელს ფეხი დააბიჯა და ჩაიღწა. ხმაურზე სულ ახლო ძაღლები აყვდნენ. ჩვენ გავინახეთ.

— წამო, თუ ძმა ხარ! — ჩურჩულით თქვა შოფერმა. — ძაღლებს გინდა დავაგლეჩინოთ თავი?!

ჩვენ ისევ გადმოვძვარიყვით კედელზე და მანქანასთან მივედით. ხმას არ ვიღებდით. დაღლილი ვიყავით და საოცრად გამოფიტული, ლაპარაკის თავი არა მქონდა. შოფერმა ნელა დაძრა მანქანა.

როცა ქალაქში შევედით, ისევ საათს დავხედე: სამი წუთი-და მრჩებოდა დათქმულ დრომდე. რა მექნა? დავბრუნებულყავით ხელცარიელი? ამაზე ფიქრიც არ შეიძლებოდა... უღონოდ ვეგდემ მანქანაში და ვიგონებდი დღევანდელი დღის ამბებს: ირინეს გაცნობას, სერაფიმ იაკოვლევიჩის გაუთავებელ ყბედობას, რესტორნიდან გამოსვლის შემდეგ სეირნობას ბაღში, როცა სერაფიმ იაკოვლევიჩმა მოულოდნელად დაგეტოვა... და უცებ, არაჩვეულებრივი სიციხადით დამიდგა თვალიწინ რესტორნის აივნის ქვემოთ პატარა ყვავილნარი, სადაც ცელოფანში გახვეული წითელი და ყვითელი ტულიპები იყო დარჩული...

— ვიცი, სადაც არი! — წამოვიყვირე ისეთი ხმით, რომ შოფერი შეხტა ადგილზე. — ქალაქის ბაღისკენ, ჩქარა!

შოფერს არც მოუხედავს, ისე ჩაავლო მანქანა სიჩქარეში.

ბაღთან ვაჩერდით.

— ნუ აჩქარდები, ჭკუით მოიქეცი. — მითხრა შოფერმა. მანქანის კარი დაკეტა გასაღებით და დაუმატა: — მოიცა, მეც წამოვალ. ორი კაცი მაინც სხვაა...

ბაღში ბლომად იყო ხალხი. ტულიპების გაზონი პროექტორების შუქით გაენათებინათ და ყველაზე ბევრი დამსვენებელი აქ ტრიალებდა. ჩვენ ჩამოვსხედით მერხზე და თვალი ყვავილებისკენ გავაპარეთ. თავი ისე გვეჭირა, თითქო დასასვენებლად ვიყავით ჩამოსხდარნი და რაღაცაზე ვსაუბრობდით. თან, მოსიერიანებისგან შეუმჩნევლად, შოფერსაც და მეც მერხის თამასებს შორის ხელი გვექონდა გაყრილი და ტულიპების მოწყვეტას ვცდილობდით. ვერაფერი გამოგვიდოდა, ვერ იქნა და ვერ მივაწვდინეთ ხელი! ერთხანს ვეწვალეთ ასე, მერე შოფერმა უიმედოდ თავი გაიქნია, პაპიროსი გააბოლა და წამოდგა:

— არაფერი არ გამოვა, წავიდეთ.

მეც ავდექი. მონუსხულივით მივჩერებოდით ტულიპებს და წასვლა მიჭირდა.

— აი რა... — ხმადაბლა ვუთხარი შოფერს. — მე გადავალ ყვავილნარში და ვითომც არაფერია, დავკრფე ყვავილებს. შენ წადი, მანქანაში დამელოდე.

ჩემი გეგმა სულ მარტივი იყო: გადავიდოდი გაზონში და მშვიდად დავკრფდი ტულიპებს. წინასწარ დარწმუნებული ვიყავი, არც ერთს, ვინც კი სეირნობდა ბაღში, აზრადაც არ მოუვიდოდა, რომ მე ამის უფლება არა მაქვს. რაც უფრო აშკარად და თამამად ვიმოქმედებდი, მით უფრო ადვილად მოტყუვდებოდნენ და ჩამთვლიდნენ ბაღის თანამშრომლად, რომელსაც ნარგავების მოვლა აქვს დავალებული.

ყვავილნარში გადავაბიჯე და დავიწყე ტულიპების კრეფა. ხელები მიკანკალებდა, ადულებსიგან ფესვებიანად ვვლევდი ცელოფანში გახვეულ უფოთლო ყლორტებს, რომლებსაც თავზე გვირგვინებივით ადგათ წითელი და ყვითელი ფერის ჭერ კიდეც გაუშლელი ნაზი კოკრები. წელში მოხრილი ვიდე-

მიხეილ ავლივიჩი
ტულიპები

ქი და მოსეირნეთა ცნობისმოყვარე მზერას ვგრძნობდი ზურგით. წამიდან წამზე ველოდი გაოცებულ შეძახილს, მერე საერთო ყვირილს, მილიციელის სასტვენის ხმას და მერე... ასეც მოხდა. ჩემს ზურგსუკან ვიღაც ქალმა ისტერიული ხმით იკივლა:

— რას შერებოთ, რას?!

ვისკუპე გაზონიდან და გასასვლელისკენ გავიქეცი. მივრბოდი და უკნიდან მესმოდა:

— დაიჭით!

— არ გაუშვათ!

— მილიცია! სად არის მილიცია!

— რა ხულიგნობაა!

მე უკვე მანქანაში ვიჯექი. შოფერი მზად იყო, მოწყვიტა ადგილიდან „ვოლგა“ და გაქანდა. ბადის შესასვლელთან კი სტვენიტ იჭაჭებოდა დაგვიანებით მოსული მილიციელი.

... საერთო საცხოვრებლის კარი ღია იყო. სინათლის მკრთალი ზოლი ეცემოდა ქვაფენილს. ქუჩაში არავინ ჩანდა. მანქანიდან გადმოვედი და შოფერს ფუ-

ლი გავუწოდე. არაფერი უთქვამს, ჩაბრუნდნა და ძრავა ჩართო. მადლობის თქმა დავაპირე, მაგრამ ვერ მოვასწარი, მანქანა წავიდა.

საათს დახედე. ხუთი წუთით გადამეცილებინა დათქმული დროსთვის. მიმოვიხედე და რადგან ირინე ვერ დავინახე, საერთო საცხოვრებლის ვესტიბულში შევედი. სვეტებიან დარბაზში ოდნავ ბეუტავდა ერთადერთი ნათურა. კუთხეში ირინე იჯდა, ხელები მუხლებზე დაეწყო და კარისკენ იყურებოდა.

მივედი და კალთაში ჩავუყარე ტულიბები. საშინელ დადლილობას ვგრძნობდი, თითქო უშველებელი სიმძიმის ტვირთი ჩამომეხსნას მხრებიდან. მერე მოვტრიალდი და ვიდრე ქალიშვილი რაღაცის თქმას დააპირებდა, ქუჩაში გავვარდი.

„კიდევ კარგი, — ფიქრობდი სასტუმროსკენ მიმავალი, — ჩემოდანი გარდერობში მაქვს მიბარებული... ანგარიშს ვავასწორებ და პირდაპირ სადგურში გავალ... იქნებ რომელიმე მატარებელს მივუწვდეთ“.

თეთრი ძაღვები

მატარებელი კარგად არც კი იყო გაჩერებული მზედაცხენებულ საღურში. პატარა ჩემოდნაინი, ტანსაცმელდაჭმუჭნილი ბიჭი (ალბათ ასევე გაუხდელად იწვა კუბეში) ვაგონიდან რომ ჩამოხტა და ქალაქში გასასვლელის მარჯვნივ კედელთან მდგარ ტელეფონის ჭიხურს მიაშურა. სიცხისაგან სული ეხუთებოდა, მაგრამ ჭიხურის კარი მაინც მიხურა, ჩემოდანი დადგა და ამოიხვნეშა. მერე ჭიხეში ქალაქის ფულებს შორის (ზაფხულის სტიპენდია ჰქონდა აღებული) ორკაბიკიანი მოძებნა, ამოიღო, მაგრამ დაირეკვას აყოვნებდა, ფული ხელის გულზე დაიდო და კარგა ხანს ათამაშებდა

დაფიქრებული. ვერ გადაწყვიტა, სად დაერეკა: შინ, მაიკოსთვის (მის უმცროს დას ერქვა), ამწანაგებისათვის თუ უფროსი ძმისთვის სამსახურში... სისულელეაო, გაიფიქრა ბოლოს ბიჭმა, ფული ტელეფონის ყულაბაში ჩაუშვა და იმ მუზეუმში დარეკა, სადაც მისი ძმა მუშაობდა. ბიჭს იმის გაგება სურდა, რაც ამ ორ დღეში მოხდა, განსაკუთრებით აინტერესებდა, გუშინდელ ამბავზე რას ამბობდნენ და მასზე უკეთ ვინ ეტყოდა... ტელეფონი დაკავებული იყო. ბიჭი აწრიალდა. ჭიხურის კარის მინაში თავის თავს მოჰკრა თვალი და დააკვირდა... ღია წაბლისფერი თმა ისე ჰქონდა აბურძგვნილი, საგიჟედან გამო-

ქეთულს გვაგარო, გაიფიქრა, თითებით
ნერვიულად ჩამოივარცხნა და ხელახლა
დარეკა. კვლავ წყვეტილი ზუმერი...
„ჯანდაბას იქით შენი თავი! რაღა ახლა
დაიქოქა სალაპარაკოდ...“

ბიკს გულზე ცეცხლი ედებოდა, ეჩ-
ქარებოდა ამბავის გაგება, ის კი, მისი
ძმა, თუ სხვა ვილაცა, თითქოს განგებ
აგრძელებდა საუბარს. ყველაფერი ჩემს
წინააღმდეგაო, გაიფიქრა ბიკმა, ისევ
აყრიდა ტელეფონის ნომრები და გულ-
ზე ოდნავ მოეშვა: ყურმილში ძმის ბო-
ხი ხმა გაისმა:

— დიას, გისმენთ.

— რა ამბავი იყო ამ სიგრძე ლაპა-
რაკი! — ბიკს ხმაში ხრინწი გაერია და
ჩაახველა.

— რა თქვით?

— მე ვარ, რა უცხოთაგანით მელაპა-
რაკებო.

— ვინ შენ? ოჰ! — სიხარულისაგან
შეჰყვირა და ბიკმა, თითქოს მის წინ
იღვავ, გარკვევით დაინახა: როგორ
გაუბრწყინდა თვალები და ფეხზე წა-
მოიჭრა.

— სადა ხარ, ბიკო, არ დაგვბოცე
ხალხი! სახლიდან რეკავ?

— არა, რკინიგზის სადგურიდან, —
მოუგო ბიკმა, — ახლა ჩამოვედი.

— ახლა ჩამოხვედი?

— ჰო.

— ცუდად ისმის, ახლოს მიიტანე
ყურმილი... როგორი ამინდებია სოჭში,
ჰა?

— ზუმრობის გუნებაზე არა ვარ.

— რა თქმა უნდა, არ იქნები. თქვენ
რა გითხარი, თქვენ... არა, სოჭში
მანც რამ წაგიყვანათ?! რა სულელუ-
რი კონსპირაციაა, გამაგიყვებთ პირდა-
პირ! გემით ბათუმში აპირებდით? ოო,
ეგ კი მესმის, ურიგო გასეირნება არ
გამოგივიდოდათ... აფსუს! რაო? ბათუ-
მიდან მაგნეტიტში ჩახვიდოდით? უჰ,
რა დიდებული, რა წყნარი ადგილია!
რას გერჩი, ძმაო, ცუდი გეგმა არ გქო-
ნია... მდა... აქ რატომ არ მოხვედი?
ბაღში დაგესდებოდით, ცივ ლულს დავ-

ლევდით და თან... ბევრი სალაპარაკოდ
მაქვს, მოდი, მოდი!

ბიკს უნდოდა ეთქვა, მოვდივარო,
მაგრამ ძმის მიერ ხაზგასმით ნათქვამი
„მოდი, მოდი!“ არ ესიამოვნა, რომ მი-
ვიდე, ჰქუის დარიგებით და საყვედუ-
რებით უარესად მომშლისო, გაიფიქრა
და უთხრა:

— არ მინდა ლუდი... ყურმილში
ვერ მეტყვი, რაც სათქმელი გაქვს?

— ჰო, კარგი... მიკანვებული ხმით
რატომ ლაპარაკობ, ხომ არ მოგბეგვეს?

— მომბეგვეს კი არა, ის არ გინდა
კიდე!

— კარგად გადარჩენილხარ. მართ-
ლა ასე იყო?... მამამისმა და ბიძამისმა
თქვეს, სადგურის მოედანზე, გამოვიჭი-
რეთ, სასტუმრო „თოლიას“ პირდაპი-
რო... წინააღმდეგობა არ გაუწევიაო...
მართალი იქნება, ტყუილს რისთვის მო-
იგონებდნენ... წარმოდგენილი მაქვს,
რა დღეში ჩავარდებოდი!.. მოულოდნე-
ლობისაგან, ალბათ, გამოშტერდი... ასე
არ მოგდის ხოლმე? ან უნდა გაცეცხ-
ლდე, ანდა მთლად მოეშვა, გამოითი-
შო... ალბათ მერე მოხვედი აზრზე, ლია
რომ მანქანაში ჩაისვეს და გამოაქრო-
ლეს...

ბიკს გაახსენდა, მანქანის ფანჯრე-
ბიდან როგორ უქნევდნენ მუშტებს,
უბრალებდნენ თვალებს, ემუქრებოდ-
ნენ, მაგრამ ისე იყო გაოგნებული, არა-
ფერი ესმოდა. გონს რომ მოვიდა, შუა-
გულ მოედანზე იდგა თაკარა მზის
ქვეშ, მანქანა უკვე შორს იყო, აღარც
კი სჩანდა... გულდათუთქელს მწარედ
გაეღიმა და სადგურისაკენ წალასლას-
და. განრიგში თბილისისკენ მიმავალი
მატარებლის გასვლის დრო ამოივითხა,
ბილეთი აიღო, ბაქანზე გავიდა და სკა-
მზე დაეშვა...

— წუხელ იმათთან ვიყავი...

ბიკს ძმის სიტყვები მოესმა და გა-
მოერკვა.

— რა თქვი?

— იმათთან ვიყავი-მეთქი. დაბრუნ-
დნენ თუ არა, დარეკეს.

— მერე?

— ქვას აგდებენ და თავს უშვებენ. ისაო, ესაო, ხომ იცი...

— მაინც, მაინც, რაო, რას ამბობენ?

— რა უნდა თქვან! არ იცი, რასაც იტყვიან?

— ბიჭს არაფერი უპასუხნია. იგი თითქმის შემინულ კარცერში იდგა, სული ეხუთებოდა, ოფლად გაღვრილიყო. ბაქანს გახედა: გასასვლელებისაკენ დაძრული მგზავრთა ნაკადი შეთხლებულიყო, რაც მთავარია, ჯიხურთან არავინ იდგა. ვის რაში აინტერესებს შენი ამბავის გაგებაო, გაიფიქრა ბიჭმა და კარი შეაღო...

— ალლო, გესმის?

— ჰო, — გაოფლილ სახეზე ცხვირ-სახოცი მოისვა.

— ცოლ-შვილის რჩენის საშუალება სადა აქვსო, ამბობენ.

— ცოლ-შვილის?

— შვილიც ხომ გეყოლებოდათ, გამოწყვეტილი ჩემი მტერი იქნა! — ხმას დაუწია და განაგრძო: — რომ იმას გე-ქნა, ვინ იცის, არც ასე წასულიყო საქმე.

— ოოო, კარგი ერთი! საიმისოდ ხომ არ წამიყვანია.

— ჰო, მაგრამ, ასე ხდება ხოლმე. რამდენი შემთხვევაა, გაპარულან სახლიდან, უცხოვრიათ და მერე... თუმცა, ისედაც მომხდარა, უცხოვრიათ და ყველაფერი, მაგრამ მშობლებს მაინც შინ წაუყვანიათ თავისი ნამუსახილი ქალიშვილი. ლიას მამა არჩილიც ამ კატეგორიის ხალხს ეკუთვნის. თქვა კიდეც წუხელ, ისიც რომ მომხდარიყო, მაინც დავაცილებდიო. მაგ ლაწირას კი არა, სერიოზულ ხალხს უჭირს ოჯახის შენახვაო... შენ რა გითხრა, ჩემთვის გეტქვა, თუ ამას აპირებდი... მაიკო რა მესაიდუმლე ნახე, შეეშინდა და ყველაფერი დაამლერა... ლიას მშობლები რომ მოვიდნენ და ატყდა ერთი აურზაური, შეეშინდა და ყველაფერი დაარაკრავა... რამ გათქმევინა!

— ჩემოდანი რომ მიმქონდა, დაინახა და აღარ მომეშვა, სად მიდიხარ, სად

მიდიხარო!.. რაკი ასე მოხდა, ტყუილი აღარ ვუთხარი, ბავშვია და შეეჩვევა-მეთქი... გავაფრთხილე ენისთვის კბილი დაეჭირებინა. დავპირდი: მალე ჩამოვალთ და ყველგან ერთად ვივლით, კუს ტბაზე, ფუნიკულიორზე, კინოებში და სანაყინეში-მეთქი... იმან რაო?

— ვინ?

— ლიას მამამ! მართლა ასე თქვა, ლაწირასო? ოჰ, მაგისი! — ჩასძახა ყურმილში გააცეცლებულმა ბიჭმა.

— არა, ეგ არ უთქვამს.

— წელან არ მითხარი?

— ეს ისე, მე ვთქვი... კიდეც...

— კიდეც რაღააო? — ჯიხურის კარი კი შეაღო, მაგრამ გახურებული ჰაერი ოდნავდაც არ იძვროდა და ბიჭი მთლად სველი იყო.

— რაო და... მოწყობილიყო ის გოგო და თუ ეს აუცილებელი იყო, მერე გაჭრილიყავით ტყედ... — ბიჭს ასანთის ჩხაკუნი მოესმა. ძმამ, ეტყობა, სიგარეტს მოუკიდა და განაგრძო: — ერთი წელია მასწავლებლებთან ვამზადებ, ამდენი და ამდენი დამიჯდა და ყველაფერს წყალში მიყრიდნენ... მე მგონი, მამამისი ყველაზე მეტად ამოზეა გამწარებული.

— სისულელეა! რამდენი გოგოა, თხოვდება და მერე ამთავრებს. ორივე რომ ვიყოთ მოსაწყობი, კიდეც ჰო, მაგრამ მე ხომ იმ გაისს ვამთავრებ...

— დაამთავრებ, ბიჭო, თუ არა, შენც ახლა არ დაგნიშნონ სკოლის დირექტორად. ჩვეულებრივი მასწავლებელი იქნები, ნახევარი ან დიდი, დიდი ერთი განაკვეთი მოგცენ და ესეც შენი ოთხმოცი მანეთი...

ბიჭი დაძაბული უსმენდა: ძმის სიტყვები გულს უსერავდა. იმის მაგიერ, რომ მხარში ამომიდგეს, ნიჰილისტივით მელაპარაკებო, ფიქრობდა და ბოლმა ნერწყვის ყლაპავს უშლიდა.

— კიდეც კარგი, რომ...

გოლადი ზეიზვილი
მოთხრობები

— რა? — მკვებელ გააწყვეტინა ბიჭმა.

— კიდეც კარგი, რომ ასე მოხდა-მეთქი.

— როგორ?

— როგორ და ასე. არა, მაინც ეისი იმედი გქონდა, ჩემი, დედასი, თუ ლიას მამის?... ეჰ, პასუხისმგებლობას არა გრძნობთ არავის და არაფრის წინაშე... რამდენი ვინმე დაქორწინებულა მამე-ბისა და ბიძების იმედით, ერთ მშვენიერ დღეს კი, ეს იმედი ხელიდან გამოცლიათ და... განქორწინებაზე განცხადებებით სავსეა სასამართლოები. მისმენ?

— ჰო, გავიგონე... მაგრამ მე არავის იმედი არ მქონია, არც შენი... ჩვენთვის ვიცხოვრებდით, დამოუკიდებლად... გასაგებია?

— დიდებულია, მაგრამ როგორ?

— ძალიანაც კარგად, — მიუგო ბიჭმა, — სალამოს დასწრებულზე გადავიდოდი, თან ვიმუშავებდი. რა? ბინა? ჰმ, რამდენი ბინაა ქალაქში ტყუილ-უბრალოდ გამოკეტილი ან რამდენი შენდება კიდეც... მივიდოდი, სადაც ჭერ არს და მოვითხოვდი... ვეტყოდი, ასე და ასე-მეთქი... რაო? მაშინვე ჩამაბარებდნენ ორდერს?... მოვითმენდი, ბატონო... მანამდე კი, სადმე ქალაქგარეთ დავიქირავებდი ერთ პატარა ოთახს... იცი რა გითხრა? სიყვარულს მზამზარეული სასახლეები არ სჭირდება, თვითონ ააშენებს... დიახ, დიახ...

— ჰო, კარგი, კარგი, ნუ ჯიჯლინებ!

— ერთი შეგყვარებოდა ვინმე და მერე ნახავდი...

— შენ ფიქრობ, არ მიყვარდა?

— რომ გყვარებოდა, შეირთავდი კიდეც. ხან ერთს ედებო, ხან მეორეს, ასე გირჩევნია, ახალ-ახალი... რა, დოლო ცუდი გოგო იყო? არაფრით არ იყო შენზე ნაკლები... — ბოლმამორეული ბიჭი თავს ველარ იკავებდა და ენაზე მომდგარ მზამიან სიტყვებს ჩასძახოდა ყურმილში, — თორემ ვერ გათხოვდა ხომ იცი, შენზე უკეთესი ქმა-

რი ჰყავს... შენ არც შედიო გიყვარს, მაგასაც დასცილდები, აი, ნახავ თუ ასე არ იყოს... შენი ამბავი არ ვიცი!.. რაც ოცდაათს გადასციდი, ნამეტანი გაქუისკოლოფდი, ყველაფერს სხვანაირად უყურებ, გეშინია: ვაი თუ ესო, ვაი თუ ისო... შენ და შენისთანებს რომ აპყვეს ყველა, ას წელიწადში დედამიწაზე აღამიანის ჰაჭანებაც აღარ იქნება...

— ვაი შენს პატრონს! აქ რომ იყო, ყურებს დავაგლეჯდი, ძმარს გადენი-ნებდი ცხვირიდან... შე მართლა ლაწირაკო!..

— აბა, აბა, ნუ აქარბებ!

— ევაქარბებ, კი არა, ახლავე შინ წადი, თორემ... შენი სიბრყვეის გამო დედას წწევამ აუწვია, კინაღამ სისხლი ჩაექცა...

— წწევამ აუწვია?!

— დიახ.

— კარგი ახლა, რატომ მატყვილებ!

— რას ჰქვია გატყვილებ!

— რამდენი აქვს?

— გუშინ კრიზისი ჰქონდა. სასწრაფო გამოვიძახე, ძალიან ცუდად იყო... ახლავე წადი სახლში. გესმის? ახლავე შინ წადი... მეძახიან, ყურმილი უნდა დავდო. სალამოს მოვალ და ვილაპარაკოთ. გაიგე?

— ჰო... ისა...

— რაღაც გინდოდა გეთქვა.

— იქ რომ იყავი, ლია არ გინახავს?

— თვალიც არ მომიკრავს, ეტყობა, შინ არ იყო.

— ალბათ იმ ბეჭემოტთანაა.

— რა თქვი?

— ალბათ ბიძამისთანაა-მეთქი.

— შეიძლება. მოგენატრა?

— შენ არ იცი, რა გოგოა...

— როგორ არ ვიცი, დიდებული გოგოა, მაგრამ...

— მაგრამ რა?

— მომისმინე... უჰ, დამღრჩო ამ სიგარეტმა... ჰო, იმის თქმა მინდოდა, არ დაიწყო ახლა ტელეფონით რეკვა,

სახლის წინ ჩასაფრება და ასეთები, უარესად გაართულებ საქმეს... აცალე იმ ხალხს, დაწყნარდეს, დამშვიდდეს... გაიგე? ასე აჯობებს... აბა, შენ იცი! შინ მიდი იცოდე, დედას გაეხარდება... სულ ამ ამბავის ბრალია, ისე რომ არის... არა, წვეს... წვედი ახლა, საღამოს მოვალ და ვილაპარაკოთ...

ბიჭი ერთ ხანს გარინდებული იყო. მერე ყურმილი დაკიდა, ჩემოდანი აიღო, ჭიხურიდან გამოსულმა ვიწრო კიბე ჩაიარა და სადგურის მოედნისაკენ წავიდა.

ქალაქში ივლისის ხვატი იდგა. გაქაშებულ ცაზე, მალა, ძალიან მალ-

ლა სინოპტიკური პლანერი მიცურავდა და უკან თეთრ ბოლს სტოვებდა. ბოლი ერთხანს უძრავად იდგა, მერე ზიგზაგ ხაზებად დაიყო, დაიგრიხა და ხან მარჯულებს ჰგავდა, ხანაც დიდ, თეთრ ბაფთებს.

ბიჭი მოედანზე გავიდა. ტაქსების გაჩერებისაკენ აღარ გაუხვევია, რადგან შორიდანვე შენიშნა უზარმაზარი რიგი. პირველივე შემხვედრი „ეივული“ გააჩერა, ჩაჯდა და მძღოლს თავისი მისამართი უთხრა. მანქანა რომ დაიძრა, თავი ფანჯარაში გაჰყო, გადააბურჭყა. ორი დღის ნამშვიერვეს გული ერეოდა და წარამარა იპურჭყებოდა.

ავტოპორტრეტი

ლ. ცინცაძე

მძინარე მეუღლისაკენ საკონცელოდ დახრილს უცებ გაახსენდა, თვალები რომ დაქაჩული ჰქონდა და წამით შედგა. დასამალი არაფერი ჰქონია, ნატომ, რა თქმა უნდა, ყველაფერი იცოდა, მაგრამ ბუბა იმ განცდის გამო, რაც აიძულებს ყველას, საყვარელი პიროვნების წინაშე მუდამ მიმზიდველი იყოს, უხერხულობას გრძნობდა და თვენახევრის განმავლობაში, იმ დღიდან ავადმყოფობამ რომ თავი იჩინა, სულ ცდილობდა მის დასანახად თვალბმობუთული ყოფილიყო ან შავმინიანი სათვალით შენიღბული. ნიღბით ყოფნა უფრო მოსახერხებელი ეჩვენებოდა.

ბუბამ სათვალე გაიკეთა, დაიხარა და ცოლს პატარა, ლამაზ ცხვირზე აკოცა. მერე გამობრუნდა და ფეხაკრეფით გაემართა კარისაკენ.

ქალი შეიშმუშნა, ქმრის ამბორი ესაიშოვნა, შავი, გრძელი წამწამები ოდნავ შეატოკა და მთქნარებით ჰკითხა:

— რომელი საათია, ბუბა?

— ექვსი.

— სად მიდიხარ?

— ზემოთ, სახელოსნოში. რვა საათზე ლეო მოვა თავისი მანქანით, სუ-

რათები გალერეაში უნდა გადავიტანოთ.

— მესაც სურათიც შეარჩიე?

— ახლა ვაპირებ.

— მანახებ, რასაც შეარჩევ?

— რა თქმა უნდა, — ბუბა დაიხარა და ისევ აკოცა, — წვედი.

ქალი ისევ თვალბდასუტული იწვა, მარჯვენა გვერდზე, კედლისკენ მიბრუნებული. უცებ, ეტყობა, რაღაცა გაახსენდა, წამოჯდა და კართან მისულს დააწია:

— მოიცა, ვაჟბატონო, მოიცა! შენ რა, ყოველ დღით იქ რომ იკეტები, ხომ არ ხატავ?

— არა, რას ამბობ!

— ძალიან გთხოვ, ცოტა ხანი კიდევ მოითმინო. ხომ გახსოვს, ექიმმა რა გითხრა, არ გაღიზიანო, არ გადაღალო.

— ჰო, ვიცი.

ბუბას ეზოში გამოსვლისთანავე გაუარა დაძაბულობამ და გრანიტის ფილებიან მაღალ კიბეს მხიარულად აუყუვა. მისი ახლანდელი მდგომარეობა არ

გოფარში ჰიფოზილი
მოთხრობები

შეეფერებოდა იმ კაცის განწყობილებას, რომელიც რამდენიმე დღის შემდეგ საავადმყოფოში უნდა დაწოლიყო საუკმაოდ რთული ოპერაციის გასაკეთებლად. ბაზედოვის დაავადება, ანუ როგორც ჩვეულებრივად უწოდებენ — ჩიყვი, ბუბას ქორწინებიდან ათი დღის შემდეგ აღმოაჩნდა. ავადმყოფობამ ისე მოულოდნელად იჩინა თავი, რომ ბუბა გაოცებული იყო, პირველ დღეებში არ სჯეროდა, უფრო სწორედ, არ უნდოდა დაეჭვებინა, მეჩვენებო, ფიქრობდა, მაგრამ ნატოს და სხვების შემოხედვა, მათ მიერ, მდგომარეობის გაიოლების მიზნით მოგონილი, ხელოვნური მზიარულება, საკუთარი თითების ცაცხაზი და საერთო სისუსტე ამტკიცებდა, რომ მოჩვენებასთან კი არა, მწარე სინამდვილესთან ჰქონდა საქმე... ნატოს მამის მეგობარმა, გამოცდილმა ექიმმა დიანოზი გასინჯვისთანავე დასვა, მაგრამ ლაბორატორიულმა ანალიზებმა მოშხამა, რაც თანდათან, წლების განმავლობაში აუძლურებს ორგანიზმს, უარყვეს. შემდგომმა ცდებმა და გამოკვლევებმა კი, რაშიაც მონაწილეობა მიიღეს ნევროპათოლოგებმა და ფსიქიატრებმა, დაადგინეს, რომ ჩიყვი ბუბას ორგანიზმში დიდი ხნის წინ ჩასახული, თანდათან განვითარებადი ავადმყოფობა არ ყოფილა, იგი რაღაც ძლიერმა შინაგანმა ძვრამ, დიდმა სიხარულმა ან დიდმა მწუხარებამ გამოიწვია. ერთმა ან მეორემ გაადიზიანა კუჭის ქვემოთ მდებარე ჯირყვალი და შედეგმაც კოსმიური სისწრაფით იჩინა თავი. ბუბას თავზარი დაეცა. თუ დროზე არ მოეღებოდა ბოლო საზიზღარ სენს, მხედველობის გაორება იყო მოსალოდნელი, ეს კი, მხატვრის სიკვდილს ნიშნავდა.

ექიმები იმედს აძლევდნენ. გამოუწერეს ათასნაირი წამლები, აუკრძალეს ცხარე და მარილიანი საჭმელები, ურჩიეს, რძისა და ბოსტნეულ კერძებს მისძალეობოდა, რომ ტრამვით დაუძლურებული ორგანიზმი მოლონიერებული შეხვედროდა ოპერაციას... ბუბა თანდათან გამომჯობინდა, შიშით დაკარგული

კამის მაღა აღუდგა, საგრძნობლად იმატა წონაში და რაც მთავარია, თითების ცაცხაზმა გაუარა.

იგი ახლა დიდებულ გუნებაზე იყო, შეაწეული შინაგანი მუსიკით და ძლიერი რიტმით. მისი აღტაცება იმით არ ყოფილა გამოწვეული, რომ ზღაპრული ბინის პატრონი იყო, ორსართულიანი სასახლის — ახალგაზრდა ხელოვნისთვის კი არა, სახალხო მხატვრებისთვისაც რომ საოცნებოა; არც ლამაზი, კეთილი და მოსიყვარულე მეუღლის ყოლით, რომელიც, მართალია, მანეხითი წლით უმცროსი იყო, მაღე ოცდათხუთმეტის გახდებოდა, მაგრამ გაცილებით ახალგაზრდად გამოიყურებოდა, არც იმით, რომ ორ-სამ კვირაში ალბათ გაიხსნებოდა მისი სურათების პირველი გამოფენა... ერთი კვირაა ბუბა საკუთარი სამყაროთი ცხოვრობდა. ქორწინებიდან ორი თვის განმავლობაში ფუნჯი არ გაუენძრევია, ახლა კი ყოველდღე ხატავდა.

ბუბამ მეორე სართულზე აიბრინა, სახელოსნოდან (კარი შესვლისთანავე ჩაქეტა), სადაც გამოფენაზე წასაღებად გამზადებული სურათები იატაკზე ელია, განიერ, შემინულსახურაიან აივანზე გავიდა და პირდაპირ მოლბერტს მიაშურა. უზარმაზარი სახელოსნო ჰქონდა, მაგრამ ბუბას სურათზე მუშაობა რატომღაც აქ უფრო მოსახერხებელი ეჩვენა, საიდანაც თითქმის ქალაქის ნახევარი მოჩანდა: საბურთალო და ვაკე, მრავალსართულიანი თეთრი შენობები, ფენიკულიორზე წამომართული ახალი სატელევიზიო კოშკი გასაფრენად გამზადებულ რაკეტას რომ ჰგავდა, ავგისტოს მზით ოდნავ ფერშეცვლილი მწვანე გორაკები და ქედები, კუს ტბის ფერდობებზე შეფენილი ეთნოგრაფიული მუზეუმის სანახები...

ბუბამ სათვალე შუბლზე აიკურა, მოლბერტზე ჩამოფარებული თეთრი ქსოვილი გადასწია და სურათს დააკვირდა. პორტრეტი თითქმის დამთავრებული იყო, მაგრამ ბუბას თვალში მაინც აკლდა რაღაც, როგორც კი შე-

ხედა, მაშინვე დარწმუნდა წუხელ აკ-
ვიატებული აზრის სიმართლეში — გუ-
გებზე ნათელი შტრიხების დამატება
იყო საჭირო...

საღებავი შეაზავა, ქილა ხელში და-
იჭირა, ფუნჯი ჩააწო და ისევ სურათს
მიუახლოვდა.

ეს იყო ორი თვის წინ, ქორწინებამ-
დე ცოტათი ადრე შესრულებული
ახალგაზრდა კაცის სახის ესკიზის უკვე
ხორცშესხმული, თუმცა, სხვაგვარად
გაეცხლებული გამოსახულება, რომ-
ლის გადაკეთების იდეა ამასწინათ, პირ-
საბანს ზემოთ ჩამოკიდებულ სარკეში
ცქერის დროს დაუფლდა. ავტოპორტ-
რეტის პირველი ვარიანტი ასე ჰქონდა
ჩაფიქრებული: რბილი, გვერდზე გადა-
ვარცხნილი ქერა თმა, ფართე, დალა-
რული შუბლი, მომადლო ცხვირი და
მიმზიდველი, თაფლისფერი თვალები.
ერთი სიტყვით, სურათი ისეთივე იქნე-
ბოდა, როგორც თვითონ სინამდვილე-
ში. მაგრამ მთავარი, რინთვისაც ფიქ-
რობდა ხაზი გაესვა, პატიოსანი გამო-
მეტყველება და შინაგანი სულიერი მო-
ძრაობა იყო, რაღაცის მოლოდინით სავ-
სე ღიმის რომ უნდა გამოეხატა.

ბუბა ნიჭიერ ფერმწერად ითვლე-
ბოდა მხატვართა წრეში, მაგრამ სამ-
ხატვრო აკადემიის თანაკურსელი ამხა-
ნაგებისაგან განსხვავებით, ჭკუაღამ-
ჯდარი და მშვიდი იყო. თავის თავს იმა-
ზე მეტს არასოდეს თხოვდა, რაც შეე-
ძლო, არც სხვებისაგან გამოეყოლა და-
უმსახურებელ პატივს და ხასიათის ეს
ზომიერება მის შემოქმედებასაც ეტყო-
ბოდა. აღრინდელი, აზრობრივად ჩვეუ-
ლებრივი, ტექნიკურად კი კარგად შე-
სრულებული ნახატები აღფრთოვანებდა
არ იწვევდა — ეს რა ვნახეო, მაგრამ
გოზიდავდათ ფერების სიუხვით, ავტო-
რისეული სისადავით და პატიოსნებით.

ბუბა სამხედრო ვალდებულების
მოხდის შემდეგ შინ არ დაბრუნებულა,
რადგან სახლი არ ჰქონდა და, რაღა
თქმა უნდა, არც არავინ ელოდა. დედა
ისე ადრე მოუკვდა, აღარც ახსოვდა.
მამა კი ქალაქის თამაშს გადაყოლი-

ლი კაცი იყო; ერთხელ, ბუბა უკვე ჯარ-
ში მსახურობდა, დიდი თანხა წაავო,
ვალის დასაფარად სახლი გაყიდა და
ხელცარიელი რომ დარჩა, ეს რა ვქე-
ნოო, თავში დაარტყა და „ჰევიანთა სა-
ვანეში“ დალია აბოზოქრებული სუ-
ლი... ბუბა, უფროსების თხოვნით, სამი
წელი სამხედრო ნაწილში დარჩა თვით-
მოქმედი კოლექტივის მხატვრად, მერე
სამხატვრო აკადემიის ექვსი წელი და
დიბლომი რომ დაიცვა, უკვე ოცდაათს
იყო გადაცილებული. თანაკურსელ ამ-
ხანაგებზე, რომლებიც ყველაფერს და
ყველას ცალყბად უცქეროდნენ, ბევ-
რად უფროსმა ბუბამ კარგად იცოდა,
რომ სეზანი ფერების ვირტუოზი იყო,
ფიროსმანიშვილი კოლორიტული სუ-
რათების დიდოსტატი, გუდიაშვილი კი,
ქვეტექსტებით მოაზროვნე ხელოვანი,
მაგრამ ისიც იცოდა და სჯეროდა, რომ
მიუღწეველი ქვეყნად არაფერია, თუკი
შენი პროფესია გიყვარს, თუკი ფუნჯი
გემორჩილება, და ძალიან ბევრს მუშა-
ობდა. სტუდენტობისას და შემდეგაც
კარგახანს, ერთ ახლობელ ნათესავთან
ცხოვრობდა ვაკეში, ფალიაშვილის ქუ-
ჩაზე და მოზრდილ შუშაბანდში, სადაც
იძინებდა კიდეც, ხატვის საშუალება
ჰქონდა. მერე, ამხანაგური მშენებლო-
ბის გამო, ის სახლი დაანგრევს, ნათესა-
ვი ოჯახითურთ დაქირავებულ ბინაში
გადაბარგდა და ბუბას საკუთარ ქერზე
თვითონ უნდა ეზრუნა. ერთხანს ბავშ-
ვობის მეგობარმა, ლეომ შეიკედლა.
მერე, როგორც იქნა, მხატვართა კავ-
შირმა ერთი პატარა, ნახევრად ბნელი
ოთახი მისცა ნიაღვრის ქუჩაზე და ამო-
ისუნთქა, ღამის გასათევზე ფიქრისაგან
გათავისუფლდა, მაგრამ ეს ხომ მაინც
არ იყო ყველაფერი. პატარა ოთახში,
ხუმრობით რომ „სოროს“ ეძახდა, მი-
ბრუნ-მობრუნებაც ჰქონდა, ღდის სი-
ნათლე თითქმის სარკმლის ტოლი, სა-
ერთო აივანზე გამავალი ფანჯრიდან
შემოდიოდა და ხატვაზე ფიქრიც კი

გოლდამიზი ბიჭიშვილი
მოთხრობები

ზედმეტი იყო. თუმცა, ბუბა მაინც ხატავდა, ხატავდა გარდაცვლილთა პორტრეტებს ან რაიონებში მიემგზავრებოდა და შეკვეთებს ღებულობდა. ეს უფრო მოსახერხებელი და ხელსაყრელი იყო მისთვის, რადგან პანორამული ტილოები და გამოჩენილ მოღვაწეთა პორტრეტები ძალიანაც რომ მოენდომებია, მის ოთახში არ გაიმართებოდა. კლუბების ან კულტურის სახლების ფოიეებში იწყებდა მუშაობას და იქვე ამთავრებდა.

ასე გარბოდნენ დღეები, თვეები და წლები. ბუბა ბევრს მუშაობდა, ხატავდა და ხატავდა გარდაცვლილთა პორტრეტებს, რაიონებში მიემგზავრებოდა შეკვეთების მისაღებად, ზოგან უმართლებდა, ზოგან უარით ისტუმრებდნენ, სხვას შევეუკეთეთო, ზოგან კი, იმდენი ეხარჯებოდა საშემსრულებლო მასალების შესაძენად, რომ საბოლოოდ თითქმის ხელცარიელი რჩებოდა. იძულებით საქმიანობას ბევრი ღრო მიჰქონდა, მაგრამ ბუბა გზადაგზა მაინც ახერხებდა დაეწერა მშვენიერი ნატურმორტები, პეიზაჟები, გაკეთებინა ეტიუდები და ჩანახატები იმ საყვარელი სიუჟეტებისათვის, რომლებიც წარმოსახვაში ცოცხლობდნენ და ზოგჯერ ისე დაუტრიალდებოდნენ თვალწინ, ისე შემოუტევენ, გული ეწურებოდა, სულის მოთქმა უჭირდა — ტანტალოსის სურვილი თამაში იყო. და ელოდა ბუბა, ელოდა სახელოსნოს მიღებას, რომ ერთბაშად დაეხვავებია ეს ყველაფერი, ელოდა გამნაწილებელი კომისია როდის მიიჩნევდა აუცილებლობად ამ საქმის მოგვარებას, ის კი, ჯერჯერობით სდუმდა. თუმცა, ბუბას სახელი და გვარი ისევ ეწერა უსახელოსნოთა ყველა. მთხოვნელთა განცხადებების მატების გამო სათანადოდ რედაქტირებული და ხელახლა გადაბეჭდილი სიის ხან შუაგულში და ხანაც ცოტათი ქვემოთ, სადაც, რა თქმა უნდა, წინაურდებოდნენ ბუბაზე უფრო გაჭირვებულები ან დამსახურებული და სახალხო მხატვრები, რომლებ-

საც ძველის ჩაბარება და ახლის შენადობა უნდოდათ.

ლეო გიჟდებოდა.

— „ამ სოროში“ ცოლს ვერ მოვიყვანო, კარგი ბატონო, მაგრამ ეს სახელოსნოც რომ ქრისტეს პერანგი გახდება?! — დაიწყო ერთხელ უკმაყოფილოდ. ბუბა ფანჯარასთან იჯდა, რაფაზე ქაღალდი გაეშალა და რაღაცას ხატავდა.

— იქნება, — თქვა მან თავაულებლივ.

— როდის?! სადაცაა ორმოცს მიუკაკუნებ... ეჰ, შენი ბრალია, შენი, როცა ვერ გხედავენ, უნდა დაენახო.

— დამინახავენ, ნუ გეშინია, დამინახავენ. — არც ახლა აუღია თავი, როგორღაც სასხვათაშორისოდ ჩაილაპარაკა... მისთვის ახლა მთავარი იყო სურათი, რომელსაც ხატავდა, სხვას ყველაფერს კი, თითქმის მნიშვნელობა დაჰკარგვოდა, თითქმის არც არსებობდა.

— ლაწირაკებმა სიიღეს სახელოსნოები, მოაწყვეს პერსონალური გამოფენები, — განაგრძობდა ლეო, — რატომ უნდა იყოს ასე! ნიჭი გაცლია, თუ შრომის უნარი. ბევრი, შენი სურათების მინამსგავსიც არა აქვს და სახალხო მხატვრობაზე იქაჩება.

ბუბა აღარ გამოპასუხებია, ეტყობოდა, არ გაუგონია მისი ნათქვამი, რაფაზე თავდახრილი გატაცებით ხატავდა. ლეომ ამოიოხრა და გაჩუმდა. კარგახანს იჯდა ხმისამოუღებლივ, მერე ადგა, წავედიო, ჩაილაპარაკა და კარი გაიხურა.

ლეო იმ ადამიანთა რიცხვს ეკუთვნოდა, რომლებიც მეგობრებით განებივრებული არ არიან, გულთან ახლოს ჰყავთ ერთი ან ორი პიროვნება და მათ ტყვიელს საკუთარ ტყვიელად თვლიან, აწუხებთ მათი წარუმატებლობა, უხარიათ და აღფრთოვანებთ გამარჯვება.

ლეო პრაქტიკული კაცი იყო. ოჯახს ადრე მოეკიდა, ცხოვრებისაგან მოწყალების მიღებას არ დალოდებია, თვითონ შეუტია და გზაც გაიკაფა, ახლა უკვე ერთ-ერთი საპროექტო ინსტიტუ-

ტის მთავარ ინჟინრად მუშაობდა. ბუბა
ვი, რომანტიკოსი იყო, გარეგნულად
მშვიდი, გულჩათხრობილი, საკუთარ
განცდებს იშვიათად ამჟღავნებდა და
შეიძლება ითქვას, მათი მეგობრობის
საფუძველი სწორედ ეს იყო — ერთმან-
ეთს ავსებდნენ. უშედეგოდ ჩავლილი
პირველი განაწილების შემდეგ, ლეო
ხშირად ფიქრობდა, აპეკუნობა გაეწია
მისთვის და ხან მხატვართა კავშირში
აპირებდა მისვლას, ხან გამანაწილებელი
კომისიის თავმჯდომარესთან, ბოლოს
გადაწყვიტა, ყველაფერს აჯობებდა
რომელიმე გავლენიანი პირისთვის ეთ-
ხოვა დახმარება, მაგრამ მაშინვე უარ-
ყო ეს აზრი, რადგან გამორიცხული არ
იყო, ბუბას ყურამდე მიედგია ამ ამ-
ბავს და შეეშინდა, მეგობარი არ დაე-
კარგა... ამას გარდა, თავი კიდევ იმი-
ტომაც შეიკავა, რომ, მართალია, ბუბა
საშინლად გულდაწყვეტილი იყო, აქამ-
დე რომ ვერ მიიღო სახელოსნო, მაგ-
რამ ხელი არ ჩაუქნევია: თუ ახლა გაუ-
წყრათ ღმერთი, მომდევნო განაწილე-
ბაზე აუცილებლად მომცემენო, ამბობ-
და...

* * *

— როგორაა საქმე? — ჰკითხა იმ
სალამოს კარებში შეგებებულ ბუბას.
სახეზე რომ ნაძალადევი ღიმილი შე-
ნიშნა, გული მოეწურა, თოხაში შევი-
და და სკამზე დაეშვა, — რაო, რა
გითხრეს?

— არაფერი, — ბუბა მოპირდაპი-
რედ დაჟდა, სიგარეტს მოუკიდა და ბო-
ლი ღრმად ჩაისუნთქა, — მომდევნო
განაწილებისთვის გადაიდო ჩემი სა-
კითხი.

— მომილოცავს! ესეც შენი მეორე
განაწილება!... კი მაგრამ, რა ჰქენი? არ
იყვირე? არ მიხვედი ერთთან, მეორეს-
თან, არ მოითხოვე?

— ნუ ღრიალებ, თუ ძმა ხარ! ისე-
დაც მოშლილი ვარ და შენ კიდევ...
იცი რა გითხრა? კაცს, რაც ეკუთვნის,
ჩხუბის, აყალბაყალის და თვალთმაქცო-
ბის გარეშე რომ მიიღებს, მაშინ აქვს
ფასი. — ბუბა გაჩუმდა. მერე ცალ-

ყბად გაელიმა და განაგრძო: — ამას წი-
ნათ, ერთმა მხატვარმა, რეპროდუქციე-
ბის წიგნად დაბეჭდვაზე უარს ეუბნე-
ბოდნენ და „ინფარქტი“ დაიმართა, ერ-
თი თვე სახლიდან ფეხი არ გამოუდ-
გამს. შეეშინდათ, არ მოკვდესო, ადგნენ
და დაუბეჭდეს. უარესს არ კადრულო-
ბენ?... თუმცა, ბოლო ღროს, თითქოს
ცოტათი შეიცვალა მდგომარეობა, მაგ-
რამ ისე აქვე სისხლი მოწამლული —
მლიქვნელობით, ძმაბიჭობითა და პურ-
მარილებით საქმეების ჩაწყობით, კარგა
ხანი უნდა მის გაწმენდას...

— ახლა რას ფიქრობ, რას აპირებ?
მომდევნო განაწილებისთვის გადაიდო
წელს რომ მითხარი, როდის იქნება?
ალბათ ისევ ოთხი, ხუთი წლის შემ-
დეგ.

ბუბას არაფერი უთქვამს, ჩამქრალ
სიგარეტს მოუკიდა, ზედიზედ მოქაჩა.

— გამოფენა?

— რა გამოფენა?!

— გამოფენისას რას შვრები?

— ჰოო, რიგში ვდგევარ... მეოთხედ
უნდა მომიწიოს, თუ აქაც არ ჩამე-
ხიხრა ვინმე...

ლეოს აღარაფერი აღარ უკითხავს,
კარგად ხედავდა, ისედაც ანერვიულე-
ბული, იმედგაცრუებული იყო და არ
უნდოდა, უარესად სტკენოდა გული.

ჩუმად ისხდნენ და სიგარეტს აბო-
ლებდნენ.

„მაშინაც ასე იყო“, — ფიქრობდა
ლეო, — „მომდევნო განაწილებამ რომ
ჩაიარა, მერე ისევ მომდევნო, ახლაც
იგივე განმეორდა. საწყალი ბიჭი! შეი-
ძლება მთლად უარი უთხრეს, რცხვენია
და არ ამხელს? არა, უარს რატომ ეტ-
ყოდნენ, თუ არ უნდათ, მიზეზი ყო-
ველთვის მოიძებნება, საამისოდ ახლა
ხელს ჯიბეში არავინ იყოფს... მიზეზის
ოსტატები ისე მომრავლდნენ, როგორც
ნაწვიმარ ტყეში სოკოები ათიდან სამი
რომ მაინც გულის ამრევი და შხამი-
ნია... როგორ შევცდი! სხვანაირად უნ-

გოლაჩი ზიფილი
მოთხრობები

და ამოვდგომოდი მხარში, ლაყბობის მეტი არაფერი მიკეთებია. რამდენჯერ გადავწყვიტე, ასე ვიზამ, ისე ვიზამთქი და ერთხელაც ვერ მოვაბი თავი, ჩვენს ურთიერთობას ვუფრთხილდებოდი... ჯობდა მიმეფუტრებოდა ამ ურთიერთობისთვის! დავეკარგე, გამარჯობაც ნუ ეთქვა, ოღონდ... ეს საქმე მაინც გამოვიდოდეს!.. თუ ეს გამოვიდა, ბუბას ბედს ძაღლიც არ დაჰყვას... სახელოსნოც ექნება, ბინაც და ყველაფერი! მერედა, რა ბინა! — ბრწყინვალე სასახლე! ...საწყალი ბიძაჩემი! (მისი მწერლობისა ბევრი არაფერი მწამდა, დიდებული კაცი კი იყო) ბალზაკივით მოუვიდა, სახლი აიშენა და მოკვდა... არც ნატოა ურიგო გოგო, ცდტა შებერებული კია (არჩევდა და იწუნებდა, თავიდანვე პოტენციური შინაბერა იყო), მაგრამ არც ეს მყავს უმაწვილი... ოღონდ ეს საქმე მოვაგვარო და მერე მეტს არაფერს ვინატრებდი გარდა ერთისა: იმათ სიას და განაწილებას მიაფუტრებოდა, ადგეს და პირდაპირ მიაფუტრებოდა — ტფუი, თქვენიო!..“

* * *

ბუბამ ფუნჯი დაუშვა, რამდენიმე ნაბიჯით უკან დაიხია და თვალბმო-

წყურულმა გულდასმით შეათვალიერა სურათი. ყველაფერი ისე იყო, როგორც უნდოდა, როგორც ჰქონდა ჩაფიქრებული. ავტობორტრეტი მართლაც ბრწყინვალედ იყო შესრულებული, მაგრამ ბუბას სიამოვნების, კმაყოფილების ნატამალიც კი არ დატყობია, როგორც ახალ სურათზე მუშაობის დამთავრების შემდეგ მოსდიოდა ხოლმე. იდგა და სევდანარევი ღიმილით შეჰყურებდა შუბლდანაოქებული ახალგაზრდა კაცის სახეს, შემაზრზენად გადმოკარკლულ თვალებს გუგებიდან გადმოცვენას რომ აღარაფერი აკლდა.

სახლის წინ მანქანა გაჩერდა. ლეო მოვიდოდაო, გაიფიქრა ბუბამ და მოაჯირთან მივიდა, გადაიხედა.

— როგორაა საქმე, მზადა ხარ? — ამოსახსნა ლეო.

— ჰო, ამოდო.

ბუბა შემობრუნდა, უნდოდა მოლობერტიდან ავტობორტრეტი ჩამოეხსნა, ქაღალდი შემოეხვია და სახელოსნოში დალაგებულ სურათებზე მოეთავსებინა, მაგრამ ნატოს თხოვნა გაახსენდა — (ახლა ის ლეოსთან საუბრით კიბეს მოუყვებოდა) მეასე სურათი მანახეო, და იქვე, მოაჯირთან შეჩერებული მათ ამოსვლას დაელოდა.

მეზვიდე სართული

შუადღის შემდეგ გადაუღებლად წვიმდა, ზოგჯერ ჭყავსაც გამოურევდა და აფუჭებდა აპრილის ამ სასიამოვნოდ თბილ დღეს, რომელიც ისე მზიანი, ნათელი გათენდა, უცხო არ იფიქრებდა, თუ ასე შეიცვლებოდა. მაგრამ მოსკოველები, ადრეულ გაზაფხულზე და მომდევნო კვირებში შეჩვეული არიან ამინდის უეცარ ცვალებადობას და უჭოლგოდ იშვიათად გამოდიან გარეთ. ქუჩები ქოლგიანი ქალებითა და მამაკაცებით იყო სავსე. ქოლგიანები სწრაფად გადარბოდნენ გადასასვლელებზე,

იდგნენ ტროლეიბუსის, ავტობუსის, ტაქსის გაჩერებებზე და ოდნავ ზემოდან რომ დაგეხედათ ისეთი შთაბეჭდილება დაგრჩებოდათ, თითქოს სხვადასხვა ფერის სოკოები ამოშუშებულაო.

დათო ასათიანი დიდი თეატრის განაპირა სვეტს მიყრდნობოდა, ღროღადრო თავს ასწევდა და უხალისოდ უცქეროდა გაზაფხულის წვიმით გაუქუწულ, ახმაურებულ ქალაქს. იგი უქუდოდ იყო. საყვლაწეული ლაბადის ჯიბეებში ხელები ჩაეწყო და ყურადღებას არ აქცევდა ქოლგების ქვემოდაც ცისფერი,

შავი და თაფლისფერი თვალების გაღვებას მისი მაღალი, განიერბეჭებიანი სხეულის, დახვეწილნაკეთებიანი სახის და ქერა, გვერდზე გადავარცხნილი თმის დანახვა რომ იწვევდა.

დათო დიდიდანვე უგუნებოდ იყო. ეს, რა თქმა უნდა, უამინდობით არ ყოფილა გამოწვეული, არც უფულობით — უცხო ქალაქში მოხვედრილ კაცს რომ თავსატეხსა და საფიქრელს გაუჩენს, შიშით აავსებს; არც შორეული თბილისიდან მოსული რაიმე არასასიამოვნო ამბით. იქ ყველაფერი რიგზე იყო: ბავშვები ჭანმრთელად გრძნობდნენ თავს, მეუღლე, დედა — ზოგჯერ წნევა აღწევდა, მაგრამ საშინო არაფერი ჰქონია, არც ნათესავ-მეგობართაგან გამოკლებოდა ვინმე. მათ ამბავს თითქმის ყოველ მესამე დღეს გეტულობდა ხან ტელეფონით, ხანაც წერილებით... უკვე ათი დღე იყო, რაც დათოს შთაბრუნების გარეშე რომ ერთი წუთიც კი არ უტყობრია, თვალსა და ხელს შუა გაუქრა იგი, გაუქრა, როგორც გახურებულ ასფალტზე დაცემული წყლის წვეთი, ათი დღეა ხელი არ გაუწმენდია, სტრიქონი არ დაუწერია. მწერლობა კი, დათო ასათიანისათვის პროფესია იყო, სამსახური, ჰაერი, წყალი... იყო ტკივილი, მწუხარება, ცრემლი და სიხარული, უფრო სწორედ, მათი გამოხატვის ბუნებრივი საშუალება... დათოს უნდოდა, საკუთარი თავი დაერწმუნებინა, რომ ეს იყო დროებითი გამოთიშვა, ყველაფერი ძველებურად იქნებოდა, მაგრამ, ამავ დროს, უკიდურესად ალგზნებულს საკუთარი შინაგანი ხმა ესმოდა — მორჩა! დამთავრდა!.. შეშლილივით მიმოდიოდა ოთახში, ზოგჯერ კი, მთლად მოშვებული მიეგდებოდა საწოლზე და თითქოს კატაუნფისა შეყროდეს, დიდხანს იწვა გამტერებელი. მის წარმოსახვაში საგნებმა და ყველაფერმა, რასაც ის აქამდე ხედავდა, სახე შეიცვალა — უხეში, უშნო და ცივი გახდა. ათი დღის წინათ კი რა ლამაზი, რა დიდებული ეჩვენებოდა ყველაფერი! — ქუჩები, უზარმაზარი შეშინული

სასახლეები, ძველი, მოხატულთალებიანი, ქანდაკებებით შემკული შენობები, ის აგურით ნაგები, შეუღესავი ჩვეულებრივი სახლი ასტანკინოს კოშკის პირდაპირ, რუსთაველის და დობროლიუბოვის ქუჩების კუთხეში რომ იდგა, რომლის მეშვიდე სართულზე ერთი თვე იცხოვრა და ორი ამდენი კიდეც უნდა ეცხოვრა, რადგან სემინარული კურსები, რისი მსმენელი სხვა ოცდაათ მწერალთან ერთად ისიც იყო, ოთხმოცდაათ დღეს ვრძელდებოდა...

პირველ დღეს, გასაღები ჩააბარეს თუ არა, მაშინვე ოთახის მოწყობას შეუდგა. თუმცა, მოსაწყობი ბევრი არაფერი იყო. ოთახს კედლებში დატანებული კარადები ჰქონდა, ერთი — ტანსაცმლისთვის, მეორე — სურსათის და სამზარეულო ნივთების შესანახად, ორი მაგიდა, სამი სკამი და ერთი საწოლი. სულ ეს იყო. დათომ საწოლი მარჯვნიდან მარცხნივ გადმოიტანა, ასე უფრო მოხერხებული ეჩვენა, სასადილო მაგიდა ორი სკამით ოთახის შუაგულში მოათავსა, საწერი მაგიდა საწოლის გასწვრივ ფანჯარასთან, მერე კედელზე საქართველოს სასწავლო რუკა გააკრა, წამოსვლისას სხვა ვერ იშოვა, მოპირდაპირე მხარეს პლაკატი — „ქართული ანბანი“, რომელზედაც ქართველთა პირველი მეფე ფარნაოზ მწიგნობარი იყო დახატული ანბანიანი ეტრატით ხელში; საწერ მაგიდაზე წიგნები, საწერი ქაღალდები, წვერწათილი ფანქრები დაახვავა და ოთახიც მზად იყო. ამ საქმეს რომ მორჩა, მალაზიაში წავიდა და იაფფასიანი გიტარა შეიძინა. სამი წლით რომ ჩამოსულიყო, კიდეც იტყვის კაცი, მაგრამ სამი თვის გამო პიანინოს ხომ ვერ ჩამოიტანდა. ასეთ პირობებში კი, გიტარა სავსებით საკმარისი იყო მისი, შეიძლება ითქვას, მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად... დათოს, როგორც ყველა ხელოვანს, თავისებური უცნაურობა გააჩნდა. რაღაც

გოდამრი ზინიშვილი
მოთხრობები

საოცრად უყვარდა მუსიკა და სიმღერა, შეიძლება ითქვას, მათ გარეშე ცხოვრება არ შეეძლო. უსმენდა მუსიკას და მერე წერდა, უკრავდა და მერე წერდა, მღეროდა ძლიერი, სასიამოვნო დრამატული ტენორით და მერე წერდა ან პირიქით: წერდა და მერე უსმენდა მუსიკას, მერე უკრავდა, მერე მღეროდა... გიტარა რომ შეიძინა, ყველაფერი მოგვარებულად ჩათვალა და შეუდგა მისთვის ჩვეულებრივ ცხოვრებას. თუმცა, იმის გარდა, რომ შეუჩვეველი იყო ამ ქალაქში ცხოვრებას და უნდა შეჩვეოდა, მისი დღის განრიგშიც მოხდა ცვლილება — დილით, კვირაში ოთხჯერ, სემინარებზე უნდა ევლო, მაგრამ ამას მაინცდამაინც არ უმოქმედნია. სემინარების შემდეგ, საღამოობით და დასვენების დღეებში მუშაობდა ხოლმე. გარემოს გამოცვლამ, მისი აქ ჩამოსვლის მიზანი ხომ სწორედ ეს იყო, კეთილდ იმოქმედა, თითქმის გონება გაეხსნაო, ოც დღეში იმდენი რამ დაწერა, ექვს თვეში რომ არ დაუწერია. უსმენდა მუსიკას და მერე წერდა, უკრავდა და მერე წერდა, მღეროდა და მერე წერდა ან პირიქით: წერდა და მერე უსმენდა მუსიკას პატარა რადიომიმღებიდან, საწოლთან, კედელზე რომ ჰქონდა ჩამოკიდებული, წერდა და მერე უკრავდა, წერდა და მერე მღეროდა. საშუალო ნოტებს მთელი ხმით მიჰყვებოდა, მაღალ ნოტებს კი ზოგჯერ კრივით უწევდა, მაგრამ იმდენად ძლიერი ხმა ჰქონდა, მთელ კორპუსს ესმოდა. ეს იყო ზოგჯერ, გვიან ღამით ან ადრე დილით. ამ დროს ყოველთვის თავს შებოჭილად გრძნობდა, რადგან მისი სტიქია ფორტე იყო, თავისუფალი და ფრთავამილილი სიმღერა. ხალხური, საესტრადო და ნეპოლიტანური სიმღერებიდან განსაკუთრებით უყვარდა: „სისატურა“, „აბრილი მოდის“ და „სანტა ლუჩია“, საოპერო არიებიდან კი — კავარადოსის „ვარსკვლავებით სავსეცა“, ტურიდოს — „გამითხოვება დე-

დასთან“ და აბესალომის „მე ბანიშნა“ ვეძებდი“...

— ეს თქვენა ხართ საღამოობით რომ გვატყობთ? — ჰკითხა ერთხელ ქერათმიანმა, ცისფერთვალება გოგონამ. იგი მესამე სართულზე ცხოვრობდა, ფილოლოგიური ფაკულტეტის სტუდენტი იყო.

— ნუთუ.

— ბრწყინვალე ხმა გაქვთ, მე რომ თქვენს ადგილზე ვიყო...

— ოპერაში ან ესტრადაზე იმღერებდით.

— რატომაც არა.

დათოს გაეცინა.

— რა კარგად უკრავთ!

— ჰოო?

— გადასარევად.

— სტუდენტობისას კონცერტებში ვღებულობდი მონაწილეობას და აუდიტორიის წინაშე დაძაბულობას არ ვგრძნობ. შემოიარეთ ხოლმე.

— სიამოვნებით, მე ტატიანა მქვია.

— ტანია რომ დაგიძახოთ? უფრო ნახად ჟღერს.

— თქვენი ნებაა.

— კეთილი. ოთახი ორასორმოცდამეექვსე.

— ვიცი.

ტანია იმავე საღამოს მოვიდა დათოსთან, მარტო არ ყოფილა, შავთვალეობა, მოკლედთმაშეკრეჭილი ქალიშვილი ახლდა. ეს ზინაიდაა, ჩემი მეგობარიო, გააცნო ტანიამ დათოს...

მეორე საღამოს ტანიასა და ზინაიდას სვეტლანა მოჰყვა, მესამე საღამოს მათ ლილი მიემატა, მერე ვალია, ნელი, მედეა...

მერე ტანია, ზინაიდა, სვეტლანა, ლილი, ვალია, ნელი, მედეა და სხვები ცალ-ცალკე მიდიოდნენ დათოსთან სიმღერების მოსასმენად...

დიდებული იყო მეშვიდე სართული! დათო ფიქრობდა, კურსების ხელმძღვანელობამ განგებ შეარჩია და გამოგვიყო აქ ოთახებით — მეშვიდე სართული,

მეშვიდე ცა!.. შენობა სადერფენო სის-
ტემით იყო ნაგები. კიბისა და ლიფტის
მარჯვნივ თხუთმეტი ოთახი იყო, მარ-
ცხნივაც ამდენივე, სულ ოცდაათი ოთა-
ხი, რომლებშიც ოცდაათი მწერალი
ცხოვრობდა; მათ შორის ერთი ორმოცს
გადაცილებული, გამხდარი ქალი იყო,
დანარჩენი მამაკაცები, სხვადასხვა რეს-
პუბლიკიდან და ქალაქიდან ჩამოსული
ოცდაათი მწერალი, ოცდაათი სხვადა-
სხვა ხასიათი, სხვადასხვა შინაგანი სამ-
ყაროს და განცდის ადამიანი. დათო
მარჯვნივ ცხოვრობდა. მან ჩამოსვლის
პეორე დღესვე მოუყარა თავი თხუთმე-
ტივე მეზობელს, ერთი ვნახოთ რა ხალ-
ხაო, და ჭაჭის არყით გაუმსპინძლდა.
ზოგი მსმელი გამოდგა, ზოგი — უსმე-
ლი, ზოგი — მხიარული, ზოგი წყნარი
და უენო... ამბობდნენ საკუთარ ლექ-
სებს, ყვებოდნენ თავიანთ გეგმებზე,
სამი ჭიქის მერე კი, სიმღერაც წამოი-
წყეს. ერთი ბალტიისპირელი „სანტა
ლუჩიას“ აცოდვლილებდა, დაეინებით
ცდილობდა მაღალი ნოტების აღებას,
მაგრამ ხმა არ ჰყოფნიდა. დათო ერთ-
ხანს უსმენდა, მერე ვეღარ მოითმინა
და დასჭექა. ბალტიისპირელი უცებ გა-
ჩუმდა, დანარჩენებიც, აქამდე რომ
ცალკეად იდიმებოდნენ, სმენად იქც-
ნენ. ისტდნენ გატრუნული და გოაც-
ბული მისჩერებოდნენ დათოს ზოგჯერ
მოკუმულ, ზოგჯერ გახსნილ ბაგეს, სა-
იდანაც ძლიერი, ხავერდოვანი ხმა ამო-
დიოდა. ტაქტი რომ დაამთავრა, დათომ
მათ ხელებით ანიშნა, იმდერეთო, ისი-
ნიც აპყვნენ და ახლა ყველა ერთად
მღეროდა. დიდებული საღამო იყო, დი-
დებული! ასაკით ყველა გაცილებით
უფროსი იყო მასპინძელზე და დათო
ჩვეული თავაზიანობით ექცეოდა მათ
იმ დღეს და შემდეგაც. ისინიც, თავის-
თავად, თბილად, პატივისცემით უყუ-
რებდნენ ახალგაზრდა კოლეგას, რომე-
ლიც თურმე ნიჭიერი პოეტის და კარ-
გი მასპინძლის გარდა, მშვენიერი მომ-
ღერალიც ყოფილა.

და გარბოდნენ დღეები, მუსიკით
სიმღერით და შემოქმედებითი სიხარუ-
ლით სავსე დღეები... დათოსთან მოდი-
ოდნენ ტანია, ზინაიდა, სვეტლანა, ლი-
ლი, ვალია, ნელი, მედეა, სხვები და
სხვები... ამ დროს, განსაკუთრებით ბო-
ლო დღეებში, ნელა, ჭრიალით იღებო-
და მეზობელი ოთახის კარები და სტუ-
მარს შეგებებული დათო თუკი გარეთ
გამოიხედავდა, მაშინვე ხმაურით იხუ-
რებოდა. ორასორმოცდამეექვსე ოთახი
კი, ივსებოდა მუსიკით, სიმღერით და
მხიარულებით...

ერთ დღეს მეშვიდე სართულზე
უეცრად შეიცვალა ყველაფერი. და-
თოსთან ჭალარათმინი, ნაყვავილარსა-
ხიანი მწერალი შევიდა და თავისი და
კოლეგების აზრი საქმიანი პატივისცე-
მით გადასცა: მუსიკა და სიმღერა ყვე-
ლას გვიყვარს, სასიამოვნოა, თუკი მუ-
შაობაში ხელს არ შეგვიშლისო.

დათომ მისი შენიშვნა, რა თქმა
უნდა, სამართლიანად ჩასთვალა და
იმით დარცხვენილმა, რომ მიუთითეს,
ჭალარათმინს ბოდიში მოუხადა, თან
დასძინა, მსგავსი რამ ამერიიდან აღარ
განმეორდებოდა. ასე თქვა, მაგრამ მა-
შინ მას წარმოდგენაც კი არ ჰქონდა,
შეძლებდა თუ არა ამ აღთქმის შესრუ-
ლება...

მოსალამოვდა. ისევ წვიმდა. დათო
იღვა დიდი თეატრის შენობის განაპირა
სვეტს მიყარდნობილი და სიგარეტს ჭა-
ჩავდა... „ყველაფერი ნათელია, ახლა
რა ვქნა?... მეც ვნახე რალა გადაუჭრე-
ლი პრობლემა!“

კიბეზე სწრაფად დაეშვა. იქვე ტაქ-
სი გათავისუფლდა, მიიბრინა და ჩაჯდა.
საერთო საცხოვრებელთან რომ მივი-
და, მძლოლს დააცდევინა და თავის
ოთახში აიბრინა. საჩქაროდ შეკრა ბარ-
გი და უკან დაბრუნდა.

გომადამი მამუხვილი
მოთხრობები

— ახლა საით? — ჰკითხა მძღოლ-
მა.

— პირდაპირ აეროვაგზალში, დო-
მოდედოვოზე, — მხიარულად მიუგო
დათომ და მანქანა რომ დაიძრა, მისმა
ძლიერმა, სასიამოვნო ტენორმა მოტო-
რის ხმაური დაფარა...

მანქანა მიქროდა სველ ასფალტზე.
ისევ წვიმდა, ზოგჯერ ტყავსაც გამოუ-
რევედა ხოლმე, მაგრამ ახლა ყველა-
ფერს თავისი პირვანდელი სახე და-
ბრუნებოდა, ყველაფერი ისევ ისე ლა-
მაზი იყო, როგორც ამ ათი დღის წინათ

ერეკლესი დათოს — ეს განიერი ქუ-
ჩები, უზარმაზარი, ცას მიბჯენილი შე-
მინული სასახლეები, ძველი, მოხატულ-
თაღებიანი, ქანდაკებებით შემკული
ფერად-ფერადი შენობები და სწრაფად
მიმავალი ქოლგიანი ქალები და მამა-
კაცები.

რაც უფრო სცილდებოდა მანქანა
ქალაქის შუაგულს, დათოს მით უფრო
სწყდებოდა გული, ეწურებოდა. სა-
გარძლიდან წამოიწია — მგონი აფჩარ-
დიო, მაგრამ უმალ გაახსენდა, სიმღე-
რის გარეშე რომ არ შეეძლო და ისევ
ტყავის საზურგეზე გადაწვა.

ამთანდომ გელაქაძე

ბ ი ზ ო ბ ო ბ ი ა

დათიკო თავის ყვავილხანობაში ჰი-
დაობას შეეჭადა, ბეჭების დანარცხების
სიმწარე არ განუცდიაო, ვერ გეტყვით,
მაგრამ პაექრობას მეტ წილად, თუმცა,
რაც მართალია, მართალია — ქულე-
ბით, ხელაწევით აგვირგვინებდა.

ჯერ კუთხე-მეზობელმა, მერე სო-
ფელმა, შემდეგ მთელმა რაიონმა შეი-
ყვარა მორკინალი, გუნდაჲკი უკმია,
პატივით შემოსა, საზრუნავი გაუნახე-
რა.

სოფლის აჰალბუჭულებს სათქმელ-
სალაპარაკოდ მხოლოდ და მხოლოდ
დათიკოს ამბავი ეცერათ პირზე:

— თურმე მოსკოვში გადაჰყავთ და
აბჭოთა კავშირის მთავარ მოჭიდავედ
ნიშნავენ, — იტყოდა პაჭუა ბიჭი.

— მაგი რა არის, ყოველდღე სამი-
ოთხი გენერლის ქალიშვილისაგან წე-
რილი მოსდის — არა მე შემირთე და
არა-მეო, — გაეპასუხებოდა ცუგრუმე-
ლა გოგონა და წიწკასავით წითელ
ენას გამოუყოფდა.

— შენ ისა თქვი, რომ ჰიდაობისას
მარტო მარცხენა ხელს ხმარობს — მა-
რჯვენის უბრალოდ გატოკებაც კი აკრ-
ძალულები აქვს. ასე რომ არა, ამდენხანს
ქვეყანაზე მოჭიდავის სინსილა გაწყდე-
ბოდა, — შემოუერთდებოდა მისაუბ-
რეებს ჯურდლისტუჩა ბიჭუნა.

— ამას წინათ თუშური ჰედილა შე-
უჰამია თავის ღუმინად რა ზედ ერთი
ვედრო ღვინო დაუყოლებია ლამაზად,

— ჩაერეოდა ლაპარაკში წეროსფეხება
ბიჭუკელა.

ვაშამ და ტაშმა ხალიჩიდან მაგიდა-
ზე და მოლზე გადაინაცვლა და არ ილე-
ოდა მცვრიანი მწვადები, შებრაწული
ვარიები, ოშხივრიანი ხაშლამა, კარდა-
ნახულად დასხმული სადღეგრძელოე-
ბი, „დათიკოჯან“, „სულში ჰირიმე“ და
„გულში გენაცვალე“.

მოჭიდავე გაიჭიმა, გაირუმბა, ჰარი-
არალო-თარიარალოში ყელამდე ჩაეფ-
ლო და ჰიდაობა აი დღეს, აი ხვალეს
ცდაში და ლოდინში ჩააყენა. ეს კი
არადა, ფიზიკურ წვრთნასა და გაჯაფე-
ბასაც ზურგი შეაქცია. საქმე იქამდეც
კი მივიდა, რომ დილის გამამხნევებე-
ლი ვარჯიშის მაგივრად შუადღისას თუ
გაიზმორებოდა და, მორჩა... ბოლოს და
ბოლოს ხალიჩაზე გამოსვლა მაინც არ
აცდა, მაგრამ წონითი კატეგორია ვერ
შეურჩიეს — ვის ჰქონდა ათი თავი
ამოდენა ღეში კისრულზე წამოედო და,
პირველად და უკანასკნელად, სუფთა
გამარჯვება მიულოცეს.

ესეც ასეო, თქვა, — ხელები დი-
ბერტყა და სპორტთან პურისმეტეობას
წერტილი დაუსვა.

ბარსა და წიგნს იმთავითვე არ მე-
გობრობდა, უამათოდაც იოლად გავა-
ლა, მაგრამ ვერ მიაღწევს — ცხოვრე-
ბა კითხვის ნიშანივით აეტუზა წინ.
აქეთ ეცა, იქით ეცა, ათასნაირ საქმეს
გაუსინჯა კბილი — ფეხი ვერსად ვერ

მოიკიდა. ბოლოს, ერთ სეზონზე, ხელში დუქარდი მიაჩენეს და ლეკის მთაზე უკრეს თავი.

მომდევნო შემოდგომას იალაღს აღარ გაეკარა, ძლივს ხელობა შევისწავლეო და, საპარიკმახროში შეჰყო ცხვირი — ცხვიარს თუ იმდენი მატყლი გავპარსე, რა ჩემი გამიჩენი გამიწყურება და ამ თმაგადვერილ ჩემანაღებს თითო-ორთა ბალანს ვერ გავკრეჭო.

თქვა, ჯორზე შეჯდა და... გაკრიჭა.

* * *

იმ წელს სიცვიემ და შემოდგომამ ძველი ძმაბიჭებივით ერთად შემოალაჯეს სოფელში: ჯერ რთველიც არ ჩათავებულეო, რომ მთა და მდელს თოვლმა გადაბარდნა.

ასი ხელი გამოიბა გლეხკაცმა: პირნახულს აბინავებდა, შეშას ამზადებდა, ჩალა-ბულას და ნამჭას ზეინაშდა.

სუსხმა არც დათიკოს ოჯახი დაინდო — ცოლ-შვილი კანკალით შეჰყურებდა პირდაფჩენილ ბუხარს პირველ სართულზე და დაქანგულ ღუმელს — მეორეზე.

და იყო დედის „ვა, შე კაცო“, ცოლის ბუზღუნნი და ბავშვების ბუზვა.

ჰოდა, თავმობზრებულმა ოჯახის უფროსმა მოასფალტებულ ეზო-კარში მოსაჭრელი და სამუგუზლე რომ ვერაფერი მოიძია, ქედი მოიხარა და მეცეცხლე მეზობელს ხარ-ურემი სთხოვა. ქამარში ნაჯახი გაირჭო, ქალზე საგზალი ჩამოკიდა, კოფოზე ჩამოჯდა და ნიშა და ნიკორა გზას გაუყენა.

სოფლის მიღმა, ატეხილ ახოებში, თვალდაბრმავებულ წყაროდან ტყემდე კვრინხნი, შავჯავა, წივანა და ძეძვი მოძალებულეო.

ტყეს ფოთოლი გაცვენოდა, მგოსან-მგალობლები გარიდებოდა და ჩამოძარცული ხეები მიკრით მიყუდებულ ჩონჩხებს წაავადნენ. აქა-იქ გაფანტული წითელი ყოჩივარდა და მწვანე წყავი თუ აგონებდნენ ყოფილ მორკინალს გარდასულ დღეთა სიტკბოს და სითბოს — „ბუნების წიაღში“ პურის ქა-

მას, ტაშ-ფანდურსა და მოგუდულ, პრიმტიტარო-რამტიტარო, თავმჯდომარეს დიდი ტაროს“.

ზესკნელი ფთილებად ჩამოდიოდა, ცივი ქარი გველივით სისინებდა.

ჭირხლით მოჭექული, ვათოშილი ტყე ბაბანს აეტანა.

ნაცარა, ცეტი ციყვები დაცუნცუნობდნენ, წიფლის წიწიბოს აკნატუნებდნენ და ფუმფულა კუდით თოვლს იბერტყავდნენ.

ფუტურო ხეზე ჩიხტიკოპიანი კოდალა მოკალათებულეო, ლაფნიჭამიას სამყოფელზე კაკუნი აეტეხა და ტყის მეგობართა და მართლმსაჯულების სახელით კარის გაღებას უბრძანებდა.

ყოველი მზრიდან ისმოდა ნაჯახის ჩახაჩუხი და ჩიხვთა „ჩხი-ჩხი“, ხარები მობუზული იდგნენ, ყურები ჩამოეყარათ და კევილეჭებივით იცოხნებოდნენ.

დათიკომ ცული მოიქნია, ხეს ხუთიოდე ნაფოტი ჩამოაცალა და ლაფანივით მოეშვა — ქოშინმა წამოუტია და ყელი ამოუჩურთა.

შეჩერდა, სული მოითქვა, მიბრუნდ-მობრუნდა, ჩაქალტამებულ ნეშოსა და გამხმარ ფიჩხს ცეცხლი წაუკიდა და ქარისმიერ დატორილ კვამლში წინ და უკან ტრიალებდა.

ჩიხიკი ხიდან ხეზე დაფარფატებდა და ერთ ქოთქოთში იყო.

ეს რას ჰვავსო, კალენდარში მაინც ჩაენდოდა, სად გავონილა ამ დროს ასეთი უამინდობა, თოვლი და სუსხიო... ვით ვერ გაიგო ამ ჩემი ცოდვით სავსემ, რომ ჩვენ გრაფიკით ვმუშაობთ და გრაფიკით ვცხოვრობთო... ჯერ საზამთროდ საქმარის რკოს, კაკალსა და კენკრას როგორ მოვაჭუჩებდი, ფულურობეღლები ნახევრადაც ვერ ამივსია, ხოლო ქვეშაგებში ვერმა არ გამოახლე-ბიაო... მე, ღმერთო კი მომკალი, ვანა დათიკო დალაქი ვარო, — დავასხი თავი, ასე ცეცხლზე ხუხვით მან შეშა ვერ დაამზადოსო — პური ვარო და — ხაბაზებს ანეკდოტებით მუცელზე კანი

არ შევარჩინო, ღვინო ვარო და —
კრუხის პალოს, მემარნე ძუკუ კუტუბი-
ძეს ვაუკაცობა და გვარიშვილობა ვუ-
ქო, ხორცი ვარო და — ყასაბს შეილი
მოვანთვლინო, ყველი ვარო და —
„ყველაკარაქის“ ღირექტორს კაბინეტში
ვეახლო და იქ გავალამაზო... მაშ სო-
ფელში რად ვცხოვრობ, თუ ჩემი შრო-
მითა და გარჯით მონაგარი ყველაფერი
ეს ოჯახში არ მექნება და ათი-თორმეტი
მისხის-მისხი ქალაქელი ყორანი და, და-
ვუშვათ, ამდენივე მამიდა ყვავი რომ
მესტუმროს, ისე ვერ გავუმახინძლდე
და ღამე ვერ გავათევინო, კარიდან კარ-
ზე ჯამებითა და ხელადებით არ ვირბი-
ნო და საგებ-სახურავე არ ვინათხოვ-
როო.

მე კატეგორიულად მოვითხოვ: იმ
რადიომ როგორც მოათრია, ისე წა-
თრიოს ეს ზამთარი, თორემ თუ მო-
თმინების ფილა ამევსო, ვისაც ჯერ
არს, ყველაფერს ჩაუჯაკლავ და მერე
უყაროს კაკალიო.

ჩიკვი ჩხაოდა, ბაქიბუქობდა, ქარ-
ბუქი კი ბარდნიდა და ბუქნაობდა.

ტყისმჭრელები ციბრუტივით ტრი-
ალუბდნენ, ხეებს აქცევდნენ, ჩეხად-
ნენ, ხეთყავდნენ და ხვითქად იღვრე-
ბოდნენ.

როდის-როდის, ჯაფარას ჭინაზე, და-
თიკომაც წამოაყირავა ერთი ხავსმოკი-
დებული, ცილამპალა ცრუ აკაცია. კენ-
წერო და ტოტები წაათალა, დაანაკუწა,
ორი გულურა ფიჩხი შეაგროვა — ერთ
თონეს ძლივს ვაახურებდა, ურემზე შე-
აგლო, ხარებს გავაზე სახრე გადაუჭირა
და — აბა, გასწით თქვე ტილუბოო! —
დაუტატანა.

დაისის ბინდბუნდი ჰორიზონტის
რკალს ავიწროებდა, ურმებზე დახე-
ვებულ სითბოს, ხარ-მეხრეებს, ჰამო-
ჰამოსა და შოლტის ტელაშატყლუშს
ტყიდან ერეკებოდა.

ფიჩხიან ურმის თვლებს წრეხაზი
ცხრაჯერად არ გადაეგორებინათ, რომ
ნიკორამ თვლები გადმოკარკლა, დაი-
ძაგრა, დიგრიხა და ოთხივე მუხლი
გაუქვავდა. წუთიც გამოწნდა და გახელ-

და, ტაბიკები გამოამტვრია, აპეტრბი
გაწყვიტა, უღლიდან გამოტყვრა და
ბილიკზე გრიგალივით გაშლივინდა.

ნიშას, ცალი რომ გამოეცალა, ქედი
მოედრიცა და ახრიალდა. შეშინებულმა
და დაბნეულმა დათიკომ ისღა მოახერ-
ხა, რომ ურმის თავს კონკილა შეუყენა.

გარბოდა ზვასტაგი, ტოტებს ლაწა-
ლუწით ამსხვრევდა, ბუბუნებდა და
ბუღრაობდა — თოვლის, მიწისა და ხი-
ქის კორიანტელს აყენებდა.

ნიკორას ღვეწაში დათიკო გაითანვა,
ქანცი გაუწყდა, ტანსაცემლი შემოეტ-
რიტა. ერთი ბუნა ისიც კი გადაწყვიტა,
სულ მიეტოვებინა ეს მუდრეგი ხარები,
ურემიცა და ფიჩხიც, მაგრამ უმაღლ გა-
დაიფიქრა: ცალკე გაყინული სახლი და
სახლეული წარმოუდგა თვალწინ და
ცალკე — ღობეზე აბობლებული, სარ-
მოლერებული მეცეცხლე მეზობელი...

ბოლოს, როცა ტყიდან გარდა ტყიუ-
რისა ყველაფერი გაიკრიფა, ნიკორა
დაცხრა, ურემთან მისვლა მოიგუნება,
ნიშას მიაბღაღლა, მორჩილად გაჩერდა
და ვერხვით აკანკალდა.

რა ელდა ეცა და რა რეტმა წამო-
ურა ხარს — ხომ დიდი ხნის ამბავია?
— დღემდე დანამდვილებით არავინ
იცის, ხოლო ზოგიერთების მტკიცება
— რამ გავაკვირვით, მხოლოდ ნიკო-
რას გადახდენოდა ეგ ამბავი, აი მაშინ
გაკვირვებოდათო — ჩემის აზრით
ვერაფერი ახსნა-განმარტებაა.

დათიკომ ჰაიპარად გამოჩორკნა ტა-
ბიკები, აპეტრი გადანასკვა და ნიკორა
კვლავ უღელში შეება.

სახრემ თავი გამოიღო, ხარები აჩ-
ქარდნენ.

ბილიკის უბეში, მორიდებულ ად-
გილას, დაბობილი შეშის ხორა აყორე-
ბულიყო.

ანლომანხო კაცის ბაიბური არ ის-
მოდა.

შეშა კი უადგილო ადგილას ეწყო...
აშკარად უადგილო ადგილას!

ამთაწლილ გალღავამ
მოთხრობები

— ხიი! — მეურმე კოფოდან ჩამო-
ხტა და გარემო მოათვალიერა.

საღდაც ზარნაშო ქოფაკივით აყევ-
და მთელი ტყიურეთი ფეხზე დააყენა.

დათიკო შეცბა, გული გადაუბრუნ-
და, მერე გონს მოეგო, საიდანაც ბუს
ხმაური ისმოდა, იქით მიბრუნდა, თფუი
ეშმაკსო, თქვა და გადააფურთხა.

შეხანდა, დააყურადა — სიფრთ-
ხილეს რომ თავი არ სტკივა, განა და-
თიკომ სხვაზე ნაკლებად იცოდა?

ქალიდან ხელუხლებელი საგზალი
ჩამოხსნა, სამად გაჰყო და ნიშასთან და
ნიკორასთან პური გატეხა...

... ღრო, უგზოობისა თუ ქარბუქის
წინაღობის გამო, მდორედ მიზოზინობ-
და...

* * *

სამზეოს სისხამ დილით მოსარკუ-
ლი ცა ჩამოცქეროდა, ქარი დაჩუტუ-
ლიყო, ლურჯი სუსხი სოფელ-სოფელ
დაძრწოდა და გარეთ ცხვირგამოყო-
ფილ ადამიანებს ძალღივით კბენდა.

დათიკომ კარები მთქნარებით გა-
მოკეტა, ეზო ფეხის წვერებზე გადაჰ-
რა, საჩხეში გულყვითელი, მიყრილ-
მოყრილი შეშა მიაღაგა, მერე ლაბადა
გაიხადა და საბანივით წააფარა.

საკვამურიდან ბოლი ბოლქვებად
ამოდიოდა და სახლის სახურავს უშვე-
ლებელ რძის სვეტად ადგებოდა.

პარიკმახერმა ჭიშკარი უკან მოიტო-
ვა, ქუჩა გადაიბრინა და... საღალაქო
გააღო. გაყინულ საღონში ბარე ოთხი
ელექტროქურა ჩართო, ერთ მათგანზე
ჩაიდან შემოდგა და დაბამბულ კურ-
ტაკზე აქა-იქ იოდით დაწინწკლული ხა-
ლათი გადაიცვა.

სარკეში ჩაიხედა, უძილო თვალები
მჯილით ამოისრისა, მაგიდის უჭრა გა-
მოაღო და „სიფთა“ მანეთიანი მოიქნია
შიგ.

ჯიბიდან „შიპარი“ ამოიღო, აანჯლ-
რია, სინათლეზე გახედა და კოლოფში
ჩაღო. მერე „ტროინოსი“ თავი მოუხს-
ნა, პულვერიზატორი მთარგო და მაგი-
დაზე ადგილი მიუჩინა.

ის-ის იყო სამართებლების აწყობას

მორჩა და იატაკი ჩამოგავა, რომ ვარს
თავისი მოვალეობის შესრულებას შე-
უდგა და ოთახში მოჯარდა და მოჯარ-
და: „გამარჯობა!“, „აბა, გამარჯობა!“,
„დილა მშვიდობისა!“, „აქა მშვიდო-
ბა“, „აი, ზამთარი!...“

სალამ-ქალამს მორჩნენ, მიიწ-მოი-
წიეს, დალაგდნენ.

მოსულთაგან გასაპარსი ორი-სამი
თუ იქნებოდა, დანარჩენი, მეტი წილი,
ეგრეთ წოდებული „ბირჟეიკები“ იყვ-
ნენ, სულ იმაზე რომ არიან გადაგებულ-
ნი, თვალი როგორ გაახარონ და ყურს
როგორ ასიამოვნონ.

— რა სირცხვილი გვამეთ, კაცო, რა
სირცხვილი! — თქვა ხუჭუჭა წვეროსა-
ნმა კაცმა და მაგიდისაკენ გასწია.

თუშური ქედი მოიხადა, ხელზე
დაიფერთხა, საკიდარზე ჩამოამხო და
სკამზე მომარჯვებულად დაჯდა.

ყურები დაეკვიტეს.

— რა იყო ასეთი? — შეეკითხნენ.

კართან მისული ჯინსიანი ახალგაზ-
რდა მობრუნდა და თავისი ადგილი და-
იკავა.

— წუხელ შეშა მოგვპარეს...

— დიდი საქმე!

— დაქცეულა ქვეყანა!

— ასეთ ამინდში მაგეები არც გაე-
მტყუნება ადამიანს!

— მერე, ოხრებო, იცით ვისი იყო
შეშა? — კისერი მოიღრიცა და სათი-
თოდ ჩახედა თვალებში „ოხრებს“.

— ვისი იყო?

— ნიკალი ვასილიევიჩის!

— ძია კოლასი?

— დიხაჯ ძია კოლიასი!

ერთმანეთს გადახედეს, მხრები აი-
ჩეჩეს, თავი გადააქნიეს.

— თან როგორ დაუცინია, კაცო?!
სამ კაცს გაქიშული დღე წელი არ გა-
გვიმართავს, ცული არ გავგვიციებია,
წიფლის ხეები წამოვქაცყეთ, დავმო-
რეთ, დავაპეთ, დავასაყენეთ. დღე გა-
გვეყარა, სოფელში ჩავედით, სახლებ-
ში ჩამოვრიგდით, ღამე გავაწვალეთ და,
დილით ხარ-ურემით კვლავ რომ ავე-
დით, სად იყო ჩვენი ნაჯაფი?! იმ დედა-

გატილებულს ორი იღლია ფიჩხი დაე-
ყარა შეშის ადგილზე...

— ვინაა ეგ ძია კოლია? — იკითხა
ერთმა პირტიტველამ.

— გეტყობა აქაური არა ყოფილ-
ხარ, ძმისწულო, — უპასუხა კლიენტ-
მა; პარიკმახერის გასაპნული ფუნჯი ხე-
ლით მოიშორა და განაგრძო, — ერთი
ზორბა, პირველ ომიდანვე ცალფეხგა-
შეშებული კაცი იყო... ღმერთო შემინ-
დე, ასე რომ ვამბობ ცოცხალ ადამიან-
ზე; თუმცა ახლა, აბა, რაღაა მისი
ცხოვრება, — სიმსივნის სენით დასნე-
ულდა და ტახტზე დაიდო ბინა, საასპა-
რეზო და სამყოფელი...

მას და მის მოუღლე მელულეს,
ეფროსინეს, შვილი არ ჰყოლიათ, მაგ-
რამ გული არ გაუტეხიათ, ვისაც გავ-
ზრდით და აღვზრდით ჩვენი ძეც და
ასულიც ის იქნებათ.

სოფელი მას ძია კოლიად იცნობ-
და, ხოლო აქა-იქა ნიკოლოზის დროინ-
დელი ნაჯარისკაცი და რამდენიმე
რუსისდებიანი ახალგაზრდა ნიკალი
ვასილიევიჩს ეძახდნენ.

ნიკალი ვასილიევიჩი ხელხვარიელი
და ხელფიცხი ხით-ხურო გახლდათ და
ახლომასლო სოფლებში კუთხე-კუნ-
ჭულს ვერ ნახავდით, რომ მისი აშენე-
ბული სახლი არ მდგარიყო.

ჭერს დახურავდა, ვახშამზე სამ-ოთხ
ჭიქა ღვინოს გადახუხავდა, გაზეთის
ქალაქში თუთუნს გადაახვევდა —
ალანანზე ხიდად გაიდებოდა — გააბო-
ლებდა, გაშეშებულ ფეხზე წკიპურტს
დაირტყამდა, შეტრუსულ უღვამებში
მწარედ ჩაიდიმებდა და ჩაიდიდინებდა:

„შენი დედა ვატირეო,

ნიკოლოზა კვანტილეო...“

სახლი, ეზო და ვენახი, აი, იმისი
უნდა გეკითხათ, მაგრამ ძაღლი არას-
დროს ჰყოლია აშვებული და ჰიშკარი
— დაკეტილი: ეგებ ქვეყნის მარჩენალ-
მა მაშვრალმა ჩაიაროს და ვინ იცის, რა
დასჭირდესო.

მის ოჯახში მთელი კუთხის ბავშვე-
ბის ტევა აღარ იყო — სახლში რომ სა-
კლანდო სუფრა ჰქონოდათ გაშლილი,

მათთან ლობიოთი მუცლის გადმობრუ-
ნებას არჩევდნენ.

ომი ატყდა და ჯანსაღი კაცის სინ-
სილა გაწყვიტა, ქვეყანა თითო-ორი
მოხუცისა და ამღენივე ხეიბრის ანაბა-
რა დარჩა.

მთელი ჩვენი კუთხე-მეზობლის სა-
ზრუნავი ნიკალი ვასილიევიჩს დააწვა
თავს: ვის სახლს შეუკეთებდა, ვის
ლობეს წამოუყენებდა, ვის ბარსა და
თოხზე ტარს დაუგებდა... ახლა კიდევ
მარტო ეს ხომ არ იყო: ომის ხახაში
ჩაეარდნილი ქვეყანა თავისას მოითხოვ-
და და ქერივ-ობოლი — თავისას.

ყველაფერი უნდა მოესწრო, ყველა-
ფერი უნდა გაეკეთებინა და აისიდან
დაისამდე ფეხი ვერ ჩაედგა ცალფეხა
კაცს.

ომი უსაშველოდ გაიჭიმა, გაგრძე-
და...

გახშირდა შავი ქალაღი, ფლასი და
თალხი...

სოფელი აჭრელდა დაჭრილ-დასნე-
ულებული ფარაჯიანი სალდათებით,
რომელთა უმრავლესობას ორი პარას-
კევი არ ჰქონდა წინ.

და მომრავლდა კუბო, კოლიო, წან-
ლილი და წივილ-კივილი...

აღრე მთელს რაიონში ერთი საკუ-
ბოე სახელოსნო იყო, არც კუბო უჭირ-
დათ, ბარგის შესანახადაც ჰყოფნიდა
ხალხს და მუხლის გასამართავადაც.

ახლა განგება განურისხდა ადამი-
ნებს და სასახლეზე დიდი მოთხოვნი-
ლება შეიქნა.

და ხით-ხუროს ერთი საქმეც შესთა-
ვაზეს: კუბოს კეთება.

იუარა...

იუკადრისა...

შეუჩნდნენ: დალოცვილო, ხომ იცი,
კაცთა მოღვაძე ათადან-ბაზადან საი-
ქიოში გადამარგებისას საკუთარ სამ-
ყოფელს მოითხოვსო. გარდაცვილის
რომ გაპატიოსნება და პატივისცემა უნ-
და, შენ ვისზე ნაკლებად მოვეხსენებო.

ამთაწილ ზალდავაძე
მოთხრობები

დაწვინათ, თავისი თავი და იქავე და
ძაძა-ძონძებით შეემოსათ, თმები გაე-
შალათ, სახეს იზოკავდნენ, შუბლში
ხელს იცემდნენ და მოთქვამდნენ:

— ვაი შენს დედას, ბიჭო გოგია,
ვაი შენს დედას!

გახსენდა, ბიჭო გოგია მთელი
სოფლის თვალი რომ იყო. ვინმე უცხო
თუ დინახავდა, ჩემგან ჯვარი სწვრია
და, მე ასეთი რამ კაცისა და ღმერთის
გაჩენილი არაფერი მინახავსო, იტყოდა.

იმ ხაზებში ჩვენთან ქალაქიდან
გადმოხვეწილი მისი ტოლი გოგონები
მოუყვანეს და უთხრეს:

— აბა, ბიჭო გოგია, შენ იცი და შენმა ბიჭობამ, გადაკოცნე ეს კუდრები და ხახვივით შეგრჩეაო.

ბიჭო გოგიაშ უყურა, უყურა იერიშ-ზე გადმოსულ ბაფთიან ონავრებს, იქით მიიხედა, აქეთ მოიხედა, გრძელ მორზე

ჩამომვდომი დედაკაცებში დედოფო მოი-
ძია, მივარდა, მუხლებზე მოეხვია, კალ-
თაში თავი ჩაუყო, აზლუქუნდა და...
სოფელი შეარცხინა.

დედამ „სოფლის შემარცხენელი“
ხელში აიტაცა, აკოცა და გაირინდა...
რა ბიჭი ჰყავს, რა ბიჭი, ერთი სული
აქვს, როდის დაბრუნდება „ის კაცი“
ომიდან და თავის ნაშიერს გულში ჩაი-
კრავს. დადგება მაშინ თავად განზე და
მათ მაქცერალს უბე ცრემლით აფესება,
გული — სიამაყით...

... ხოლო მეზობლები თვალს ვერ
ესწორებენ დედა-შვილს: წარსულ კვი-
რამდის „იმ კაცზე“ შავი ქაღალდი მო-
ვიდა, სოფელმა მოიტირა, მოითათბირა,
უბედურ დედას, ახალგაზრდა ქვრივსა
და ტუჩებზე რძეშეუშრიბელ ობოლს
სიმართლე დაუმალა და იმედი გაუხან-
გრძლივე...

... ნიკალაი ვასილიევიჩმა წკებლას წამოავლო ხელი და „მოზარე-მოტირ-ლებს“ გამოუღდა.

ტყაბატუხით გარბოდნენ ჰინკები
ვიწრო შუკაზე, მისდევდა ფეხგაშე-
შებული კაცი და მტვრის კორიანტე-
ლი...

მირბოდნენ აჭალ-ბუჭულები და

ცას სწვდებოდა მათი გოდება:

— ვაი დედაშენს, ბიჭო გოგია, ვაი დედაშენს!..

ბიჭო გოგია მოზრდილ ბავშვებს კულში ატორღილებოდა, ქვაზე ფეხი წამოეკრა, ასკინკლით გარბოდა და როცა წინ გუნდური მოთქმა ჩათვდებოდა, მაშინ ის წამოიწყებდა:

— ვაი დედაშენს, ბიჭო, გოგია, ვაი დედაშენს!..

ველარ დაეწია ხეიბარი ფეხმარდებს, გამობრუნდა, წყებლა მუქში მოთოკა, გადავლო, ეზოში შევიდა. კუტიკარი ღიად მიატოვა, მიწაზე გაიშლართა, ხელებით კონდარი მობლუჯა და ხარივით აზმუვლდა:

— ღმერთო, რას გვერჩი, რად დავესაჯე, ბავშვები ოთურმასა და კოჭობანას კუბოთი თამაშს ამჯობინებენ...

* * *

იმ კვირია თავი შევიყარეთ და ნიკალაი ვასილიევიჩის სანახავად წავედით. ავადმყოფი პაწაწინა ოთახში იწვა. იმხელა კაცი ცვილივით დამდნარიყო — ლოგინზე ძვალი და ტყავიღა ელაგა.

სასთუმალთან, ტაბურეტზე, წამლევი წყყო.

ფეფოსინე ფერხითი უჯდა მწოლარეს და მისივე მინიშნებით ხან ასე გადაბრუნებდა და ხან — ისე.

დავრდომილი გმინავდა და კენესოდა.

დიასახლისი წამოდგა, სკამები მოგვიმარჯვა და დავგსხა. მერე წყლიან ჭიქაში წამალი ჩააწვეთა, მეუღლეს მიაწორდა და უთხრა:

— კაპლები დალიე, შემოგვევლე, და დაგიაშებს, აბა, უსაშველო მტერს დაადგა, შე კაცი...

„შე კაციმ“ შემოგვეხდა, თვალი ჩაგვიერა და „კაპლები“ ხახაში ჩაიქცია. პიტნის სუნი დაიფრქვა.

ნიკალაი ვასილიევიჩმა თავს ძალა დაატანა, იდაყვებზე წამოიწია. ფეფოსინემ მუთაქა მიურბენინა და მიაშველა — ხელები მომუჭა, თვალებმა გა-

კეესეს და სოფლის აქეთურ-იქითურ გამოგვიტხა.

— კარგი იარაღები და ხელსაწყოები მაქვს იცოდეთ: ჩაქუჩები, კვეთოები, მარწუხები, მკენეტარები, სატეხები, საჭრისები, სისოხერხები, რეისმუსები, ფარგლები, რანდები, ხეწები, ხუნდები, ბურლები, ციბრუტები, ასტამურები, ლილვაკები, ორლესილები, ლარები, თამასები, თარაზოები და ათასი სხვა. წაიღეთ და სკოლის სახელოსნოს გადაეცით... იმპორტული ავეჯისა და რკინაბეტონის გამოისობით ნუ მოსპობთ ხეტყის დამუშავების ჩვენს ადამ-წესს, რაა ქართველი კაცი მიწის, ტყისა და ვაზის გარეშე?..

დიასახლისი უსმენდა ავადმყოფის ლულულს და ცრემლს ვერ იკავებდა...

— კაკაბაძის ქალო, თუ ხათრი გაქვს, ნუ... არც პირველი ვარ და, საუბედუროდ, არც უკანასკნელი. შენ უპატრონოდ არავინ დაგადებს... მართალია ჩვენი არ გვეყოლია, მაგრამ რამდენი შვილები გვასევია... კი ახსოვთ მათ შენი ტკბილი ენა და თბილი ხელი... ერთ ჭიქა წყალსა და პურის ყუას ვინ დაგამადლის... შენ მეტის მომთხოვნი არა ხარ, ცამ და ქვეყანამ იცის ეს...

ფეფოსინეს დაღუული მხრები აუცახცახდა და აკანკალებული, ყვითელფრჩხილებიანი ჩხირები სახეზე აიფარა.

ქვასავით მძიმე სიჩუმე დაგვაწვა და კინაღამ ქვესკნელში ჩავვითანა.

— ისე, ძან გავითანე კაციშვილი, სოფლის გალანძღვისა რომ არ მეშინოდეს — იტყვიან, კუთხე-მეზობელმა ვერ შეინახა ეული ხეიბარიო — საკუთარი ხელით მოვისწრაფავდი. სიცოცხლეს, — კბილების ღრჭილით თქვა ავადმყოფმა, მეუღლის დახმარებით ედღოსიკენ გადაბრუნდა და გაიტრუნა.

ჰაი, გიდი! საიმედოდ და გასამხნეებლად ერთი სიტყვაც ვერ ვუთხარიო

ავთანდილ ბალაძე
მოთხრობები

ოდესღაც მთელი სოფლის იმედსა და მოამავეს...

დაშხამებულები გამოვედით შუშა-ბანდში.

დიასახლისმა გამოგვაცილა.

— ძალო, რატომ ხუთავ იმ კაცს ერთ მტკაველ ოთახში, ამხელა ზალას ვის უნახავ? — ცოტა არ იყოს და წყენით შევეკითხე.

მასპინძელმა შემომხედა, პასუხი არ გამცა, ზალა გააღო და შეხედეთო, თვალით გვანიშნა.

იატაკი აყრილი იყო, ლამფა — ჩამოსხნილი — ცარიელა კოჭებილა მოგვტერებოდნენ.

— ?!

— საკუბოე ფიცარი აღარსად იყო, მალულად, სოფელს რომ არ გავგო, ჯერ ლამფა ჩამოხსნა და გახარჯა, მერე იატაკს მიადგა და უკანასკნელი ფიცრებისაგან ბიჭო გოგიას ბეზიას გაუკეთა სასახლე...

დავემშვიდობეთ. — არაფერი გვინდაო, — გვითხრა და ცოცხალ-მკვდრები წამოვედით. ეზოში მივიხედეთ-მოვიხედეთ — საშეშეზე კუნძის ნატამალიც არ ეგდო...

* * *

— „ბიჭო გოგიას“ ვის ეძახდნენ? — იკითხა „ძმისწულმა“.

— ვისა და, ამ ჩვენს სახლიკაცს, ლათიკო ბატონს.

პარიკმახერი აწრიალდა, ქაფშემხმარი ფუნჯი მაგიდაზე მიაგდო, ხალათი გაიხადა, საკიდრისაკენ მოისროლა და ტყვიასავით გავარდა გარეთ...

ვინ იცის — ეს რომ არა, იქნებ ლათიკოს თავის სიცოცხლე მრუდვით ევლო, სოფლის ფერხულში არ ჩაბმულიყო, ეფროსინესათვის არ მიეხედა და თითით საჩვენებელი კაცი არ გამხდარიყო მთელს სოფელში.

დაუნერეული რეპორტაჟი

შოფერმა ხელები მოიფშვნიტა, საქე ჩამუჭა და მანქანა გააქანა.

წინ მომქანცველი, გრძელი, ზიგზა-გიანი გზა გვედო.

ქალარამორეულმა, თავშეხვეულმა კაცმა, ქუჩისპირა სახაშესთან რომ იდგა, ბორჯომით დახუნძლული ხელი აგვიწია.

შოფერმა შემომხედა.

მხრები ავიჩიჩე.

— საით მიდიხარო?

დავუსახელეთ.

დაგვემგზავრა.

— ბორჯომს არ მიირთმევთ? — შეგვეპატიჟა და ჯავყით ბოთლს თუნუქის საცობი ღრჭიალით ააცალა.

— გმადლობთ! — თავაზიანად ვიუარეთ.

— კაცნი ყოფილხარო, — გვითხრა, ბოთლი ხაზაში ჩაიყუდა, შვებით ამობოყინა და განავრძო, — ნუ დამძრა-

ხავთ, მეორე დღეა თავი გახეთქაზე მაქვს, გაშლართული ვგდივარ და ლოვინსლა ვათბობ. ახლა აგერ, ხაშითა და ბორჯომით ძლივს მოვიბრუნე სული.

— რა მოგივიდა ასეთი, შე კაცო? — უთანაგრძნო შოფერმა.

— ეე, თუ ძმა ხარ, გრძელი ამბავია.

— ახია მაგაზე. ჩვენც რა, გზა არ გვეყოფა, თუ ყურებთან უბრად ვართ? — გადმომხედა მძლოლმა.

— რახან ასეა, — ბორჯომი კვლავ ჩაიჩუხჩუხა, ჩაფიქრდა და გააგრძელა, — საიუბილეოდ საზღვარგარეთული გაზეთის კორესპონდენტჩა ჩამოვიდა საქართველოზე რეპორტაჟის დასაწერად. სტუმრის დახვედრა და მასპინძლობა ჩვენს რაიონს დაავალეს — აბა თქვენ იცითო... მეტი რა ჩარა იყო, აღდგენ, თაღარიგი დაიჭირეს... აეროდრომიდან

რეპორტიორი პირდაპირ ველად, ნაკრძალში გააქანეს.

მე, როგორც ინგლისური ენის მასწავლებელს, თარჯიმნობა დამაკისრეს.

ველი და ადგილი დიდებული შეერჩიათ: იყო კორომის შრიალი, ბულნულის გალობა, ტოროლას სტვენა, შაშვის ქაჩქაჩი... ნიავი ფეხებში გვებლანდებოდა, მობიბინე ბალახის სურნელი ბანგივით გვაბრუნებდა.

ცოტა იქით, ხევში რომ გადაგვხედათ, ბოშებს ბანაკი დაუციათო, იტყოდით: ღია ცის ქვეშ, ქვაბებში ცალკე ძროხის ბეჭი იხარშებოდა, ცალკე — გარეული ტახის ბარკალი, ცალკე — დუმიანი ბატკანი, ცალკე — კირივით თეთრი თიკანი. დეკისა და ღვიის ღადარზე შიშინებდა ადლიან შამფურებზე აგებული მწვადები და ცერად აფიცებული კაცები. მოლზე მიმოფენილ ლასტებზე ელაგა გუგაგადმობრუნებული და ქინძწყარილი ფიჩხული თარითი და ლოქო. თევშები აევსოთ შავი ხიზილალთა და ყვითელქონიანი სათალით, თვლიანი თუშური ყველით, მამასისხლად ნაყიდი კიტრითა და პამიდორით, ცვარნაპურები მწვანილით, შოთი პურებითა და ცხელ-ცხელი ხაჭაპურებით.

მდელოზე, ბორჯომისა და ლიმონათის ყუთების გვერდით, ქინძმარაულის გატიკნილი ტიკები გორავდნენ და ავად ტოკავდნენ.

იყო ფეშტემალაფარებული მზარეულების, მერჩიფეებისა და მიმდგომ-მომდგომი ეგერების ფაცაფუცი და რიარია.

ისინი, ვინც მოწოდებული იყვნენ ამ გლეხის მადლიანი მარჯვენის მონაგარის გასაპატიოსნებლად, ცხრა-ათ კაცს არ გადააჭარბებდა

სუფრა გაიშალა.

— მობრძანდით!

— დაბრძანდით!

და ადგილები დავიკავეთ.

ჟურნალისტი ერთი მაღალი, მხრებჩამოწურული, წელში გამოყვანილი,

კაფანდარა კაცი გაზლდათ. ბაკენბარდები, თითქმის ნეჭები წამოზრდიათ ორთავ ლოყაზე, ნიკამამდე ჩამოეშვა. ნამყენი ცხვირისათვის, ყოველგვარი მოულოდნელობის თავიდან ასაცილებლად, ქერა უღვაშის სვეტი შეეყენებინა. სახეზე უღიმღამო ღიმილი გაშლოდა, აბანოზივით შავი სათვალე უღნებ-განწყობილებას უფარავდა.

მასპინძლები ერთმანეთს ტოლს არ უდებდნენ, გლობუსივით დამრგვალებულებს პალსტუხები მოეფონათ, აჭიმები მოეშვათ და ფაშვები საპურღვინოდ აეშალათ... მათ შორის ყველაზე უფრო თვალდასადგმელად მაინც მაგიდის უფროსი გამოიყურებოდა. იგი ერთ დროს ახოვანი, ჯანღონიანი და მწყაზარი ჭაბუკი უნდა ყოფილიყო. მაგრამ როცა დროთა განმავლობაში „დიდად შესარგს“ მეტისმეტად გაუშინაურდა, გარჯამ, მოძრაობამ და ჭამასმის მამაპაპურმა ზომიერებამ მასზე ხელი დაიბანა. მერე კიდევ კუჭი გაუდგა და ეს, ვინ იცის, მომავალში ერის საჩინო და სასარგებლო კაცი, საბოლოოდ გასწირა: შეუსია ცილები და ცხიმები, ნახშირწყლები და მინერალური მარილები. დაზოროხდა, სიმძიმემ ხერხემალი ზამბარასავით დაუქცა, ვეებერთელა კუხის ფორმა მიიღო და, ახლა ოთხში რომ ამოგეღოთ, სარეკორდო რუმბი ამოვიდოდა. ახალგაზრდობაში უსწავლია კიდევ, ტიტულიც ჰქონია, მაგრამ ეს ყველაფერი უკან ჩამოუტოვებია და, აგერ მეოთხე ხუთწლედი იწურება, რაც იგი უცვლელი თამადაა რამდენიმე რაიონის მასშტაბით. ყველგან — ჭირში თუ ლხინში, ქელენში თუ ქორწილში, გარდაცვალების წლისთავზე თუ დაბადების დღეზე, ერთი სიტყვით, ყველგან, სადაც ქვებს ძირი გაუთმება თუ ჭიქა გაჭახუნდება, სუფრის თავში უნდა იჯდეს და გაზეპირებული სადღეგრძელოები წარმოთქვას. ჩვენი დამსახურებული თამადა

ავთანდილ გალდავაძე
მოთხრობები

ამჟამად მონადირეთა კავშირის გამგეობას თავმჯდომარეობს. ნადიმი და ნადირობა, მოგესხენებათ, ბევრის ჰობია და, აბა, პატივისცემასა და მფარველობას ვინ მოაკლებს? ჰყავს გვერები და კურძალები, ცხენები და ძაღლები. აქვს პერსონალური ავტომანქანა, თოფ-იარაღის მაღაზია, შინაური ცხოველების, ნადირისა და ფრინველის ალაფი, კომბინირებული საკვები, თივა და ქერი. ამბობენ ნადირ-ფრინველის ნაკლებობის გამო ქერი ქერის ორმოცს გაიხადო. მაგრამ ეს ვისი რა საქმეა? ასეა თუ ისე, კოჭი ალჩუზე უზის და თავის საცმარს ქვაცა აქვს და კაკალიც.

— აბა, დიდება ღმერთს, — თქვა თამადამ, პურის ყუა მოატეხა, ბატკნის ბარკალი ხახაში ჩაიყულა და ყბები ნაგაზებივით მიუხია.

პურობა გაჩაღდა.

ღრო გავიდა.

მაგიდამ წელი წამოწია.

თამადა ნაწილ-ნაწილ წამოღდა.

— მეგობრებო, დღეს ჩვენ საქმოდ საპატიო და საშური საქმე დაგვავალეს. უცხოელ სტუმარს მთელი სიგრძე-სიგანით, ყველა ვარიანტში, გავაცნოთ ჩვენი სათაყვანებელი საქართველო. სტუმარი ღვთისაო, ქართველ კაცს უთქვამს. მოდით, მისი მოზრდნებისა იყოს ჩვენს ედემის ბაღში, — დაამთავრა, სასმისი დასცალა, მე თვალთ მანიშნა სტუმარს უთარგმნო, ხოლო მოადგილეს — აბა, ჰეო, გადასძახა.

თამადის მოადგილეს ცხოვრების გზაზე კარგა ხანია შემოღამებოდა, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, პენსიაზე სიტყვის გაგონებაც არ სურდა. სრული უმაღლესი განათლება, სხვათა და სხვათა მიზეზების გამო, ვერ მიუღია. თუმცა იმდენი „სკოლა“ და „კურსები“ აქვს დამთავრებული სახელმწიფოს ხარჯზე — ხელფასის სრული შენარჩუნებით, რომ ამ საქმეს ათი-თორმეტი წელი შეაღია და ხელმძღვანელი ამხანაგის პროფესია მოიპოვა. მას ერთ ღროს რაიკომის მდივნის პოსტი ეკავა, იყო რაილმასკომის თავმჯდომარეც, სახალ-

ხო თეატრის რეჟისორიც, ჩაის ფაბრიკის დირექტორიც, ჯანგანოფილებასაც ედგა სათავეში, ხოლო ახლა ღვინის ქარხნების სამმართველოს თავკაცობს... ერთი სიტყვით უუნარობისა თუ ელასტიური სინდისის წყალობით ერთი სავარძლიდან მეორეში გადაბარგებდნენ, ეს პანდური კი არც დამოღად აჩნდა და არც ცოდვად ეთვლებოდა.

... მოადგილე ენას ალაგაშებდა და ერთ საქმეში იყო.

მე თარგმნას შევუდექი.

— ნუ წუხნდებით, თუ პატივს დამდებთ, მე რუსულად საუბარი მირჩევნია, — პუშკინის ენაზე გამომელაპარაკა სტუმარი.

მეწყინა. დიდი მონდომებით მოვემზადე და, თურმე, ჩემი განსწავლულობა არც კი ყოფილა საჭირო. თავი ზედმეტად ვიგრძენი, ქულისაკენ გავიხედე, მაგრამ ვინ გავიშვა: ახლა ამბულა შემიცვალეს და ზოგიერთების აჩაბაჩა რუსულს რუსულადვე ვუთარგმნიდი უცხოელს...

ნადიმი წარიმართა რიტუალის სრული დაცვით: ჯერ საქმელს ვეტანებოდი, მერე ღვინოსა და საქმელს, შემდეგ ღვინოს... ჰქუხდა სადღევრძელოები, სადიდებლები, შესანდობრები, იყო „ნაფხილური“, ვახტანგური, ჭიჭების ფსკერზე კოცნა, ხევენა და მტლამეტლუში. ბაასი ჩურჩულით დავიწყეთ, იუმორი ხმამაღალში გადავიყვანეთ, ლაზღანდარობაში ყვირილით გადავედით, ტაქიმასხარაობა ყოყინამდე ავაგდეთ... სანუკვარი სანოვაგე აბედივით გავვიუგემურდა, შარბათივით სასმელი ნაღველივით გავვიმწარა... ტუჩების მოკუმვის უნარი დავკარგეთ, ღვინო გვეღვრებოდა და გაქათმებულები პერანგები მაწაწროვით გვეწუწუებოდა...

თამადამ მაგიდას გადახედა, სიმხიარულე ვერ ინიშნა და დასძეკა:

— რა ყურები ჩამოგიყრიათ, ლხინია თუ პანაშვიდი?!

თამადა განაწყენიანდაო?! სუფრის აქტივისტი ფეხზე წამოიჭრა და წამოიწყო:

„ბურსა სჭამენ და ღვინოს სმენ,
სიმღერას არ იტყვიანო,
არ ვიცი, ვინმეს ჰგლოვობენ,
არ ვიცი, არ იციანო!“

სუფრის აქტივისტი, მედიცინის მუ-
შაკი, მაგიდას გვერდულად რომ მი-
ჯდომოდა, ძალზე პოპულარული კაცის
სახელით სარგებლობდა: ჯერ ერთი —
რამდენიმე წლის რუდუნების შემდეგ
დისერტაცია დაწერა: „დამთქნარებისა
და პირის დაფჩენის რაობა თანამედრო-
ვე მედიცინის ასპექტით“ და მეცნიერე-
ბას, როგორც თავად განმარტავს, დიდი
ამაგი დასდო; მეორე — იქიდან მოკი-
ლებული, რაც ერთ პაციენტს ოინი უყო
(„როცა დავახველებ, ზურგში საშინელი
ტკივილი მაქვს ხოლმე“, „შენცა რაღა,
ნულარ დაახველებ და აღარ გეტკინე-
ბა“) — ენაკვიმატის რეპუტაცია გაი-
ნაღდა; მესამე — მედიკოსს უკანალზე
ძირმაგარა გამოსვლოდა, ვერა და ვერ
მოერჩინა და ყოველთვის ცალ ღუნ-
დულოზე ჯდებოდა. მისი ასეთი ქცევა
განათლებული და გონიერი გვამის მა-
ნერად მიიჩნიეს და აღფრთოვანებული
მიმბაძველების მთელი ჯოგი გამოუჩნ-
და; და ბოლოს, მეოთხე — თავის სი-
ცოცხლეში, ყოველ შემთხვევაში, რაც
ეს ბუსავით „ბაშკა“ ახსოვს, მარბილი
არ ექამა და ამ ორიგინალობით გალა-
ლებული, მიუხედავად იმისა, რომ მარი-
ლების დაგროვების გამო კისერი მო-
ღრეცილი ჰქონდა, ცერად დასტკეროდა
უბრალო მოკვდავთ.

სიტყვა გამიგრძელდა...

ის-ის იყო ქეიფი ყელში უნდა ამო-
გვსვლოდა, მედოლე-მეზურნეები შე-
მოჩნდნენ და წავიდა ღუეტი ჩვენი
„ქართულისა“ და უცხოელის ტვისტი-
სა...

როდის-როდის აფრზაური დაცხრა
და მაგიდას მიეუბრუნდით. თამადამ
კბილები ავქაშით გამოიჩინა, ფეხზე
დადგა, გაპოხილი ტუჩები შეიწმინდა,
ვეება ჯიხვი მერიქიფეს მიუშვირა და
როცა თითის ჩაყოფით დარწმუნდა —
პირთამდე გალიცლიცებულაო, მთე-
ლი ნიჭის მობილიზაციით მოჰყვა ყბა-

დადებულ ზღაპარს, თუ როგორ ანაწი-
ლებდა ღმერთი ქვეყანას, როგორ დაი-
გვიანეს შექეფიანებულმა ჩაუქმა ქარ-
თველებმა და, უადგილოდ დარჩენილთ,
როგორ უბოძა ზეციერმა მისი მიწიერი,
თავისთვის შერჩეული და შემონახული
კუთხე-კუნჭული.

შეჩერდა. პაუზას ტყემალში ამოვ-
ლებული კურტუმით ასიაშოვნა და გა-
ნაგრაო.

— ქართული მიწა, ყოველ ვარიანტ-
ში, ვაზის სამშობლოა. ვაზისა, რომელ-
საც კაცობრიობის გაჩენა გუშინდელ
დღესავით ახსოვს. ქართლში ხუთი ათა-
სი წლის წინანდელი წიპეებია ნაპოვ-
ნი. ჩვენში ხუთასი ადგილობრივი ვაზის
ჯიშია, ხოლო ჩვენი რქაწითელი, ხიხვი
და ზავერდული ოცდახუთ საუკუნეს
ითვლის. ჩვენი ღვინოები საერთაშორი-
სო კონკურსების 250 მედლის კავალე-
რია და, ფრანგულ ღვინოებთან ერთად,
პირველნი არიან მთელ მსოფლიოში
(ჩემის აზრით, საფრანგეთში ქართველი
მენშევიკების მიგრაციის მთავარი მიზე-
ზი სწორედ ჩვენი და მათი ღვინოების
მსგავსება იყო). წმინდა ნინოც ხომ ვა-
ზის ჯვრით შემოვიდა ჩვენს ქვეყანაში?
ჰოდა, მოდი, ავიღოთ ღვეის სისხლით
ავსილი სასმისი და, ყოველ ვარიანტში,
შევსვათ სადღეგრძელო მამაზეციერის
ნაბოძები და ნაკუთრბი ჩვენი მიწისა და
ვემთხვიოთ მას!

თამადამ ყანწი ყლუბ-ყლუბით გა-
მოსცალა და მესდატეხილ მუხასავით
შეტორტმანდა. მერე ეს კისრამდე გასი-
სინებული კაცი ფრთხილად, ნება-ნება
დაეშვა მუხლებზე და იდაყვებზე, აქაო
და ღმერთი არ გამიწყრეს, მარცხი არ
მომივიდეს და თავი არ მომეჭრასო, და
მდელო დალოშნა. — Это зачем, кроме
всего, еще траву кутать? — შემე-
კითხა შემინებული კურნალისტი. —
Да нет, священную землю целовать,
— ავუხსენი.

უცხოელი დაშოშმინდა, ყანწი ზოგი

ავთანდილ გალდავაძე
მოთხრობები

დალია, ზოგი გადაღვარა, ოთხზე დადგომა ვერ მოახერხა, მიწას გაერთხო და დიდხანს არც ამდგარა...

* * *

გზაზე ნატიფი ქალიშვილი გადაგვიდგა — მიხაკივით გულზე დაიბნევიდა. მარცხენა ხელის მტევანს კისერზე ისვამდა, მარჯვენის სალოკი თითი მალა აეწია და შამფურივით ატრიალებდა, — წამიყვანეთო.

შოფერმა ამჯერად არც კი შემომხედდა, სიჩქარეს უკლო და „კოლხოზნიკი“ მგზავრის წინ, ზედ ჭიშკართან დაამუხრუტა. მანქანიდან გადახტა, ორი გაძევილი კალთა აიტაცა და საბარგულისაკენ გააქანა. მე ზრდილობის ვალი მოვიხადე და უკან გადავჯექი. შოფერი დაბრუნდა, მადლობით სავსე თვალებით გადმოხედდა, საჭეს მიუჯდა, სარკეში ქოჩორი გაისწორა, კარი ფართოდ გააღო და — გენაცვალე, მობრძანდითო უთხრა. ამ დროს კუტიკარიდან ციცრის კვერცხივით დაღეული დედაკაცი გამოვიდა — ნაცარში რომ ჩაგვედოთ, ბღღვირს ვერ აადენდა.

— აბა, ჩქარა, გეთაყვა, ჩქარა! — აჩქარა ქალიშვილმა მოხუცი, შოფერს გვერდით მიუსვა, მადლობა გადაგვიხადა და იმავე კუტიკარში შევიდა.

შოფერი ერთხანს გაოგნებული იყო, სახეზე ზეთი ჩამოსდიოდა. მერე გონს მოეგო და სტარტერი ჩართო.

— ის ლამაზო შენი ქალიშვილია? — შეეკითხა გვერდით მინაბულ მოხუცს.

— არა, შვილო, ღმერთი უშველის, მანქანის დაჭერაში დავიხმარე.

სიჩქარემ თავი აიწყვიტა, სპიდომეტრი გზას თითზე იხვევდა, დალასტულმა ასფალტმა მანქანას ჭიტლაყი ამოჰკრა. შოფერმა, რა თქმა უნდა, ვისაც ჯერ არს, შეუტურთხა, ჩვენ კი ზოგმა კინკრიბოზე ვიტაცეთ ხელი და ზოგმა — რაზე.

— ლამაზო გათხოვილია? — ისევ მიუბრუნდა შოფერი.

— აბა?!

— რა მოხელეა? — კულდში ჩასდმოვიწვი

— მთავარი მეღვინეა.

— ვახ, რა ყულაბა ჰქონია მის ქმარს! — გავეწწლა და სამაგიერო გადაუხადა „ლამაზოს“.

— ენას ნუ იბინძურებ ადამიანო, სხვებიც რომ ასეთები გვყავდეს, რალა გვიჭირს — სამოთხე სააქაოს გვექნებოდა.

— კარგი, კარგი, ახლა ის მითხარი, ასე ხელდამშვენებული ქალაქის ბაზარზე ცეცხლის დასანთებად მიქოთქოთობ? — შოფერი „ლამაზოს“ მოეშვა და საუბარს ნირი შეუცვალა.

— არა, შვილო, მე რა მეცეცხლური მნახე, მაგრამ ჩალის ფსად თუ ვერ მოგართვათ, ნუ გეწყინებათ, განა ქარის მოტანილია? ისე, კაცმა რომ თქვას, ქალაქში ძალზე მომრავლდა მუცლის თაყვანისმცემლები. უზომოდ დაძლევიან და ჭარბად ნაჭამი რომ მოინელონ, ქუჩა-ქუჩა დარბიან ბუზნაკალ-შემკვრალი ხვასტავივით და სასაქმებელ აბებს ყლაპავენ. ღმერთო დიდებულო, ნუ იყორავენ იმ მუცელს და არც სირბილით ნაღვლის ჩაქცევა დასაქირდებათ, არც შიგნულის რეცხვა და არც ფასებზე წუწუნი. ესეც რომ არ იყოს, დოვლათი ნომ ცვარ-ნამი არაა, ციდან ჩამოვარდეს. გამჩენმა ერთ პირს ორი ხელი მიუჩინა მარჩენლად და, ბეჩა, ამდენ გულხელდაკრეფილსა და უქნარას ვინ დააპურებს? სახანავ-სათესი ძეხორციელს არ უნდა. ვინც ქალაქში ერთხელ ცხვირი ჩაჰყო, აქეთ პირის მობრუნებას ხატზე გადაცემა ურჩევნია. ამ ბოლოს კიდევ სულ წავიდნენ ხელიდან: ადრე შევბულებას მაინც ატარებდნენ მამულ-დედულში და რაიმეზე ძალაუვნებულად ხელს წამოგვიკრავდნენ. ახლა, საქმე არ გაქვს? ზღვის ჰაერით, მთის ავარაკით, უცხოეთით... ჩემმა მეზობელმა ერთი ღლაპი გამოზარდა, შინ დედის კალთას ვერ სცილდებოდა, ქალაქში ჩავიდა და მეღვინეობას მიჰყო ხელი. ოთხ წელიწადში თორმეტჯერ გადაფრინდა ცხრამთას იქით და იქაურ დედებს ლექსები დაუწერა, თავის დე-

დას კი დასანახად და სიზმრად ენატრება. ღუწია მოიარა, და საქართველო, აქედან თბილისამდე ღობე-ყორით მოსალტული გზა რომაა, იმის მეტი თუა, არც კი იცის.

შოფერი ბევრჯერ შეეცადა შეეჩერებინა დედაკაცი, ამდენი ვალი რომ დაადო, და რაიმეთი მაინც ემართლებინა თავი, მაგრამ ვერა და ვერ მოახერხა.

მოხუცს კი, ეტყობოდა, კვლავაც ბევრი ჰქონდა სათქმელი, სიტყვის შეწყვეტას არც აპირებდა, მაგრამ ამასობაში სოფელში შევედით და, რომ შეგვატყუა, ჩვენი ყურადღება გაიფანტა, ამოიოხრა და ხელი ჩაიქნია...

* * *

„ოდეს მამერალს მოსწყურდების, მაშინ წყალი ღვინოდ ღირსა...“ — წაიღიინა შოფერმა, მანქანა მოჩუხჩუხე წყაროსთან მიაყენა, ჩავიდა და მოგვმართა:

— ჯამათნო, ჩამოქვეითდით, თვალსა და რადიატორს წყალი დავალევინოთ, მანქანა მუხლს გაშლის და კიბუღათი გულის გაგრილებაც არ გვწყენს.

— დაუტრია დედაშენს! — დალოცა დედაკაცმა.

— ღმერთმა აგაშენოს! — შეეპასუხა ქალარამორეული და კარის სახელურს ეძგერა.

მოსაფლტებულ, მიგრეხილ-მოგრეხილ, აზიურ წაღებივით ვიწრო ქუჩაზე სახლები მიჯრით განლაგებულიყო. სოფელი, დიდი და პატარა, ქალი და კაცი, აყრილიყო და ბაღჩა-ბოსტნების, პირადი ვენახებისა და საკოლმეურნეო ზგერებისაყენ გზას ადევნებოდა.

მიდიოდნენ ფეხდაფეხ, ცხენდაცხენ, მაზიდებით, ურიკებით, დროისა და ხანის ხავსმოკიდებული ველოსიპედებითა და მოტოციკლებით. ხელების ქნევით, ყიფინითა და შოლტის ტლაშ-ტლუშით. მიერეკებოდნენ ფუნაში ამოგანგლულ კამეჩებს, ცურებდაცლილ ძროხებს, გაგვადანდალებულ ცხენებს, კუდალა

ვირებს, ზაქებს, კვიცებს, მუტრუკებს, თითო-ოროლა ცხვრებსა და თხებს, კრავებსა და თიკნებს.

მიჰქონდათ გარჯაში გაღებული ბარი და თოხი, ნამგალი და ცელი, წალდი და ფიწალი, სასლავეი და ფოცხი, ვასაკისფრად შეღებილი შაბაიმნის შესასხურებელი და გარმონივით დაკეცილი გოგირდის აპარატები.

ჩანთებში და ტოპრაკებში რომ ჩაგვხედათ, მოკრძალებულ საგზალს დაინახავდით: თონის პური და ყველის ნატეხი, მოხარშული კვერცხი და ხოროში მარილი, ნედლი ნიორი და თალიში ხახვი, მამარობი და მათარით მარახოში ღვინო.

კიუვეტების მიღმა, ქუჩის ორივე მხარეს, მწვანედ ღელავდა პირამიდებად ცადაზიდული ალვის ხეები და ღობეზე გადმომდგარი თალარები.

ღამენატეხი, კუდაპრეხილი ძაღლები, ახლა რომ ბადრაგებივით მიჰყვებოდნენ სოფლის საქონელს, ხამუშ-ხამუშ ხეებს შემოურბენდნენ, დაყნოსავდნენ, უკანაფეხაფეკით მიადგებოდნენ და ძირს დაუნამავდნენ.

— კაცო, შე შავკირშესაჰმელო, დაკეტე აფთიაქის კარი! — ბევრი მინიშნების შემდეგ რომ ვერაფერი ჩააგონა, სირცხვილით ყურები აუფაცლდა და უთხრა ცოლმა ქმარს.

— დედაკაცო, რა ბზიკმა გიკბინა, განა არ იცი, სადაც მიცვალებული ასვენია, იქ კარი ყოველთვის ღიაა ხოლმე? — თითქოს თავს იმართლებსო, უპასუხა „შავკირშესაჰმელმა“ და სანამ ახარხარებული კაცები ქუდეებს მოიხდიდნენ, ხოლო ქალები ქოქოლას დაყარიდნენ, ხელის ფათურით შარვლის გულფაცზე ორ უსაქმურ ღილს თავი ღილილოში გააყოფინა და წესისა და ადათის სამსახურში ჩააყენა.

ანაზღად შოფერმა თვალები დააჩყიტა: ვარის ურიკას უკანა ქიმზე დიდი ასოებით ეწერა. „32-25 ГРУ ხო-

ამთაწლილ გალდაბაჟმ
მოთაზრობიბი

ლო ცოტა ზევით, — «Не уверен, не обгоняю!» ურიკაზე გოგო-ბიჭები ჩაცუტქულიყვენ და სიცილით იფხრიწებოდნენ.

მანქანაში ჩავსხედით და გზა გავაგრძელეთ.

ღამით შირაქიდან თუშეთში მიმავალ ცხვრის ფარასა და ძროხის მროწლეს ასფალტი მოესკორათ. რამდენიმე გლესს დაშაშრულ ხელში ბარი მოემარჯვებია და ჰაიპარად ნაკელს ურიკებში და მაზიდებში ჰყრიდნენ და თან მიჰქონდათ.

ხმაურმა, ხუმრობამ და ხალისმა სოფელი უკან მოიტოვა და მარცხნივ და მარცხნივ, საპლანტაციო და საურმე გზებზე დანაქდა.

ბიბინებდა პურისა და ქერის აღერებული ყანები და სიმინდის აქოჩრილი ნათესები, ღვოდა აყვავებული ბაღები. კვირტში გამოსული ბაღჩა-ბოსტნები. ვენახებში და ზვრებში ფხვიერი მიწა აფუებულებოდა, მწყრივებს შორის კვლები ღარზე გაეჭიმათ.

და იდგა მკლავ-მკლავზე გადაგრეხილი „ვაზი შვილივით ნაზარდი“, „შრომისა და ოფლის პირშმო“, „სიცოცხლის ხე“, ქართველი კაცის სიმბოლო, სიხარული და სინანული.

— ჩემი ერთა, — მოულოდნელად, მძიმე-მძიმედ ალაპარაკდა მოხუცი ქალი, — ვენახის დიდი მოყვარული და მოამაგე, ომის ღროს უცხოეთში მოხვდა და იქაურ პარტიზანებს შეუერთდა. მეორედ მოსვლამ გადაიარა, წლები წარვიდნენ, ჩემი ბიჭის შესახებ კი, მიწამ უყო პირი თუ ცამ ჩაყლაპა, ბაიბური არ ისმოდა. მაგრამ აი, ერთხელ, ბექდებით აჭრელბებული ბარათი მივიღეთ: მავან და მავან ქალაქში გმირულად დაეცა და ძმათა სასაფლაოზე ასვენიაო. მე და ჩემმა ქმარმა — ნათელი დაადგეს — ჩვენი ვენახიდან ამოღებული ვაზები სათუთად შეგფუთეთ, გულა-ნაბადი ავიკარით და უცხო ქვეყნისაკენ გავსწიეთ. ბევრი კითხვა-კითხვითა და გადაჯდომა-გადმოჯდომის შემდეგ, როგორც იქნა, ჩავადწიეთ...

... საფლავში გაშვებულთა ცხედრები — მკერდამოზურცული ვაჟაკი — გვეგონებოდათ აგერ-აგერ წამოდგებოდა, მაგრამ, ვაი რომ მთელი ზვინი უცხო მიწა ეყარა და, აბა, შეუძლებელს რას შესძლებდა...

აჯანკალბული ხელით გაცრილი მიწის საბანი გავუსწორე, კალთები ამოვუკეცე, თითები ქოჩორში შევუცურე, შუბლი შუბლზე მივადევი — ეს როგორც მის ბავშვობაში და ყვავილხანობაში ვიცოდით ხოლმე და, გალურსულსა და გატრუნულს, ზარ-გოდებით ვუყვებოდი ჩვენი ეზო-კარის, ვაზ-ვენახისა და კუთხე-მეზობლის ამბავს: თუ ვინ დაბრუნდა მთელი, ვინ — ნახევარი, თუ ვისმა ბედნიერმა მშობლებმა მოასწრეს ამ ქვეყნიდან აბარება და სამარეში იმედის ჩატანა, თუ ვის ცოლ-შვილს დაეწინდა ყორნისფერი ქვრივობლობა და ვისი დედის გული გამოუნაზამთრ გირჩასავით გამოხმა და სამუდამოდ დაიძენა.

ცისკრიდან მწუხრამდე მამამისი გეზად გვაციურებდა, გულამოსკენით სლუკუნებდა და ვაზს რგავდა სავენახესავით გაფხვიერებულ საფლავებზე.

ეჭვი, ბედის ჩარჩის ტრიალო, იმასაც შეასწარი ქართველი კაცი, რომ ვენახს ცრემლითა და ვიშით აშენებდა...

მე ქაღები, ძუძუვაშლები, ჩურჩხელები და ჩამიჩი ჩამოვუტრივე შვილსა და მის ფიცვრცხლნაქამებს, ხოლო ჩვენი მაშვრალი საფლავიდან საფლავზე გადადიოდა და ზედაშესა და ორნახადს ყანწით აყლურწებდა ყმაწვილებს.

რომ გამოვემშვიდობეთ და ჭიშკართან მივალსალადით, პირშმომ ხმა დამაწია — დედაო! მერე მას სხვა საფლავებმაც აუბეს მხარი და ერთი დედაობა დატრიალდა. უკან გავბრუნდით, კვლავ ჩოქი-ჩოქით ჩამოვუტარე დაობლებულ საფლავებს, ყველას დავუწაწილე ქართული დედობა, სული იქ დავტოვეთ და ლეში აქეთ წამოვადონდილე...

გავიდა ხანი, თითქმის ტანმა უაზარაო, ატყდა ბერიკაცი: სიკვდილის წინ

ერთხელ კიდევ უნდა ვნახოთ და გა-
დაფხულზე წადილი აისრულა. ჩავე-
დით, თვალს არ დავუჭერეთ: ვაზს მხო-
ლოდ ჩვენი ბიჭის საფლავზე გაეშალა
ხრები, დანარჩენებზე კი მისი ნატამა-
ლიც არ იყო. რაღაც ენისშნა უბედურ
მამას, სიხარულმა აიტაცა და ჯარასა-
ვით დატრიალდა. ჯიბიდან მოქანდული
ხანა ამოიღო: ჯერ ვაზის დედას ბლა-
ლა, ნამხრევი და ბწყალი მოაშორა, შე-
ძლებს სუსტი რქები შეაჭრა, სამამულე
ჩქები ორ კვირტზე დაუტოვა, სასაფ-
ლაოზე მიდგა-მოდგა, აკაციებში საჭი-
ვოე ტოტი იპოვნა, გასხება, ძირი წაუ-
მასხა, თავი ცერად წაათალა — ფრინ-
ველი არ დააჯდეს და მტევანი არ და-
კენკოსო და მიწაში, სამზეოს მოპირდა-
პირე მხარეზე ჩაარჭო. ჭივოზე ვაზი მი-
ყრა; მოდრეკილი რქები მიაშავრა, ჩაი-
ხუხლისთავა, დანით მიწა მიუჩიჩქნა,
მადრეგნიდან პეშვით წყალი ზიდა და
ასხურა.

მერე შორი-ახლო გარშემო უტრია-
ლა, უყურა, მივიდა და ვაზი გულში
ჩაიჭრა.

— ვაზი ხომ გახარებულა. ვინ გა-
ჰყო ქართველი კაცისა და ვაზის სი-
ცოცხლე. ეს ჩვენი შვილია, აბა, შორი-
დან შემოხედე, თუ დონიჯშემოყრილი
ვასო არ იყოს... სახე რად ჩამოგტი-
რის, უფალს მადლობა უთხარი და გაი-
ხარე, შე გამომცემელ გახარებულო! —
დადადებდა ბერიკაცი და თვალის არი-
დებით საფლავიდან მუჭა-მუჭა იყრიდა
მიწას ჯიბეში...

დაასრულა თხრობა, სახეზე გაძვალ-
ტყავებული ხელები აიფარა და ერთი
ციდა მხრები აუცაცხადა.

— კარგი, ნუ სტირი დედი, — გა-
ბზარული ხმით დაუყვავა შოფერმა,
შავი თავშალი შეუტსწორა და გამაზუ-
თებული ჩვრით თვალები ამომიშორალა.

* * *

ერთ კოპწია ვენახის სვრელში ავი
თვალის, სეტყვისა თუ ელისას დასა-
ფრთხობად, გარდგარდმო, ლობიო
ჩაეთესათ და ახლა მიწაზე გართხმული

ვეება ზურმუხტოვანი ჯვარი ჩვენი
ფრესკის დიდოსტატა შედეგის მოგა-
გონებდათ.

... ანაზდად, ცივგომორიდან ქარმა
დაუბერა. ლეგა ღრუბლები მგლის
ხროვასავით წამოიშალნენ, მზესა და
თვალის ჩინს ლიბრად გადაეკრნენ და
ცის ტატნობი ჩაყლაპეს. ქვეყანა დაპა-
ტარავდა, სიცოცხლე გაისუსა. ატყდა
ელვის შოლტვა და მეხის გრგვინვა,
ზესკნელი ქარიშხლად და სეტყვად ჩა-
მოინგრა, დედამიწა წაბარბაცდა, და
ღმერთმანი, კინაღამ არ ჩაიქცა.

— ღმერთო, გვიშველე, ღმერთო,
გვიშველე, ღმერთო, გვიშველე! — ჰვე-
დრებდა დედაბერი და აცაბაცად იწერ-
და პირჯვარს.

კვერცხისა და კაკლისოდენა სეტყ-
ვა უმოწყალოდ უხათქუნებდა არემა-
რეს. კოხარეული, გათამამებული და
გაბოროტებული ღვარცოფი მუხლის-
თავეებზე ეპოტინებოდა ადამიანებს.

ერთმანეთში აირია ხე და ხერგი,
კაცი და საქონელი, ყვირილი და ბლა-
ვილი.

როცა იქაურობა მორეგვა და მოა-
შთო, სეტყვა დიდი კვკასიონის იქით
ჩაეკიდა და რიყის ქვასავით ჩაიხრიალა.

ცა მოიწმინდა, ნირწამხდარმა მზემ
დამნაშავესავით გამოაჰყიტა.

თვალსაწიერზე არაფერი დარჩენი-
ლა მოუსრესავი და მოუნაყავი.

ვაზი ყვავილისა და ფოთლებისაგან
ჩამოძარცვულიყო, ლერწები დაღწო-
და და იდგა ნაგვემი, დედიშობილა და
თვალცრემლიანი.

კუდამოძებული ძაღლები კანტი-
კუნტად დავლაბდნენ, ყურს სჭრიდა
ყვავებისა და ყორნების ყაყაში.

გალუმპული გლეხები, თოხისტარ-
ზე დაყრდნობილნი, თავქუდმოხდილნი
და კრიჭამეკრულნი გაჰყურებდნენ გა-
ვერანებულ სარჩო-საბადებელს.

— არჩევანი არ დარჩენია ამ სო-

ავთანდილ ბაღდავაძე
მოთხრობები

ფელს, — უნდა აიყაროს და გაიხიზნოს
აქედან, — გულში გავიფიქრე.

მაგრამ ასე არ ფიქრობდა სოფელი.

დატრიალდა გლეხკაცის გაუტეხელი
გული და მოუღლეელი მარჯვენა. შარვ-
ლები აიკარწახეს, სახელოები წაიკაპი-
წეს და ვენახებს, ზვრებსა და ბაღებს
შეესივნენ: თოხით ნიაღვარს გზას უკვა-
ლავდნენ, ჩამომტვრეულ ლერწებსა
და ტოტებს სხლავდნენ, ჭიგოებს ას-
წორებდნენ, ზურგზე აპარატები მოიკი-
დეს და შაბიამნის ხსნარს ასხურებ-
დნენ ვაზის ნარჩენებს.

— ზვალ-ზევ აქაურობას გასწმენ-
დენ, გადახნავენ, გადაბარავენ, გაა-
ფხვიერებენ და გააჩაღებენ ვენახებისა
და ზვრების გაშენებას, თესვას, რგვასა
და ოროველას, — თქვა დედაკაცმა და
მანქანის კარს წაეპოტინა.

— რა გისწავლია დედი? — შეეკითხა
შოფერი.

— ჩამომსვი, შვილო, თქვენ გზა გა-
ნაგრძეთ, მე უკან გავბრუნდები და,
თუ რამე გადაურჩა ამ წარღვნას, ეზო-
კარს მივხედავ...

— მერე, ბაზარი?

— რა მებაზრება, ადამიანო, თქვენს
ცოლშვილს შეარგოს გამჩენმა, — ვი-
ფიქრე ფულს ხელს შევავლებ-მეთქი,
მაგრამ ზომ ხედავთ, არ ინება უფალმა.

შოფერს თითქოს არაფერი გაუგო-
ნიაო, მოხუცის მხარეს ხელი გაიწვდი-
ნა, კარი გულდაგულ ჩაკეტა, მანქანა
შემობრუნა და ქალარაშერეულს შეუ-
ღრინა:

— აზირ აქ მოგეყვანათ ის უცხოე-
ლი და დაეწერა რეპორტაჟი საქართვე-
ლოზე?!...

და აღარ ვჩივი ძველ ტკივილებზე

აღარაფერზე მე აღარ ვნაღვლობ
და ყველა ტკივილს გულმშვიდად ვიტან, —
ისე მიეყვები ამ სევდის მალღობს,
თითქოს ვიდექი სიკვდილის პირთან.

მერე რა, თუკი დამაღალატეს
იმ მეგობრებმა და მანანებმა, —
მე უკვე ვიცი, რად მიმაღავდნენ
იმას, რაც თვითონ არ მენანება,

და უკვე ვხედავ, — შორი მანძილით
და მოგონებით შემობურვილი, —
სიმართლე არის თურმე ადვილი
და, უფრო ძნელი არის ტყუილი,

და უფრო ძნელი არის ატანა
ამდენ ღალატით გადაღლილ მხრების, —
მაგრამ, იმ კეთილ ღრუბლის ფარტანას,
მჯერა, სულ მალე გადავეყრები;

მჯერა რომ არის სადღაც საშველი,
ამ განრიდებულ სევდის ბილიკზე, —
ყოველდღე თითქოს სასწაულს ველი
და აღარც ვჩივი ძველ ტკივილებზე...

და ახლა როცა სულ გავიყარეთ
და როცა მარტო მიეყვები აღმართს,
მე მაინც ვამბობ: — თქვენ გაიხარეთ,
ცუგრუმელებო, ამ სევდის გაღმა!

ისევ ლილითი

ახლა მეწვიე სულ სხვა იერით
და დამიწყვიტე ყველა ღვედები, —
ვარ მადლობელი და ბედნიერი
ახალი გზებით და იმედებით!

და ვით ღალატის ბნელ ხეობებით
გზააბნეული მზის დაღლილობა,

მე თუმცა მახსოვს შენს მეოხებით
გამწარებული სულის ჭრილობა
და თუმცა მახსოვს — იყო წვალება
და წლები — როგორც შლეგის ბოდვები,
მე თავი მაინც არ მებრალება
და შენც არასდროს შემეცოდა, —
და გული მაინც სიყვარულს მღერის, —

სიყვარული ხომ ჯიშშიაც მომდგამს! —
და ისე გხვდები, როგორც შეჭფერის
მუჭად შერჩენილ ადამის მოდგმას.
და ისევ ვამბობ, რომ სხვა ჩემსავით
ვერავინ არის შენი მნახველი, —
თითქოს ღრუბლიდან ასწყდა მზესავით
გადაკარგული შენი სახელი,
და ვხედავ, ისევ მიახლოვდები.
ჭრელი თვალებით,

თეთრი სხეულით,
დაუთრგუნველი შენი ცოდვების
ბრმა მწყურვალეებით პირახეული...

და თუმცა ვიცი, საბედისწერო
ეს გაქანება მომიღებს ბოლოს, —
მაგრამ სიცოცხლეც არ მენანება,
ოღონდ შენ მყავდე, შენ მყავდე მხოლოდ!

გაზაფხულზე

გაზაფხულზე ამ ტოტებს
ნეტავ რა ემართება,
რომ სიცილით სკდებიან ნაირფერ ყვავილებად
გატიკნილ აირტები?

წინათ ასე ამბობდნენ:
მიწამ ამოიმღერა
იებად და ვარდებად
სიცხადეში ახდენილ სიყვარულის სიზმრებით...

სიხარული ნადვლიან
გულშიც შემოიჭრება
და თითქოს მაიძულებს
თავი რომ ვანუგეშო,
თითქოს გადამავიწყეს დარდებმაც და იჭვებმაც
და ვით ლამაზ ქალწულებს —
რიდით აგდევნებივართ ატმებო და ნუშებო;

ცის თავანიც დამძასის
თავი რომ გავიმხნეო,
სული რომ გავიმზეო
გაზაფხულის ხალისით, —
შენ კი, გულნამეხარო,
თბოლო მუხის ხეო,
სანამ უნდა დამირჩე ასე აუყვავებლად, —
ვით ღალატის ბრალდება, —
როგორღაც შესაზარი და თან შესაბრალისი?

ხე შიშველ მთაზე

იმ შიშველ მთაზე
ერთი ხე რომ კენტად იდგა და,
პირდაპირ ვიტყვი,
რადაცით, ტანჯულ მარტოსულს რომ სახით მიჰგავდა,
იცით მგზავრებო,

ზურგანთიანო ცეტო მგზავრებო;
ო, იცით, ის ხე დღენიადავ სულ რას ფიქრობდა?
— სიმარტოვისთვის თუ გამწირა ამქვეყნად ცაშა,
ან ეს ყლორტები,
ან ეს ტოტები, —
რალად მინდოდა?

მწვერვალების იყავი მეკვლე

შენ გეუბნები,
ვინც მიიწევ მწვერვალებისკენ
და ვისაც გიყვარს ცაში ყურება:
თუ შენს ძნელ გზაზე,
მეწყურთან ერთად,
გადმოეშვება ვეება ლოდი, —
ეს მხოლოდ ჟამის განსაცდელია
და, თუნდაც, ამ ჟამს არ მოელოდი,
გულს ნუ გაიტეხ-
და, ნურც ჩასთვლი უბედურებად.

ის შეეცდება შეგაშინოს,
დაგცეს თავზარი,
გრგვინვა-გრიალით უტიფრადაც სეგეკითხება, —
წინ სად მიიწევ? განა ვერ ხედავ მთებში რა ხდება?!
მაგრამ გახსოვდეს,
მაგრამ იცოდეს,
ურთულეს გზებზეც,
თვით მეწყურშიაც ხსნა უსათუოდ მოინახება, —
ოღონდ ცის თალი არ მოგეშალოს,
ოღონდ მწვერვალთა უწინდებურად სჭვრეტლევ სჩებას, —
და თუ იმ ლოდის შემოტევებით არ დაძაბუნდი,
ძნელბედობაში მხდალივით უკან თუ არ დაბრუნდი,
თუ გაუძელი,
მაშინ ოცნებაც შენი აჰხდება, —
თუ ღონეს იხმარ,
ლოდს დასძრავ და გზასაც გაიკვლევე,
ასე რომ მიდი,
ადამიანო,
(ვისაც გიყვარს ცაში ყურება),
დე, მწვერვალების იყავი მეკვლე!

წ ვ ე თ ი

წვეთს უმწეოს და თითქმის ერთ ციცქნას
გაუხვრეტია ვეება ლოდი.
ეს მოთმინება ნეტავ რამ მისცა?!
ეს სიჯიუტე საიდან მოდის?!

ნეტავ ქვას რისი იმედით უტევს,
ანდა ამ ძალას საიდან იკრებს...
წვეთის მოთმენა და სიჯიუტე
წამოშლის სულში ათასგვარ ფიქრებს.

დღესაც რომ არის მეუფე გონთა
მარადისობის თვალთა საჭვრეტე, —
იქნებ იმ წვეთის მოთმენა ქონდა
მიქელანჯელოს ხელს და საჭრეთელს.

იმ მოთმინებით გადაუვლია
საქარაველოში დღეებს მოჭირნეს.
იქნება მისი საზღაურია
ეკლის გვირგვინი, მკლავი მოჭრილი.

თუ მტერმა მაინც ვერ დაგვაქცია,
თუკი აქამდე მაინც მოვედით,
ის სიჯიუტე ჭრიდა ვარძიას
და გამოკვეთა სვეტი ცხოველი.

ის სიჯიუტე, ის თავდადება,
იქნებ ის არის ღმერთიც, სატანაც.
იქნებ მან შეძლო ზეგის აგება
და გოლგოთაზე ჯვარის ატანა.

იქნებ ბრძოლაა ტილოსთან ფუნჯის,
ლოდთან საკვეთის, ქაღალდთან კალმის.
იგი რომ არა, იქნება ფუჭად
რჩება წადილი გულის და მკლავის.

იქნებ ჭიდილი ქვისა და წვეთის,
შერკინებაა კაცის და ღმერთის.
ომია სიკვდილ-სიცოცხლეს შორის,
ვინ, ვის, დაუსვამს ჯვარსა და წერტილს...

რადგან მეც მიდევს გზა გასაცვეთი
და ჩემს ოცნებებს ღამეებს ვუთევ, —
სხვას არ გთხოვ, ღმერთო! მომეც იმ წვეთის
ძალა, მოთმენა და სიჯიუტე.

მჯერა,
დადგება
და მოვა ჯერი,
ქვეყნად სიკეთის
და არა შურის.

ცა

არის

ჩვენი

საერთო ჭერი

ჰაერი —

ჩვენი

საერთო პური.

ხომ ბევრჯერ სძლია

კეთილმა ბოროტს.

ბევრი მახვილი —

სახნისად იქცა.

დაგვადმოხილებს

ბოლოს და ბოლოს

ჩვენი საერთო

აკვანი

— მიწა.

მიძრები სამგლოვიარო განცხადებებზე

საფლავებით ჩაწყობილან განცხადებები,
მამების, ძმების, მეგობრების, დების, დედების.
გკითხულობ გაზითს და ვფიქრდები იმ კაცის ბედზე,
ვინც ქვეყნად უკვე აღარაფერს ითხოვს და ეძებს.
ისე მივიდა გაღებული სამარის კართან,
არ დაკლებია აღარავის, ოჯახის გარდა.
ვინ იცის, იქნებ ეს ფიქრები თვითონაც კლავდა,
იქნება სულ სხვა კაცი იყო, მაგრამ სხვას გაგდა.
იქნებ საკუთარ ნაჭუჭიდან ამოსვლა სცადა,
ველარ შესძლო და სარდაფებში მალულად სვამდა.
ვინ იცის, იქნებ შემხედრია კიდევაც სადღაც,
მოკრძალებული, თავმდაბალი, უბრალო, სადა.
ვინ იყო იგი, აწ საფლავის მიწად რომ იქცა,
რისთვის მოვიდა, თუ მოვიდა ვის რაღა მისცა.
მისი ან მოსვლა ანდა წასვლა ნეტავ რა იყო,
რა მოიტანა, სამარეში ან რა წაიღო...
ამაო არის ნეკროლოგი, სოტბა და ჭება,
თუ კაცი მამულს არ აკლდება, როდესაც კვდება.
თუ წლების შემდეგ გაყვითლებულ გაზეთის მეტი,
ჩვენს ხალხს და მამულს ჩვენს აქ ყოფნას არავინ ეტყვის.

თუ არ გვახსენებს სამშობლო და სამშობლოს მტრები,
სჩანს დავდიოდით ამ მიწაზე ცოცხალი მკვდრები...
ვეითხულობ გაზეთს და ვფიქრებდი საკუთარ ბედზე
და პასუხს ვეძებ...

თაობათა ცვლა

ეუძღვნი თბილისის „დინამოს“ ფეხბურ-
თელთა იმ თაობას, რომელმაც მოიპოვა
საბჭოთა კავშირის ჩემპიონობა.

ბევრჯერ გადალურჯდება, ბევრჯერ გადაფიფქდება,
საქართველოს ცა.
მობიბინე მინდორზე კიდევ ბევრჯერ იქნება
თაობათა ცვლა.

თითქოს წუთისოფელი სავეს სტადიონია
და მსაჯია დრო.
ყველა წლებს და თაობებს მისხალ-მისხალ წონიან,
ოღონდ თავის დროს.

დაკარგული თაობა, გავს დაკარგულ ქულას და
მიაქვს ჟამს და მტვერს.
მაგრამ ვაჟკაცთ სახელი დღესაც ხვდება გულადად
მოყვარეს თუ მტერს.

მხოლოდ ხალხის განაჩენს და სამშობლოს არჩევანს
მიწა ვეღარ ჭამს.
ვაი იმას, ამ ქვეყნად ვინც არ ტოვებს არაფერს
აღსასრულის ჟამს.

თქვენი მუხლის სიმარდეს, თქვენი სულის სილალეს
ვერ ხედავენ დღეს.
მაგრამ ქვეყნის სიმძიმე, საქართველოს სიმაღლე,
თქვენს ბეჭებზეც დევს.

დღეს, როდესაც ბიჭები მოედანზე დაობენ
გარეთა თუ შინ, —
თქვენი სულის ძახილი უნთებს ახალ თაობებს
გამარჯვების ჟინს.

მე არც თქვენი ბურთი და მე არც თქვენი მედლები
არ მადლევენ სულ, —
მაგრამ, ეს — თქვენ აქეზებთ, ეს თქვენ ეიმედებით
და აფხიზლებთ სულს.

ბაბუა ბალაჩიშვილი

ბ ე ლ ა წ ა ვ ი დ ა

I

დიდი ხნის ფიქრის შემდეგ ყველაფერი ხუთშაბათ საღამოს გადასწყვიტა. პარასკევს ანგარიშის გასასწორებლად წავიდა კანტორაში, ბულალტერიაში შეიხედა, ბატონი არჩილი იკითხა და უარზე, ოდნავ გასაგონი ბოდიშით გაიხურა კარები.

ისეთი არაფერი, მაგრამ ქეთევან ტრიფონოვნას მზერას არ გამოჰპარვია, ამ ინციდენტიდან 4-7 წუთის შემდეგ, კანტორის ეზოში მიმომავალი უცნობი, რომელიც მეტისმეტად აუღელვებლივ ეწეოდა თამბაქოს და დრო და დრო ხის მესრის გაღაღმა მშენებარე სახლის მშენებლობის პროცესით ტკებოდა. არ გამოჰპარვია და მთავარ ბულალტერს, ევგენი საყვარლიჩს გაუმიხილა: ლომის ჭიშის, მოღრუბლულმა პიროვნებამ, განათლებული, ერთგული, ლუდის მსმელი და ცქვიტი თანამშრომელი ლევანი იხმო, რათა მცირე საღაზვერვო ოპერაცია დაესახა, რომელიც თუმცა სხვათაშორის, მაგრამ მაინც დიდი სიფრთხილით უნდა შესრულებულიყო. ლევანმა უემოციო, რკინისებური გარანტიის მიმცემი სახე მიიღო და გაქრა. ქეთევან ტრიფონოვნამ რადისტის ტვირთი იტვირთა, სარკმელთან მიიჩინა და ცოტა ხნის შემდეგ, დაძაბული დუმილი ლაკონურმა ინფორმაციებმა დაცხრილეს: მივიდა... რაღაც უთხრა... მოუვიდა...

ლევანი ტელეპატის შარიანი მზერით ელოდა პარტნიორს: „ერთი სიტყვა და ყველაფერი აშკარა გახდება“ ფიქრობდა ერთგული თანამშრომელი. უცნობმა მხოლოდ ერთი სიტყვა თქვა: არაფერს, და ლევანის ფილიგრანულ წარმოსახვაში აღდგომის კუნძულის ცხვირბოტოტა კერპივით ეშმაკეული კონტურით ჩამოყალიბდა შესამჩნევად წვერგაუპარსავი, უპეებდასიებული, ხელსაყრელ საქორწინო ასაკს მიღწეული... ჩვეულებრივი ადამიანი. „და უკანასკნელ მანეთიანს ტაქსს რომ აძლევენ“... თან რატომღაც ცოლშვილი გაანსენდა მოსიყვარულე ლევანს.

შემოვიდა თუ არა, მდებლად დაუკრა თავი ევგენი საყვარლიჩს. საყვარლიჩმა მომთხოვნი ნებით ჩახედა თვალებში: რაო? ლევანმა თავშეკავებული ირონიით ჩაიძინა: როგორ გეკადრებთ, მსგავსიც კი არაფერია...

ქეთევან ტრიფონოვნამ ენერგიულ, ნაწნავებიან გოგონას, რომელიც ხალისით და გულმოდგინებით ასრულებდა ყოველგვარ საზოგადოებრივ დატვირთვას, ნუგეშინად გაუღიმა.

დიდი ხნის ფიქრის შემდეგ ყველაფერი ხუთშაბათს გადასწყვიტა. პარასკევს ანგარიშის გასასწორებლად წავიდა კანტორაში, ბულალტერიაში შეიხედა, ბატონი არჩილი იკითხა და უარზე, ოდნავ გასაგონი ბოდიშით გაიხურა კარები.

II

შეზავი მეგისთან გაატარა. მეგი ეკითხებოდა, თუ რატომ, რისთვის ან რამდენი ხნით აპირებს წასვლას და იგი ცდილობდა ათასნაირი სისულელის როშვით დაეძვრინა თავი პირდაპირი პასუხისაგან. ეუბნებოდა, რომ ყველაფერი ღორის ქონივით მსუყე და თამთამაა; რომ არაფერი არ არის ისე და არაფერი არ არის ისეთი, როგორიც თვითონ წარმოუდგენია და უნდა; რომ ეშინია გაცოფდეს და წყლის შიში დასჩემდეს, — წყალი კი უყვარს; რომ ყვავების დაწყევლილია; რომ მისი ბედი ბილინგვანა: ორენოვანი, ორმწეროვანი, ორსმენოვანი, ორგეზოვანი, ორშტეროვანი და ორრქოსანი; რომ ბოლოს და ბოლოს უნდა გაიგოს სიტყვების აზრი, რომლებიც ყოველდღე ესმის; უნდა იცხოვროს მარტო, კაცურად, კაცური საქმე აკეთოს და... რა თქმა უნდა, მის სიტყვებში სიმართლე და გულწრფელობაც ერია და რაღა თქმა უნდა სწორედ ეს იყო ძნელად გასაგები მეგისთვის.

მერე უთხრა, რომ არასდროს ყვარებია და ვერც ვერასდროს შეიყვარებს. ბოლოს კი შეაგინა, რადგან უცნაური ხასიათი ჰქონდა: ერჩივნა თვითონ ყოფილიყო მტყუანი და დამნაშავე — ასე უფრო ადვილად გადაჰქონდა გადასატანი.

ასე იყო სკოლაში, ასე იყო უნივერსიტეტში და ასე იყო ის სამი მოსაწყენი წელი უნივერსიტეტის დამთავრებიდან დღემდე.

III

ცივი, მზეჩამქრალი კვირა დილა გათენდა დეკემბრის. დიმა კლიმოვთან მივიდა, მეზობლად. დიმასთან უბნის ლოთები დახვდნენ, ჟორა და გრიშა. გელა საწოლზე ჩამოჯდა. გრიშა რაღაცას ტყუანებდა და ხელში ნერვულად სრესდა გაქონილ ქულს.

— რატომ სუ მე?... ჟორა?... სუ მე?...!

ჟორა უხმოდ ადგა, მაგიდაზე დადებული სამამანეთიანი და ხურდები აიღო, კედელს ჟანგიან ლურსმანზე ჩამოკიდებული სურსათის ბაღე ახსნა, საწოლის ქვემოდან ნახევარლიტრიანი გამოაცოცა, ბაღეში ჩადო. კარები გააღო და გავიდა.

დეკემბრის სუსხით განელბულ მზეს ცივი ოქროსფერით გაენათებინა ხის ძირები და გრანიტის ქვებით მოკირწყლულ ქუჩის კუთხეს ტბორავდა. მოპირდაპირე ტროტუარზე კახა მიდიოდა დინჯი ნაბიჯით, ნაქსოვი ქურთუკით, ცვილისფერი ცხვირით. ჟორა და კახა მზერით მიესალმნენ ერთმანეთს და ჟორამ თავი გადაუქნია. კახა შეტრიალდა, ქუჩა გადაჭრა, იმ ეზოს კარებს, საიდანაც ეს წუთია ჟორა გამოვიდა, სივარეტი მისარისა და ეზოში შეაბიჯა.

— აი, კახაც მოვიდა... სულზე მოგვისწო მამაცხონებულმა.

ერთადერთი სარკმლიდან მთელი ეზო ჩანდა: მეოთხე სართულზე აივანს გადმოფენილი ჭრელი ხალიჩა; მესამე სართულზე — თხელი პერანგები და მაქმანიანი თეთრეული; მეორეზე — ლეიბები და საბნები; ხოლო ეზოში — პირველი სართულის და სარდაფების გულახილ მობინადრეთა იისფერიასამნისფერი თბილი ნიფხვები; ცაცხვი, ონკანი და ხის მერხი ცაცხვის ძირში.

მაგიდასთან კახა და ოჯახის მასპინძელი დიმა კლიმოვი ისხდნენ. საწოლზე გადაწოლილ გელას გრიშა მიუჯდა და ჯიბეების ქექვას მოჰყვა... ჟორამ გასტრონომიდან სასმელი მოიტანა თუ არა, ყველანი გამოცოცხლდნენ: გრიშამ ბოთლი ჩამოართვა და გახსნა, დიმამ განჯინიდან ჰიქები და მწნილი გამოიღო, კახამ ჰიქები ჯარისკაცებივით ჩამომამწკრივა... როდესაც გრიშამ სასმელი გაანაწილა, მაშინდა წამოდგა გელა, თავისი სასმისი აიღო და მოიყუდა. გრიშას და დიმას გაეცინათ. კახა ადგა და თავის ჰიქიანად სარკმელთან მივიდა. მერე ყველამ დალია და კახა და გელა წავიდნენ.

IV

„წლები კი თავის ფეხით მიდიან გადასახედთან და შენ გრჩება დრო დაინახო როგორ დაძაბულა ჰორიზონტით მობოჭილი სივრცე. აღრე ეს სივრცე ქარიან ზღვასავით უსწორმასწორო იყო: ერთ სიბრტყეში ვერ ეტეოდა... შენ გრჩება დრო გააჩნო ვარიერაჟში მოქანავე ალვისხეებიდან თვითოეული: გააცრცილები, შორეულები, ერთნაირები... გარიერაჟისფერ ბურუსშივეა გახვეული დღევანდელი დღით დავიწყებული წარსული, გაუჩნებული თმენა, რომელიც ახლა სასიამო ნალევლს ეპოტინება: გუშინ იმედი რომ ერქვა, დღეს კი... ცხადია... მაგრამ რა იყო წარსული? იქაც ხომ სასურველისაგან არასასურველის სხვაობას გაწყვეტილი სიზმარივით მტკიცუნელად გრძნობდა?... და ბოლოს და ბოლოს ეს ხომ დღესაც ასეა?... მთავარი კი სხვაა და შენ ფიქრობ ფიქრებს... და მოულოდნელად გაგიღვლებს ხსოვნაში ბავშვობაში დამახსოვრებული: — სხვა არაა „მწველო და ლამაზი?“... — არა...“

V

— ვააჰ!?... ჯიგრებოჯან, სად დაიკარგეთ ელი!

„სეტკამივიან“ მალაქანს ხელი აუწიეს, კარადასთან მივიდნენ, გაშიშვლდნენ და სააბაზანოს მიაშურეს. გოგირდის სუნში და ბამბაოხშივარში ვარდისფერი სხეულები მოძრაობდნენ. მარმარილოს აუზში ჩავიდნენ. იქვე, ქვის ტახტზე გამოტილ მუშტარს ემასლაათებოდა მექისე ყაზამბალა და თან ქისას გამეტებით უთხლამუნებდა: თხლააშ!.. ხო და მე უთხარამ... თხლააშ!.. ესლი ხოშია ფრადლუ ზნათ ნადა ვერხნავამი სთათისია... რაჟ ქაფურ თოჟ თაქ გრტ... რაც შენი აღარ არი ზნაჩთ აღარავისი აღარ არი... თხლააშ!... ზნაჩთ ყველასია... თხლააშ!.. დმერთიმ ასხონოს ჩემი მასთერი ფაიზულა მირზაც მაგას უბანობდა ჩემმა მზემ... (მერე მაჯაზე ხელი მოჰკიდა და წამოაჯი-

ნა, თან ქისიანი ხელის ნიდაყვით კუთხეში, უკანასკნელ შხაბთან ცუგრია ძაღლივით ცუღლუტად ატუზული დაბალი, მსუქანი, მელოტი და ვაღვრიჭინებული კაცი ანიშნა)... სუთრა რანა ქოშებშია... თხლააშ!.. ცელი დენ თაქ ბუთი...

გოგორდიანი, ცხელი წყალი აძინებდა გელას. წვრილი, სიპი და წებოვანი წყალმცენარეები ეხებოდნენ ღაწვებზე — მზერას მწვანე აბლაბუდით ბლანდადნენ. წყალი იყო წუმპე, დუბელა, უგემური და ბლანტი. ზანტად იშორებდა სახიდან მტკიცუნულ დეროებს, რომლებიც თითქო ტოტებად გადაიქცეოდნენ დროდღრო, გამხმარ, ფოთილშერჩენილ ტოტებად თოვლდაკრული აკაციების. რალაც გლუვი, უაზრო, თბილი და სფეროსებრი გორავდა — ხან ახლო იყო და პატარავდებოდა, ხან შორს მიდიოდა და იზრდებოდა... გორავდა გარედან შიგნით, შიგნიდან უფრო შიგნით.

— რა უნდა ქნა პა?... გელა!

გელა უაზრო მზერით მიჩერებოდა ყაზამბალა მექისეს.

მერე გამშრალდნენ, გააბოლეს, ჩაიცვეს და კახამ სახლში წაიყვანა გელა.

VI

— მე კეთილი და პატიოსანი, ალაღმართალი იმპერატორი ვიყავი და თუ რამე მკრეხელურს ჩავიდნენ, იგი ცდა იყო მხოლოდ: იქნებ მეტი, ან ნაკლები და საუკეთესო შემომეწირა...

კახას ძმა, შუა ტანისა და შუახნის გეოლოგი ნუგზარი ხმამაღლა კითხულობდა რომელიღაც უცნობ მონოლოგს, უცნობი ავტორის უცნობი დრამიდან. ნუგზარს სპორტული, ლურჯი კომბინეზონი ეცვა და იმ თაობის თბილისელ ახალგაზრდობას ეკუთვნოდა, რომლებსაც ხმის კანკალით უყვარდათ არიების სიმღერა და ერთნაირად ეხერხებოდათ ხატვა, კრივი, ფეხბურთი. —

ბაადურ ბალარჯიშვილი
მოთხრობები

სალუტ, კამარადენ! ხელის აწევით მიე-
სალმა ბიჭებს, წიგნი გვერდზე გადადო
და გაზეთი აიღო: „სოიუზ-16“ ხომალ-
დის ფრენა გრძელდება. ფრენის მართ-
ვის ცენტრი. 5 დეკემბერი. (საკდესი).
დამთავრდა კოსმონავტების ა. ვ. ფი-
ლიპჩენკოსა და ნ. ნ. რუკავიშნიკოვის
„სოიუზ-16“ ხომალდით კოსმოური
ფრენის პირველი ნახევარი!“...

— რა ექნა და მეც უნდა გავაფრი-
ნო ერთი. — ჩაილაპარაკა გელამ.

— მეც ჩემი უნდა გავაფრინო, ჩე-
მო საფიქო. კახა ოთახში შემოსულ მე-
ზობლის შინაბერა, მსუქან ქალს გაელა-
ციცა ლაღობით.

სალამო მშვიდი იყო და ცივი. კახა
ნარდს ეთამაშებოდა გელას და აღარ
ებოდიშებოდა, მოგზარდა. ნუგზარი
წინ და უკან დადიოდა ოთახში, ჩაის
წრუპავდა და განუწყვეტლივ ელაპარა-
კებოდა ბიჭებს: — არ მჯერა მე მავა-
თიო... ერთი, კიდეც ერთი, მერე ბევრი
და მაინც კიდეც ერთი... არ მჯერა და
არაო — ძალიან ბევრნი გამოდიანო...
ეს სიტყვები მსცოვან მოღვაწეს ეკუთ-
ვნის საუკუნეთა მიღმა, როდესაც ახალ-
გაზრდობამ სიბერეს უყვლა... დიდი
ხნის წინათ რა თქმა უნდა. ამას რომ
ამბობდა, არა ამ ქვეყნიური სევდის მო-
წილესავით, არა ამქვეყნიური ციალი
ედგა თვალებში კაღარა, შესამჩნევად
გამელოტებულ ნუგზარს და არხეინად
იღიმებოდა.

ბაქ! ბაქ! ბაქბაქარ!

თუქარ! თუქარ! ბაქბაქარ!

კაი გვარიან სიცივეში, რაღაც უცხო
თამაშს თამაშობდნენ წელზევით შიშვე-
ლი, მხიარული ქურთის ბავშვები. ეზო-
ში ლურჯი ბინდი იდგა.

ყველაფერი უცნაური და გაურკვე-
ველი იყო.

VII

შეიძლება ყველაფერი დიდი ხნის
წინათ დაიწყო, სტუდენტობისას, ან
სკოლაშივე, მაგრამ ის სამი წელი...
უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ
მუშაობა თუჯასხმელი ქარხნის რადიო

ქსელში დაიწყო — აცხადებდა, ვინ ვინ
ვინ ვინ და ვინ აცდენდა სამუშაოს.
საწყალი, გამურული მუშები მთელი
დღე გახურებულ ღუმელებთან ტრია-
ლებდნენ, ის კი: ჭიჭუაშვილმა დღეს
ხუთი წუთით დაიგვიანა... აკოფიანმა
გუშინ სამუშაო გააცდინა შესვენების
შემდეგ... ბექაური მეორე დღეა სამუ-
შაოდ არ გამოცხადებულ... პრუდკინი
სვამს და თუმცა ცოლი სცემს, მაინც
საჭიროა ჩვენც დავსაჯოთ... ალიბევა-
შვილი ცეხის უფროსს ჩუმჩუმად დე-
დას ავიწყებს... თავისთვის, გულში... კი-
ნაღამ გავიჟდა, იმ ზომამდე შესძულდა
საკუთარი თავი. მერე სამუშაოს თავი
გაანება. ოხ, ის სამი წელი...

VIII

ხშირად, როდესაც ბაგეზე სინანუ-
ლის ღიმილი აჰყვებოდა, ხედავდა: რა-
ღაც უცნობი საექტაკლი გაჩერებული-
ყო წამით და მტვრიანი სცენიდან პატა-
რა ბიჭი მოსჩერებოდა ირიბად და ამ-
რეზვით. მერე მან ისწავლა, ყოფილი-
ყო შეუბრალებელი საკუთარი თავის
მიმართ, სტკენოდა სიმართლე და მიე-
ლო ის, როგორც საკუთარი არსებობა.
შეიძლება პატარა საქმე ჰქონდა, შეი-
ძლება საქმეც არ ერქვა, იმდენად უმ-
ნიშვნელო იყო მისთვის, სხვებისთვის
და საერთოდ... მაგრამ ნაცნობები ამ-
შეიძლებდნენ: ზოგი ტყუილს იგონებდა
და ცდილობდა ისე დაეხვეწა, თვითონ-
ვე დაეჯერებინა: ზოგს ჭიუტად ჭერო-
და რომ იცოდა ის, რაც ეგონა და თით-
ქოს იყო ის რაც ეგონა, მაგრამ არ იყო
ის, რაც უნდა ყოფილიყო; ზოგი თვალ-
დახუტული, ვითომ და ანკარა ბავშვი-
ვით გაურყვნელი, მიხტუნაობდა ცარ-
ციტ დახატული ერთი კვადრატის მე-
ორეში და კითხულობდა: ვარ? და უხა-
როდა, თუ ვინმე შეეხმინებოდა: “ხარ!
და გული ტკიოდა, თუ ვინმე ნერვებ-
მოშლილი მიახლიდა: დურაქ! ზოგი ჩა-
იდენდა და მერე ნანობდა, ჩაიდენდა —
ნანობდა და ასე გაუთავებლად; ზოგი
აქ იყო; ზოგი აქ იყო და თავი „იქ“
ეგონა; ერთი სიტყვით, ყველანი აქ

იყვნენ და ზოგზე თუ გაიხუმრებდნენ „იქ“ არისო, ზოგს ჯეროდა და ზოგსაც არა... საღამოობით ძველებური ეზოების ყვითელ-მწვანე-ლურჯ ბინდში ზანტი ფიგურები მოძრაობენ, ჩანან ფანჯრებში, თვლემენ დივანებზე, უყურებენ ტელევიზორებს, ჩხუბობენ, იღლებიან და იძინებენ: ქარავანი მიდის... „ის ქუჩაში მიდიოდა, როგორც მომღერალი, ქუჩის ხმაურს მიჰყვებოდა როგორც აკომპანიმენტს, ნაცნობებს ხედეოდა როგორც ექსტაზს და მანქანების მუხრუჭების ხრქილით ემშვიდობებოდა აუდიტორიას... თვითონაც ქუჩა იყო თითქოს: ქუჩა ორმხრივი მოძრაობით, ქუჩა მოძრაობის მარეგულირებელი მილიციონერით, ქუჩა—გაზონებით, მათხოვრებით, ლოთებით, ხულიგნებით, ქურდებით, ნარკომანებით, ჰომოსექსუალებით, ძაღლებით, ბავშვებით და წესიერი ხალხით, ქუჩა აუარება სადარბაზოებით... და საუბედუროდ მისი ზოგიერთი სადარბაზო, ისევე როგორც საერთოდ ზოგიერთი სადარბაზო, საპირფარეშოს მაგივრობას ეწეოდა... და სახლში ბრუნდებოდა, როგორც ფილარმონიის მომღერალი შიდა რესპუბლიკური გასტროლებიდან: დაღლილი და ოღნავ იმედგაცრუებული“.

როდემდე გაგრძელებულიყო ასე?
„ასე აღარ შეიძლება გაგრძელებეს...“ „აღარ დაბრუნდება...“ „უნდა შეჩერდეს, რათა წავიდეს...“

ბარასკევს ანგარიში გაასწორა სამსახურში. შაბათს მეგის დასცილდა. კვირადილით უბანს გამოეთხოვა. შუადღისას მეგობარს.

IX

მარტო იჯდა რესტორანში — დრო გაჰყავდა. მეზობელ მაგიდასთან შორეული ნაცნობები ნადიმობდნენ ერთი ზათქით და დავიდარაბით. გელა შამპანურს სვამდა და მეზობლებს ადევნებდა თვალს:

— მომიახლოვდიი საქართველოს დიდო სარდალო! — როყე ბარბაციო

წამოღდა მაგიდიდან: ვეხუტუნე მე ჩემს ბუსკანჭის!

ბუსკანჭიმ მაგიდა მზერით გაღვსა, ამავდარი კონფერანსიეს ჟესტით აღმართა ხელი და ყელმოღერებით წაუკრინა: ხორცსა კმენ და ღვინოს სმენენ, ღმერთი რავა წაახდენთა... და დაჯდა: — საკუთარი მატარებლიდან საკუთარი რეპერტუარით ჭურუმეთ! გოცნით ბევრს. თქვენი ბუსკანჭი.

რესტორანი გრიალებდა და ყვითელი სინათლის მოსაწყენ ბინდში რიტმულად მოძრაობდნენ აწოთლებული ყბები. ბუსკანჭიც გაიტაცა რიტმმა.

ოო მამი, ომამიმამი მამი მამი ბლუ... ხოშკაქალასავით ცვიოდა ესტრადიდან — მღეროდა სოხუმელი მომღერალი არნოლდ კარაპეტიანი.

— ამ სასმისით მინდა ჩემი ბუსკანჭი ვადღეგრძელო, ამას ვეხუტუნე მე! როყე ქანაოზბა.

— კი მარა, ამ კაცს ნამდვილი სახელი არ აქვს? — იკითხა თანამესუფრემ.

— აქვს... სინდის ვფუცავარ აქვს... მაგრამ მე მინდა ბუსკანჭის ვეხუტუნო მე! ლაპარაკის დროს თვალები მოკუტული ჰქონდა როყეს. მარჯვენა მტევნის საჩვენებელ და ცერა თითს, წრესავით შეკრულებს, ისე იქნევდა, თითქოს იმ კარგი დროსტარების უხილავ რიტმს მიჰყვებოდა, რომელიც მხოლოდ მას ესმოდა და რომლის მშვენიერების სიდიადეც მხოლოდ მისი ნაგძნობი იყო: ჰატ!... აჟურ!

თანამოსუფრემ დოგმის ერთგული ბერივით ამაყად შემართა თავი და თავისი არ მოიშალა: — ხო და მიმართე ადამიანურად შე კარგადიდიმამიშვილო... გაგების ამბავში... გრძნობის მასტაბში... და ყველაფერში...

— სწორე ხარ, ხომ იცი შენ... შენებურად... სწორე ხარ, შენც ვეხუტუნე მე, მაგრამ შენ ერთი რამე არ იცი... ეს სულ სხვა ჭურუმეა... და ასე მინდა ვე-

გააღწერო გალაკტიონის
მომთხრობები

ხუტუნო მე... როყემ ბუსკანჭის აკო-
ცა. ისევ გასწორდა და უცები მრისხა-
ნება დაეტყო: — და ბოლოს და ბო-
ლოს მაცალეთ... თქვენი თამადა ვარ,
თუ უცხოეთის აგენტია?... დედა!

ყველამ წესიერი, თვინიერი, მომ-
თმენი და ჭკვიანური სახეები მიიღო.

კიდებშეყვითლებული თეთრი ფა-
რდებით აცხადებდა კაპიტულაციას
ძველი რესტორნის დაღლილი კედლე-
ბი.

„გატრეცილები...“ „შორეულები...“
„ერთნაირები“.

X

რესტორნის საპირფარეოში თეთრ-
ხალათიანი კაცი თავისთვის ჩხუბობდა:

— მაშ კაცი ჩემზე იტყვის პატიო-
სანი არ არისო!?... მე თუ პატიოსანი
არა ვარ, მა უნამუსო ვილა?... სამი წე-
ლია აქ ვმუშაობ, ლამის სუნში დავი-
ხრჩო და მივეჩვიე კიდევცა...

რესტორნიდან გამოვიდა. სუსხმა
წაუჭირა ყელში. წინ, სადღაც, ტრამ-
ვაიმ მოუხვია ხულოვნური ხრიგინით,
წითელფერდებიანმა და ყვითელკეფი-
ანმა ტრამვაიმ. სიგარეტის ნამწვი ჩი-
ტალ იქცა, ნახევარწრე მოხაზა და კე-
დელს შეასკდა. ქუჩებში ცალთვალა
მწვანე სინათლით აბღღვიალებული
ტაქსები დაძრწოდნენ.

ხილისყურიდან ყვითელი სხეული
აედევნა. კარგა ხანს სდია და მერე გა-
დაუსწრო. გელა კვალში ჩაუდგა. მის-
დევდა აუჩქარებლად, ფიქრთანად და არ
ეცოდებოდა გარიყული და მაწანწალა,
უბედური, ქეციანი, — უფრო ესმო-
და, უფრო... უყვარდა.

ყვითელი სხეულის მოძრაიე ჩრდი-
ლი გიურზასავით მიიკლანებოდა ტრო-
ტუარის წახნაგზე და თრთოდა. მერე
პლენანოვის პროსპექტისაკენ ჩაუ-
ხვიეს... მოულოდნელად შემოეფეთათ
გაჩახჩახებული ვიტრინები, ადამიანთა
იშვიათი და ჩქარი ნაბიჯები, ავტოთა
ხმაურის ხრიალა ნაწყვეტები. შეჩერდ-
ნენ... „დაუნდობელია ჟამი, გულცივია,
ყრუმუნჯი, ბრმა. ნელი დინებით, მაგ-

რამ მძლავრად მიღევას პატარა გუჩი-
ქებად ამოჩრილ ღირსასხოვარ დღეებს.
მიატივტივებს დაღწილ ტოტებს, წა-
კითხული გაზეთების ნახევებს... მია-
ტივტივებს ფოთლებს, როგორც ადრი-
ანი მარტის უმიზეზო და უმიზნო იმე-
დებს... შეუბრალებელია... ჰმ... ლოდი,
ლოდი არ დამავიწყდეს, ზედ პირველი
საიღუმლო რომ აწერია: ზედ გედინე-
ბოდესო...“

ტოტებმოკვეთილი ქადრის ძირას
იწვა და იშვიათ გამგლეღთაგან ვისაც
არ ეზარებოდა ან წაჰყვირებდა, ან
წიხლს მოუქნევდა. უცნაურად არსე-
ბობდა: როგორც ცა, ტყვიისფერი და
უძრავი და სწორედ ამ დროს რაღაც
იგრძნო გელამ — გარდაუვალის მოახ-
ლოვება. იმასაც მიხვდა, ვერაფერს შე-
ცვლიდა. ყველაფერი წამის მეთაღში
მოხდა:

მუქ წითელ „ჟიგულის“ შეასკდა.
მაშინვე მოკვდა, ვიდრე ასფალტს დაე-
ნარცხებოდა; ვიდრე მუხრუჭების ხრჭი-
ალი მიწყდებოდა; ვიდრე მანქანიდან
სიმათიური, შუახნის მამაკაცი გადმო-
ვიდოდა მომხიბვლელი ღიმილით, ჰალ-
სტუხის სწორებით, დაბნეული და გა-
კვირვებული; ვიდრე ნაწყენი გადააქნე-
ვდა თავს და ფეხსაცმლის ჭეინტით მი-
ავდებდა ტროტუარის კუთხეში... რა-
ღაც შეწყდა და გზა განაგრძო... ას-
ფალტზე წებოვანი სისხლის გუბე და-
დგა...

მერე ქუჩაში მძინარე ბავშვანტუტე-
ბულმა თეთრპალტოიანმა ახალგაზრდა
ქალმა გაიარა.

XI

გელამ დაღლილი სახე მოისრისა.
სადგურზე წითელი პლავატები გაე-
კრათ და პატარა, ყვითლადგანათებულ
ჯიხურებში მსუქანი თეთრხალათიანები
ჩანდნენ: იყო ლუდი, მაგრამ ციოდა.
გელა მატარებლის საფეხურთან ემშვი-
დობებოდა სასწაულებრივად მოვლე-
ნილ კახას. არა ნაკლებ სასწაულებრი-
ვად მოვლენილი კახას ძმა, ნუგზარი

ფიფში იცდიდა, — ეს არ იცოდა გელამ.

მატარებელი პლატფორმიდან გაიქრია და შავი მეტალის რელსები სუსტი წითელით გაანათა. მაღლა მთვარე იყო, ქალიშვილის მუცელივით ოდნავ დაკიდული. მატარებელი მიდიოდა გელა ფანჯარასთან იდგა, ლოყები მეზურნესავით გაებერა და იმ უაზრო მელოდიასა და სიტყვებს ფხუქუნებდა, რომელიც კახამ და მან გამოიგონეს სტუდენტობის დროს, ყამირზე, ჩრდილოეთ ყაზახეთში, ლენინის ოლქში, სოფელ ბესკუდუქში და „ძალიან, ძალიან პროვინციული ტანგო“ უწოდეს:

ძალიან, ძალიან, ძალიან
შორი ვარდო,
ძალიან, ძალიან გთხოვ რომ
არ იდარდოო...

— თქვენ არ დაიძინებთ?

ცივი მინიდან შავ ბოძებს ირგვლივ შემომდგარი ძეძვები ჩანდნენ ყვითელ შეჭზე: გამოქანდებოდნენ და გაქრებოდნენ. ყველაფერი უკან რჩებოდა... „დრო იყო, ასანთი არ იშოვებოდა,

პაპიროს ჩამქრალი და კი. ლგამოუჩიქნავეები დადიოდნენ და მარჯანიშვილის მოედანზე „სირუმა არტავაზასავან“ სპორტლოტოს ბილიტებს ზედმეტ ფასებში ყიდულობდნენ ყაირათიანი თბილისელებით“ — კახას ძმის ძველი „ანგლობა“ გაახსენდა ლას. შუშა ჩამოწია და დიანახა როგორ დაიწყო თოვა: შავი სიმალიდან თეთრი ფიჭები წამოვიდნენ ფარფატიტ და მთვარე დამალეს. პირველ ფანტელებს პაერში შეწვდა გაწვდილი მარჯვენით. ხელისგულზე მსუბუქი სისველე დარჩა... „საიდან სად?... რატომ?... როდის?...“ ვაგონი ირყეოდა, ტორტმანებდა და თითქოს ყველაფერი ირყეოდა, ტორტმანებდა და ცვიოდა უხმაურო ნამსხვრევებად... „ან უფრო სწორედ არსად, არასდროს არაფერი...“ და ის რაც ირყეოდა („ყველაფერი“) მტვრიანი კითხვების კოლოსი იყო თითქოს... ან არა... „ორიდან ერთი ან და პირიქით“ — გაელიმა გელას.

თოვლი თოვდა: თეთრი, ძრავალი, მსუბუქი და მშვიდი.

კოზმარი

უზარმაზარი დათვის ჟღალ ბალანს, ტელევიზორის ცისფერი შეჭი მეტალის ელვარებას ანიჭებდა. თითქო რკინის ღიდი დათვი იჯდა რბილ საფარძელში და არა ჩვეულებრივი ტყუილი: ცხოველი-დათვი.

— ბიძია დათვო, ჩაილულულა გელამ, თუ კარგად მოვიქცევი, თუ შენს ავს გუნებაშიც არ გავივლებ, თუ კეთილსინდისიერად შევინახავ შენს ხსენას, თუ ძალიან ბევრ პანტას, წაბლს და უფრო ბევრ ჭიანჭველებს მოგიტან, წახვალ?

დათვმა ყური წაიყრუა, ბანჯგვლიანი მკერდი მოიჭექა, ბოროტი, წვრილი და ირიბი თვალები უფრო მოწყურა და ტელევიზორის ყურება განაგრძო. ტე-

ლევიზორში ოქროსფერ ტყეებს აჩვენებდნენ. დათვი მსუნგად მიჩერებოდა ალბად უამრავი საჭმლით სავსე უღრანს და არაფერზე არ ფიქრობდა.

გელა სარკმლის რაფაზე მიკუწულიყო. ქუჩაში სიცოცხლე დუღდა და გაღმოდინდა: ათასნაირად ჩაცმულნი და მრავალნაირი ადამიანები დადიოდნენ, ისმოდა მუსიკის ხმა და მანქანების ხმაური. დუღდა სიცოცხლე იქ, ქუჩაში, გელა კი იძულებული იყო ამ სულის შემსუთავ ოთახში მჯდარიყო დილიდან საღამომდე და საპირფარეოში გასვლისთვისაც, ნებართვა დათ-

ბაადურ ბალარჯიშვილი
მოთხრობები

ვისგან აეღო. აღარც კი ახსოვდა რამდენ ხანს გრძელდებოდა ასე, მაგრამ ალბად არც ისე დიდხანს, რადგან ოღნავაც ვერ შეგუებულყოფიყო ასეთ ყოფას. — ქუჩაში მაინც გამიშვი, ცოტახანს გავისიერებ და ისევ დავბრუნდები... ან სად ჯანდაბაში წავალ, ეს ხომ ჩემი სახლია ბოლოს და ბოლოს. დათვმა ერთი წამით მოსწყვიტა მზერა ტელევიზორს, გელას დამცინავად გადმოხედა და დაამოქნარა. დამბუნებული ნერვები გაითანგნენ ერთის წამით: დათრგუნულმა სიამაყემ იფეთქა ელვისებურად და ელვასავით უშალ გაჰქრა — ძალიან ღონიერია დათვი, ძალიან ღონიერი.

— ასეთ სიცოცხლეს სიკვდილი მიჩრჩენია, ამოიფშლუქუნა გელამ.

— თუ გირჩევნია, მოკვდი, მეც ეგ მინდა. ძლივს ამოიღო ხმა დათვმა და ზარმაცად გადაწვა სავარძელში. ოთახში არც ცხელოდა და არც გრილოდა და ეს იყო უფრო აუტანელი და საშინელი. „რა იდიოტურად შეკარგება ეს თვე. რა გქნა, რა მეშველება. ძლივს გადაწყვიტე შევბულების აღება და აბა... მაინც საიდან გამოტყვრა ეს ბინძური, რა დედამ შობა“. გულდაწყვეტილი ფიქრობდა გელა, მარტოხელა და სასოწარკვეთილი გელა. საათის ტაკატუკი ხომ სულ ანადგურებდა: თითქო გამიშვლებულ, კეფის ძვალგადაცილ ტვინზე ყინულებით ცივი წვეთები ეცემოდნენ მკაცრი და შეუბრალებელი მონოტონიით.

მართლაც და უცნაურად მოვიდა დათვი: გელამ არ იცოდა, საიდან და როგორ, უბრალოდ დაუბატიყებლად და უკითხავად მოიკალათა სავარძელში, ტელევიზორის წინ, გელას უბრძანა ფეხი არ მოიცვალო და მერე თითო-ორი სიტყვას თუ გადმოუგდებდა ათასში ერთხელ, იმასაც უსულოდ და უგულოდ. დილიდან საღამომდე ტელევიზორის ეკრანს მიჩერებოდა. საოცარია: ამ ხნის განმავლობაში მხოლოდ ტყეებს, ტყიურებს და მონადირეებს აჩვენებდნენ და დათვი მონადირეთა

დანახვაზე ხან რაიმეს წაიბურღლუნებდა არაჩვეულებრივი სიბრყევით, ხან როყიოდ გადაიხარხარებდა ხოლმე.

— გამიშვი რა, გამიშვი. მეტი აღარ შემიძლია... დათვს არც ამჯერად მიუქცევია ყურადღება, იჯდა ჟღალი და უზარმაზარი, პირს აწკლაპუნებდა, თვალები ელულებოდა, ქშენდა. გელა ჩუმად ტიროდა, უცრემლოდ, შიგნით; სადღაც გულთან გროვდებოდა რაღაც ამაზრზენი და მწუხარე: უიოჯო ზიზღი, უნიათო გააფთრება, სასოწარკვეთა, ისტერია და უძლურება; და ეჩვენებოდა: დათვი, რომელიც ტელევიზორის წინ იჯდა სავარძელში, მთელი თავისი უზარმაზარი სხეულით, მთელი თავისი სიმძიმით, ზემოდან აწევებოდა, ტორავდა, ბუბნიდა, ჯმუჯნიდა. ამავე დროს სადღაც, თითქოს სხვის ტვინში სიტყვებად ქცეული ფიქრი ქანაობდა: „იცი? გატყავებული დათვი ქალს გაგს“ — ეს მგონი ვიღაც მონადირემ უთხრა დიდი ხნის წინ. „რა უნდა? ვიცოდე მაინც, რა უნდა? იქნებ მართლა გადაწყვიტა რომ მომსპოს?... მაშინ რაც არის, არის — შევებრძოლები“ — და შეკრთა. ეს ისე თვალში საცემი იყო, რომ დათვმა გამოხედა და გამაფრთხილებლად ჩაიბურღლუნა: — აბა, აბა! გელამ თვალები დახუჭა, მაგრად მოკმუნა ქუთუთოები და ჩამომდგარ უკუნში, ელვარე ნაპერწკლები აციალდნენ. მერე ისევ გაახილა და იქვე, კუთხეში აყუდებულ ნაჯახს გაუშტერა მზერა. „ნეტა ყველამ თუ იცის, რომ დიდი ტანჯვა უკვე აღარ არის ტანჯვა, ისევე როგორც დიდი ტკივილი აღარ არის ტკივილი“. — ჰა, ჰა, ჰა, ჰა. მეფისტოფელივით გადაიხარხარა დათვმა: ტელევიზორში აჩვენებდნენ თუ როგორ ეპარებოდა მონადირე ნადირს და როგორ მოეცარა ხელი. — აი, ნახე მაინც თუ არ მოკლას. ველარ მოითმინა გელამ. — კი, მაგ იმედით იყავი. გამჭირდავად უპასუხა დათვმა. „არა. ეს წამებაა, წამება. ან უფრო მეტი და სხვა გზა არ არის, უნდა შევებრძოლო. ასე მაინც არ მოკვდები“. უცებ

გადმოხტა სარკმლის რაფიდან, ნაჯახს ხელი დასტაცა და მთელი ძალით დაუ-
უშვა დათეს თავზე... ნაჯახმა სიცარიე-
ლე გაჰკვეთა და სავარძლის სახურგე-
ში ჩაესო.

„ყურადღება! ყურადღება! ლაპარა-
კობს თბილისი. ვიწყებთ დილის გამამ-
ხნევებელ ვარჯიშს“.

გაოგნებული გელა ფაცხაფუტხით
წამოხტა ლოგინიდან. ცივი წყალი შეი-
სხა. უცნაურ სიხარულს აღევსო.
გრძნობდა ცხადის სიკეთეს, საკუთარ
ძალას, ძლევის მშვენიერებას.

— ჰეჰე... დაფუშვი თუ არა თავ-
ში...

დივერტისმენტი

კარები გაიღო: — ჰა ჰა ჰა ჰა... აქ
სულ ვერაგნი შეყრილან. მაქვს პატივი
ღვინო შემოგთავაზოთ!

მოხდა სასწაული, არავის არ უნდო-
და ღვინო: არც პოეტ ადემირ შამუ-
გიას, არც მხატვარ ჟიულენ ყაჭიურს
და არც ახალგაზრდა, ახოვან პროზაი-
კოსს მათეს.

ოთახი იყო სტანდარტული, მრავალ-
სართულიანის ჩვეულებრივი ოთახი.
კედლებზე ნახატები ეყიდა, კუთხე-
ში ცარიელი ჩარჩოები ეყულდა, იატაკ-
ზე სიგარეტის ნამწვავები ეყარა, ყარ-
და და ოჯახის უფროსმა, ჭურღულა-
შვილ ექვთიმეს ასულმა ნუცამ, საზეი-
მო ხმით წარმოთქვა: — არა, არა! დღეს
ჩვენ შევსავთ ინდურ უნაღეჭო ყავა
„ბონს“ და ზედ რეკავიკიან ჭვავის
პურს დავაყოლებთ ხახვით!

— ბრავო, ბრავო... თვალთმაქცი
ბავშვებივით აწყობინდნენ დამხვ-
დურნი, ხოლო ახლად შემოსულმა გე-
ლამ დარდიმანდულად შემართა წარბი:
— ხახვი აგვაქოთებს, მეგობრებო!

— შენ თუ გინდა, ნუ შეჭამ! სას-
წრაფოდ და უცერემონიოდ გამოხატა
თვისი ანტიპათია ექვთიმეს ასულმა
სიმპათიურ და კარგად ჩაცმულ გელა-
სადმი. ოთახში უხერხულმა სიჩუმემ
დაისადგურა და პოეტმა ადემირ შამუ-
გიამ ხუმრობა იწება: გრძელი სახაზავი
ხმალივით მოიქნია, ჩაყანგულფერიან
ჭურჭლის კარადის თავზე შემოდგმული
ვარდისფერი ფაიფურის სამაქრე გად-
მოაგდო შემთხვევით და ყაჭიურის ერ-

თადერთი ოჯახური რელიქვია ნამსხვ-
რევებად იქცა.

— მეტი აღარ შემიძლია! მეტი აღარ
შემიძლია!.. გიყვით წამოხტა ქიული-
ენი, ყურებზე ხელები აიფარა და ოთა-
ხში წინ და უკან სირბილი დაიწყო: —
დამცინით?

ყველამ თანამგრძნობი სახე მიიღო.
მხოლოდ გელამ გამოხატა გაკვირვება,
მაგრამ ახალგაზრდა პროზაიკოსმა მა-
თემ ხელით ანიშნა — ყურადღებას ნუ
მიამქცევ, იცისო და თქვა: უნდა გაუგოთ
კაცო, უნდა გაუგოთ...

— ქშსწიუ... დავვიანებით თქვა
გელამ. ექვთიმეს ასულს კინაღამ სისხ-
ლი ჩაექცა ტვინში და რისხვით დამუნ-
ჯებულმა ნამსხვრევები ცოცხით გა-
ხვეტა კუთხეში. იატაკზე საოცარი კვა-
ლი დატოვა ცოცხმა, დაახლოებით ისე-
თი, ბავშვები ქეიშაში სამანქანო გზას
რომ გაიყვანენ ხოლმე. გაგვილ ზოლში
გარკვევით გამოჩნდა ათასფერადი სა-
ღებავებით მოჩითული იატაკი, საღებავ-
ების ნალვენთებში ჩაკერული ასანთის
ღერები და სიგარეტის ფერფლი, გაქვა-
ებული ნაფხურები.

— ვტოვებ! ყველაფერს ვტოვებ და
რუსეთში მივდივარ... გაჰკიოდა ქიუ-
ლიენი და თვალები ალალი ცრემლებით
ევსებოდა: — ჩვენ ყველანი ბრიყვები
ვართ... ვყოფილვართ... ვართ...

— ბრიყვები ვართ კი არა, გავბრი-

ბაადურ ბალაჩიშვილი
მოთხრობები

ყვდიოთ კაცო. გაიგე და შეეგუე. თავისებურად დაამშვიდა ქიულიენი მათემ. ადემირ შამუგია კუთხეში მიმჯდარიყო და „სკირას ბრიგელს“ ათვალერებდა ყალბი გულმოდგინებით.

ქიულიენი დამშვიდდა, დაჯდა. გელამ ყავისფერი ტყავის ქურთუკიდან ამერიკული სიგარეტი ამოიღო და ქიულიენს გაუწოდა. მხატვარმა გააბოლა, უფრო დაწყნარდა და ცოლს გასძახა: — კარგი გენაცვალე, რაც მოხდა მოხდა, მოგვიტანე ყავა.

„მიართვი ბატონ გელას ყავა... ცეცხლი და ბალდამი უნდა მიართვა“. — გაიფიქრებდა ქიულიენის ოფიციალური მეუღლე ნუცა, აუცილებლად გაიფიქრებდა მაშინ მაინც, როდესაც გაზქურიდან ყავადანი გადმოდგა და ხელი დაეწევა: — ჩანდაბა!

— რა მოხდა, ნუციკო? ნერვიულად გასძახა მეუღლემ. კითხვას ღუმილი მოჰყვა და ქიულიენმა თავი დაიარხინა, ასე თუ ისე — სერიოზული არაფერიაო.

ნუცამ სამს რეულოდან ხის ლანგარზე დაწყობილი ყავის ფინჯნები, ჭვავის პურის თხელი ნაჭრები და გაუფცქნელი ხახვი გამოიტანა, ტაბურეტზე დადგა. ყველანი უმაღლესად მომდგნენ და თავიანთი წილი აიღეს. (გელამ — მხოლოდ ყავა).

— ნაფცქენები იატაკზე არ დაყაროთ! ოდნავ უმისამართოდ გამოუვიდა ნათქვამი ნუცას, იგრძნო და გულმოსულმა გაიხურა საწოლი ოთახის კარები.

— აღარ იტყვიოთ, რა მოხდა? მიუბრუნდა გელა ადემირს.

— მე რა ვიცი. მე არაფერი არ ვიცი. ჯერ ნატომ და საბერძნეთმა კვიპროსი ვერ გაიყვეს, მერე ავლაბარში ცამეტი წლის ბიჭს გაზი აუფეთქდაო, მერე ოკეანეში გემები იღუპებიან უცნაურად, მაინცდამაინც ერთსა და იმავე ადგილზეო, მერე სალადორი დალი აფერისტიაო, მერე მიკი ჯაგერი რამ გააჰმოსექსუალაო, მერე ნუციკოს

დედაშვილი რომ არის, არსენა...
 „ცაფერმის“ გამგე, ახალგაზრდა კენტავრსა ჰვავსო, იდიოტიაო და კომბინატორიაო... ჰო და ეს ველარ მოითმინა ნუციკომ.

— მერე? დაინტერესდა გელა.

— მერე ქიულიენმა რაღაც უთხრა და თქვენ ყველანი გიყები და მანიაკები ხართო. ყველას თითო სისულელე გაქვთ აკვიატებულიო. შენო მათე — ჯიუტი მწერლობაო, შენო ადიკო — განსაკუთრებული პოეტობაო, შენ კიდევო, ქიულიენს უთხრა — შმაგი მხატვრობაო, ისეც მიწა დაგაყარე გულზეო...

— აბა, აბა! ნუ უმატებ. ადემირის გამოგონილი წყევლა ვერ მოითმინა მათემ.

— ვიხუმრე, შე კაი კაცო... მერე ქიულიენმა უთხრა, რაც შენ მითხარი, ჩემს ცხოვრებაში არ დავივიწყებო.

— კარგი ერთი და... გელამ ალერსიანად მოხვია მხარზე ხელი ქიულიენს. თითქო დათბა ოთახში და გელამ ძველი რიზი დაიბრუნა: — ზომ ვთქვი, აქ სულ ვერაგნი შეყრილობართქი. ამოვიტანო ღვინო? არ გაუმართლდა. სადამო უიმედოდ გაფუქებულიყო — ისევ უარი განაცხადა ყველამ. გელა ცოტა ხანს კიდევ დარჩა და მერე გამოემშვიდობა მეგობრებს: — გაუყვები სახლისკენ.

* * *

გელა ქუჩაში მიდიოდა და ფიქრობდა: „არ გინდათ და ნუ გინდათ... რაღაც ვერ იყვნენ ხასიათზე მართლაც... ვაიმე, მალე წვიმები დაიწყება და მუშებმა ზგალებო თუ დაიგვიანეს, დავიღუპები. კვარტალი მთავრდება... ქიულის სადარდელი მომცა ახლა მე...“ გზად გასტრონომში შევიდა, ბავშვისთვის შოკოლადები იყიდა და შორიდან გამოჩენილ ცალთვალა ტაქსი ხელი აუწვია. ჯერ დაგვრძელდა გელას ჩრდილი უსაშველოდ, მერე სწრაფად დაპატარავდა, ლაჯებში გაუძვრა და გაქრა.

ლაშის სვლა

ელექტრონული გამომთვლელი მანქანა შეუჩერებლად ითვლიდა. დროდადრო რიცხვებს ჩამოხედავდა, გაისმოდა მბეჭდავი ჩაქუჩების მკვეთრი დარტყმები — პირდაპირ თავში მირტყამდა. ტყვიასავით დამძიმებულ ქუთუთოებს ძლიერ ვერეოდი. ვხედავდი აციმციმებულ პულტის ნათურებს და რადიკალიზაციის შეგრძნება მეუფლებოდა. თითქმის ტვინი მითხვლებოდა. მერე ისევ მთვლემარე ბინდი ჩამოწვებოდა. მანქანა დაუძლეველი ლტოლვით მიიწევდა წინ. ითვლიდა. კვლავ ფიქრებში ვიძირებოდი. დაბინდულ თავში კრთოდა ცოლის უფერული სახე. ვხედავდი ბავშვებს, ცოლის დაღლილ სახეში რომ ისახებოდნენ. ბავშვებზე ზრუნვამ და ფიქრმა მოქანცა ცოლი; ორმა, სიცოცხლით სავსე, უზრუნველმა ქმნილებამ დაღალა იგი. შეხარბან ბავშვები ყველაფერს, რაც არსებობს და არ არსებობს. მშურს მათი. განა მომავლისაგან იმაზე მეტს მოველი, რაც წინასწარ არ არის დაგეგმილი? განუსაზღვრელი მხოლოდ ბავშვებისთვისაა. ჩვენც ვიცით სიხარული, შეიძლება უფრო ღრმად განვიცდეთ, მაგრამ დავჩილუნვდით. ისე ვედარ გამოვხატავთ, როგორც ბავშვები — კარგი საქმის გამოც ბუქნს რომ ჩამოუვლიან.

ზოგჯერ ცოლი ბავშვებს მკერდში მაგრად იკრავს. თვალებში შიში უკრთის, გაურკვევლობა სტანჯავს. ჩვენ ვისურვებთ ისინი და მოვიდნენ ამ ქვეყნად; სუსტი მხრებით, ფართოდ გახედილი თვალებით, შეუდგნენ ცხოვრების აღმართს. ჯერ მათ წარსული არა აქვთ, რაზედაც პასუხი უნდა აგონ. წავლენ წინ ჩვენი შვილები, ახლა ისინი

იტვირთავენ მძიმე ტვირთს, რამაც ჩვენ დაგვალა და დაგვაჩაჩანაყა. მორჩება. ყველაფერი მოგვეხსნება.

ეგენი სხვანაირ ქვეყანაში იცხოვრებენ-მეთქი, ვეუბნები ცოლს. სხვანაირად იაზროვნებენ. სულ სხვა ხალხი იქნება. ახლა მთვარეც აღარ არის უბიწო, სადღა სიშორის სევდა. მალე, ორმხრივ კავშირს საიქიოსთანაც დაამყარებენ. ცოლი უფრო ღიზიანდება. ინჟინრები უსულგულო ადამიანები ხართო. ქმნით რაღაც ხელოვნურ სამყაროსო. ყველაფერი გინდათ დააჩქაროთო. ამ გზით ადამიანებისგან აღარაფერი დარჩება, გარდა ინერციისაო. მოძრაობ, მხოლოდ მოძრაობისათვის.

ბავშვებს უფრო მაგრად იკრავს მკერდში. ასეთ წუთებში დედაჩემი მაგონდება. თვალწინ კომშივით გაყვითლებული, გატანჯული სახე მიდგება. სასიკვდილოდ განწირული იმაზე წუხდა, როგორი ადამიანი გამოვიდოდი. მძიმე დრო იყო. ომი. სულ იმას ვნატრობდი, ნეტავი ნახევარი კუჭი მქონდეს-მეთქი. მეც ომის ვეტერანი ვარ. ომმა ბავშვობა ისე მომკვეთა, როგორც რომელიღაც მეომარს ფეხი. ეს მაშინ ვირწმუნე, დედაჩემი მიწას რომ მიეხატა. მამა ომში დაიღუპა.

იმ დღეს ცოლი თმაზე მაქერდებოდა, — როგორ გავთვთრებიაო! ვითომ პირველად შენიშნა? თმა გავთვთრებიაო. ვბერდები. წარსულის თრევა თანდათან მიმდის, თუმცა ბავშვები ჯერ ისე არ მექცევიან, როგორც მოხუცს, მაგრამ მე არ მესმის მათი: რა სურთ? რას ხედავენ? საითკენ ილტვიან და რას მოელოან? საკუთარ სიცრვიდან ვერ გაიქცევი. წარსული მზლუდავს. ყველგან

დამყვება. ჩემივე თვალებით დროის სი-
ღრმიდან. მითვალთვალეს. სისულელეა
ფანტაზიის ფუჭი ცთუნება... შიში. მთა-
ვარია, სიმშვიდე. ასაკის მომატებას
იმიტაც ვგრძნობ, როგორ მჭირდება სი-
მშვიდე — ჩვენი დროის პრობლემა.

ძინ... ძინ... ძინ... მანქანა ბუქდავდა
სამარისებურ სიჩუმეში. წამოვდექი.
ძლივს გავატრიე დამძიმებული სხეული
თვალდაშრეტილ ოსცილოგრაფს იქით.
ფანჯარა გამოვადე. ჰაერი არ იძვროდა.
სადღაც შორს, რომელიღაც შენობის
ფრონტონზე კიფობდა გაჭიმული გირ-
ლიანდი. დრო ნელა ხვრეტდა სივრცეს.
მიღის, მიღის და არ ილევა — უსას-
რულობის გულუბრყვილო განმარტე-
ბა, მოსაწყენი ერთფეროვნება.

ლაბორატორიაში შეიღნი ვმუშაობთ.
უმრავლესობა ახალგაზრდებია. არ
არაინ ურიგო ხალხი, თავს არ იდებენ,
მაგრამ სხვის გამოცდილებასაც არაფ-
რად აგდებენ. მათთვის მთავარია,
დღეს რას წარმოადგენ, რისი გაცემა
შეგიძლია. იმ დღეს ჩვენი უფროსი მე-
უბნებოდა, ახლანდელი ახალგაზრდობა
ძალიან გულგრილები არიანო. ჩვენ
სხვანაირები ვიყავითო. საქმეს მეტი ინ-
ტერესით ვეკიდებოდიოთ. გულთან მი-
გვქონდაო. ბევრი კარგი საქმეც გავაყე-
თეთო. ბედნიერი ყოფილხართ-მეთქი.
სხვა რა უნდა მეთქვა? მან გაიცინა. მის
დაღვრემილ სახეს სულ არ უხდება სი-
ცილო, თვალებში მისი ღიღრონი ყუ-
რები გეცემა.

ფანჯარას მოვცილდი. ისევ სავარძ-
ლისკენ გავემართე. უცებ შევინაწიე მან-
ქანა გაჩერებულიყო. პულტთან მივედი.
დავაცქერდი. „ჰკუის კოლოფი“, ასე
ეძახის ლაბორატორიის უფროსი და
ისე შესცქერის, როგორც სპილოს.
„ჰკუის კოლოფი“... „ჰკუის კოლოფი“
ვიმეორებდი და ვცდილობდი, გონება
მომეკრიბა. გამშვებ ღილაკს თითი და-
ვჭირე. პულტის ნათურები უაზროდ
აპარპალდნენ და გაშემდნენ. ხელები
ავტომატურად ამოქმედდა, თავისთავად,
ცნობიერების გარეშე. მოხერხებულად
და ზუსტად გადადიოდა კლავიშრიდან

კლავიშზე. ეძებდა სასიცოცხლო წერტილს,
საიდანაც შეიძლება ააგო ჰუმანიტარული
რიტი გზა. მთელი არსებით დავიძაბე.
ოპერაციებს ვამოწმებ. იოლი, მაგრამ
ხანგრძლივი, მომქანცველი სამუშაოა.
ნერვები საცაა დამაწყდება. ვგრძნობ,
შუბლზე როგორ მასკდება ოფლი. ხე-
ლის გულზეც დამისველდა. მანქანა ის
არის, რასაც აკეთებს. არც მეტი და არც
ნაკლები. უცვლელი თვისებების თავმო-
ყრა, ერთხელ და სამუდამოდ შექმნილი
რამ. ყოველ წამს იმეორებს თავის
თავს... აღმდანი ცოტა უფრო მეტიაო.
წინასწარ არავინ იცის, ვინ როგორ მო-
იქცევაო. არაფერი აქვს უცვლელი.
აქედან უნდობლობა და ეჭვი...

უეცრად განათდა გონება, ერთბა-
შად, მოულოდნელად. მე ვხედავ: პირ-
ველი რიცხვი, მეორე რიცხვი, ჯამი?...
მოქმედების ჯამი?... სხვა არაფერი ხარ,
გარდა მოქმედებათა ჯამისა — ესაა შე-
ნი არსი და რაობა...

„ჰკუის კოლოფი“ — ხმამაღლა წარ-
მოვთქვი. ერთხელ კიდევ წარმომიდგა
უფროსის მომღიმარე სახე, ფოსოებში
ჩაცვენილი, უსიცოცხლო თვალები. გა-
დამწვარი ბლოკი გამოვცვალე. ამოცანა
თავიდან გავუშვი. მანქანა მშვიდად შე-
უდგა გამოთვლას. თავისუფლად ამოვი-
სუნთქე. ახლა იმუშავებს, სხვანაირად
არ შეუძლია, არც სხვა გამოსავალი
აქვს. ასე ვისურვე მე. ეს არის მისი მი-
ზანი. მიზანი, რომელიც მთელ მის არ-
სებობას ავსებს.

ცოტა ხანს შევიცადე, ვიდრე მანქა-
ნამ არ ჩამოებედა. მერე სავარძელში
მოცელილივით ჩავვარდი. ჩვარივით
მოვეშვი. უცებ შევიგრძენი დროის მო-
მქანცველი მოძრაობა ჩემს სულში,
ჩემს მოდუნებულ სხეულში. მთავარია,
მანქანა მუშაობდეს. ეს მოგვეთხოვება.
ლაბორატორიის უფროსს ყოველდღე
ეკითხებოდა, მანქანა როგორ მუშაობ-
სო. ეს არის და ეს.

გარეთ ისევ ბნელა. დაუსრულებ-
ლად გრძელდება ღამე. წვეთ-წვეთად
იცლება. რა ჩამოლევს? თავი დამი-

მძიმდა. ყველაფერი ერთმანეთში აირია. გონებას ბინდი გადაეფარა. ჩამეძინა.

დილით გამომეღვიძა. შემცვლელი ინჟინერი პულტთან ტრიალებდა. თავი მისკდებოდა. ძლივს წამოვდექი. როგორც იქნა წელში გავიმართე. იგი ჩემსკენ შემობრუნდა და გამიღიმა.

მანქანა როგორ მუშაობსო, — მკითხა. სახე დამელრიჭა. სახსრებში მტეხდა. მის ჭორფლიან სახეს დავაცქერდი. ენერგიული ცხვირბირი ჰქონდა, შეუპოვარი მზერა. უხალისოდ ვუპასუხე. საკიდიდან პიჯაკი ჩამოვხსენი. სწრაფად გადავიცვი. კარებსკენ წაველი.

— დღეს ხელფასი იქნება! — მომაძახა მან.

უ ნ დ ი ლ ი

ჩამოღამებული დღე იყო. ცივი ქარი უბერავდა. ტანსაცმელში ატანდა და სუსხავდა. დევი წინ წახრილი მიაბიჯებდა. ზონზრობა ტანზე, მოკლე და ვიწრო ლაბადა მჭიდროდ შემოტმასნოდა. თავი აწეულ საყელოში ჩაერგო. სიამოვნებით შევიდოდა ახლა სადმე სახინკელში. ცხელ-ცხელ ხინკალს გადასანსლავდა. გულმუცელი გაუთბებოდა. ტყვიისფერი ცა საწვიმრად იმუქრებოდა: დრო აღარ რჩებოდა. ფეხს აუჩქარა. დიდი მანძილი აღარ ჰქონდა გასავლელი. ხუთიოდე წუთის შემდეგ მწვანედ შეღებილი კარების წინ იდგა. რაც ძალა და ღონე ჰქონდა, აბრაუნებდა. შიგნიდან ჩამიჩუმი არ ისმოდა. ამაოდ იხედებოდა აქეთ-იქით. ქუჩა ცარიელი იყო. ზეებიდან ნელი ფარფატიტ ცვივოდა ყვითელი ფოთლები. ის იყო უკან გამობრუნება დააპირა, რომ მეზობელ სახლიდან კაცი გამოვიდა.

— გაწყდა ამ სახლში ხალხი თუ რა? მთელი საათია ვაბრაუნებ... კინალამ შევამტვრიე.

— მაგ სახლის პატრონი გუშინწინ გავასვენეთ, — თქვა ჩია, დამჰქნარმა კაცმა.

ხელი ჩაიქნე და გარეთ გავვარდი. მინდოდა, სწრაფად გავცლოდი იქაურობას. ზედ კარების წინ უფროსი შემხვდა. ნაცრისფერი კოსტუმი ეცვა. მთლად ნაცრისფერი სჩანდა. მან მკლავზე ხელი მომკიდა და წუთით შემაჩერა.

— მანქანა როგორ მუშაობდა? — შევეკითხა. თავი ძლივს შევიკავე, რომ არ დამეყვირა.

— ძალიან მეძინება, ლამის ზეზეურად ჩამომეძინოს, — ჩავილაპარაკე მე.

— ეჰ!.. დიდი ხანია უძილობა საშინელ კოშმარად მექცა, — ნაღვლიანად თქვა და ღარბაზში შევიდა.

— ხოო... — გააგრძელა დევიმ. სხვა ვერაფერი მოიფიქრა.

— საწყალი... კეთილი მოხუცი იყო.

— ჩვენთან საჩივარი შემოიტანა, მეზობლები მაგიწოვებენო.

— რას იზამ!.. მის საქმეში აღარავინ ჩაერევა, — ხელი ჩაიქნია მან და შემბრუნდა.

საღდაც ღრუბლები გაიხლიჩა. ცოტა ხნით მზემ გამოანათა. მერე ისევ ღრუბლებს მიეფარა და წვრილი წვიმა წამოვიდა. ფეხქვეშ შრიალეზდნენ ყვითელი ფოთლები, მკვდარი ფოთლები. „და მიდიან რამეთუ არ უწყიან საით“... თითქოს რაღაცა იცვლება, თითქოს ყველაფერი მაინც უცვლელია, ჩამოქუფრულ ცაში აღანდულა ძველი სახლების სახურავების კონტურები. აწვიმდა ცოცხლებსაც და მკვდრებსაც. უფროსი ინსპექტორი ისევ დახვდა, როგორც დასტოვო.

— რაო, რა მინდა? — ქაღალდებიდან თავი არ აუწევია ისე იკითხა.

— გუშინწინ დაუსაფლავებიათ, — მიუგო დევიმ.

გივი ბერაძე
მოთხრობები

უფროსმა ინსპექტორმა სქელთმია-
ნი ჭალარა თავი აწია. სიცარიელეში
ღაირხა მისი წარმონათქვამი — „საში-
ნელია“. მეტი არაფერი უთქვამს, ისევ
ქაღალდებში ჩაფლო.

— მე წავალ, ცოტა მომშივდა. საქ-
მე ხომ არაფერი გაქვს? — ხახა უშრე-
ბოდა დევის. ვეება სხელშია ტეხვა და-
უწყო.

— შენებურად არ დაიკარგო, იქნებ
დამჭირდე.

— არ დავიკარგები, — წაიდუღუნა
და ოთახიდან გამოვიდა. ალბათ, ტვინი
მეხანძრის მუზარადივით მაქვს გადა-
ვლესილი... ესაა ჩემი საქმე, — უსაყ-
ვედურო ლუკმა არსებობისა... ერთი
ნაოქიც არ გამიჩნდება ტვინის ქერქ-
ზე, ისე მოვკვდები.

გარეთ კვლავ ცრიდა. სასაუზმეში
დახშული, თამბაქოს კვამლით გაჟღენ-
თილი ჰაერი იდგა. შორეულ კუთხეში
სარემონტო კანტორის მუშაკი არჩილი
დაინახა. არჩილმა ხელი დაუქნია. ვიდ-
რე დევი არჩილის მაგიდას მიუჯდებო-
და, გოგიც გამოჩნდა. გოგის დანახვამ
არჩილი უფრო გაახალისა. სიცილისა-
გან კინალამ გაიგულა, როცა გოგიმ უფ-
როს ინსპექტორს გამოაჯაგრა. თვალე-
ბი სივრცეს გაუშტერა და ნელი ოხვ-
რით წარმოსთქვა:

— მე ერთხელ უკვე ვიხილე სა-
იქიო...

გრძელი ამბავია. მრავალჯერ მოუ-
ყოლია უფროს ინსპექტორს. მიწიდან
როგორღაც ამოვძვერიო. ჭიყელასა-
ვით გრძელი და წვრილი ვიყავიო. მე-
რე ისტერიული სიცილი აუვარდა თუ-
რმე. ჰოსპიტალში ძლივს დააწყნარეს.
ომში რა არ ხდებოდა. ახლაც მოსვე-
ნებას არ აძლევს თავზარდამცემი სიზ-
მრები, მიწის შავი შადრევნები, ცოცხ-
ლად დამარხვით რომ ემუქრებიან. ლო-
გინიდან დაფეთებული წამოვარდება
ხოლმე...

გოგი კანტორის უფროსის მარჯვენა
ხელია. იცის დევიმ ვინც ბრძანდება,

ქვას წყალს გამოადენს. ენას უტყუროს
მის ყბაში მტერი ჩავარდა.

— გუშინწინ ის ბერეკაცი მიწისა-
თვის მიუბარებიათ, — თქვა დევიმ, —
ის ახირებული მოხუცი, საჩივრებით
რომ ავგილო... დღეს იქ...

— ღმერთმა ხელი მოუშალათ, —
შეაწყვეტინა გოგიმ, — საკუთარი მა-
მის აჩრდილებიც გვეყოფა.

— არაფერი ებადა, საჩივრებს კი
წერდა, — განაგრძო დევიმ, — რალაც
უფლებები მაქვსო... ტვინს იხერტ-
და... ეშინოდა... მარტო იყო...

— ზღაპარია, — ხელი ჩაიქნია არ-
ჩილმა.

— შვილებს უჩიოდა, სულიც უნ-
დათ ამომხადონო.

— შენგან მაინც ვერ გამოვა წმინ-
დანი.

— ნამდვილი დეგია, ვეებერთელა
და ჯანმრთელი.

— მე სხვა რალაც უნდა მეთქვა. —
ბრტყელი სახე წამოუწიოთლდა დე-
ვის.

— დალიე... გულზე დაგადგა... გა-
დაყვება, — ჭიქა მიაწოდა არჩილმა.

— ორი კიდეც მოგვიტანე, — ოფი-
ციანტს გასძახა გოგიმ, — ეს ორი ბოთ-
ლიც მივაცოლოთ და ავიბარგოთ. გაუ-
ფრთხილდით დროს. — უფროსი ინს-
პექტორის ხმით თქვა გოგიმ. არჩილმა
უაზროდ გაიცინა.

სასაუზმიდან რომ გამოვიდნენ, კარ-
გად შეზარხოშებული იყვნენ. საღვუ-
რის მოედნისაკენ გაემართნენ. სახეში
სცემლათ წვიმის წვრილი და ცივი წვე-
თები. სიცივის შეგრძნება გახურებულ
თავში შედღებულ, ბურუსს ფანტავ-
და. ხილზე ვადავიდნენ. ქვევით, ბაქან-
ზე უამრავი ხალხი ირეოდა. რომელი-
ღაც მატარებელი ჩამოდგარიყო. ზე-
ვიდან ადამიანები უცნაურად მოძრაე-
ნი და პატარები ჩანდნენ... დევის, მა-
მიდა გაახსენდა, ბებერი მამიდა, რომე-
ლიც ყველაზე მეტად უყვარდა. ორ
კვირაში ერთხელ მიდის სოფელში,
ლოგინად ჩავარდნილი მამიდის სანა-
ხავად. დედამ ადრე დატოვა ამ ქვეყ-

ნად, მშობიარობას გადაჰყვა. მამიდამ გამოზარდა. დევი ათი წლის არ იყო, მამიდა რომ სამოციის გახდა. ახლაც ხელები, დედის ხელებივით თბილი და ალერსიანი აქვს, თუმცა ძარღვებში სისხლი გაუწყალდა. უბრალოდ, დაიღალა.

— მამიდა, მე ვარ! — ჩასძახებს ხოლმე დევი.

მამიდა ჩურჩულებს, გარდასულ სახელებს ასხენებს, საღებავის ლაქეებით გდარეცხილ, გაუფერულებულ სახელებს. ხელების ფათურით ივლევენ გზას უკუნში, დახშული თვალებით გააზრებულ ბილიკზე, რომელზედაც მისი ბავშვობა დაიარება. დევი თავს ხრის და იღიმება.

— მამიდა!.. მამიდა!..

მამიდა იკმუხნება. ალბათ მის ცნობიერებას წვდება შორეული ხმა, გვერდით დახრილი პატარა ბიჭის ხმა. ხელებჩამოყრილი, თმაჩეჩილი ბიჭისა. მამამ დაბადებიდანვე შეიძულა ცოდვილი ნაყოფი. ბავშვს დედის თვალები ჰქონდა. იგი დევის მამის სახელს წამოისვრის ხოლმე და უფრო იკმუხნება. ეს სახელი ანთავისუფლებს დევის. გზას უხსნის შეიგჭმოს წარსულისა და ახლის შერწყმა. ნელა შორდება სასთუმალს. მამიდა ბუტბუტებს, უჩინარი ადამიანები უხმობენ. წვალობს. ყველასაგან თავი უნდა დაიხსნას და ხელახლა იშვას, როგორც ბავშვი.

— როგორაა მამიდაშენი? — ხშირად ეკითხება უფროსი ინსპექტორი.

— ისე რა...

— უძლურობა ბუნების საზიზღარი დაციწვია:

— ყველაფერს თავისი დრო აქვს.

— მაგრამ უნდა შეეჩვიო... გონებას უჭირს. — დევი მხრებს იჩეჩს.

— ახალგაზრდა კაცი ხარ...

— რას იზამ.

— სიკვდილს ტვალეზე ლიბრი აქვს გადაკრული, — ამბობს უფროსი ინსპექტორი, — არავეინ იცის, როდის შეეჩეხება ზუსტად ის დრო... რამდენი წლისაა?

— ასე, ოთხმოც წლამდე იქნება. დევის არ გაუვია, არჩილი როდის ჩამოშორდათ. მერე საღდაც საღარბაზოში ამოყვეს თავი. კიბეზე ავიდნენ. დევისათვის სულერთი იყო, სად წავიდოდა ახლა. კარები ახალგაზრდა ქალმა გააღო.

— ეს მერია, — გაცნო გოგიმ. მან დიდრონი, მუქი თაფლისფერი თვალები შეანათა და გაუღიმა. ოთახიდან ხრიწიანი სიმღერა ისმოდა. ვიღაცა დაბალი ბარიტონით, ნაღვლიანად მღეროდა. დერეფანში გაიხადეს ლაბადები.

— სად დაიკარგე, აღარ გამოჩენილხარ? — ჰკითხა მერიმ გოგის.

— ვწვალობ... წელეზე ფეხს ვიდგამ.

— საწყალო... მებრალები. როგორ ითმენ?

— რა გაეწყობა, ვიცი ხეალ რომ გათენდება. ასე ხდება ყოველთვის.

ოთახში შევიდნენ. იქ მერის მეგობარი ქალი დახვდათ და ვიღაცა აყლაცუდა ბიჭი. ხელი ჩამოართვეს. ცივი, ოდნავ სველი ხელი ჰქონდა დასხდნენ. ერთხანს ყურს უგდებდნენ სიმღერას. დევი სავარძელში მოხერხებულად მოეწყო. მშვიდი, მთელმხარე განწყობა, დაუფლა. როდესაც სიმღერა შეწყდა, გოგმს ანეგდობების მოყოლა დაიწყო. ქალებს თვალებზე ცრემლი მოადგათ... მეტი რა საქმე აქვს გოგის? ფიქრობდა დევი. მარჯვეა და მოხერხებული... ალბათ ის მოხუცი, სასიკვდილო სარეცელზეც სიბრაზისაგან სახეაღწილი იწვა. კუშტად მისჩერებოდა კარებს, ვიდრე მზერა არ გაეყინა... უქანასკნელი საჩივარი... ამოო ლოდინი... მერე? მაგნიტოფონი ჩართეს. კვლავ მერიმ დიდრონი, იდუმალებით მოცული თვალები მიაპყრო დევის. მუსიკის მწყობრი, მშვიდი რიტმი ძარღვებივით ფთქავდა. დევის ვერ გაეგო, რა უნდოდა აქ. ან რამ მოიყვანა აქ. ქალი აღმაცე-

გივი ზაზაძე
მოთხრობები

რად უცქეროდა. ოდნავ შესამჩნევად ილიმებოდა. გოგამ წელზე ხელი მოხვია მერს. სხეულზე მიიკრა და ნელი რწევით აპყვენ მელოდას. დევი სავსე მკლავებს ხედავდა, გოგის კისერზე რომ შემოეჭოდ. უცებ წამოდგა. კარებისკენ გაემართა.

— რა მოუვიდა? — იკითხა მერიმ.

— წავიდეს, — თქვა გოგამ. დევიმ დერეფანი გაიარა. კიბეზე დაეშვა.

წვიმას გადაედო. ჰაერი გამჟვირვალე და სუფთა იყო. ქუჩა გადარეცნილი. ასფალტი შავად ლაპლაპებდა. დევი სადგურის მოედანამდე მივიდა. ერთხანს შეჩერდა. მოედანს გასცქეროდა. საბილეთო საღაროების წინ ხალხი ირეოდა. აჩოჩქოლებული სამყარო. მარადიული მდინარების მორევები. დაუღალავი მგზავრები. იქნებ გაუბრძოლველი ერთფეროვნებას? ყოველდღიური ცხოვრების ჭაპანს. შორს, მთების მიღმა, დაწურულ მზის თავზე, მუქი ლილისფერი ბინდი წვებოდა. ერთი დღეც ილეოდა უსასრულო დღეთა მწყვრივში. მიჰქროდა, რაღაც ძალიან მცირე ნაწილი ჩვენი, გულზე ნალევლი შემოაწვდა, თუ უძლურობის შეგრძნება. პირი გაუშრა. მოედანი გადაჭრა და კაფეში შევიდა. კაფე თითქმის ცარიელი იყო. ვიღაც ქალიშვილი ნამცხვარს შეეჭქეოდა. იქით, ცხვირჩამოშვებული მამაკაცი იჯდა და ცარიელ ჭიქას მისჩერებოდა. მის გვერდით დაიკავა მაგიდა. ოფიციალტი ქალი ღიმილით მიუახლოვდა. ყოველგვარ იდუმალებას მოკლებული, თბილი, ალერსიანი თვალებით მომლოდინედ მიატყერდა. დევიმ ერთი ჭიქა კონიაკი მოატანინა. ერთხელ გადაკრა და მეორეც შეუკვთა. ცხვირჩამოშვებულმა მამაკაცმა ასანთი სთხოვა.

— ჩემი აზრით, სულ მთვრალი უნდა იყოს კაცი, — უთხრა მან, როდესაც ასანთი უკან დაუბრუნა, — რას იტყვი?... ასე არაა?..

— ვითომ? — ისე, სხვათა შორის თქვა დევიმ.

— ასე... ასე... იმაზე ცუდი არაფერია, კაცს რომ ცხვირ-პირი ჩამოსტერის... — უგემურად დაიღრიჯა, — რაც წავიდა, იმას რა ეშველება... ქვეყანა დიდია... — ჩაწითლებული, უმოძრაო თვალებით მიაშტერდა.

— მერე? — სახეში შეხედა დევიმ.

— მერე რა?... — თქვა მან. გვერდზე გადახარა და მოწყალებ გაიღიმა.

— არაფერი, — მოსჭრა დევიმ. უჩვეულო მოწყენილობა იგრძნო. სიცარიელე. ქალიშვილს გახედა. ახლა იგი სარკეში იცქირებოდა, თმებს ისწორებდა. მერისაც მუქქანავისფრად შელებილი თმები მხრებზე ეყარა. გოგის კმაყოფილი სახე წარმოუდგა. უზრუნველი და შეუკავებელი. ალბათ, ისინი ისევ ცეკვავენ. ირხევა მშვიდი მელოდია, მწუხარებამ და ბედნიერებამ რომ შექმნა. ერთმანეთის სიახლოვეს გრძნობენ, სითბოს. დევი იყო მარტო ამ ვეებერთელა ქვეყანაზე. მძაფრად იგრძნო ეს. წამოდგა. საკუთარი არსებობის შეგრძნება მოუღდა. ქალიშვილიც წამოდგა. კარისკენ გაემართა.

— ...რამეთუ აღამმა იცნა ქალი და ცხოვრება უწოდა... — ხითხითებდა ცხვირჩამოშვებული მამაკაცი. დევიმ ოფიციალტს ფული გადაუხადა და გარეთ გამოვიდა. ერთხანს ქალიშვილს გასცქეროდა. რაღაცის მოსაზრებას ცდილობდა, მაგრამ ვერ მოესაზრებინა. თავი ცარიელი ჰქონდა. ვიღაც დედაბერი, წელში მოხრილი და გაღეუ-ლი, ძლივს მოჩანჩალებდა. მთვრალმა კაცმა ბარბაცით ჩაუარა. კაფეში შევიდა. სადგურის დიქტორის ხმა გაიგონა. რომელიღაც მატარებელი ჩამომდგარიყო. მიბრუნდა და საბილეთო საღაროსკენ წავიდა. მოფუსფუსე ხალხს რომ შეერია, უცებ დამშვიდდა, თითქოს შინაურებს გადაეყარა.

ცნობილ ოს მწერალს ნაფი ჯუსოითს 50 წელი შეუსრულდა. იგი ლიტერატურის სხვადასხვა ჟანრში მოღვაწეობს, წერს ლექსებს, მოთხრობებს, ლიტერატურულ წერილებს — მის კალამს ეკუთვნის შესანიშნავი გამოკვლევა კოსტა ხეთაგუროვზე. ნაფი ჯუსოითის შემოქმედებას ქართველი მკითხველი კარგად იცნობს.

ჟურნალი „ცისკარი“ ულოცავს მას დაბადების 50 წლისთავს და უპურვებს ახალ-ახალ შემოქმედებით წარმატებებს.

შემოდგომის მელოდიები

1.

მე დავდივარ ქვეყანაზე.

მთების გადამიდან

შემოდგომამ დამიქნია

წეროების ფრთები.

დიდი მთების მზერა

არის დედის მზერა,

მე ვარ ბავშვი გულბრწყვილი,

მზერით მისაგნები.

გამჭვირვალე არის,

როგორც დედის სევდა

დიდი მთების ცა და

მოვერცხლილი თავი,

იგი არის თბილი,

როგორც დედის ხელი,

უძირო და ღრმაა

დედის მზერასავით.

დიდი მთების ღრმა და

გამჭვირვალე ზეცა

მსუბუქია, როგორც

მონადირის ტვირთი,

მისი შუქი მდევდა

ისტორიის გზებზე

და ამიტომ კაცად

ვვარგოდი და ვღირდი.

თავზე ისე დამდგომია

მოკაშკაშე ზეცა,

ისე ბრწყინავს მთებზე

მოცახცახე სხივი,

ალერსიან მზეზე

ჭორფლი დაითვლე?

და მიცურავს მგზავრი

ცაზე კალმანხვით.

2.

მე დავდივარ ქვეყანაზე

და ეს დედამიწა

დღეს პირველად შემეცოდა,

ვით მოხუცი დედა.

შეიძლება ახლაც

ვაკოცო და მოვეფერო,

როგორც ადრე, როცა

გულში ჩამიხვევდა,

იქნებ ხელშიც ავიყვანო,

მაგრამ აღარ ვიცი,

მოხუცებულს როგორ

გავუქარვო სევდა.

გუშინდელი ბიჭუნები

დაიზარდნენ, დედამიწავე,

შენს წინაშე იქნებ

არც მიგვიძღვის ბრალი,

ახლა უკვე ჩვენი

მამაცობის დროა,

სამყაროში გვიხმობს

სიერცე იდუმალი.

3.

მივდივარ და მდუმარება
მშობლიური ხეობები.
შიშველი ტყეც მდუმარება,
გაყუჩულა წამით.
ვით მოკრივემ რინგზე
გამოსულმა სწრაფად
უკვე მოიშორა
ჭრელი მოსასხამი.

მხოლოდ ქარი მორბის,
ვით სულელი ლეკვი
და წმუტუნებს... ჩემსკენ
სხვა არავინ იძვრის,
ხოლო დედამიწას
თითქოს ტკბილად სძინავს
და ჩემს გვერდით სუნთქავს,
როგორც ჩემი ღვიძლი.

დუმილია თეთრი
და აშშვენებს მხოლოდ

ფოთლის ჩამოვარდნა
ზამთრის პირის ნახატს.

ეს რა უხეილია,
დაკიდული მთაზე
ჩანჩქერია თუ საფეთქელს
სისხლი დაეჯახა!..

მე დავდივარ ქვეყანაზე
და სიმღერა მესმის,
იმ სიმღერას ხალხი მღერის
მთებზე უმაღლესი.
ისე მიჭქრის ბევრი
საუკუნე დაღმა,
თითქოს დნება მთების
თოვლიანი თავი
და ამ პლანეტაზე
დააბიჯებს მძიმედ
გაბედული ფიქრით
კაცი გამბედავი.

თარგმანა გივი გეგეჭკორვა

ალექსანდრა სამსონია

სომალდი და ადამიანი

„1974 წლის 1 აპრილი. ეს დღე ახალი სა-
სიხარულო შრომითი გამარჯვების დღეა —
ვარნის გიორგი დიმიტროვის სახელობის გემთ-
საშენი ქარხნის პირველი რაიონის ხარხიდან
წყალში ჩაუშვეს 5.700-ტონა წყალწყვის ტან-
კარი, რომელსაც კოლექტივი საბჭოთა კავში-
რის დაცვით აშენებს.

ამასთან დაკავშირებით, ქარხანაში გაიმარ-
თა ზეიმი, რომელშიც მონაწილეობდნენ ვარ-
ნაში საბჭოთა კავშირის გენერალური საკონ-
სულტის ექსპერტული ან. ალექსი ივანეს ძე
ბოლოტოვი, „სულდომპორტის“ წარმომადგენლე-
ბი, ქარხნის დირექტორი იენიენერი გიორგი
დინევი და ქარხნის სხვა ხელმძღვანელები,
მრავალი გემთშენებელი.

ძველი ჩვეულებისამებრ, ნათლიამ — ქარ-
ხნის ახალგაზრდა კონსტრუქტორმა ივანე
ტუხჩიევმა ტანკერზე მიამსხვრია შამპანურის
ბოთლი და ახალ სომალდს დაარქვა „კაპიტანი
მაქაიარია“.

შშენებლობაში ბევრმა ბრიგადამ გამოიჩინა
თავი. შშენებლობა დაიწყო გოსპოდინ ვილჩე-
ვის ბრიგადამ. პასუხისმგებლობის გრძნობით
მუშაობდნენ მეკორპუსეები იორდანა ნიკო-
ლოვა და ივანა იორდანოვა, შემდგომელები
კირა სიმეონოვა, პეტრა ივანოვა, ზაფირა ნი-
კოლოვა და ლიუბენა დიმიტოვა. შრომის
სწორმა ორგანიზაციამ შესაძლებელი გახადა
ტანკერის წყალში დროზე ჩაშვება.

კარგად იშრომეს აგრეთვე მანქანათსაშე-
ნი, სატაქელაო, ხის მოსაპირკეთებელ-სამლე-
ბრო სამაქროების კოლექტივებმა. ყველა გემთ-
შშენებელი ცდილობდა კარგად და კეთილსინ-
დისიერად ემუშავა.

გაზეთი „სუდოკსტრიმბელი“.

ქ. ვარნის გემთსაშენი ქარხანა „გიორგი
დიმიტროვი“.

* * *

მაშე ასე, იმ სომალდების რიცხვს, რომ-
ლებიც საქართველოს საზღვაო სანაოსნოს ალ-
მით მსოფლიოს ცისფერ გზებს სერავენ, კი-
დეც ერთი ახალი ტანკერი შეემატა — „კაპი-
ტანი მაქაიარია“.

ბულგარელმა ნათლიამ სახელი კი დაარქ-
ვა, მაგრამ სომალდადქცეული კაცის ბიოგრა-
ფია ვარნელ გემთშენებლებს ძალზე ინტე-
რესებო. ამიტომაც, რომ ბათუმში გამოგზავ-
ნილ წერილში ქართველ მეგობრებს თხოვენ
დაწვრილებით გვიამბეთ კაპიტან მაქაიარია-
ზეო.

„დაწვრილებით გვიამბეთ“

სათქმელი პირველად, ცხადია, თენგიზ მა-
ქაიარიას მეგობრებს, თანამოსაქმეებს ექნე-
ბათ. ბულგარეთში გასაგზავნი წერილი შეიძ-
ლება მათ ასე დაიწყონ:

„ესოვრობდა ჩვენს შორის კაცი, გაბედუ-
ლადაც ვიტყვით — ლეგენდარული ბედის კა-
ცი, მაგრამ არასოდეს მიუჩნევია თავი ვანსა-
კუთრებულ ადამიანად, არასდროს ლაპარაკობ-
და თავის თავზე. მასზე ბევრია დაწერილი,
მაგრამ ყველაფერი, რაც დაწერილა, ეს მხო-
ლოდ სუსტი ანარეკლია მისი დიდი, ლამაზი
ცხოვრებისა. შესაძლოა, ამაში თვითონ არის
დამნაშავე. ახალგაზრდული გაზეთების ჟურნა-
ლისტებთან ერთ-ერთი შეხვედრისას მან თავა-
ზიანად, თითქოს ბოდვის ხმის, თქვა: „მე
ცუდი მთხრობელი ვარ. მთელი ჩემი ბიოგრა-
ფია დღემდე ქალაქის ერთ გვერდზე. სანა-
ოსნოს კადრების განყოფილებაში შეგიძლიათ
გაეცნოთ მას...“.

ვეცნობით:

„თენგიზ მაქაიარია დაიბადა 1929 წელს
ქალქ ბათუმში.

მამა, ვიქტორ მაქაძარია — საქართველოს კპ აჭარის საოლქო და ბათუმის საქალაქო კომიტეტების პოლიტიკური განათლების სახლის გამგის მოადგილე. აჭარის ასსრ კულტურის დამსახურებული მუშაკი, თადარიგის პოლკოვნიკი, საბჭოთა არმიის რიგებში იმყოფებოდა 1940-1958 წლებში.

დედა, ნადეჟდა მაქაძარია — ეკონომისტი, ამჟამად დიასახლისი.

პაეცს ორი შვილი — ქალშვილი, ეთერი, ბათუმის პედაგოგიური ინსტიტუტის მეორე კურსის სტუდენტია, ვაჟი, თენგიზი მესამე კლასის მოსწავლეა.

თენგიზ მაქაძარია სწავლობდა ბათუმის საზღვაოსნო სასწავლებელში, რომელიც 1949 წელს დაამთავრა, დაუსწრებლად დაამთავრა აგრეთვე ოდესის უმაღლესი საზღვაო სასწავლებელი გემთწამყვანის სპეციალობით.

1950-1953 წლებში მუშაობდა შორეული აღმოსავლეთის სანაოსნოში.

1953 წელს გადმოჰყავთ შავი ზღვის სანაოსნოში. მუშაობს საზღვაოგარეთ ნაოსნობის სხედასხვა გემზე.

1953 წელს შედის კომკავშირის რიგებში, 1958 წლის დეკემბრიდან სკკპ წევრია.

საზღვაო ფლოტის განვითარებაში მიღწეული წარმატებებისათვის 1963 წელს დააჯილდოვეს ლენინის ორდენით, მიენიჭა „საზღვაო ფლოტის სამინისტროს საუკეთესო კაპიტანის“ საპატიო წოდება.

მრავალჯერ იყო დაჯილდოებული აჭარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის, საქავშირო ალკკ ცენტრალური კომიტეტის, სსრ კავშირის საზღვაო ფლოტის სამინისტროს საბაჟო სიგელებით, არჩეული იყო შავი ზღვის სანაოსნოს პარტიული კომიტეტის, პარტიის ოდესის საქალაქო კომიტეტის წევრად, იყო ფლოტის სააუზო კომიტეტის პრეზიდიუმის წევრი.

თენგიზ მაქაძარია გარდაიცვალა 1968 წელს.

მართლაც, ქაღალდის ერთ გვერდზე დაერთა თენგიზ მაქაძარიას ბიოგრაფია, მაგრამ ერთ გვერდზე ჩამოთვლილი თარიღები და ფაქტები დიდი და ლამაზი ცხოვრების გაუხუნარი ფურცლებია.

გადავშალეთ პირველი ფურცელი.

30-იანი წლების ბათუმი.

ქალაქი მხრებს შლის. შენდება ახალი სახლები, ქუჩები, სკვერები. ფართოვდება ნავსადგური. ბათუმში მაშინ მრავალი გემი შემოდიოდა. ბატარები ერთმანეთს ეკიბრებოდნენ მათ გამოცნობაში, მთელი დღე სანაპიროზე იყვნენ.

ბათუმელ ბავშვს რომ ზღვა უყვარდეს, რა გასაკვირია. თენგიზის პირველი შთაბეჭდილე-

ბებიც ზღვისათანა დაევეშირებული — შიში, სიხარული, ოცნება.

თანატოლებთან ერთად ვასცქეროდა ზღვის უკიდვანო სივრცეს, ნავსადგურში გემების შემოსვლას და მუზღვაურობაზე ოცნებობდა.

გაკვეთილებს მორჩებოდა თუ არა, ბავშვთა ტექნიკურ სადგურში მიიქაროდა. იქ ნამდვილი გემთმშენებლები იყვნენ, ნახაზებსაც თვითონვე ქმნიდნენ და მერე ამ ნახაზებით მოტორიან გემებსაც აკეთებდნენ.

შემდეგ ბავშვობის მოწმენდილ ცაზე ომის ღრუბლები ჩამოწვა.

წყნარი ზღვა აღელდა.

ბავშვებს ღიმილი ჩაუქრათ სახეზე. ერთბაშად მოგმატათ წლები.

ახალი სიტყვები შემოიჭრა მათ „საზღვაო ლექსიკონში“.

კრესიერი, ნაღმოსანი, წყალქვეშა ნავი, ტორპედო...

ზღვაზე ხანძარი ენთო და ამ ხანძარში მამაცურად იბრძოდნენ შავზღველები.

იმ წლებში ბათუმში მყოფი გალაკტიონ ტაბიძე წერდა:

კვლავ აავსებენ ნაპირებს ნაღმით...

ტორპედოს ახლა სხვა ეწირება:

მტრის გემი, მსვლელი უკუღმა-წაღმით, იხრება, წვება და იძირება.

ხვალ სამხრეთისკენ გაიწევის ფლოტი, რომ გადალახოს მთელი განედი.

ასეთი არის შავი ზღვის შფოთი:

ზღვას და სიმშვიდეს სძულთ ერთმანეთი.

„დიდი ბავშვების“ გულს აღაგზნებდა სევასტოპოლის ეპოპეა, „დიდი ბავშვებს“ შფოთიანი ზღვა ეძახდა.

ეს ზღვის ძახილი კი არა, სამშობლოს სიყვარული იყო, „ფრიადების“ სიმუღვილი, ბრძოლების რომანტიკა.

ზღვაში კი მაინც არ უშვებდნენ, რადგან „დიდი ბავშვები“ მაინც ბავშვები იყვნენ.

ასე გავიდა ის ზუთი წელი.

გავიდა და ბავშვობაც დამთავრდა.

— ვინ უნდა გავხდეთ? — ამ კითხვაზე არც კი დაფიქრებულა თენგიზი. — რასაკვირველია, მუზღვაური! წასვლა არსად დამჭირდება, პირიქით, ბათუმის საზღვაოსნო სასწავლებელში სხვა კალაქებიდან ჩამოდიან მოსაწყობად.

სასწავლებელში თენგიზი 1945 წელს შევიდა გემთწამყვანის სპეციალობაზე. ოთხი წლის შემდეგ დიპლომი მიიღო, აისრულა ოცნება, მაგრამ კაპიტანობამდე ჯერ შორის იყო.

შავი ზღვის პირას გაზრდილი კაცი შორეულ აღმოსავლეთში გაანაწილეს, იაპონიისა და ოხოტის ზღვებზე უნდა ეტარებინა ხომალდები.

შორეულ აღმოსავლეთში ბათუმის საზღვაოსნო სასწავლებელდამთავრებული ბევრა

ისპეციალისტი მუშაობს, თენგიზიც მათ რიგებს შეემატა.

პირველად „ბაქოზე“ იყო, სატვირთო გემზე.

შემდეგ ტანკერი „კლიაზმა“. კაპიტნის მე-4, მე-3, მე-2 თანაშემწე.

სამგზავრო გემ „იკუტიაზე“ კაპიტნის მე-2 თანაშემწეა.

ეს სამსახურის პირველი წლები, ნამდვილი საზღვაო წრთობის წლები იყო.

ოთხი წელი დაჰყო თენგიზ მაქაქარიამ შორეულ აღმოსავლეთში, 1953 წლიდან კი შავ ზღვაზე გადმოიყვანეს, „ჩხოვზე“ კაპიტნის უფროს თანაშემწედ დანიშნეს.

„ჩხოვიდან“ — „კრიშე“, შემდეგ კი სასწავლო გემ „ეკატორზე“, მომავალი ზღვაოსნები ევროპის გარშემო დაჰყავს პრაქტიკაზე.

1956 წლიდან „ადმირალ უშაკოვის“ კაპიტნის უფროსი თანაშემწეა. კიდევ ორი წელი და თენგიზ მაქაქარია „უშაკოვის“ კაპიტანია. მაშინ მას 29 წელი შეუსრულდა.

17 ათასი ტონა წყალწყვის ვეებერთელა ხომალდს „ადმირალ უშაკოვს“ საბჭოთა ნავსადგურებიდან მიჰქონდა ტვირთი ერაყში, ინდოეთში, ბირმაში, იაპონიაში, ინდონეზიაში, ვიეტნამში, ჩინეთში. ერთ თვემდე გრძელდებოდა მისი რეისი.

„ადმირალ უშაკოვს“ მშვიდობის ტვირთი მიჰქონდა. ამიტომ იყო, საბჭოთა ხომალდის გამოჩენას მუდამ გულთბილად ხედებოდნენ უცხოეთის ნავსადგურებში.

ყოველ ახალ დღეს ახალი შთაბეჭდილებები ცვლიდა. ვახტისაგან თავისუფალ დროს ეს შთაბეჭდილებები კაპიტანს დღიურებში გადაჰქონდა. ამ დღიურებს ახლა სათუთად ინახვენ თენგიზ მაქაქარიას ოჯახში.

რამდენიმე ჩანაწერს გავცნოთ.

„როცა ჩვენმა ქვეყანამ დედამიწის პირველი თანამგზავრი გაუშვა, ალექსანდრიის ნავსადგურში ვიყავით. ჩვენი სიხარული ადგილობრივმა მოსახლეობამაც გაინაწილა. მოდიოდნენ და გულწრფელად გვილოცავდნენ.“

... განსაკუთრებით სასიამოვნო იყო ინდოეთში სტუმრობა, სადაც ჩვენ ბჰილას მეტა-ლურგიული ქარხნის მშენებლობისათვის მოწყობილობა ჩავიტანეთ.

— საბჭოთა კავშირისა და ინდოეთის ხალხები მეგობრები არიან. თქვენი ქვეყანა ჩვენ ძმურად გვეხმარება. — გვითხრეს ინდოელებმა. დიდსა და პატარას აინტერესებს კოსმოსური ხომალდის ქვეყნის მიღწევები. უკვირთ: ნუთუ ასეა? ნუთუ წაველა, სამედიცინო მომსახურება უფასოა?

გემის გადმოტვირთვაზე ერთი ინდოელი მუშა დაშვდა ჩვენი ხომალდის ექიმმა ალექსი ვიქტოროვმა სასწრაფოდ ოპერაცია გაუ-

კეთა. როგორ გავცდა ინდოელი მეტირთავი, როცა საბჭოთა ექიმმა გასამრჩელო არ აიღო. ... დამამასოფრდა სინავსადგურო სამსახურში.

ხურის უფროსი ოფიცრის ვიზიტი. ორმოცდაათი-ორმოცდათხუთმეტი წლის ეს მორიდებული კაცი გავცემა ვერ ფარავდა. ყავას რომ ვსვამდი, მითხრა:

— ბელნიერი კაცი ხართ, კაპიტანო! განა ბელნიერება არაა ასეთი მშვენიერი ზომილდის კაპიტნობა? თქვენ ქვეყანაში ყველა ბელნიერია, რადგან ცხოვრების ფართო გზა გაქვთ გახსნილი“.

1961 წელს „ბელნიერმა კაპიტანმა“ თოვლივით ქათქათა კოხტა თბოვადილი ჩაიბარა: ამ თბობილის ქიმზე „საქართველო“ ეწერა. ეს იყო დიდი ნდობა და ამასთან დიდ მოვალეობაც.

ახალგაზრდა კაპიტანი არ გახლდათ თენგიზ მაქაქარია, მაგრამ პირველი რეისით მშობლიური ნავსადგურისაკენ „საქართველო“ რომ მოჰყავდა, ძალზე ლელავდა. თითქმის ჯიბბრჭ არც ზღვა იყო წყნარი. ნოვოროსიისკთა შტორმში მოხვდნენ, მაგრამ სტიქიონის სძლიეს როგორც იქნა, ბათუმიც გამოჩნდა.

ვარდობის თვე იდგა მაშინ ბათუმში, გაზაფხულის ისეთი ზეიმი, ტიციან ტაბიძეს რომ ათქმევინა:

მაისი ყველგან არის მაისი, მაგრამ ბათუმში მაინც სხვა არი, და ვხვდები ახლა, რომ სილაშჩეს აღარ ჰქონია ქვეყნად საზღვარი. ზღვა ისე იყო მშვიდი და წყნარი, რომ აღარც მახსოვს იყო თუ არა! ერთად გააღო ცამ შვიდი კარი და ზღვას სარტყელად გადაუარა.

მართლაც, დიდებული სანახავია გემიდან სანაპირო.

მშვიდად გაწოლილა ძალიან ლურჯი და ძალიან ლამაზი ზღვა.

ამ ზღვასავით ლურჯ და კრიალა ცაზე ოქროდ იღვრება მნათობი.

მზეა ყველგან — ცაზეც, ზღვაზეც.

მზე იღვრება ქალაქის ქუჩებში, მზებზე ქათქათებზე თეთრი შენობები, ყველაფერი სავსეა მზით.

და ამ მზიურ ქალაქს ჰქვია ბათუმი.

ბათუმელ კაპიტანს „საქართველო“ ბათუმის ნავსადგურში შეჰყავს.

გონების თვალით წარსულს გადაჰყურებს კაპიტანი. შორეული წლების ამბავი იქნება ამ ტალღებმა იცის, ალერსით რომ ეთამაშება ხომალდს.

ალექსანდრე სამოსინი
ხომალდში და ადამიანი

ზღვის ხმაურში იქნებ ძნელი და გაუხარებელი დღეების გოდება ისმის, იქნებ იმ ანკარა წყალში ჩვენი წინაპრების ცრემლი კამყამებს? წარსული:

ნახევარმთვარე მინარეთების თავზე, წითელი ფეხები და სტამბოლის ბაზარში გაყიდული ქართველი ბავშვების ცრემლიანი თვალები.

ზღვამ ბევრი მოძალადე გარიყა.

ბათუმის ნავსადგურიდან უცხო ქვეყნების უცხო გემებით გაიქცა „დემოკრატიული რესპუბლიკის“ „კანონიერი მთავრობა“, საქართველოს თავზე საბჭოთა ხელისუფლების წითელი დროშა აფრიალდა.

ამ ღირსსასწოვარი თარიღიდან რვა წლის შემდეგ დიბადა თენგიზ მაქაყარი, და აი, დღეს 32 წლის კაპიტანს შშობილურ ნავსადგურში „საქართველო“ შეჰყავს.

ათასობით ბათუმელი მიესალმა ნავსადგურში ხომალდის კაპიტანსა და მის ეკიპაჟს.

— ჩვენი სურვილია, თბომაგალმა გაამართლოს თავისი საპატიო სახელწოდება, — განაცხადა მაშინ „საქართველოს“ კაპიტანმა.

გამართლა კიდეც!

ორი თვის შემდეგ ეკიპაჟმა საპატიო დავალება მიიღო — კუბის დედაქალაქ ჰავანაში უნდა ჩაეყვანა 300 ახალგაზრდა საბჭოთა სპეციალისტი, რომლებიც მომხმე კუბელებს დაეხმარებოდნენ ქვეყნის ეკონომიკის გარდაქმნაში. მათ შორის ქართველებიც იყვნენ.

თენგიზ მაქაყარია მუდამ გატაცებით ყვებოდა იმ შეხვედრებზე, რომლებიც მათ თავისუფლების კუნძულზე მოუწყვეს, კუბელთა სტუმართმოყვარეობაზე.

„ჰავანის საპატიო მოქალაქის შთაბეჭდილებები“ — ასე დავასათურე მაშინ ბლოკნოტში თენგიზ მაქაყარიას ნაამბობი. აი, ამ ბლოკნოტის რამდენიმე გვერდი.

„... ხალხით იყო გაქცეული სანაპირო, ნავსადგურის მოედანი. ქუჩებში მოძრაობა შეწყდა. „საქართველო“ შესახვედრად მოვიდა ათი ათასი კუბელი მოსწავლე... ჩვენი კუბის მიწაზე ვართ. არა, მიწაზე კი არ დავდივართ, ფეხქვეშ ყვავილები გვიგია. ყვავილებით სავსე თბიშავალი, და ჩვენც ნაირფერი ყვავილების სურნელებამ დაგვათრო. ათასები გვოწვდიან ხელს. ბევრი ცდილობდა შეხებოდა თუნდაც ჩვენს ტანსაცმელს.

მეორე დღეს „საქართველო“ ფიდელ კასტრო ეწვია.

უბრალო ხაკისფერპერანგიანი ახოვანი, გვერდზე რევოლვერმოკდებული კასტრო მთელი თავისი არსებით თითქმის განასახიერებდა კუბის რევოლუციას, ახალგაზრდა კუბის რესპუბლიკას.

პირველი სიტყვები, რომლებიც მან წარ-

მოთქვა, იყო: სალუდ ამიგოს! — სალუდ გმობრებს!

შემდეგ იგი სწრაფად გადამხვია და მაკოცა, მიუხელოვდა ჩამწყრივებულ საპატიო ყარაულს, ყველას ხელი ჩამოართვა, გამოიქოხა, როგორ გრძნობთ თავს, ახლობლების წერილებს ზომ არ აფვიანდებათ.

ოფიციალური მიღების შემდეგ ფიდელმა გემი დათვალიერა. სურდა, რაც შეიძლება მეტი გაეგო ჩვენზე. უნდა გენახათ, როგორ უბრწყინავდა თვალები, როგორი სიხარული აღებუქდა სახეზე, როცა შთაბეჭდილებებს გვიზიარებდა.

— მოხარული ვარ, — ამბობდა იგი, — რომ ჩემი თანამემამულეები, უბრალო გლეხის ბიჭები იმგზავრებოდნენ ამ გემით, ნახევრე თქვენს ქვეყანას, განა ეს შესანიშნავი არ არის!

შემდეგ, რამდენიმე საათს გულახდილად, მეგობრულად ვისაუბრეთ. რამდენი დღეშრეტელი ენერგია, მომხიბლობა, უბრალოებაა ამ ადამიანში.

შეიძვერ ვიყავით კუბაში და მათგან ექვსჯერ ფიდელ კასტრო ჩვენი სტუმარი იყო. მხოლოდ მეშვიდეჯერ ვერ მოახერხა „საქართველოზე“ მისვლა — კარიბის კრიზისის მძიმე დღეებში.

იმ დროს ჩვენი ვნახეთ მეორე კუბა, იგი ფხიზლად იდგა თავისი მონაპოვართა სადარაჯოზე.

გემზე ყოფნისას ერთხელ ფიდელმა მითხრა: თქვენი ეკიპაჟის შშობლებსა და ოჯახებს ჩემი სახელით ბოლოში მოუხადეთ, რომ ჩვენი პატარა კუბისათვის ისინი ახლობლებს დააშორეს.

„მშვიდობის მტრები“, „ოთვლივით ქათქათა ლანდერი“ — ასე ეძახიან კუბელები ჩვენს გემს, თვით ფიდელმა მას მშვიდობის ხილი უწოდო.

კასტროს ძლიერ აინტერესებს საქართველო, რომლის სახელსაც გემი ატარებს, ბევრს კითხულობს მასზე, სწავლობს მის ეკონომიკას, უყვარს ამბების მოსმენა ქართველთა ცხოვრებაზე, მათ ზნე-ჩვეულებებზე, ტრადიციებზე.

ჩვენს ოჯახში, როგორც ყველაზე ძვირფასი საჩუქარი, ინახება ფიდელ კასტროს ბერეტი. გემზე პირველი სტუმრობის დროს ფიდელმა ეს ბერეტი მე დამახურა და სამაგიეროდ თვითონ ჩემი სასულეო ქუდი წაიღო. მე ვინახავ ჩარისკაციის ამ უბრალო ბერეტს, როგორც ჩვენი ქვეყნის დიდი მეგობრის, შესანიშნავი ადამიანის ძვირფას სასწოვარს...

თენგიზ მაქაყარია მონაწილეობდა ახალგაზრდობისა და სტუდენტთა VII და VIII მსოფლიო ფესტივალებში. განსაკუთრებით სამასსოვრო იყო „საქართველო“ კაპიტნისათვის ჰელსინკის ფესტივალი.

გაზეთი „კომსომოლსკაია პრავდა“. 1962 წლის 9 აგვისტო:

„...ბედნიერი რეისია“, — გვითხრა ხიდურზე „საქართველოს“ კაპიტანმა თენგიზ ვიქტორის ძე მაქაცარიამ. გუშინ იგი მთელი ღამე ვახტზე იდგა. მაგრამ, გულწრფელად რომ ვთქვათ, მისი ვახტო გაცილებით მეტხანს გაგრძელდა. ზომალზე უკველდღე მოდიოდნენ მრავალრიცხოვანი დღეგაციები, კაპიტანს კი ყველაფერი უნდა მოეშადადებინა, ყველაფერი უნდა გაეთვალისწინებინა. ის ზომ უზარმაზარ ლინერსა და 250-კაციან ეკიპაჟს მეთაურობდა. და თუმცა დღელამეში სამი საათი ეძინა, გამოთხოვებისას გულწრფელად გვიხიზრა.

— თანახმა ვარ, ასეთი 700 კაცი, რომელ ქვეყანაშიც გინდათ, იქ წაყვანათ.

„საქართველოს“ ფესტივალის საბჭოთა დელეგატების დროებითი სახლი იყო... დელეგატები მუდამ გრძნოდნენ ეკიპაჟის ყურადღებასა და მზრუნველობას. მატროსებიც, ოფიცერებიც, დამლაგებლებიც, მზარეულებიც ძილს იკლბდნენ, ოღონდ „მათი“ ქაბუკები და ქალოშვილები ყველაზე უკეთ გამოსლუყვნენ...

700-კაციან საბჭოთა დელეგაციებში მრავალი ცნობილი პიროვნებას ნახავდით — მუშასა და კოლმეურნეს, მეცნიერსა და მეწერას, მსახიობს და სპორტსმენს, მაგრამ მათ შორის და არა მარტო მათ შორის — მთლიანად ფესტივალზე — იყო ერთი ყველაზე საპატიო სტუმარი — მსოფლიოს პირველი ოსმონაგტი იური გავაიჩინა. დაუფიქრარი იყო ამ ლეგენდარულ ადამიანთან შეხვედრა „საქართველოს“ გემბანზე. ეს საზეიმო წუთები აღბეჭდილია ფოტოსურათებზე, რომლებიც თენგიზ მაქაცარიას არქივში ინახება.

ამ არქივში ნახავთ აგრეთვე პოეტ ეგგენი ვეტუშენკოს ლექსს, რომელიც მან „საქართველოს“ კაპიტანს მიუძღვნა.

პელსინკიდან „საქართველომ“ ფესტივალის დელეგატები ლენინგრადში ჩაიყვანა. იმ დღეებში ლენინის ქალაქში გასტროლებს მართავდნენ ფალაშვილის სახელობის თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის მსახიობები. ეკიპაჟმა ქართველი არტისტები ზომალზე მიიპატიო.

მუსიკალურ სალონში გაიმართა სახელდახელო კონცერტი. მღეროდნენ ზურაბ ანკაფაჩიძე, ბათუ კრავიშვილი და სხვა ქართველი მომღერლები... ბოლოს სამასოვრო საჩუქრები გაცვალეს. კაპიტანს მსახიობებმა ნაზადი და ყაზალაში მიართვეს.

კარგა ხანს ეყიდა ეს საჩუქარი კაპიტანის კაბიტაში, მაგრამ კუბაში მორიგი რეისის დროის ნაზადი და ყაზალაში ფიდელ კასტრომ ნახა და ისე მოეწონა, რომ თენგიზმა იქვე უსასოვრა ძვირფას სტუმარს.

სად, მსოფლიოს რომელ ნავსადგურში შეუყვანია „საქართველო“ მისი კაპიტანს, რჩებოდა ათასობით განვლილი კილომეტრები, უძილო ღამეები, დაძაბული შრომითი დღეები.

წელი წელს ცვლიდა... მხნედ იდგა ხიდურზე კაპიტანი, ოღონდ მხნედ სხვების დასახანავად. შეუმჩნევლად შეპარულმა, სენმა ხელი დარია. თენგიზ მაქაცარიას ჯანმრთელობა მკვეთრად გაუარესდა.

ეს 1965 წელს მოხდა. „საქართველო“ სამხრეთ ამერიკიდან ოდესაში ბრუნდებოდა. ვარაუდი კაპიტანი ისე ცუდად გახდა, რომ ბულგარელმა მეგობრებმა სამკურნალოდ სოფიაში წაყვანა დაუპირეს, მაგრამ თენგიზმა სამშობლოში დაბრუნება დაიწინა, თუ გზაში მოგვმე, აუცილებლად ბათუმში ჩამასვენეთ.

სიკვდილამდე კიდევ სამი წელი იყო, ტრავილებით, ექვით, იმედით აღსავსე სამი წელი. საოცარი ვაჟაკობით ებრძოდა უტურნებელ სენს „საქართველოს“ კაპიტანი.

„ლამაზად უნდა იცოცხო, ღირსეულად უნდა მოკვდე“. — ასე იწყება მისი უქანასენელი ჩანაწერები.

და იქვე:

„უნდა გითხრაო, რომ არ მიყვარს შტორმი. თუ ოდესმე ვინმე გეტყვით, რომ იგი მოსწონს მეზღვაურს, არ დაუჯერათ. მაგრამ ახლა, როცა ავად ვარ, აჟაფებული ტალღების დანახვა მამშვიდებს. ვფიქრობ, რომ დავბრუნდები“.

ასე ფიქრობდა „საქართველოს“ ეკიპაჟიც, ასე ფიქრობდნენ მისი მეგობრები, ახლობლები. კაპიტანს ხიდურზე თენგიზ მაქაცარიას ნაცვლად არავინ დამდგარა. აზრადაც არავის გაუვლია, რომ თენგიზი ზომალზე აღარ დაბრუნდებოდა.

დებუმა „საქართველოს“ გემბანიდან:

„ძვირფასო თენგიზ ვიქტორის ძე. მზურვალედ გილოცავთ ახალ, 1968 წელს. გისურვებთ ახალ წელს სრულ ჯანმრთელობას, ყველა სტრეკის შესრულებას და პირად დიდ ბედნიერებას. მაგრამ გეხვედრება“.

ჯანმრთელობა კი დღითიდღე უარესდებოდა.

„დღეს 28 აგვისტოს... წერა ძალიან მიჭირს... რვა თვეა არ დამიწერია“.

ავადმყოფობა გახანგრძლივებული სიკვდილი... ერთი კვირის შემდეგ ოპერაციაა. ნერვები აღარ მუყუნის, მაგრამ სასოწარკვეთილებაში არ უნდა ჩავყარდეთ... ზღვის სუნს მივსმ... კარგია, რომ მისავაონარი გრჩება“.

და ბოლოს, ოპერაციის წინა დღით, სიკვდილის წინა დღით:

ალექსანდრე სამსონიძე
ხომალდი და ადამიანი

„როგორ მენატრება ზღვის სუნი...“

აქ წყდება თენგიზ მაქაყარიას ჩანაწერები, მისი ცხოვრების უკანასკნელი ფურცელიც დაიხურა.

გაზეთებში ერთხელ კიდევ გამოჩნდა „საქართველოს“ კაპიტნის სურათი, ოღონდ მას ახლა შავი ჩარჩო ჰქონდა შემოვლებული.

ნეკროლოგი ასე მთავრდებოდა:

„მიწაზე და ზღვაშიც თენგიზ მაქაყარიამ ღრმა კვალი დასტოვა. გვჯერა, რომ დადგება დღე და ზღვაში გაეა ხომალდი, რომელსაც მისი სახელი ერქმევა“.

ეს დღეც დადგა.

ბათუმის ნავსადგურიდან მსოფლიოს ყველა კუთხეში მიდიან ხომალდები.

სხვადასხვა სახელი ჰქვია ამ ხომალდებს, რესპუბლიკების, ქალაქებისა თუ სამშობლოს გამოჩენილი შვილების სახელები.

აი რამდენიმე მათგანი:

„საქართველო“.

„თბილისი“.

„ნიკოლოზ ბარათაშვილი“.

„გენერალი ბაგრატიონი“ და „გენერალ-ლეიპედი“.

გენერლებს ახლა გვერდში კაპიტანიც ამოუდგა, „კაპიტანი მაქაყარია“.

ვლადიმერ მაიაკოვსკის ერთი შესანიშნავი ლექსი აქვს — „ამხანაგ ნეტტეს, ხომალდსა და ადამიანს“.

ამ ლექსში არის ასეთი სტრიქონები:

მოგკვდები მიტომ,
რომ ხელახლა
განგზორციელდეთ
ათას დიდ საქმედ,
სტრიქონებში
და ხომალდებად.

ხომალდადქცეული ადამიანი — კაპიტანი თენგიზ მაქაყარია ისევ უბრუნდება თავის მშობლიურ ზღვას, მშობლიურ ქალაქს.

„კაპიტანი მაქაყარია“ თავის ხალხს უბრუნდება.

გზა მშვიდობისა, კაპიტანო!

სეუთჴედი ჩემს სოფელში

ილო ალაზნელი

გ ა უ შ ლ მ ლ ი კ კ ი რ ტ მ ბ ი

შინდისი გორიდან ორი ათეული კილომეტრითაა დაშორებული, მაგრამ მისი გზა აქედანვე იწყება. ვადაჭრი თუ არა ლიახვის ხიდს და გახვალ ფეიქართა დაბაში, მაღალი ჰაღრებით დამშვენებულ მშვიდობის ქუჩაზე, იქვე, ხელმარაჩენი იწყება შინდისის გზატკეცილი, რომელსაც ტუფითა და აფურთხ ნაგები მაღალი სახლები კარგა მანძილზე მიაცილებს.

გასაოცარი კია, შინდისამდე ქალაქის თითქმის ნახევარი და რამდენიმე სოფელია გასავლელი — ორთაშენი, თედოშინი, ახალდაბა, იაკობ გოგებაშვილის მშობლიური ვაჩიანი და, ამ გზას მაინც შინდისის გზატკეცილი ჰქვია.

ოქტომბრის არაჩვეულებრივი მშვიდი და თბილი დღეა. შუაღელ შემოდგომას ასეთი დღეები კარგახანია არ ახსოვს. ქარიც არ ჰქრის. ეს ზომ იშვიათია ქართლის ამ სეზონში იერი ადგილისათვის, მზეც ლალად გვაფენს სხივებს მოკრიალებული ციდან, სასიამოვნო სიგრილეა.

შ ი ნ დ ი ს ...

ყველა სოფელს თავისი სახელის წარმოშობის საფუძველი გააჩნია, შინდისსაც აქვს თავისი სახელის წარმოშობის სხვადასხვა ვარიანტი. ისინი მისი მაღლიანი მიწის სიყვითლან მომდინარეობენ. აქაურ ხანდაზმულებთან, გორის სახელმწიფო ეთნოგრაფიული მუზეუმის დირექტორ, არქეოლოგ სერგო ნადიმაშვილთან და მის უფროს მეცნიერ მუშაყთან, შინდისის მკვიდრ გიორგი მაღლაშვილთან საუბარში იგი საბოლოოდ დავაშუსტეთ:

შინდისის გულბარაქიანი მიწების ლალიანობა ოდითგანვე შორს ყოფილა გასული, აქ თურმე ყველაზე გემრიელი და შინდის კერის სიმსხო ხორბალი მოდიოდა, საკმარისი ყოფილა მისი ბაზარში გამოჩენა და სხვა სოფლებიდან ჩამოტანილი ხორბლის პატრონები ღონღებოდნენ.

— ე დალოცვილი მართლა შინდის კურ-

კაა, რა! ტუფილია, სანამ ეგ არ გაიყიდება, ჩვენ ვერაფერს გავხდებით! — იტყოდნენ, ტომრებს პირს მოუხინძოდნენ, შორიახლო გადგებოდნენ და მათ გარშემო თავმოყრილ მყიდველთა გაწევი-გამოწევის უთვალთვლებდნენ: არა მე ვარ შენ წინ მოსული, არა მეო.

... ნელა ვიმოკლებ მისკენ დაგდებულ მანძილს. არც გზა გვაძლევს მაინცდამაინც აჩქარების სურვილს. ასფალტის საფარი აქა-იქ დაგნერყულია. ზოგან ისიც არ არის. ოდესღაც მოფენილი ხრეშის ღრმულებზე ავტომობილი ზღაყუნ-ზღაყუნით ვადადის.

რაც ვშორდები შუაქართლის ქალაქს, უფრო ჩნდება შემოდგომის ნაირფერებით მოხატული პეიზაჟები. „ჩინურისა“ და „გორული მწვანის“ კორომებთან ერთად გვხვდება ნაყოფით ტოტებდამიმებელი ხეხილის ბაღების დიდი და პატარა მასივები, საიდანაც წითლად მოელვარე კეხურა, ქალწულის თვალბივით ფოთლებში ნახად მინახული შაფრანი, შამპანური რენეტი, სურნელოვანი ბანანი, ანტონოვკა და ვინ მოთვლის რამდენი ჯიშის ვაშლი გადის: უცქერი მათ და უნებლიეთ გაგახსენდება ქართლში სამრეწველო მეხილეობის დანერგვის ინიციატორი ისაია იოველის ძე ფურცელაძე, რომელმაც თავის დროზე დიდი ამაგი დასდო ამ საქმეს.

ისაია ფურცელაძე გორის რაიონის სოფელ მერეთის მასწავლებელი იყო. იგი ვატაცებით აგროვებდა ხეხილის სხვადასხვა ჯიშებს, უცხოეთიდან შემოჰქონდა ვაშლისა და მსხლის ნაშენები, საკუთარ მეურნეობაში ახარებდა, რომ საუკეთესოები ამოერჩია და გლეხობაში გაეცემებინა. ამ მეხილე პატრონობა თავისი ბაღი და სანერგე სიცოცხლეშივე გადასცა სოფლის მეურნეობის საზოგადოებას თხოვნით, რომ აქ სასოფლო-სამეურნეო სკოლა ან მეურნეობა დაეარსებინათ. ასედაც მოხდა. 1921 წელს შეიქმნა „სამტრესტის“ მეზაღეობის საბჭოთა მეურნეობა.

მანია ფურცელაძე გარდაიცვალა 1924 წელს, 69 წლის ასაკში. მის გვერდით მადლიერების გრძნობით იხსენიებენ აგრეთვე დიდი გეოგულეციონერის — ლადო კეცხოველის უფროს ძმას ზაქარაის (1855-1921 წ. წ.), რომელმაც ასევე დასამახსოვრებელი სიყვითე დასდო ქართლის პირობებში მეხილეობის განვითარებას.

მათმა შეუოყებელმა მეცადინეობამ, ძიების პრაქტიკულმა დადასტურებამ, შემდგომ გართლისა და კერძოდ გორის რაიონის სოფლის მეურნეობაში მეხილეობა წამყვან დარგად გადაქცია. რევოლუციამდე ხილის ბაღებს რაღაც უმნიშვნელო ფართობები ეჭირა და მოსავალიც უმნიშვნელო იყო; საბჭოთა ხელისუფლების წლებში მისი რაოდენობა შეუღარებლად გაიზარდა. ახლა მარტო საზოგადოებრივ სექტორს რაიონში ყოველწლიურად ასობით ჰექტარი ახალი ბაღი ემატება. წელს იგი 16.400 ჰექტარზეა გადაჭიმული, საიდანაც მხოლოდ 7.183 ჰექტარია ნაყოფის მომცემი, მაგრამ მისმა შემოსავალმა საერთო შემოსავლის 38 პროცენტი შეადგინა. გასაგებია, თუ რა ხედრებით წონა აქვს მეხილეობას ეკონომიკური გორის რაიონის სოფლის მეურნეობის ეკონომიკაში და რა ყურადღება დაეთმობა ახლო მომავალში. ერთ-ერთი ამის ნათელი დადასტურებაა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს 1974 წლის 15 იანვრის დადგენილება „საქართველოს სსრ კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში სამრეწველო მეხილეობის ინტენსიფიკაციისა და სპეციალიზაციის ღონისძიებათა განხორციელების შესახებ“, რომელშიც მითითებულია, რომ 1975-76 წლებში რესპუბლიკაში უნდა შეიქმნას მსხვილი მეზღვების აგრისამრეწველო კომპლექსები ინტენსიური ბაღების გაშენებით. მასში კონკრეტულადაა ნახსენები გორის რაიონის შინდისის მეხილეობის საბჭოთა მეურნეობა, სადაც ასეთი სახის ხილის ბაღი 1.000 ჰექტარზე უნდა გაშენდეს, რომელმაც თავის-საღიზე შეიძლება მოგვეცეს სულ ცოტა 200-250 ცენტნერი ჰექტარზე.

რესპუბლიკის ხელმძღვანელი პარტიული და საბჭოთა ორგანოების სააროგარამო დავალება შინდისლეშმა საბატიოდ მიიჩნიეს და მთელი ძალებით შეუდგნენ მის განხორციელებას.

ამიტომ მივიჩქარი შინდისსაიკენ, მინდა ამის შესახებ მკითხველს ვესაუბრო...

... მართლაც ოქროსფერი დღეები იდგა ოქტომბერში, დღეები უქარო, დღეები მშვიდი და მზიანი. კარგია, როდესაც ადგილზე მიხვალ, ახლოს გაეცნობი შენი ნარკვევის გმირებს, მათი თვალებიდან ცოცხლად ამოივითხავ შრომისადმი პატივისცემის მაღალ გრძნობებს, რომ

მელიც ჩვენი ცხოვრების ყოველდღიურებაა გააღვივა.

ღიახ, გმირები იზადებიან ბრძოლისა და შრომის ასპარეზზე, იზადებიან იქ, სადაც ოფლის ნაყოფი უნდა წარუბოცველად სწერენ მათ უკვდავ სახელებს, სადაც ინასკვება ნათელი მომავლის ჭერ გაუშლელი კვირტები.

ესეც ვაჩინის საბჭოთა მეურნეობის ვადა-სახევი. ხელმარცხნივ გადაჭიმულია ვაშლისა და მსხლის ნაყოფით მკერდამიმეხული ჰექტარები. აქედან იწყება შინდისის მეურნეობის სანახებო, მაგრამ აღმინისტრაციულ ბინამდე კარგა მანძილია გასავლელი.

მეურნეობის დირექტორის მოსაცდელში მყოფ უცნობ ადამიანთა გარემოცვაში აღმოჩნდნენ.

— გუშინ ბევრი ხილი ვზიდე ბაღებიდან, დღეს პატარა საქმე მაქვს და არ ვიცი დამითხოვს თუ არა!

— ბრიგადირი გენახა, რაღა დირექტორთან გამომხიდა.

— ახლოც არ გამიკარა, ვაშლია საზიდო, ვინ ვეპატიებს მანქანის მოცდენასო.

— სწორე უთქვამს შვილო, იმ შენს ბრიგადირსა, ხილსა დროით უნდა მოკრეფა, დაბინავება. არ გასოვს ვანი, შარშან ნაადრევმა ყინვებმა ყურები რომ აგვიწვა. ისიც გეხსოვება, ხეებზე მოსაყრეფი რამდენი დარჩა. ჰაი, ჰაი, რომ შინდისლეშმა მოასწრეს, თორემ! — თქვა იქვე მქრომა ბერიკაცმა.

— ბიძაშვილის ქორწილია, ძია ვასო.

— ქორწილი საღამოთია, შვილო, ხილი დღით არის საზიდი, მანქანის გაცდენისათვის კი შენი ბრიგადირიც, სანამ რიგინად გაილანძღები, გირჩევნია მიხედო.

ახალგაზრდა კარგა ხანს ჩამამოუღებელი იდგა, ბოლოს წარბი შეჰყარა და თქვა:

— მართლა არ დამითხოვს, სანამ კირილე მღვდელივით შემაჩვენებდეს, სჯობს ისევ ბაღისაკენ მოვუსვა.

— ჰო, ჰო... დღე ხილი ზიდე, საღამოთი კი გინდა დაღესტანში გადახედე, შენი ხმის გამცემი არავინ იქნება. — გააყოლა იმავე ბერიკაცმა კიბეზე თავქვე დაშვებულ ახალგაზრდას.

დირექტორისათვის ვილაქას ეთქვა ჩემი მოსვლის შესახებ და თვითონ გამომავითხა.

... ბერიკაცს პირადი სარგებლობის ნაკვეთში მოწყული ხილის სახელმწიფოსათვის მიყიდვა განეზახა, დახმარებას ითხოვდა. დირექტორმა აღუთქვა, რომ აუცილებლად მოუგვარებდა და მაგიდის კალენდრის მეორე დღის ფურცელზე დააწერა: „ძია ვასოს ხილი“.

ძია ვასოს სხვა არაფერი უნდოდა, გასასვლელისაკენ წავიდა, მაგრამ ისევ შემოტრიალდა.

— კოტე, შვილო, სხვანაირად არ ჩამოშარათე და ძალიან მახარებს შინდისის დღეები.

დელი საქმეები! გაზეთებში ხომ გვაქებენ და გვაქებენ. არც ისე ვარ ღავარდნილი, რომ სოფელს არაფერში გამოვადგე, იქნებ რაიმე საფუძვლად შემირჩიო, ჰა? მინდა შინდისეული სანაქებო საქმეებს ჩემი ბებრული ოფლიც დავაწურო.

დირექტორს გაეღიმა, მიუახლოვდა და მხრებზე ხელები მოხვია.

— სად უფრო შეგიძლია, ძია ვასო, ფუსფუსი?

— როგორ თუ სად შემიძლია! იმ დღესა საესე ბაღებისაკენ მომიხიდა გავლა, ვილაც ცინგლიან ბიჭებსა უბეები გაეტენათ და გარბოდნენ, პირდაპირ გული გამიბოროტდა, ერთი კი შევეჯუტოთხე, მაგრამ... არა, სირბილი რომ შემძლებოდა, გამოვუდგებოდი. ჰოდა, რამდენი ასეთი სალახანი. დღეს ჯიბე-უბით გაზიდავს, ხვალ ტომრებით, ზეგ შეიძლება ურმებითაც გაიტანონ.

— ყარაულები ხომ...
ძია ვასო! სიტყვა არ ღამთავრებინა დირექტორს.

— ყარაულები! — გამიგორა ბერიკაცმა, — ასეთ ყოლას რა ფასი აქვს, თუ სადღაც ჩრდილში მიყრილები ხვრინავენ.

— ჩვენ ასეთებს დავსჯით!
— რა ვიცო, შვილო, თქვენი საქმისა თქვენი იცით, ასე კი იყო და!

კოტე ნადირაძემ ყველა მშვიდობიანად გაისტუმრა და მაგიდას მიუჯდა.

ჩემი მისვლის მიზანი რომ შეიტყო, და ამაზე პარტიის რაიონული კომიტეტის პირველი მდივნის აზრით გავაგებინე, თქვა:

— პარტიამ და მთავრობამ ჩვენ, შინდისელებს, ხილის საინტენსიფიკაციო ჰექტარების გაშენება დაგვავალა! რაიონის ხილის საერთო მოსავლის ოცდახუთი-ოცდაათი პროცენტი ჩვენს წილად მოვა!

— სადღესოდ თუ რამეა პრაქტიკულად გაკეთებული?

— ფართობი გამოყოფილია, მომზადებული, წლებულს ოთხას ჰექტარს გავაშენებთ.

— ნერგების რეზერვი არის?

— ასე უნდა ჩათვალოს, ბუღალგარელი და უნგრელი მეგობრები გვიგზავნიან. ჩვენი სპეციალისტები ამტკიცებენ, რომ მათი ნერგები უფრო ძლიერ კალმებზეა დამყნობილი და ადგილობრივ პირობებშიც ადვილად ვითარდება.

— რამდენს მოელით?

— ბუღალგარიტიდან — ას ხუთი ათასს, უნგრეთიდან — ორმოცდათერთმეტი ათასი მოგვივა.

— გეყოფათ, თუ რესპუბლიკის მარაგიდან შეეცემბთ?

— არა, არ გეყოფათ, ის მხოლოდ სამის-ორმოცდაათ ჰექტარს დაგვირგავს. ორმოცდა-

ათი ჰექტარისათვის რესპუბლიკის სანერგე მეურნეობებიდან შემოვიტანთ.

ჩვენი საუბარი, როგორც იტყვიან, მაღალ დონეზე წარიმართა. მეურნეობის შინაგანი ცხოვრების სხვა პერიპეტეზებსაც გადავხედეთ. განსაკუთრებით მინდოდა მცოდნოდა მეხილეობის ხვედრითი წონის ზუსტი მონაცემები, მწარმოებელი ადამიანების მატერიალური და ინტერესების დონე, მისი ორგანიზაცია.

დირექტორმა ელექტრონიკით პირად მდივანს მოუხმო და ეკონომისტისა და ბუღალტრის მოყვანა დაავალა. ისინი მასწავლებლებს შემოვიდნენ. ჩემს მიერ შეთავაზებული ქაღალდი გაუწოდა.

— ამ კითხვებზე ზუსტ, ოფიციალურ ბასუხებს დავგავხედებთ, მანამდე კი ჩვენ ბაღებს შემოვივლით.

დირექტორს კიდეც რაღაცის თქმა უნდოდა, მაგრამ ტელემაპარატის ზარის გაბმულმა წკრიალმა შეაწყვეტინა. პარტიის რაიონულ კომიტეტში ეძახოდნენ.

კოტე ნადირაძე ოცდათექვსმეტი წლის კაცია. უცხო ადამიანს ერთი შეხედვით იქნებ გაუგებრდეს კიდეც, ასეთ ახალგაზრდას ასეთი დიდი მეურნეობის თავკაცობა რომ მიანდეს...

... ზხვენისეული ქაბუჯის შრომითი საქმიანობა კოლმეურნეობის რიგითი წევრობიდან დაიწყო. მასწავლებელმა გამოამყვანა შრომისაღმ პარტიისკენა და მალე მეცხოველეობის ფერა მის გამგედ დააწინაურეს. 1963 წელს აქედან პირდაპირ გადაიყვანეს პარტიის რაიონული კომიტეტის ინსპექტორ-პარტორგანისპირად, შემდეგ — პარტიული კომიტეტის მდივნად ვაჩიანის მეხილეობის საბჭოთა მეურნეობაში. 1965 წელს ღამთავრა საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტი და რაიონის სწავლული აგრარონის დიპლომით დაუბრუნდა. ახალგაზრდა სპეციალისტი გაგზავნილ იქნა 1967 წელს შექმნილ შინდისის მეხილეობის საბჭოთა მეურნეობაში მთავარ აგრარონად. შემდეგ მუშაობდა სოფლის მეურნეობის სამმართველოს მთავარი აგრარონის თანამდებობაზე. როგორც ეხედვით, იგი ახლა შინდისის საბჭოთა მეურნეობის დირექტორია და საქმის ცოდნით უძველეს მინდობილ სამსახურს.

ხილის ბაღებში მე და მთავარი აგრარონი ამირან მაზმიშვილი წავედით. „კოლხოზნიკის“ საკუ მარჯვედ ჰქონდა ჩაბლუჯული მის ღამთავრულ ხელებს. მინდვრის უსწორმასწორო გზაზე ავტომობილი ბიჭებ-ბიჭვებით გარბოდა და გვალვისაგან დახრუკული მიწიდან მტერის სქელ კორიანტელს აყენებდა.

ვახსნის მწკრივებისაკენ გადავხუხვით. მწვანე ხასხასა ბალახნარიდან, რომელსაც გვერ-

ილო ალაზნელი
ბაშუმელი კმირბედი

ლით ლიხების სარწყავი არხის განშტოება ჩა-
უდგოდა, კურდღელმა ისეუბა და გაუჩინარ-
და.

— ჩვენს ბაღებში კარგახანია კურდღელი
არავის უნახავს, ეს სიხარულის ნიშანია, სიხა-
რული საიდანღაც მოგვდის! — თქვა ამირანმა.

— თქვენი სავსე ბაღ-მინდორი ხომ სიხა-
რულია. — მიუთხე მე.

— ასეთ სიხარულს შეჩვეული ვართ, ჩვენ
უფრო დიდ სიხარულს ველოთ...

— არც სიხარული მოდის თავისით, უსა-
ფუძვლოდ, სიხარულსაც მოპოვება უნდა.

დაფეთებულ კურდღელს ხილის მკერფა-
ვებშიც დასცეს ყოფნა. თავგზაბნეული ცხო-
ველი ისევ ჩვენსკენ გამოტრიალდა. ერთხანს
შეჩერდა, შემინებული თვალებში მოგვაშტერა
და ნაპარხლარისკენ მოჰკურცხლა.

ხილის ამ ფართობში პატარა ხანს შეეჩერ-
დით, მაგრამ აღამიანების დიდი შრომის ნაყო-
ფი ენახეთ. პირველ რიგში ეს იყო კარგად მო-
ვლილი ვაშლის ხის კილომეტრიანი მწკრივები,
რომელთაც ხარბად დაეხუნძლათ თეთრ-წითე-
ლი ფერის ვარსკვლავები.

კომუნისტ ზაქარია ლოლაძის მეცხრე ბრი-
გადის წახლევი იყო ეს ბაღი. მას დღიად-
რიან გამოეყენა ხალხი სამუშაოდ და ხილი
გვარაინადაც მოეკრიფათ. ასობით სავსე ყუთი
ელოდა გამზიდავ ავტომობილებს.

— მძღოლებზე სამღურავი არ გვეთქმის,
მაგრამ თუ ცოტას მაინც აჩქარდებიან და ყუ-
თებით მოგვამარაგებენ, საქმისათვის ცუდი არ
იქნება, — მისვლისთანავე შეახედდრა მთავარ
აგრონომს ბრიგადირმა.

მკრუფავთა მხიარულება, მათი სიცილ-ხარ-
ხარი ხიდან-ხეზე გადადიოდა. ამ მხრივ გან-
საკუთრებით აქტიურობდნენ ქალები, უმრავ-
ლესობა მათ მხარეზე იყო და ენებიც გოჭელი
მოუჩნდათ. ბრიგადირი და ორიოდ სხვა მამა-
კაცი სულმოუთქმელად მიმობრუნდნენ ხიდან-
ხემდე, ხან ერთ ქალს ჩამოართმევდნენ თო-
კით ჩამოკიდებულ სავსე ვედროს და ხან
მეორეს.

ზაქარია შესაფერისი ეპითეტებით ამკობდა
„ხეებზე გასულ გედებს“.

— აბა, ბიჭებო, ხომ იცით, ესენი ჩვენი
ცხოვრების ნაზი არსებანი არიან, გაფრთხი-
ლება გვმართებს!

— ოჰ, ოჰო, პირდაპირ ცივ ნიაფს არ მკა-
რებ! ნაზი არსებანი.. სწორედ რომ მე ვარ ნა-
ზი არსება! სანამ დღიდანელზე საქმეზე არ გა-
მოვადგებით, ლოგინიდანაც არ დგები, — ჩა-
მოსძახა მდლიდან ვიღაცამ და მიაყოლა, —
ჰა, ჩქარა, ღრითი გამოძირეთი!

— გმაც შენა, ენა არ ამოგელო ის არ გერ-
ჩინა?

— ის ქალი ზაქარიას მეუღლეა, ქსენია ლო-
ლაძე, პირდაპირ ცეცხლი გასდის ხელებიდან,

ბებრ ვაჟაცს შემურდება მაგისი ენარზე, —
გაღმომილაპარაკა მთავარმა აგრონომმა.

ასეთ მეგობრულ ატმოსფეროში, ხუმრობა-
სა და კისკისში ილიკა მეურნეობაში ყოველი
სამუშაო დღე.

ზაქარია ლოლაძე...

სიყვარული დავისახლელებნ შინდისეულ-
ბი. ისა და მისი ბრიგადის წევრები შრომისა
და დისციპლინის ნამდვილი ტრფილინი არიან.
არ გეგონოთ აღამიანთა ამ ჭკუფის უნიადგო
შექება. არ გაიფიქროთ, რომ მეცხრე ბრიგადა
სავანებოდ იყოს დაკომპლექტებული ასეთი
აღამიანებისაგან. პრაქტიკის მსგავსი მავალი-
თები არ აღმოუჩენია და გერც შინდისში აღ-
მოაჩენს. აღამიანები თვითონ იბადებიან პა-
ტიოსანი, შრომის, ბრძოლისა და სიცოცხლის
მოყვარულნი, რომელსაც არცერთი კრიტიკუ-
ლი შემთხვევის დროსაც კი არ უღალატებენ.

ასეთია ზაქარია ლოლაძე. მან თავისი მოღვა-
წეობის თხუთმეტი წლის მანძილზე პირადი
თვისებები უკლავ მარცვლებივით დათესა
ბრიგადაში და ერთ მილიან შეხმატებულ
ოჯახად გადააქცია.

ზაქარია ლოლაძეს, როგორც ზემოთაც
ვთქვით, ბავშვობიდანვე მოსდგამს დედულეთ-
მამულეთის სიყვარული, მაგრამ იგი უფრო
გამოიწროთ სამამულე ომის ავადმოსავონის
დღეებში, როცა ჭერ კიდეც მოუშწიფებელი
ახალგაზრდა საკუთარი თვალით ხედავდა სამ-
შობლოს მიწაწყალზე შემოსეული ფაშისტების
სიმხეცეს. უმცროსი სერგანტისათვის გერმა-
ნელთა ტყვიას კანიც არ გაუაწყრავს, მაგრამ
წითელი ვარსკვლავის, სამამულო ომის მეო-
რე ხარისხის ორდენითა და რამდენიმე მედ-
ლით მკრადამწვენიელი დაუბრუნდა მშობ-
ლიერ მიწაწყალს.

ყოფილმა ფრონტელმა მხოლოდ ერთი სა-
ბრძოლო ეპიზოდი გადმოგვცა და ისიც ძუნ-
წად:

— ეს იყო კარბატებში. ჩვენი ნაწილის სა-
რდლობამ რამდენიმე დღით შესვენება გადა-
წყვიტა, მაგრამ მტერი მთის გადაღმიდან ერ-
თიდაივით მიმართულებიდან გვიშენდა. სა-
კირო შეიქნა საცეცხლე წერტილის აღმოჩე-
ნა, მისი ვანადგურება. ეს ამოცანა თვითონ
ვიკისრე. ჩემი ექვსი მეტრბოლით შუალდისას
გადავედი ღრანტეებითა და გორაკებით დასე-
რილი მთის ფერდობებზე და მტერს მცირე
მანძილზე მიუვხლოვდე. ყველაფერი ჩივი-
ნიშნე. სასწრაფოდ დაგებრუნდი უკან. შტაბმა
დაამუშავა ჩვენი სადაზვერვო მონაცემები.
მტერი თითქმის გუმანით მიგვიხვდა, ორი
დღის განმავლობაში მთავი შეიკავა. მესამე
დღეს კი კვლავ გაგვიხსენა. ჩვენმა ბატარამ
რამდენიმე ბათქით უბასუხა. შესვენების შემ-
დეგ ნაწილს სწორედ ჩემი მოუხდა გავლა.
ენახეთ ჩვენს მიერ ჩანიშნული ადგილო, იქ

ტექნიკის ნამსხვრევები და რამდენიმე ფაშის-
ტის გავში ეყარა.

ოცდაათი წელი გავიდა მას შემდეგ. ომის
ქარიშხლიან ღღუთა გასხენდა ზაქარაის მწვა-
ვე ტკივილბის აყენებს გულის სიღრმეში. ამ
პატარა, თითქოს და უმნიშვნელო ეპიზოდის
გასხენებამ იგი ღრმად ჩააფიქრა, მივუხვდით,
იმ წუთს რა სისწრაფით ტრიალებდა მოგო-
ნებათა ბორბალი მის თავში, მივუხვდით... და
მეტრე აღარ შეგვიწუხებია...

... მეცხრე ბრიგადის მხოლოდ რვა პეტარ-
ი ხილის ბალი აქვს მოსავლიანი. 202 პეტარ-
ი კი სანაყოფე კვირტები ჯერ არ გაშლი-
ლან. რა იქნება, როცა ის ქაბუკი ხეებიც და-
ვაჟუცდებიან? აბა, მაშინ ნახე ბრიგადის სიხა-
რული, ხვავი, ბარაქა!..

ზაქარია ლოლადის ბრიგადაში ხილის მალა-
ლი მოსავალი იშვიათად არ მოდის; შარშანაც,
დაგვიგმილი ას თხუთმეტი ცენტნერის ნაცე-
ლად პეტარზე ორას ორმოცდაცხრამეტი ცენ-
ტნერი მოიწია, სულ რვა პეტარიდან ორი-
ათას სამოცდაცხრამეტი ცენტნერი ხარისხოვანი
ხილი მოკრიფა.

— ზაქარია, — ვუთხარი პატარა პაუზის
შემდეგ, — ხილის საერთო მოსავალი წელს
რამდენ ცენტნერზე გაქვთ დაგვიგმილი?

— შარშანდღეზე მეტი თუ არა, ნაკლები
არ იქნება. მიუხედავად იმისა, რომ სეტყვამ
გარკვეული ზიანი მოგვყავნა.

— ვინ მიგაჩნიათ ბრიგადაში მოწინავე
მუშებად?

— ყ მ ე ლ ა.

— სასიამოვნოა, მაგრამ მათ შორის?

— არც სხვები მიწყენენ თუ ირაკლი ცი-
ქიშვილს, ნაზო ომაქის და...

— ქსენია ლოლადეს დასახელებ! — თავის
მხრივ დაუმატა მთავარმა აგრონომმა.

— პო, თუნდაც ასე იყო!

ლოლადის ბრიგადიდან ნასიამოვნები და-
ბრუნდი, ჭეშმარიტად ნასიამოვნები. დაგბრუ-
ნდი და თან გამომყვა საზოგადოებრივი დო-
კუმენტისთვის თავდადებულ მებრძოლთა მეტყ-
ველი სახეები.

... მუდამ ვინატრებდი ასეთ შესანიშნავ
დღეს: სუფთა ჰაერზე, მინდორში ავტომობი-
ლით გასეირნებას რა სცობს, ოქტომბრის სი-
თბო-ღარბიანი თხლეშლილი ხალხი ფაცა-ფუ-
ციტ დატკრიალეზდა საშემოდგომო საქმეებს:
რივისანი შაქრის ქარხანას იღებდნენ, რივისა-
ნი სიმინდის უკანასკნელ პეტარებს შესეო-
დნენ, რივისანი თივა-ბალახს ზიდავდნენ პირ-
უტყვის საზამთრო სადგომებთან. მეხილეთა
შრომა-გარჯა ხომ აღწერილი იყო. მართალი
გიოხრათ, არც მათ ყურებას, არც მათთან ერ-
თად ოფლისდენას დაგვიშრებდი.

ზემოთაც შევინიშნე: მთავარ აგრონომს ამი-
რან მაშმიშვილს ძირითად სპეციალობასთან

ერთად მშვენიერად შეუთავსებია ავტომობი-
ლის მართვის ტექნიკა. ვაშლის რიგთაშორი-
ებში გაღებულ მიწის ვეებერთელა ბელტებ-
ზე „ოკოზონიკს“ ისე დააგულეებდა, რო-
გორც ავტომარულასათვის საგანგებოდ მომ-
ზადებულ ტრასაზე.

ვაშლის ხეები აქაც წუთი წუთზე ელოდ-
ნენ მკლავმოუღლე აღამიანებს. ჩქარობდნენ
წამოკიდებული ტივრისიგან გათავისუფლე-
ბას. თითქოს ხმაშილა გაპყვიროდნენ: აბა,
აღამიანებო, აქამდე მოგვიტანია, შეგვინახავს,
ახლა მაინც იჩქარეთო...

... ზოგ მათგანს ტოტებიც კი გაუწირავს.
ამ ხე-პატრიოტებს გოგიაათნ კრიმკას, ზოგ-
ჯერ ქართულ სინაზსაც ეძახიან.

— ეს ბალი, — გვითხრა ამირანმა, — სოც-
შეჯიბრებელი გამარჯვებულ ივანე ეშმაკურა-
შვილის ბრიგადის ეკუთვნის. შარშან მოსავლე-
ლად მიიწილი 7,1 პეტარი მსხმოიარე ფარ-
თობის თივთუღი პეტარიდან გევმით გათე-
ლისწინებულ ას ოცდახუთი ცენტნერის ნაცე-
ვლად სამას ორმოცდახუთი ცენტნერი ხილი
მოიყვანა. ფულად გამოხატულებაში მეურ-
ნეობის საღაროს თავისმხრივ სამოცდათვრა-
მეტი ათას რგვას ორმოცდათვრამეტი მანეთი
შესძინა, ე. ი. გევმის 317,3 პროცენტი. ეშმა-
კურაშვილისა და ლოლადის გვერდით ქებას
იმსახურებენ აგრეთვე ახალგაზრდა აგრონომ
ზაქარია კაპანაძის, ვაჟა მაშმიშვილის და თენ-
გო ზედგენიძის ბრიგადის მშრომელები.

— ეშმაკურაშვილის სტუმრები ვიყავით,
მაგრამ მასპინძელი არსად ჩანდა, ის ცოტა
მოგვიანებით ენახეთ. მაშინაც სხვაგან გა-
ბროდა.

...ივანე, ზაქარია ლოლადის მსგავსად, სა-
მშულო ოამდღე ორი წლით აღრე გაუწვევით
საბჭოთა არმიამ. ფაშისტური გერმანიის მე-
ხანათური თავდასხმისთანავე ჩაბმულა სამ-
ვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლაში და მის სრულ
განადგურებამდე იარაღი ხელიდან არ გაუ-
გდია, უბრძოლია ლენინის ქალაქის ბლოკადის
დღეებში, როგორც არტილერიის უმცროს
სერჟანტს, უბრძოლია კიშინიოვთან, სტალინ-
გრადთან და ვინ მოთელის კიდეც საღ არა.
შინ დაბრუნებული ფრონტელი დაუყოვნებ-
ლივ ჩაბმულა საკოლმეურნეო შრომაში, რომ
აქტიური მონაწილეობა მიეღო მტრისგან დამ-
წვარ-დანგრეული ქალაქებისა და სოფლების
აღდგენაში. მისი ვეჟაციების დადასტურებაა
მრავალი შრომითი ჭილდო და ოქტომბრის
რევოლუციის ორდენი...

ბრიგადირი, როგორც ვთქვით, თავის ნა-
ვეთში არ დაგვხვედრია. ცოტა მოგვიანებით
ენახეთ და მაშინაც საღლაც გარბოდა. ბალი მე

ილი ალაუნალი

ბაშუმელი კპირბები

ლო მთავარმა აგრონომმა დავთვალღერეთ აქაც ბევრი იყო ნაყოფის სიმშვიდისაგან ტრეტბრამო ზეწილი ხეები.

იგანე ვშმაკურაშვილი საღამოხანს მეორედ ვნახე აღმინისტრაციული სახლის კიბეზე, ამჯერადღი სხვაგან ვარბოდა.

— მაბატეო, მეგობარო, აგროუბანში პარტიულ კრებაზე მივიჩქარი, როგორც მდივანს, მინისტრებს წინასწარ გადავხედო მომხსენებლების მიერ მომზადებულ საკითხებზე შემუშავებულ დადგენილებათა პროექტებს.

ბოლნში მომიხდა და წავიდა.

ეზოში ავტომობილი უძლიდა.

ვერც ახლა მოვახერხე მეათე ბრიგადის ხელმძღვანელის ხელში ჩავსება. თითქოს გაუბრალე ჩემთან საუბარს. შეიმოღმა მართლა ასე მეფიქრა, რომ აქ რაღაც სადავადარაბო საქმეზე ვყოფილიყავი მისული და მისგან ხელსატიყო ფაქტის დასტურს გამოველოდი, მაგრამ... არა იგანე ისეთი კაცი არ გახლავთ, რომ სათქმელს გაექცეს. უბრალოდ, მდივანი პარტიულ კრებაზე მიიჩქაროდა.

... შინდისელები, ბუნებრივია სხვა დარგებსაც აწარმოებენ. ისინი არ ემდურებიან ხორბალს, სიმინდს, შაქრის ჭარხალს, ბოსტნეულს, მეცხოველეობას; გეგმებს ყველაფერში ასრულებენ, მაგრამ ხილის ძალა სულ სხვა ყოფილა, და ეს გასაგებიცაა.

საბჭოთა მეურნეობა 1967 წლის პირველ აპრილს დაიბადა ვ. ი. ლენინის სახელობისა და ფხვენისის ეკონომიურად ჩამორჩენილი კოლმეურნეობა „მნათობის“ ბაზაზე. დაუშუშავებელ და ტილო მინდვრებზე სასარგებლო ჰექტარები გაჩნდა. შაქრის ჭარხალმა გრძელო ფრთები ვაშლა. ავი კაცის თვალმა ვერ გაუძლო პურისა და სიმინდის ყანებს, ბოსტნეულს. ტრადიციულად იმპლატა ხილმა, იმპლატა და ყველაზე მეტი, 1.590 ჰექტარი მიწა დაიპყრო. მართალია სადღესიოდ 118 ჰექტარია მეტნაკლებ მოსავლიანი, მაგრამ გავა სულ ორიოდე წელი, ქაბუკი ხეები დაეფეკადებინან, ტანს აყრიან, გაუშლელ კვირტებს ვაშლიან, აყვავებენ, ნაყოფად აქცევენ და საზოგადოებრივ საღაროში ახალ ათასობით მანეთს დააგროვებენ.

საბჭოთა მეურნეობამ შარშან წარმოებული პროდუქტიდან 822.676 მანეთი შემოსავალი მიიღო. აქედან მარტო ხილის წილად 543.723 მანეთი, ვ. ი. საერთო შემოსავლის 70 პროცენტი მოდის, რამაც მეურნეობის რენტაბელობა 35 პროცენტით გაზარდა.

— ხილის შემოსავლის ეს თანხა რამდენ ცენტნერზეა ნაანგარიშები?

დირექტორმა მაშინვე დაგვისახელა ციფრი 15.114!

თავისთავად დაიბადა კითხვა ხილის წარმოების კონკრეტულ ხარჯებზე. კოტე ნადირა-

ძემ მაგიდის უჯრიდან ქაღალდი გამოიღო, ფურცლები ღინებოდა დაუწყო ძებნა, მაგრამ პასუხს უტყუარობა ვერ მიაგნო და სიზუსტისათვის ისევ ეკონომისტა და ბუღალტრის მიმართა.

შალვა ბეშკენაშვილი და ელიზბარ კახიაშვილი მალე შემოვიდნენ.

პასუხი ლაქონური იყო: 15.114 ცენტნერი ხილის წარმოება მეურნეობას დაუჯდა 222.799 მანეთი.

მოგება 320.924 მანეთი!

— რას გვეტყვით შრომის ანაზღაურებაზე?

— დამატებით ანაზღაურებაზე, არა? — მიგვიჩვენა კითხვას ეკონომისტი.

... ხილის მაღალი მოსავლის ოსტატებზე შრომის დამატებით საზღაურის სახით გაცემული საკმაოდ სოლიდური თანხა — 110 ათასი მანეთი, რომელიც განაწილებული იქნა დებულების შესაბამისად, მაგალითად, იგანე ვშმაკურაშვილს მეათე ბრიგადამ პროდუქტის წარმოების გეგმა 205,7 პროცენტით შესასრულა, მის მუშებზე გაცემული ხელფასის ყოველ ერთ მანეთზე შრომის დამატებით საზღაურად 1 მანეთი და 31 კაპიკი დაერიცხა, იმ დროს, როდესაც მოსავლიანობის გეგმის 176 პროცენტით შესრულებისათვის ზაქარია ლოლაძის ბრიგადამ 1 მანეთი და 01 კაპიკი გაიცა. შრომის პროპორციულად იქნა განაწილებული აგრეთვე პრიმიტივი: ზაქარია ლოლაძემ და მასმა მეუღლემ ქსენია ლოლაძემ მეურნეობის საღაროდან 1.906 მანეთი გამოიტანეს, მეათე ბრიგადის მუშამ, რაისაქუსი დებუტატმა თინათინ ჯაფარიშვილმა 1.074 მანეთი, გივი ჯაფიაშვილმა 871, მარიამ რაქამაშვილმა 854, მარგარიტა თანდუაშვილმა 622, შურა კახიაშვილმა 546 მანეთი და ა. შ.

შინდისელება მშრომელებმა კარგად იციან ხილის მუღამი და მისი მოყვანის საიდუმლოება. იმის ცდაში არიან, რომ აგროტექნიკიდან გადახვევის მცირეოდენი შემთხვევაც კი არ დაუშვან და მათი ბაღები მუღამ კარგად მოვლილია გამოიყურებოდეს, მაგრამ სასოფლო-სამეურნეო მექანიზმების სიმცირის გამო „საქსოფლტექნიკის“ გორის და ტყეიავის განყოფილებაზე არიან დამოკიდებული, რომლებიც ზოგჯერ დაგვიანებით, ან სანახევროდაც ვერ აკმაყოფილებენ მათ მოთხოვნილებას. ვასაქირს განიცდიან განსაკუთრებით წამლობის დროს. ხილის თვითღირსი წამლობა (ზანდახანსაქირა 10-12-ჯერ) წესით ხუთ დღეში უნდა დასრულდეს, მაგრამ თვარამეტი საწამლი აპარატი, რომელიც თვითონ აქვთ, უღირსი დატვირთვის პირობებშიც კი ვერ ახერხებენ ცხრაას სამოც ჰექტარზე მეტი ფართობის დამუშავებას. ეს და ზოგიერთი სხვა სინდელეები, რომელიც რა თქმა უნდა, დროებითია. შინდისეულ მენილეებს უკან ვერ დაახვენიებ; მიზნისაგან...

— 7.438 ტონა ხილის წარმოება! — აი მათი დევიზი მეცხრე ხუთწლედის დამლევსათვის.

— რა იმედებს ამყარებთ განმსაზღვრელი წლის მოსავალზე?

— სეტყვამ სერიოზულად დაგვიზიანა ბაღები, მაგრამ გვემაზე ასორმოცდათი ტონით მეტს მიეყიდით სახელმწიფოს.

— რა ამოცანებს ისახავთ უახლოესი წლებისათვის?

— ამოცანებს რა გამოღვევს, ისინი ერთად აღებული ზღვა არის. ჩვენი პირველი ამოცანაა შევასრულოთ საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტისა და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს დავალება — ათასი ჰექტარი საინტენსიფიკაციო ბაღის გაშენების შესახებ, ახალგაზრდებით შევცვალოთ მსხმოიარობაშემცირებული, ხანდაზმული ხეები, ვიზრუნოთ მეურნეობის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის აუცილებელი განმტკიცებისათვის, — სოფლის დაბად გადაქცევისათვის.

— რას გულისხმობთ სოფლის დაბად გადაქცევაში?

როცა ამ კითხვაზე პასუხს მაძლევდა, დირექტორს მხედველობაში ჰქონდა მიმდინარე ხუთწლედის უკანასკნელი წელს მოსათავებელი საქმეები და მეათე ხუთწლედის პერსპექტივები, რომელიც სერიოზული გამოცდა იქნება მეურნეობის შემოქმედებითი ძალებისათვის.

... შინდისელები თავიანთ სოფელს მგალა იხილავენ ახალ სამოსელში. ქუჩები დიფარება ასფალტით, ქუჩებს დაამშვენებს ახალი ტიპის ელექტროლაპიონები, მრავალსართულია-საცხოვრებელი სახლები, კულტურულ დაწესებულებათა ნაგებობანი...

ჩვენ კონკრეტული ჩანაწერებით გავეცონით მეურნეობის მეცხრე ხუთწლედის გადაუღებელ საქმეებს, რომელიც 1975 წლის ბოლოსათვის უნდა გაკეთდეს. მიმდინარეობს და ახლო ხანში დამთავრდება ხუთასი ტონის ტევადობის ხილის შესანახი საწყობ-მაცივარის მშენებლობა, აშენდება პურის ქარხანა, შეუდგებიან ხილის წვენების ქარხნის სამშენებლო სამუშაოებს, ექსპლოატაციაში გადასცემენ ორას ნომრიან სატელეფონო სადგურს, რომლის სახარჯდადრიცხო თანხა ასსამოცდარვა ათას მანეთს შეადგენს...

... ცხოვრება წინ მიდის. შინდისელები კვალში მიჰყვებიან. მეათე ხუთწლედის პერსპექტივები მათ ბევრ რამეს ჰპირდება: აშენდება საკონსერვო ქარხანა, სადგურთან დამაკავშირებელი რკინიგზის ჩიხი, აღმინისტრაციული ბინა, შხამქიმიკატებისა და მინერალური სასუქების ტიპიური საწყობები, სპორტული კომპლექსები... ინტენსიური ფართობების გაზრდის ხარჯზე ორნახევარკერ გაიზრდება ხილის მოსავლიანობა...

წინ, სიტყვის ხალხო, — შინდისელებო!..

ანალიზი გუსტავოპოლი

ლინოზავრის ნაქველევზე

(რ. კეიშვილი. „ქალაქში ღინოზავრები დადიან“ გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“.
თბილისი, 1974 წ.).

მწერალ რეზო კეიშვილს, ორი რომანისა და რამდენიმე ათეული მოთხრობის ავტორს, დიდი ხანია, კარგად იცნობს ქართველი მკითხველი. და არა მარტო ქართველი, ერთ-ერთმა მისმა საუკეთესო მოთხრობამ, „ალ-რაზაკის სიკვდილმა“, რომელიც ეურნალ „ოგონიოკში“ დაიბეჭდა, უმაღლესი ფართო საზოგადოების ყურადღება და პრემიაც დაიმსახურა. ამრიგად, შეუძინეველი არ დარჩენილა არც ერთი პუბლიკაცია რ. კეიშვილის ხელმოწერით. ზოგი მისი ნაწარმოები ერთბაშად და ერთხმად იქნა აღიარებული, ზოგი კი საკამათო გახდა (გავიხსენოთ რომანი „დალი“). მაგრამ ორივე შემთხვევაში არც მკითხველი და არც კრიტიკა გულგრილი არ დარჩენილა.

მაშ მად არის საიდუმლო? რაში მდგომარეობს ამ ცოტა ხნის წინათ ჯერ კიდევ ახალგაზრდა, დღეს კი უკვე მომწიფებული მოაზროვნისა და პროზის ისტატიის მიმზიდველობის ძალა?

პირველ ყოვლისა, ამის მიზეზი არის მწერლის აბსოლუტური თვითმყოფადი ხასიათი, ავტორული ხელწერისა და მხატვრული წარმოსახვის ორიგინალურობა. რეზო კეიშვილის როგორც მწერლის თავისებურება და დამოუკიდებლობა უდავო და ქემშიარტი ფაქტია. თუმცა მასაც, როგორც ყველა ნამდვილ შემოქმედს, ჰყავს თავისი წინამორბედებიც როგორც ქართულ, ისე მსოფლიო ლიტერატურის სარდალზე. პირადად მე რეზო კეიშვილის ზოგიერთ მოთხრობაზე ფიქრისას, თვალწინ დამიდგებიან დავით კლდიაშვილის გმირები და ალბათ მარტო მე როდი მაგონდება ამ დროს ჩხუბი. ამიტომაც შეიძლება ითქვას, რომ რ. კეიშვილის მოთხრობები განსპეკულუა ჩეხოვისეული იუმორით, ჩეხოვისათვის ჩვეული

სიყვარულით პატარა, უმნიშვნელო ადამიანებისადმი, ჩეხოვისეული სიკეთით და შეუთრეველი სიძულვილით ყოველივე ობიექტულის მიმართ. მაგრამ, ვიმეორებ, ყველა ეს „ნათესაური კავშირი“ კლასიკურ ლიტერატურასთან ფრიალ პირობითია, რადგან მწერალს გააჩნია თავისი საკუთარი სამყარო, რომელსაც აქვს მკვეთრი განმასხვავებელი ნიშნები და ამ სამყაროს სიმბოლოს ზოგადად წარმოადგენს ქალაქი აია, რომლის ფონზეც იშლება რ. კეიშვილის ზოგიერთი მოთხრობის მოქმედება. შესაძლოა, ასეთი მოთხრობები არც თუ ისე ბევრი იყოს, მაგრამ იმ შემთხვევაშიც კი, როცა მოქმედების ადგილია თბილისი ან თუნდაც გამოგონილი ქალაქი სალტო, რომელიც არგენტინა-ურუგუაის საზღვარზე მდებარეობს, ვგრძნობთ, რომ იმავე ქალაქ აიას უმრეტესი სული მეფობს. შორეული წარსულის სურნელით გაფენილი ეს ქალაქი, ერთსა და იმავე დროს რეალურიც არის და ფანტასტიკურიც. ერთის მხრივ, იგი მწერლის ფანტაზიის ნაყოფია. მეორე მხრივ, კი სავსებით რეალური, თანამედროვე ქალაქი (ქუთაისი), მისი განუყოფელი კოლორიტითა და ძველთაგან დაწესებულებების ცხოვრების ნიშნით, რომელიც ზოგჯერ ეწინააღმდეგება დღევანდელი მძაფრი, მჩქეფარე ცხოვრების ახალ პირობებს. და ბოლოს, ავტორიტეტული მეცნიერების აზრით, აია კოლხეთის უძველესი დედაქალაქი და ძლიერი აიეტის რეზიდენციაა. სწორედ აქ, აიაში მოვიდნენ არგონავტები, იაზონის მეთაურობით, წაიყვანეს მედეა და გაიტაცეს ოქროს საწმისი (ამ ლეგენდის თავისებური ინტერპრეტაცია მოცემულია რომანში „ქალაქში ღინოზავრები დადიან“) დღეს კი ამ აქაულ ქალაქში თანამედროვე ცხოვრება

დღეს და არაგის ათლეგებს ის ამბავი, რომ ქალაქის შემოგარენს შემორჩენია წარუშლელი კვალი დინოზავრებისა, ოდესღაც აქ რომ უცხოვრიათ. თუმცა არც მთლად ასეა. ვილდას ეს ნაკვალევი მაინც აინტერესებს, რომანის ერთ-ერთი გმირი ამის შესახებ შემდეგნაირად მსჯელობს: თუკი უტვინო დინოზავრებმა თავისი კვალი დატოვეს ამ ქვეყანაზე, ნუთუ გონიერი არსებანი — ადამიანები (აქ იგულისხმება არა კაცობრიობა, საერთოდ, არამედ ჩვენი გმირის თანამედროვე კონკრეტული პიროვნებები), ისე დაიხოცებიან, რომ მათ შემდგომ კვალი არსად დარჩება? გულბრწყინო იუმორით გაუღენილი კონსტრუქციიდან წამოიჭრება ფალოსოფიური სიღრმისა და მნიშვნელობის საკითხი: რას ტოვებს ამქვეყნად ადამიანი სიკვდილის შემდეგ? რისთვის ცხოვრობს, რისკენ ისწრაფვის? რომანი „ქალაქში დინოზავრები დადიან“ მთავარდება ასეთი ფრაზით: „დღე დღეს მოჰყვებოდა, — ღამე ღამეს. ხან დარი იდგა, ხან ავდარი. ქალაქი სუთქავდა, მოძრაობდა, ცოცხლობდა. ღამით კი, როცა ყოველი სულიერი ძიანებდა, როცა ერთი პირი ძილი რიონსაც ერეოდა, პროსპექტზე დინოზავრები გამოდიოდნენ. ყველას ეგონა, გადაშენდნენო, მაგრამ ისინი მაინც არსებობდნენ და ღამ-ღამობით გამოდიოდნენ ხოლმე, უწყინარნი, ბლახისმაქამელნი, უსარმაზარი დინოზავრები ერთმანეთის მიყოლებით მოაბიჯებდნენ შუა ქუჩაში სულელური ღმილით, წინ გაწვილი ხელების ცოცვით. და ვედრებით მოდიოდნენ და ტოვებდნენ კვალს, მაგრამ დილით ნაწივმარ თუ ნასიციზარ ახალტზე ერთი შეხედვით არაფერი არ ჩანდა.“

რეზო ჭეიშვილი სწორედ ამ ერთი შეხედვით შეუმჩნეველი კვალის გამოკვლევას ცდილობს. მაგრამ კვალი ჩვენს წარმოდგენაში იწევს რაღაც წარმავალს ასოციაციას, რომანის გმირები კი ეს-ეს არის, ცხოვრების გზაზე გამოდინ და ეძებენ საკუთარ თავს, საკუთარ ადგილს... ეს გახლავთ ძირითადი პრობლემა მწერლის მრავალი ნაწარმოებისა, ამასთან, სასიცოცხლო პრობლემები მარტო ახალგაზრდებს როდი აინტერესებთ და აფიქრებთ. ზოგჯერ საკმაოდ დიანჯ, გამოცდილების მქონე და კეთილდღეობაში მყოფ ადამიანებს აფიქრებთ ფიქრი იმის შესახებ, რომ სწორად არ გაატარეს ცხოვრება, დაკარგეს ყველა შესაძლებლობა, მართებულად არ გამოიყენეს თავისი ნიჭი და უნარი. ადამიანი სრულიად მოულოდნელად და უდროოდ როს იგებს, რომ მთელი სიცოცხლე სხვის ადგილს იჭერდა, არ აკეთებდა იმას, რაც და როგორც საჭირო იყო და რომ ამჟამის დევნაში ვერ შენიშნა უმთავრესი და იგი თვალსა და ხელს შუა გაუქრა.

რეზო ჭეიშვილის მოთხრობებში ხშირად ძღერს ოცნებისაკენ სწრაფვის სულშიანაწევლო-

მი მელოდია, ჭეშმარიტი მოწოდების მძაფრი მოტივი, უცერად რომ ამოტევივდება ჩვეულებრივი ცხოვრების უფერულ, უღიმამო დღეთა შორის. ამის ნათელ ილუსტრაციას წარმოადგენს მოთხრობა „ლუკა პაჩიოლის ცხოვრებას უკანასკნელი წლები“. მოთხრობის გმირი, მოგრაძალებული ბუხპალტერი გრიშა ნემსაძე გამოირჩევა მხოლოდ იმით, რომ ეტრუოზულად და გამაყრებლად ხვრინავს. მისი ხვრინვა ოჯახში მუდმივი დაცივისა და საყვედურების თემაა. ოჯახის კეთილდღეობათვის ზრუნვასა და სამსახურებრივ საქმიანობაში ჩაბმულ გრიშას სულ გადაიწყნად სამეცნიერო შრომა, რომელიც ჯერ კიდევ ასპირანტურაში ყოფნისას დაიწყო.

რეზო ჭეიშვილი საკითხის ღრმა ცოდნით, დაწვრილებით და სერიოზულად გვიყვება ბუხპალტრული მეცნიერების ფუძემდებელ, გამოჩენილ იტალიელ მათემატიკოსზე ლუკა პაჩიოლიზე, რომელიც ლეონარდო და ვინჩის ერთადერთი მეგობარი იყო... თანდათანობით ლუკა პაჩიოლის იდეალი ერწყმის იმ იდეალს, რომელიც, როგორც ბუკობა, ისევე როგორც ყველა ახალგაზრდას, გრიშა ნემსაძესაც ჰქონდა ყმაწვილკაცობაში. მაგრამ გარემოგარემო გულგრილი, ეგოისტური ოჯახის წევრებით, რომელთაც, გარდა, მატერიალური კეთილდღეობისა, სხვა ინტერესები არ გააჩნიათ, გრიშა ნემსაძე თანდათანობით იფიქრებს დიდი მათემატიკოსის ამაღლებულსა და რომანტიკულ სახეს... მოთხრობის კულმინაციურ წერტილში, როდესაც გმირისაგან გადაიწყვეტ, გაბედული ნაბაჯის გადაღმას მოელი, იგი მოულოდნელად იკეთებს ოპერაციას, რომ ხვრინვა შეწყვიტოს და შინაურები აღარ შეაწუხოს. გმირობის მომენტი იცვლება უბრალო მოქმედებით, ტრაგიკული კომიკურში გადაიზრდება: ანალოგიური გარდაქმნები, საერთოდ, შესამჩნევად უყვარს ავტორს და ამის მეშვეობით ხშირად აღწევს სასურველ შედეგს.

...და აი, პირველი დამეც... სახლში აბსოლუტური სიჩუმეა, ყველას სძინავს, მხოლოდ ჩვენს მრავალტანჯულ გმირს არ ეკარება რული.

„...გრძელა არ იცოდა, ძილში რა ელოდა. არ იცოდა, იხვრინებდა თუ არა, არაფერი არ იცოდა. ძილბურანში თვლიდა და ეშანებოდა არა კაბიტაღური შრომების ავტორი სივრცის, ვინც მარტივი ბუღალტერია ორმაგ ბუღალტერიაზე გადაიყვანა, არც ქირურგი, რომელმაც პოლიპები ამოაღლიტა და არც ნეპოლეონი ანგარიშმწარმოებელი ბენედიქტე კოტრელი, არამედ ეშანებოდა შავ მანტიაში გამოწყობილი, წარშეკრული ადამიანი, რომელსაც მანტიისა-

ანანიდა ბესტაშაშვილი
დენიხაშვილი ნაპაღლეშვილი

ვე ჩაბალახი ეხურა და წელზე უბრალო, სეღის თოკი მჭონდა შემორტყმული. ასკეტურად, სადალად, მაგრამ პროპორციულად ჩაცმული კაცი იდგა მდუღარედ და სევდიანად, ქვეყანი თვალეზით ხაღდაც იხედებოდა, უყურებდა თითქმის ყველაფერს ერთად და — აზრად კონკრეტულად. ეს იყო ლეკა პაჩიოლი გენიალური მათემატიკოსი, პირველი და სეფელდტრო წიგნის ავტორი და ყველა მომავლადთა შორის უპირველესი დიდოსტატის ლეონარდო და ვინჩის შემხარბი მეგობარი“.

ამვე მოტივზე დაწერილი მეორე ნოველა „ქაღალდი“, რომლის გმირი, გრიშა ნემსაძისაგან განსხვავებით, აღწევს ყველაფერს, რასაც ქაბუკობისას ელტვოდა. ცნობილ მუსიკოსს ფილიპე ბარანელს არასოდეს უფიქრია, რომ ქართული სიტყვიერების განსვენებული მასწავლებლის იუბილე და ამ თარიღთან დაკავშირებით ძეგლის გახსნა მთელ გარდაცემას მოახდენდა მის სულში და, შეძლებდა ითქვას, მთელ მის ცხოვრებაშიც (აქ უნდა გავითვალისწინოთ, რომ გმირის მიერ მშობლიური ენის სუსტად ცოდნა სიმბოლურად გულისხმობს პირადი მის მოწყვეტას მშობლიური ნიადაგიდან, ხალხის წიაღიდან). მოთხრობის ერთ-ერთი საუკეთესო სცენა ფილმად ბარანელის გასიერება სასაფლაოზე, სადაც საკუთარ ძეგლს გადააწყდებდა და მკითხველს, გმირთან ერთად, აღძვრის მართებული კითხვა: რთუთ ჯერ კიდევ ცოცხალია იგი თუ დიდი ხანია საფლავის ქვის ქვეშ განისვენებს მისი მღალაი იდეალები და კეთილი სურვილები.

ამ კიდევ თავისი ხედრით უკმაყოფილო ერთ-ერთი გმირი, რომელსაც გადაუწყვეტია, ხელახლა დაიწყოს ცხოვრება (მართალია, ავტორი დაუფარავი ირონიით ეყვლება მის განზრახვას, რადგან სჯერა, რომ ზოგჯერ უმჯობესია კეთილსინდისიერად შეასრულო შენი უმინიშნელო საქმე და მოვალეობა შენივე პატარა უბანზე, ვიდრე ფუქად სდევდ ზმანებებსა და ქიმერებს); ამირან სირაძე (მოთხრობა „კინოგადაღება“) ერთ მშვენიერ ღღეს განზე მოისვრის საქალაქო თოხს, მიატოვებს პირველ ცოლს, უმაღურ შეივლებს და ქალაქისაგან გაუყვება გზას, აქ, სასრულიად შემთხვევით, მაშველად ეწყობა კინოგადაღებე გჯუფში, მაგრამ ცურვა არ იცის და ბეწვზე გადაურჩება დასრულებას. ბიჭები მიეშველებიან და გაქირავებით ამოათრევენ წყლიდან. მოთხრობის დასასრულს ამირანი ისევ მშობლიურ სოფელში ბრუნდება და სიმინდის თიხნას იწყებს. გვერდით უდგას კინორეჟისორის ნაჩუქარი ტრანზისტორი და მუსიკის მელიოდურ პანგებს ისმენს.

რ. შეიშვილს ჰყავს კიდევ ერთი გმირი — პროვინციული თეატრის რეკვიზიტის გამგე

სავლე გიორგაძე, რომელიც ნამდვილად კმაყოფილი იყო თავისი ხედრით, რადგან გატაცებით უყვარდა თეატრი და სიამაყით იხსენებდა, როგორ ითამაშა დიდი ხნის წინათ სუშმათაშვილ-იუცინის ცნობილ „ღალატში“ ალ-რაზაის უსიტყვო როლი; ყველაფრიდან ჩანს, რომ ამ როლში ჩააქსოვა მთელი თავისი სული და გული და სიყვარული ხელოვნებისადმი. ასაღმა დირექტორმა ათეატრისწუნა რეკვიზიტის გამგე, რომელიც, სიმაართლე რომ ითქვას, მის მოყვარული კაცია, და საბრალო სავლე იძულებულია დაწეროს განცხადება სამუშაოდან გათავისუფლებაზე. გარკვეულად თითქმის ყველაფერი რიგზეა, არ არის საფუძველი, იწუხო გმირის ბედზე, რომელსაც, მისივე სიტყვით რომ ვთქვათ, ოქროს ხელობა აქვს (სავლე კარგი მეთუნეა).

„... ანდა ამდენ ხანს რას ვუყურებდი, ნეტავი ვიციოდა... ხელში ოქროს ხელობა მქონდა და რავა შევკავილი ამ ბითურ თეატრს თავი... ჯამაგირი გაცილებით უკეთესი მაქვს, საღამოობით სახლში ვარ ცოლშვილთან... აწი, ძმავო, თუ თეატრში წახვდა მომინდა, ვიციდი კარგ ბილეთს, მე შენ გეტყვი, არ იმოვნება, შევალ შიგ, გზას ვერ გავიგნებ თუ რა? პალტოს დავკიდებ შურახთან... მარგალიტას გამოვართმევ პროგრამას და დავცადები პარტერში კაცურად... ამდენ ხანს თუ მე მიყურებდნენ, აწი მე ვუყურებ სხვებს“...

თუმცა, როგორც შემდგომ ირკვევა, თეატრიდან გათავისუფლებული სავლე ერთხელაც აღარ დასწრებია სპექტაკლს მაყურებლის როლში, მაგრამ სიამაგეოროდ: „ხანდახან ძილში გაჩაჩახებულ თეატრს ხედავდა. თეატრი სანთლებით აელვარებულ ეკლესიას ჰგავდა. ასეთი ეკლესია, მხოლოდ ძალიან ადრე, ბავშვობაში მქონდა ნანახი. ამაზე შორს მისი მოგონება, თუ მეხსიერება არც მიდიოდა. სამაგიეროდ თეატრში სამეფლოს ნაცვლად მუყაოსა და წნობს მშობლიური სუნი იდგა. სავლე რატომღაც მშფოთებულად იდგებოდა, ხედებოდა, რომ ყველაფერი სიზმარი იყო, რადგანვე გული სწყდებოდა; იგონებდა თეატრს, იგონებდა ბუნდოვანად, როგორც რაღაც გარდასულს და ახსენდებოდა, როგორც მოკლეს ქართველებმა მესხმა აქტში“...

ამ თურმე რაში ყოფილი საქმე, თურმე ნამდვილი სიყვარული არ განისაზღვრება დიდი და პატარა როლით და არც ხელფასით. ამიტომ სავლე გიორგაძე, ღვინის მოყვარული კაცი, თეატრის რეკვიზიტის უცვლელი გამგე, რომელმაც მთელ სიცოცხლეში მხოლოდ ალ-რაზაის ერთადერთი, უსიტყვო როლი შესასრულა, ჩვენს თვალში თეატრის ქეშმარიტ რანდალ და ხელოვნების ერთგულ მსახურად რჩება. და ავტორთან ერთად ჩვენც გვჯერა,

რომ ამ ჩვეულებრივმა, ერთი შეხედვით სასაცილო ადამიანმა ვერ შეძლო გამოემდღენება თავისი ნიჭი და შესაძლებლობანი.

ამ ნოველაში განსაკუთრებით მკვეთრად გამოსჭვივის ჩეხოვისებური სევდა ადამიანის გამოუყვებელ სულიერ ძალეზე.

რუსი ჭეიშვილის საერთოდ უცვარს მუშების მსახურებზე წერა. პირველი ადგილი აქ კანონიერად მიეკუთვნება ლიტერატორებს. ლიტერატურული ცხოვრების საკითხი დგას მისი ისეთი მოთხრობების ცენტრში, როგორიცაა „ცისფერი ხიდეზი“, „კრიტიკული წერილი“, „ნოველა სალუდში“, „მიწების განაწილება“. სადაც მთელი სიძლიერით გამოჟავნდა ავტორის, როგორც სატირისკოსის ისტაობა და უნარი. რ. ჭეიშვილი უღობვლად დასცინის ფსევდო-ლიტერატორებს, რომლებიც სახელის მოხვეჭაზე უფრო ზრუნავენ, ვიდრე მუშისადმი ჭეშმარიტ სამსახურზე. ამ თვალსაზრისით ნამდვილი პამფლეტი მოთხრობა „მიწების განაწილება“, სადაც ლიტერატურული ცხოვრების უარყოფითი მხარეები გროტესკამდეა დაყვანილი. ფრიად სერიოზულად, სათანადო წესების დაცვით მიმდინარეობს სხდომა, სადაც მწერლები იხილავენ საკითხს, ვინ სად უნდა დაიმარხოს. ბუნებრივია, ყოველ მათგანს სურს პანთეონში იქნეს დაკრძალული, არავის უნდა ქალაქგარეთ ახალ სასაფლაოზე მისცენ მიწა. ზოგი, ვვანებ, მზადაა ახლავე მოკვდეს, ოღონდ კი პანთეონში ადგარი გაინაღდოს და მეტოქე არ გაახაროს. და შემთხვევით როდის გვახსენდება ადგილები მ. ბულგაკოვის „თეატრალური რომანიდან“ და მთელი თავები „ისტორი და მარტირაგადან“. აქაც იგივე ფანტასმაგორიული შერწყმა ტრაგიკულია კომიკურთან, რეალურსა — წარმოსახვასთან, წარსულისა — აწმყოსთან.

შეუძლებელია სიცოცხლის გარეშე წაიკითხო „ცისფერი ხიდეზი“, სადაც აღწერილია როგორ იხილავენ კოლეგიაზე ნაწარმოებს, რომელიც დამსწრეთაგან არავის წაუკითხავს. სანიმუშოა რეცენზია, რომელსაც გზავნის კოლეგიის ერთ-ერთი წევრი, იმ დღეს კოლეგიას რომ არ ესწრება.

რეცენზია იწყება სიტყვებით: „მე მთლიანად ვეთანხმები აქ გამოსული აზრანების საერთო აზრს“ და მას, როგორც ყველაზე უფრო მნიშვნელოვან და დამაჯერებელ საბუთს განხილვის დაწყებისთანავე კითხულობენ.

უიღბლო ავტორის ტანჯვა-წვალება ასახულია არა მხოლოდ იმიტომ, რომ მწერალმა მისდამი თანაგრძნობით გაგვესქვილოს, რამდენადაც იმისთვის, რომ შექმნას გროტესკული სურათი, ჭკუფური პორტრეტი თანამშრომლებისა, რომლებიც არაფეროვანდ ეყიდებიან თავის მოვალეობას, ამავე დროს კი უნდათ შე-

ქმნან შთაბეჭდილება, თითქოს ყელამდე არიან ჩაფლულნი საქმეში.

„კრიტიკული წერილის“ გმირი სისტემატურად ახსენებს რედაქტორს, დაუბეჭდოს მასალა, რომელიც ძალიან დიდი ხნის წინათ მოიტანა რედაქციაში. რედაქტორი თავაზიანად, ზრდილობით პასუხობს კრიტიკოსს, თუმცა ყოველთვის ეშლება მისი სახელი. ხან ავთანდილს ეძახის, ხან — შალვას, ხან — ლავრენტის. უქნებს წერილს, თხოვს, არ დაივიწყოს ეურნალი და, რაც მთავარია, წეროს, მაგრამ საქმე ადგალიდან არ იძვრის. ბოლოს ქაღალდების დასტიდან ამოაძვრენენ მეტრიან საქაღალდეს და გაიკრევეს, რომ წერილი საერთოდ არავის წაუკითხავს, ყველაფერი თავიდან იწყება.

ისეთი ნოველები, როგორიცაა „კრიტიკული წერილი“, ნამდვილი სკეტჩებია და შეიძლება ასევე დაიდგას სცენაზე. (გამოვა რაღაც მსგავსი ა. ვამპილოვის „პროვინციული ანგედოტებისა“, ავტორი თვითონ ახდენს მათ ინსცენირებას, ზოგჯერ იწერს დიალოგს დრამატურგიის ყველა წესის დაცვით.

ზნე-ჩვეულებათა და ხასიათების კომედია საფუძვლად უდევს ისეთ ნოველებს, როგორიცაა: „ძველი ისტორია“, „გამოცდა“, „ქართული ნოველა“. როგორც წესი, ანგედოტი, რომლის ირგვლივაც აგებულია აღნიშნული მოთხრობები, აქ იღებს განზოგადებულ სახეს და დიდი მახვილებელი ძალის სიმბოლოდ გადაიქცევა.

ავადმყოფს, რომელსაც აქვს მწვავე აბნედიტი, სასწრაფოდ მიიყვანენ საავადმყოფოში. აქ იგი ფულს უხდის ექიმს, რათა გაუშვან შინ, რადგან ერთხელ ნაცნობი პროფესორი ოპერაციის გაკეთებას დაპირებია, მაგრამ ამ უაზრო, აბსურდული თხოვნას მოსდევს არანაკლებ აბსურდული პასუხი: შენ რა, — ეუბნება მორივე ექიმი, — შენთვის მშვიდად მოკვდები, მე კი ამაზე პასუხს მაგვიბინებო (ნოველა — „ძველი ისტორია“).

„ქართული ნოველაში“ მამა — ცნობილი მოქმედი და უცვლელი თამადა ვრცელ „პროფესიულ“ დარბაზს აძლევს ვაიჟშვილს, რომელიც სტუმრად ეპირება წასვლას.

...ქიქა იხე უნდა შეივსოს, რომ სატუჩე დარჩეს... ცოტა შიგაც უნდა ჩატოვო... ღვიწხოს ნელა უნდა სმა, ყლურწვა არ უხდება. ღვიწხო პირში უნდა გატყდეს და განედღეს... სასმელს ხუმრობა არ უყვარს... ქიქა იხე უნდა ასწიო რომ ნიდაყვი მაზარას გაუსწორდეს... და ა. შ.

როცა ვაიჟშვილი გამთენიისას საკმაოდ შე-

ანანიად ზმსტამპოვშილი
დინოზაურის ნაბავლეზში

ზარბაზნაშენი ბრუნდება შინ, მამა დაწერი-
ლებით გამოკითხავს ყველაფერს და საშინლად
აღშფოთდება, როცა შეიტყობს, რომ და-
ირღვა სუფრის წესები, რაც, როგორც ჰგონია,
დაუშვებს, მისი იქ არყუფნის გამო.

მამა: პირველი სადღეგრძელო რა დღია?

შვილი: პირველად ოჯახის ფუძემდებლების,
გარდაცვლილების სადღეგრძელო შესვა..

მამა: (გაზარბაზნაშენი) რა ქნა?! (განგებ აზვიად-
ებს): ნათლობაში პირველად მკვდრების სა-
დღეგრძელო აწია ხომ?.. კარგია!.. მაგია თამა-
ლა!

ნოველაში „გამოცდა“ სიცხით გაწმენილი
პედაგოგი მოულოდნელად შეიტყობს, რომ
ბედოვლათი სტუდენტი, რომელიც ნამდვილად
იმსახურებს ორიანს, მისი ძველი მეგობრის
შვილი ყოფილა. გამოცდელი გამოკითხავს
ყმაწვილს ოჯახის წევრთა ჯანმრთელობის ამ-
ბავს და ბოლოს ორიანს ხუთიანი შეუცვლის!

„... არ პასუხობდით ურიგოდ, ხუთი მი-
დოდა დამწერა...“

— არა უშავს, ოთხი დამიწერეთ, ამ საკითხ-
ებს ამ ზაფხულში გადავიწყობთ თავიდან...

— ოთხს ისედაც გიწერდი, შე კაცო!“

ავტორს თითქმის არასოდეს ღალატობს გე-
მოვნება და ზომიერების გრძნობა, ამ მხრივ,
ჩვენი აზრით, გამოწვევის წარმოადგენს მო-
თხრობა „ხანძარი“, სადაც შემთხვევა უფრო
უხეშია, ვიდრე სასაცილო, იგი მდარე ანეკ-
დოტის დონეზე რჩება და მოკლებულია იმ
სიღრმეს და ძალას, რაც ასე დამახასიათებე-
ლია რ. ქეიშვილისათვის.

რ. ქეიშვილის გმირებს კიდევ ერთი თავისე-
ბურება ახასიათებთ — ყველა ისინი ჩვეუ-
ლებრივი, რიგითი ადამიანებია, განსაკუთრე-
ბით არაფრით გამოირჩევიან, მაგრამ ამავე
ღრმის, თითქმის არც მთლად ჩვეულებრივნი
არიან. ყოველ მათგანს თავისებური უცნაუ-
რობა სჩვევია, მაგრამ ეს უცნაურობა აშკარად
დადებითი ხასიათისაა, განა უცნაური არაა, მა-
გალითა, „ბათლომეს ღამის“ გმირი, მარ-
ტახელია, შვილების მიერ მიტოვებული მოხუ-
ცი, ქალაქში რომ გადმოსახლებულა? მან თავ-
ხელი მძაბრელები სასურველ სტუმრებად
მიიჩნია და გულლიად გაუმასპინძლა (მარ-
ტახელი, შემდეგ გააქცია და კარგადი მიზეზგა-
კაცმა არ იცის, როგორ ეცო საამისოდ ძალა!).
სხვათა შორის, ეს მოთხრობა რაღაცით მო-
გვაგონებს ოქტომბრის ნოველებს და ავტორის
ნიჭის კიდევ ერთ მხარეს აშკარავებს. საერ-
თოდ, უნდა აღვნიშნოთ, რომ რ. ქეიშვილის
ნაწარმოებებში საკმაოდაა ლიტერატურული
რემინისცენიები. მოთხრობა „ოსტატები“
მოაზრდება წინადადებებით, რომელიც აშკა-
რად პოლემიკური პემინგუტის მიმართ („მო-
ხუცი და ზღვა“):

„...ლომები არ ეხიზრებოდა, მაგრამ თავის
დარდი და საწუხარი არც იმას შორდებოდა“.

მაგრამ, სამაგიეროდ, მეორე გმირი, კვიმარა
შალიკო ზენგიაძე, როგორც ავტორი გად-
მოგვცემს, სიმარაში:

„...დათოვლილი, მშით აელვარებულ, დი-
დებულ ალუებს ზედვადა“.

ეს აელვარებული მწვერვალები, თითქმის
სიმბოლურად გამოხატავს იმ რომანტიკულ,
ამაღლებულ იდეალს, რომლისკენაც შეგნებუ-
ლად თუ შეუგნებლად ისწრაფვიან რ. ქეიშვი-
ლის გმირები. ეს სწრაფვა განსაკუთრებით
მძაფრად იგრძნობა ნოველაში „მერცხლები“.

შუალამისას ღერეფანში საუბრობენ ერთმა-
ნეთისთვის უცნობი ადამიანები: ხისფეხიანი
ინვალიდი და სათვალისი ახალგაზრდა კაცი
(ალექსანდრე ეკითხება და ტატიული, მოულოდნელად
ალექსანდრე ეკითხება ახალგაზრდას:

„...ესე იგი, არ გინახავს, არა, როგორ მიფ-
რინავენ მერცხლები თბილ ქვეყნებში?“

და საოცრად გულთბილად ყვება, როგორ
სხდებიან მერცხლები ნავსადგურიდან მიმავალ
გემზე, ორ-სამ დღეს რჩებიან ზღა, შემდეგ კი
თავის გზით მიფრინავენ ან „გადასხდებიან“
სხვა გემზე, რომელიც მათთვის საკირო მი-
მართულებით მიდის.

საუბრის შეურთოდება ხანდაზმული ქალი —
ახალგაზრდა კაცის დედა. ინვალიდი ამბობს,
გემზე მეზღაურად ოცი წელი გავატარეო,
ქალი შვილზე უფრო მგრძნობიარე და გულის-
ხმიერი აღმოჩნდება. მერცხლები მასაც ახალ-
გაზრდობას, რაღაც ნითელსა და წარბატეს
აგონებს, და აღშფოთდება, როდესაც ალექ-
სანდრე მიმდობლად დაუწევს ხმას და ეტყ-
ვის, ზოგ ქვეყანაში მერცხლებს ჭამენო, მა-
გრამ ახალგაზრდა (ტატიული) ეპკით ეკი-
დება მის ნათქვამს:

„... ბიჭსაც აღარაფერი აქვს სათქმელი. ფიქ-
რობს, ეჩვენება, რომ ზეიბარს ფულის თხოვნა
უნდა და ამიტომ ღამაგაგონებს ამდენს“.

„ალექსანდრე (დაბალი ხმით, თითქმის თა-
ვის თავს ესაუბრება): ერთ თვეში ან ცოტა
უფრო გვიან მერცხლები გაფრინდებიან... ვინ
იცის, რამდენი ვეღარ დაბრუნდება, რამდენს
ბუდე დაწვრთული დახვდება... რამდენი გზაში
დაიღუპება უამინდობისაგან, დადილობისა-
გან, უშეშობით. მერცხალს სითბო უუვარს.
მერცხალს სიხარული უუვარს... მოწყენილ
მერცხალს სად ნახავ... მხოლოდ, თუ გალიაში
ჩასვი, დარღისაგან მოკვდება.“

ალექსანდრის ცრემლები მოდის თვალთაგან.
სახეზე ცხვირსახოცს იფარებს და ისე მიდის,
რომ ახალგაზრდას არც ემშვიდობება“.

და აი, ბოლოს ნოველის ფინალი, საიდანაც
ჩანს, რომ ახალგაზრდა კაცის სული მაინც
შეძრა იმ რაღაც რომანტიკულმა, უცნაური ინ-

გალიდის უცნაურ ნაამბობში რომ გამოსჭვი-
ოდა:

„ვაჟი მთელი ღამე წუხდა. ესისწამებოდა
თევზები, ოქროსფერი, ღურჯინწლებიანი
თევზები. ტრიალებდა, შფოთავდა, ვერ გაეგო.
რა იყო, რას დარდობდა“.

რეზო ჭეიშვილს აქვს ორი მოთხრობა, რომ-
ლებში მის შემოქმედებაში რამდენიმე გან-
ცალკეებით დგას.

ეს არის „მეოთხე პალატა“ და „წლებანდ-
ლი ზაფხული წყალტუბოში“, რომლის ქვესა-
თურია „ერთი თვის ქრონიკა“. დახვეწილი.
დინჯი მოთხრობა მოულოდნელად ტრაგიკუ-
ლად მთავრდება: საავტომობილო კატასტროფა-
ში იღუპება მთავარი გმირი, რომლის ირგვლივ
თავმოყრილია ავტორის ფიქრები აღმნიშნის
ბედზე, ჩასათხზე და საერთოდ, ცხოვრებაზე,
ასევე ტრაგიკულია „მეოთხე პალატის“ ფინა-
ლიც: სახელზე მეოცნებე პოეტს ბონდო ყან-
თარელს, საავადმყოფოში ყოფნისას, შეუყვარ-
დება მედიცინის და, ახალგაზრდა სტუდენტი
გოგონა, მაგრამ კვდება ისევე უეცრად, რო-
გორც ბაჭია პირველ მოთხრობაში. მკითხველი
ავტორთან ერთად განიცდის ახალგაზრდა გმი-
რის უაზრო სიკვდილს, განიცდის იმასაც, რომ
ბონდო ყანთარელმა ზეირიანად სიყვარულის
ასხნაც ვერ მოასწრო, ვერ შეძლო გული გა-
ეხსნა აღმნიშნისთვის, გამოემდღავენბინა თა-
ვისი, თუნდაც არც ისე დიდი ნიჭი.

მაგრამ რეზო ჭეიშვილი ასეთ ნაღვლიან სი-
ტუაციასშიც კი ინარჩუნებს იუმორის გრძნობას.
იგი ეჭვრტტ თავისი გმირების სასაცილო თვი-
სებებს და თვით უმნიშვნელო ნაკლსაც კი არ
აპატეებს მათ. ამიტომაც, რომ თითქმის არცა
ჰყავს დადებითი გმირი. ყველა ისინი განიც-
დიან ცვლილებას ნოველიდან ნოველაში და
წარმოადგენენ სახესხვაობას ერთი და იმავე
გმირისა — უცნაურისა და მაძიებლის, რო-
მელსაც აქვს უშეშელო ღირსებები და ასევე
უშეშელო ნაკლოვანებები. მაგრამ ყველა ეს
გმირი გულწრფელად უყვარს ავტორს და
იმდენად როდი აშხელს და ციხავს მათ, რამ-
დენადაც მათთანვე იტანჯება და გვაიძულებს
ყოველ მოთვანს პატივისცემით მოვეპყრათ. და
თუ დავცინით რ. ჭეიშვილის გმირებს, მაშინ
ერთი კლასიკური ციტატისა არ იყოს, საკუთარ
თავსაც დავცინით.

მწერლის ჰუმანიზმს საფუძვლად უდევს
აღმნიშნისადმი ურყევი რწმენა. მისი გმირების
შინაგანი სამყარო მდიდარი და მრავალფერო-
ვანია და მათი უკმაყოფილება, გულნაკუ-
ლობა გამოწვეულია სწორედ ამ მდიდარი ში-
ნაგანი ბუნებით, ჩახშული ნიჭით და გაუ-
ფლანგავი ძალებით.

რეზო ჭეიშვილის გაგებით, ბედნიერება
მდგომარეობს იმაში, რომ მაქსიმალურად გა-

ნახორციელო შენი ნიჭი და უნარი, და გამო-
აშკარავო სულიერი მონაცემები. სხვაგვარად
რომ ვთქვათ, — მისივე აღმნიშნებს ყველგან-
რი საუკეთესო, რაც კი შენში მოიპოვება. სა-
გულისხმოა, რომ არც ერთი მისი გმირი არ
ისწრაფვის სახელისა და ქონების მოხვეჭის-
თვის. მათი უკმაყოფილება გამოწვეულია არა
იმით, რომ მოკლებულნი არიან მატერიალურ
კეთილდღეობას, არამედ სულიერი ინტერესე-
ბის დაუკმაყოფილებლობით და სწორედ ეს
გვაიძულებს თანაგრძნობით მოვეპყრათ ამ სა-
საცილო, ახირებულ აღმნიშნებს. ამ ამაღლე-
ბულ სულიერ სამყაროს შეიძლება ელტვოდეს
მოკიძალებული ბუხალტერი გრიშა ნემსაძე
და სრულიად განძრეწილი იყენენ მისგან
მწერლები (მოთხრობა „მწიფების განაწილე-
ბა“), რომლებიც, უწინარეს ყოვლისა, სწორედ
სულიერი ინტერესებით უნდა ცხოვრობდნენ.

რეზო ჭეიშვილი საუკეთესო მხატვარია
პროვინციული ყოფა-ცხოვრებისა, მაგრამ მი-
სი ფუნჯი კიდევ უფრო უღმრთელი ზღბდა,
როცა ასახავს სულით პროვინციულობის, რო-
მელთაც სმენა დახშვით მშენიერებისა და
სიკეთის აღქმისათვის. შეიძლება ცხოვრობდე
დედაქალაქში, მაგრამ პროგრესის არაფერი
გეცხოს, შესაძლოა გერკვას მწერალი, შენი
მოვალეობისა კი არაფერი გესმოდეს. უნდა
ვთქვათ, რომ რეზო ჭეიშვილის თვით ყველაზე
მცირე მოცულობის ნოველაც კი, თუ არ
წყვეტს, წამოჭრის მაინც თანამედროვე ცხო-
ვრების მორალურ-ეთიკურ და ზოგჯერ ფილო-
სოფიურ პრობლემებს. სწორედ ამაში მდგო-
მარეობს მისი პროზის უმთავრესი ღირსება,
რადგან ამ სიღრმისა და ფართო თვლსაწიე-
რის გარეშე გვეჩვენებოდა მხოლოდ მთელი რი-
გი ნიჭიერად დაწერილი კარიკატურების, შარ-
უბების, ანეკდოტების და ფელეტონებისა, რომ-
ლებიც მოკლებულნი იქნებოდნენ მძლავრ გან-
მზოგადებელ ძალას, სიმბოლურობას, უნი-
ვერსალურობას, ერთი სიტყვით, ყველაფერ
იმას, რაც დამახასიათებელია ჭეშმარიტი ხე-
ლოვნებისათვის.

მეშანურობა, სულიერი ინტერესების
უქონლობა დამღუპველია კაცობრიობისათვის,
ამ დებულების სისწორეს ამტკიცებს ტუცაძის
სახე ნოველაში „ბიჭიკოს ავადმყოფობის ისტო-
რია“. მოთხრობის ცენტრში დგას ნიჭიერი ინ-
ჟინრის ბიჭიკოს ტრაგიკული ბედი. ეს ძლიერი
ნოველა დაიწერა 1961 წელს. ნაცვლად იმისა,
რომ აუწერა ყველა ეს უბედურება, რის გადა-
ტანაც მის გმირს მოუხდა, რ. ჭეიშვილი თავშე-
კავებით, ყოველგვარი კომენტარების გარეშე,
სამედიცინო ტერმინოლოგიის ზუსტი გამოყენე-

ანაიდა გისტაშაშვილი
დინოზაპრის ნაპვალზე

ბით და ოქმის სიზუსტით გვაცნობს საბარალო ბიკიკოს დაფადების ნიშნებს.

„ბიკიკოს ავადმყოფობის ისტორიას“ დოკუმენტის ტოლფასოვანი ძალა აქვს. ეს უფრო ღიად შთაბეჭდილებას ახდენს, ვიდრე ავტორი მოახდენდა აშკარად და დაუფარავად რომ გამოეხატა აღშფოთება მისი და მისთანების მიერ თანამდებობის ბოროტად გამოყენების გამო.

ტუკვაძეს არა აქვს ინდივიდუალური დამახასიათებელი თვისებები, იგი სტანდარტულია, ორდინარული, არა აქვს თავისი საკუთარი სახე და სწორედ ამით არის საშიში. ეს არის რამდენადღე განზოგადებული აბსტრაქტული განსაზღვრება ბოროტებისა, იგი მოკლებულია ცოცხალი ადამიანის თვისებებს, და წარმოადგენს დასაღუბად განწირულ, მკვდარ სქემას, ამიტომ ავტორის დიაგნოზიც — ეიბო — შემთხვევითი როდია:

„ბუკვაძე მარტოლმარტო ბრუნდებოდა შინსაქენ, ყოველი ფეხის გადადგმა უშირდა, სახე ემანებოდა და ეტყობოდა, აუტანელი ტკივილები აწუხებდა“.

ასე უნდა დაიდუბოს ყოველგვარი ბოროტება, რომელსაც ქვეყნისათვის სატანჯველი მოაქვს. ტუკვაძე სასაცილო კი არა, საშიწნეოა და გარეგნულად თითქმის გულგრილობით აღწერილი — შემზარავი. მასში თავმოყრილია ყველაფერი ის, რის მიმართ დაუტყბომელი, დაუნდობელი ბრძოლაა საჭირო: ეს არის კაცთმოძულეობა, მემჩანურობა, სულიერი სიცარიელე, ჩლუნგი რწმენა იმისა, რომ ყველაფერში მართალია და ყველაფერი დაუსჯელად ჩაუვლის.

განაგრძობს რა მსოფლიო ლიტერატურის სახელოვან ტრადიციებს და ანეითარებს მიმართულებას, რომელშიაც მთავარ დადებით გმირს წარმოადგენს სიცილი, რეზო ქეიშვილი ამავე დროს ახალი მატერიალური პირველადმოჩენია ქართულ პროზაში. ძნელი სათქმელია, ეყრდნობა თუ არა მიმდევრები, ეს ხომ არც ისე ადვილია, მას ახასიათებს გარეგნული სამკაულისაგან შეგნებულად განძრევნილი ზუსტი ფრაზა, დამუხტული უზარმაზარი ემოციური ძალის ქურთი. თავს არიდებს ბუნების სურათების გაღმოცემას და, როგორც წესი, აღწერას, საერთოდ, ქვისტის, მოძრაობის სტენოგრაფიით ცვლის. შეუძლია ჩვეულებრივსა და

ყოველდღიურში დანახოს ფანტასტიკური ზოგჯერ შეუძლებელი, დაუჯერებელი, ერთის მხრივ, და მეორეს მხრივ, ისე აღწეროს ეს ფანტასტიკური, რომ იგი საესეებით რეალური, ჩვეულებრივი გეჩვენოს.

რ. ქეიშვილის მოთხოვნებში საკმაოდია სიზმრები და ფანტასტიკურიც სწორედ ამ სიზმრებში ქარაბის (თუმცა ზოგჯერ ეს ცხად-ლივაც ზდება, მაგალითად, ფილიპე ბარნაველის მიერ საკუთარი საფლავის ქვის ხილვა, ნოველა „ძეგლში“).

როგორც წესი, მწერლის თვალთახედვა მიპყრობილია ადამიანის არა ვარჯიან, არამედ შინაგან სულიერ სამყაროზე, თუმცა გარეგნულში იგი არ უგულებელყოფს კომიზმს, მაგალითად, სიტუაციური კომიზმი „ცისფერ ხიდებში“ ან „კრიტიკულ წერილში“, მაგრამ „მიწების განაწილებაში“ ეს კომიზმი შეუმჩნევლად იცვლება და რაღაც უფრო სიღრმისეულს წარმოგვიჩენს. მწერალს მივეყვარო ადამიანთა სულის ლაბირინთებში, მხიარული სიცილი ბავშვზე იყინება და მწარე ღიმილში გადაიზრდება.

ფართო პეიზაჟი ტილოებით გატაცების ფონზე, რაც ასე შესამჩნევია უკანასკნელი წლების ქართულ პროზაში (აქედან გამომდინარე, თითქმის ერთდროულად გამოქვეყნებული მთელი რიგი შესანიშნავი რომანებისა), რეზო ქეიშვილი მოკლე მოთხრობების ისტატიდზე რჩება, თუმცა რომანებით „გატაცებას“ მანაც მოუხადა ხარკი, მაგრამ ეს რომანები განსაკუთრებული საუბრის თემაა და მათ აქ არ შევხვებით. ახლა კი, თუ შევაჩამებთ ყველაფერს, რაც მისი ნოველების ირგვლივ ვიჭვით, ხაზი უნდა გავუსვათ მათ კიდევ ერთ მნიშვნელოვან თავისებურებას: ეკოთხულობით ამ მცირე მოცულობის ჩანახატებს, და გვაგონდება ნათუბადევი გადღებული ფოტოსურათები, როცა მხატვარი მოვლოდნელად „ჩაიჭერს“ გამოსახვის ობიექტს, ისე რომ იგი ვერ მოასწრებს მომენტისათვის შესაფერისი გამომეტყველების მიღებას. მაშინ ჩვენც უნებლიეთ თვალს ვუსწორებთ საკუთარ თავს, საკუთარ წარსულსაც მივუხედავთ და განახლების ცრემლებით განზანთნი, იმედით შევყურებთ მომავალს, და რაკი ასეა, მწერალს შეუძლია თქვას, რომ მისი მიზანი მიღწეულია. ჩვენც გულით ვულოცავთ ამ გამარჯვებას.

მეჩვენი თავიშვილი

ახალი სახელები

1. სინათლის ნაპირი. პირველი წიგნის ავტორზე მსჯელობა წინასწარ არჩეულ გეგმას ვერ ემორჩილება, რადგან ეს გეგმა შეუძლებელია გამომდინარეობდეს ავტორის პოეტური წარსულიდან, რაც სწორ მიმართულებას მოგვცემდა აწმყოსა და მომავლის გასათვალისწინებლად. მაგრამ, რაც არ შეუძლია მოგვითხროს კონკრეტული ინდივიდის წარსულმა, შეუძლია გავვიხსნას იმ ლიტერატურულმა პროცესმა, რომლის ნაქადასც როგორც ერთიანსა და წარმმართველს, ახალგაზრდა ავტორის შემოქმედებაც ერთვის.

ავთანდილ ყურაშვილის ლექსთა კრებული ლირიკულ ნიმუშებს აერთიანებს. აქ არ არის არც ერთი ეპიკური ნაწარმოები. მეტიც, არც ერთი თუნდაც მცირე ეპიკური მონაკვეთი — სახე, სტრაფი, ფრაზა, შედარება. ეს იმას ნიშნავს, რომ მისი თვალსაზრებიდან არც კი წარმოსდგება სურვილი: რეალურ-ეპიკური პლანით დაინახოს საგნები და მოვლენები და ეპიკურისათვის დამახასიათებელი გადაწყვეტა მოუწახოს მათ. ამით ვერ დავასკვნით ავტორის ვერც ორიგინალობასა და ვერც ეპიგონობას, რადგან ეს პროცესი პრინციპულად დამახასიათებელი და შეუქცევადია თანამედროვე ქართული პოეზიისათვის. და როცა კონკრეტული წიგნის შესახებ ვმსჯელობთ, იგი ამ მხრივ უნდა შეფასდეს მთელი ლიტერატურული პროცესის შეფასების საერთო ფონზე. ეს პროცესი კი, როგორც აღინიშნა, მიუხედავად აზრთა სხვადასხვაობისა, მაინც შეუქცევადია და მისგან ნაკლებად მოველით ეპიკურობისაკენ დამბრუნებას. თავისთავად ეს სვლა ეპიკურიდან ლირიკულისაკენ (ისევე, როგორც პირიქე მოვლენა) პოეტურობისა და პოეზიის ამა თუ იმ ფორმაში განსახების თვალსაზრისით არ შეიძლება ჩაითვალოს არც პროგრესად და არც უკანდახევად, მაგრამ ის კი ნათელი უნდა დარჩეს, რომ გაორგნულოდნი შინაგანი მხარეებისადმი ლტოლვა და ინტერესე-

ბის შემოპრტუნება შინაარსობრივად აქტუალური მოვლენაა, რასაც ასე კატეგორიულად ამტკიცებს პეველი: „გარეგანი მხარე არ უნდა გამოიხატოს უფრო მეტი სიყვარულით, უფრო მეტი ხალისითა და გულდადებით, ვიდრე შინაგანი სულიერი მხარე“. ეს დებულება ქართულ პოეზიაში ძირითადად, ჩვენი აზრით, 1950-იანი წლებიდან იწყებს განზორციელებას იმ აზრით, რა აზრითაც მას პეველი გულისხმობს (ო. ქილაძე და სხვ.), ხოლო თანამედროვე ეტაპზე პრინციპულად დაკანონებულია. რაც შეეხება ძიებას, იგი წარმოებს ლირიკის ახალ ტიპოლოგიურ მოდელთა აღმოსაჩენად და დასამკვიდრებლად. ვინც ცალკეულ მხატვრულ მოდელთა მომპოვებლის დონეზე აღის, ის იმკვიდრებს კიდევ ორიგინალური პოეტის სახელს, ხოლო ვინც აღნიშნულ პროცესს, მართალია, მიჰყვება, როგორც პრინციპულად აუცილებელს და თანამედროვეს, მაგრამ თავისი საკუთარი მხატვრული ყალიბის, ხელწერისა და მანერის გამოუმუშავება უჭირს — იგი ლიტერატურული პროცესის ტრამლეკავი ნაკადის ჩვეულებრივ და განურჩეველ ფერმენტად რჩება.

ავთანდილ ყურაშვილი, როგორც პოეტი, ამ ორი მომენტის გასაყართან დგას. მისი წიგნის ზოგადი გააზრება გვიქმნის აზრს, რომ ავტორი ზედმიწევნით ზუსტად მიჰყვება თანამედროვე ლიტერატურულ ცხოვრებას, ღრმად გაუცნობიერებია იგი, ისე აზრთანად, რომ მისი ლექსების ლირიკული ტონი საერთო ლიტერატურულ პროცესს თავისი ნებით მიჰყვება და არა ძალდატანებით. ეს კარგია, რადგან ამით არიდებულია სიყალბე, დაცულია ბუნებრიობა, თავისუფლება, რაც არ გადადის თვითგზიშვლებაში. თვითგზიშვლება ხომ უგულური თავისუფლებაა. მაგრამ, მეორე მხრივ, ქმნის მომავლის საფრთხეს: ამ საერთო პროცესიდან თვისებრივი გამოყოფა, პოეტური პროფილის გააქტივობა ურება ძნელი არ გახდეს. თუმცა ეს ა. ყურაშვილის კრებულისადმი წაყენებული პოეტე-

საქართველოს
წერა-ბეჭდვის
კავშირის
კავშირის
კავშირის

ციური გეგმა და არა რეალობა. ამ კრებულში გზადეთ თვითმოფობისაკენ გამოშვებულ ყლორტებს, თუმცა ისინი ჯერ კიდევ ჩვილი, ლოთიონი, სათუნი არიან, მაგრამ მაინც საგულისხმო, რამდენადაც სიმპათიები განგვაწყობენ მომავლის პოტიკისადმი. ყოველივე ამის შემდეგ გადავიდეთ იმ კრებულის კონკრეტულ განხილვაზე, რომელიც ყოველივე თქმულის ფუძელ გვესახება.

პა, სიმღერა:
ძოწველის,
კირის,
ბეტონის,
უუთერესი სართულების სადა რეფრენი...

ასე იწყება „სიმღერა“, რომელშიც არის რაღაც ახლებური, თანაც ისეთი, რაც დაგვაფიქრებს, თუმცა ძლიერადმოქმედი არაა ეს დაფიქრება, მისი ინტენსიობა, მაგრამ უსათუოდ შესამჩნევი და სასიამოვნოა. სტრუქტურა შინაგანი თრთოლვა თითქოს მოუხელთებელია, რადგან მის მიზეზს ვერ გზხდათ ფორმისეულ კომპონენტებში. სიტყვათა იგივე ტრადიციული წყობა, იგივე რითმა, რიტმი, ცნობილი საზომი, მაგრამ მაინც განიცდება „რაღაც უცხო“, რაღაც არაიგივე. ეს სწორედ ის არის, რასაც ტრადიციულში ახალ მღელვარებას ვეძახით... ამგვე ლექსის პოეტური განწყობილების გავრძელებაა „აი, საგანი — სასიმღერო პირველთაგანი“. მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ აქ უფრო აქტუალური საკითხია წამოჭრილი და უფრო კონკრეტული განათება ეძლევა:

დაეჩახება საუკუნეს
სხივი ლაზერის
და დაიმსხვრევა
საიდუმლო,
ყველა ცხრა კარი.
დრო, დრო გეძახის:
მუშა ჩარხით,
გულზე ვახეობთ,
აი, საგანი:
სასიმღერო პირველთაგანი.

თემის არჩევანი, მისი დამუშავების მანერა, გაშქების კუთხე და მოტივთა ერთიანი გამა. აი, რა ერთობლიობაც განსაზღვრავს პოეტის აქტიურობის დონეს, თანამედროვეობას. საზოგადოებ, თემა, თუ იგი თავისი ასახვის ფარგლებს გარეთ არ გადის მხატვრული გააზრების მეტეხებით, ყოველთვის უინტერესოა. მისი დამუშავებისას მიღწეული მხატვრული მსჯელობა, განზოგადებები, შედარებები, ფართო თვალსაწიერი რომ ეძებნება, აი, რა აქცევს თემის შემოქმედებით ძალად, მხატვრული ღირებულების მთავარ ღვრიტად. ამ მხრივ, ყოველი თემა, წარსულს გეგბა იგი თუ აწმყოს, მომავალს თუ განყენებულ აზროვნებას, მაშინა თა-

ნადროული, თუ თანამედროვე ცხოვრებასთან არის დაკავშირებული. ეს აზრი ძველია, მაგრამ ისეთი კი, მუდამ სიახლის ტენდენციას რომ ამჟღავნებს, რადგან კვლავ და კვლავ აღსატურებს უცილობელს: „მართო იმის გამო, რომ გარდასული ოდესიდაც სილდაც არსებობდა, ვერ დაგვიანტერესებს“. ა. ყურაშვილის „წარწერები რავენსბურჯის კედლებზე“ ტიპილით განცილი თემაა. გულწრფელია წერის მიზანი. ფორმა გამოძენილია სპეციალურად მძიმე, რამდენადმე უხეში (თავისუფალი ლექსი), რაც ამძიმებს განწყობას. აზრობრივი დატვირთვა ცალკეულ ფრაზებს ემოციურს ხდის. საქმე ის არის, რომ ამ ლექსშიც (ისევე, როგორც ყველა თავისუფალ ლექსში) ემოციის მთავარი წყარო აზრობრივი აღმოჩენაა, აქ ნაკლებად წარმოიქმნება ემოცია ფრაზის ავუსტიკით, ან რიტმული ტემპერამენტით:

...და ტივილები,
რაც გამაწინა მიწის მიერი,
მე ჩამოკრთევს მაყვლივით ყველა
ტოტიდან...

ჰავდა სიმართლე, ყურ კედელში
ჩარჭობილ პალის...

მაგრამ ლექსი აღიქმება ფრაგმენტულად და დელსრულეზილი ლაიტმოტივით. ეს არ ნიშნავს იმას, თითქოს იგი ფორმალურად დუმიტარებელია. პირიქით, წერტილი დასმულია. წერტილის დროზე დასმაც ხელთვნება. ლექსის ფორმალური სვლა თითქოს დასრულებულია, მაგრამ ამ არის დაკონკრეტებული შინაგანი აზრობრივი მაგისტრალი, რაც ფორმისა და შინაარსის რეალურ განხეთქილებას იწვევს. იბადება უკმარისობის განცდა.

„ჩემი ქალაქი ღამით“ უფრო შეკრული კომპოზიციისაა. ცალკეული სტროფი სეერთო მიზანს ემსახურება. წარსულის გარდასულ ლანდთა აქ წარმოსახული ხეტილი ქმნის გულთბილობის ატმოსფეროს, გვიზიდავს, გიათბობს. აქ გვრძნობთ, რომ წარსული ნამდვილად არის ჩვენი ერის კუთვნილება არა მისი წარსულობით, არამედ იმ სითბოს გამოუშვებით, რაც ლექსმა შეგვავარძნობინა. ამრიგად, ყოველგვარი წარსული იმდენადაა ეროვნული, რამდენადაც სხეულს გვიტობობს, სულს გვიმღერებს, გულს ავიძივრებს — ეს კი პოეტმა უნდა შეძლოს, გააშინაგანოს წარსულის ხატები და მერე საკუთარი სულის ზოროზმული შეზავებული შემოგვთავაზოს. ასეთ დროს წარსულის ბებერი ხავსი ადვილად ეხამება აწმყოზე მიმბეჭდულ ნეონის შუქს.

მალა, სულ მალა, შუქი ნეონის —
ეწევა ქალაქს — არახმოვანი
და ძირს რიონის ცისფერ ხეობას
მოსავს კოშკები ბაგარტავანნი.

ამ მხრივ დაუძლეველია მამულეების თემა, რადგან აზრობრივმა „ნაკეთებებმა“ ლექსის ყველა რელიაში დაჩაგრა უშუალო შემოქმედებითი ელემენტი. სამაგიეროდ, ამ ლექსიდან განდევნილია პრიმიტიული სახეები და შესიტყვებანი, რაც ახასიათებს „გალაკტიონს“, განსაკუთრებით კი უსათაუროს „როცა ჩანჩქერები“. აქ იგრძნობა სქემატურობა, ალვა-ალავ პრაგმატიკალიზმიც არც ერთი სახე არაა ამაღლებული საკუთარი სიმძიმისა და სიმადლიდან: „როცა ჩანჩქერები შეიწყვეტენ ყინვის არტახებს“, „როცა თოვლის თეთრი სისხლი დაიდვრება“. პრიმიტიული და მოძველებულ-არქაულია „მე, შენის თვალის, ნახშირის — შავის, საბადოების მირჩენის ცქერა“...

მაგრამ კვლავ იჩენს თავს კრებულის საერთო დონისათვის დამახასიათებელი ლექსების ძალა. მოსწავნი და თბილად განსაცდელია „ჩემი პარტიული ბილეტი“. ამ თემაზე წერა გაცილებით ძნელია დღეს, როცა უკვე არაერთგზის და მრავალი კუთხით მოსინჯეს იგი ქართულმა მწერლებმა. ჩვენმა თანამედროვე ცხოვრებამ კვლავ ახალი ძალით წამოაყენა ეს თემა, თუმცა ამჯერად ოდნავ განსაზღვრული თვალსაზრისით — ეთიკურ-ზნეობრივი დამზერით. არც ამ პარტიოტულ მოწოდებას ჩაუარა გულგრილად ქართულმა პოეზიამ. სწორედ ამ მხრივ შეიძინა მან ახალი ელვარება (შ. ნიშნინიძის მაღალმატერული ქმნილებანი, ვ. გორგანელის გახმაურებული ლექსი და სხვ.). განსაკუთრებით მოსაწონია, რომ ახალბუცა პოეტებიც არ გაურბიან ამგვარ მასალას. ახალი კუთხითა და ახალი თვალსაწიერით დაინახეს ეს თემა, ახლოს მივიდნენ მასთან და დაიწყეს გულბოლი ლექსების „გამოღონება“. ამ ტენდენციას უბამს მხარს ა. ყურაშვილიც. იგი ერიდება ეპიგონურ ზოტბას, პარტიული ბილეტის ეგზალტირებულ ქება-შესხმას, რბილი, მშვიდი და მისანდობი ლირიკული საუბარი გაუმართა საკუთარ სინდისს, საკუთარ პოეტურ ხედვას — თუ რას ნიშნავს ეს წითელი ბილეტი. ლექსში ნატულისხმივია ბევრი უთქმელი რამეც: რად უნდა მიაჩნდეთ ეს მანდატი, რას უნდა ნიშნავდეს იგი ადამიანისათვის.

არც ბიბლიური გონების წარღვნა. არც ყაყარითა ფერის მრავლობა... ის იმსახურებს, ზეთისხილის რტოებზე მალა რომ სწევდეს მარად შთამომავლობა.

გულწრფელობა არ გამოიწვევა მხოლოდ ფორმის დახვეწილობით, არც შინაარსის სეროზულობით, არც ორივე ამ კომპონენტის დიალექტიკური ერთიანობით. ამისათვის უფრო მეტია საჭირო. ეს უფრო მეტი კი საკუთარი რწმუნაა, რადგან დიკაქრებენ მხოლოდ იმას, რაც თვითონვე გწამს.

შენ,
კომუნისტი,
ამხანაგი,
მტკიცე,
მართალი,
რევოლუციურ, ქარაცეხლიან ძღვევით
მოსილი,

უწირველესად,
ხარ მსოფლიოს წინ წამმართავი
მზისკენ აჭრილი კვიპაროსივით.

კრებულის საერთო ღონეზე განიცდება „პოეტი“ „მონუმენტები და ობელისკები“, „სისხმარ-ბალადა“, ამ ლექსებში მცდარდება ოსტატობისავე გაბედული სვლა, სიტყვათა და სინტაქსურ წყველეულთა თავისუფალი ფლობა. შეიმჩნევა: აზრი არასდროს ჩაგრავს გრძნობას, რაც ლირიკის უშუალო შემოქმედებითი და უპირველესი ელემენტი. იგივე ითქმის „პოეზიაზე“, თუმცა ერთი უმთავრესი დამატებით. ა. ყურაშვილი განყენებულად არ წარმოიდგენს ბუნებას. იგი მის განახატვას ადამიანის სულთან მიმართებაში. რაც იმას მოასწავებს, რომ ავტორს კარგად ესმის ბუნების ადგილი და მიზანი ხელოვნებაში. ადამიანის გაჩენამდეც ჰყვაროდა ბუნება. არსებობდნენ ზეიადანორამებიანი მთები, უშველებელი ხეობები და უდიადესი ჩანჩქერები, ყოველგვარი მზა მასალა ამოღებულის განსაცდელად და არავის აკვირებდა იგი, რადგან ადამიანი ცხოველს წარმოადგენდა. მაგრამ დადგა დრო, როცა შეივრო, რომ იგი ცხოველია. და რაკი შეივრო რომ ცხოველია, ცხოველად ყოფნა შეწყვიტა და მოგვევლინა არაცხოველად. შეიძლება აქედან ვიგულისხმოთ უმაღლესი აზრით ადამიანის გაჩენა. ადამიანის განვითარების ამ ეტაპზე ბუნებას გაუჩნდა მაცურებელი. ეს მაცურებელი ცდილობს ქალაქებზე, ტილოზე გადიატანოს მთები და ჩანჩქერები. ბუნების სხვა მომხიბვლელი სილამაზე, მაგრამ არა იმიტომ, რომ ბუნების წაბზაობს. არა. ეს ერთ-ერთი, მაგრამ არაძირითადი მიზეზი. მის ქალაქზე უფრო ევლად გადაჰქონდა ის, რაც ბუნებაში შესაძლოა, უფრო ცხადად და ზუსტად არსებობდა, მაგრამ აქ ადამიანის ხელი გრია. ეს იყო საკუთარი, ადამიანური შესაძლებლობის დაღასტურება შემოქმედებითი აქტით. სწორედ ეს აღუდგებდა და აღიტაცებდა ადამიანს. ხელოვნებაში და კერძოდ პოეზიაში პეიზაჟის გამოყენებისას ა. ყურაშვილი შეგნებულად თუ შეუცნობლად ამ თვალსაზრისს იცავს. ამიტომაცაა, რომ სწორედ პეიზაჟის შუაგულში ათავსებს მღელვარებითა და გრძნობებით სავსე საკუთარ მფთქავ გულს:

მუდამ თაფლივით
ახალი სახელები

ბატარა თვალის ამაყი შერა
მზესავით აღნობს ტყეისფერ ღუმელს.
ცაზე ჰაილია ყვითელი ძერა,
ყვითელი ძერა და ჩემი გული.

ა. ჟურაშვილის ლექსთა კრებულის განხილვის არ დაგასრულებთ ჩვეულებრივი მორალიტებით — მიუხედავად სხვადასხვა ნაკლისა... ჩვენი შენიშვნები არც ისე მცირერიცხოვანია, ავტორი რომ არ დაფიქროს, მაგრამ არც ისე არსებითი, ხელს რომ გვიშლიდეს ახალი წიგნის დადებითად შეფასებაში.

2. **ფარადი სარამი.** ირაკლი ბაზაძის ლექსთა კრებული სსიამოვნო შესავალი ლექსით იწყება, რაც თბილად განგვაწყობს ავტორის მიმართ, მაგრამ არც ისე, განუსჯელად რომ მიგაყუთნოთ მაქებარი პოეტური ტიტულები. და ეს უმჯობესიცაა, რადგან ახალგაზრდა ავტორი მაშინ გვესახება საინტერესო ლიტერატურულ ძალად, როცა მის არსებაში ერთმანეთს ებრძვის მისასაღებელი, თბილად განსაცდელიცა და საეჭვო, ექსპერიმენტული ან „უცნაური“ ღირებულების ფიქრები, ოცნებები — გაცხადებული მხატვრული სიუყვეთ.

ო, დასაწყისის სიხარულო და დასასრულის
მშვენიერ წამთან დაექცევის თრთოლვაც
ფარადლო,
მოგესალმები!..

თანამედროვე ლიტერატურულ სუბსტრატზე მდგარი ახალგაზრდა ავტორისათვის ეს დღეცა და დაქცევა საეცებით ბუნებრივია. პოეტურ სიტყვასთან შეკიდების სიხარულოცა და ამ მშვენიერი შემოქმედებითი პროცესის თანაზიარობის განცდის ფარული შიში, თრთოლვაც ბუნებრივია. ბუნებრივად განცდილი კი მკითხველსაც გადაედება და აღელვებს.

უმთავრესი, რა თქმა უნდა, პოეტის მიერ პოეზიის სიგნის არჩევა, მისი მხატვრული გარდატეხა და დამუშავება, მაგრამ ისიც ხომ ერთ რამედ ღირს, როცა ხერხდება მკითხველის „საკუთარ ბანაჟში“ გადმოყვანა, მისი გრძნობების „მოთვინიერება“ და გვერდში ამოყვანება. ამის მიღწევა ავტორის პოეტურ მიმზიდველობაზე მეტყველებს. ამ თვალსაზრისით ი. ბაზაძის არაერთი ლექსი მოუპოვებს სიზბოთებს. მათ შორის უფრო საყურადღებოა „იმდენად თეთრი იქნება თოვლი“, „მანეკენი“, „იხსენებ წარსულს“, „დამეძინება ამაღამ“. ვიდრე ამ ლექსების კონკრეტულ განხილვას დაწყებდეთ, საჭიროა აღვნიშნოთ ერთი მნიშვნელოვანი მომენტი. ი. ბაზაძის კრებულში წარმოდგენილი არც ერთი ლექსი სტილური ნიშნებით ერთმანეთისაგან ისე მკვეთრად განსხვავებული არაა, რომ რომელიმე მათგანში განიკვრიტებოდეს რაიმე ხელშეშახები, თავისთავადი ელემენტები, რის შესაძლო განვითარებებს

იმედით შესაძლოა ვეჭოიოთ. ამრიგად, სტოზის ერთი მტკიცედ გაკვალული კოლაპორი, სადაც მისი პოეტური აღმადრენის ნაკადული მიედინებოდეს, მაგრამ, სამაგიეროდ, ამავე მოვლენას აქვს ერთი დადებითი მომენტიც. ავტორს ჭერ კიდევ არ მოსობია შესაძლებლობა და საშუალება ეძიოს და გასკრას ის არხი, სადინარი, რომელიც მის სულიერ წყობას ყველაზე მკვიდრად და მკვეთრად შეესატყვისება. ე. ი. როცა ცდის გზის გაკვალვა არ მომხდარა, არის შესაძლებლობა, კარგის გაკვალვისა.. ამ მხრივ ძიების ელემენტებს ზემოაღნიშნულ ლექსებში ვგვხვდები. ი. ბაზაძის უეტერი ლექსებში განსურათების, განხატების უნარი შეინიშნება, მაგრამ ეს უნარი მთლიანად და საეცებით ჭერ კიდევ არ არის ბუნებრივი. მას ეტყობა და ეგრევეა ნაძალადობისა და სიტყვასთან ჰიბაზის კვალი. და ეს ხდება იმის გამო, რომ ავტორის იდეებს (ამეჭრად სულ ერთია, საიდან მომდინარეობენ ისინი — ცხოვრებიდან თუ წიგნებიდან) თავის თავში ჭერ კიდევ ვერ უპოვნია ფორმა და ამიტომაც აქეთკენ მისწრაფებად და ბრძოლა-ჰიდილად რჩება. ბრძოლა-ჰიდილი კი მონდომების უტყუარი საბუთია. მაგრამ, როგორც ბ. ბელინსკი მიუთითებს, „სადაც მონდომება ჩანს, იქ ჭერ კიდევ არ არის მიღწევა: სასურველის მიღწევა იმას ნიშნავს, რომ მშვიდად, თავისუფლად, მასასადამე, სრულიად ძალდაუტანებლად დაეუფლო მას“. ყოველივე აღნიშნული, რაც საერთოდ ახასიათებს კრებულის ლექსებს, თავისთავად გამოჩნდება ჩვენს მიერ გაანალიზებულ ლექსებში და ამ საკითხს განსაკუთრებით აღარ შეეხებოთ.

ი. ბაზაძე ღირიყულ, დამენდილ მხასა და ტონებს არჩევს. მჭიდროდ მიდის სათქმელთან, ისე ახლოს, რომ მასა და სავანს შორის სიერე აღარ არსებობს და ეს ქმნის ღირიყულობის მართალ, სწორსა და უტყუარ განცდა-შობეჭდილებას.

იმდენად თეთრი იქნება თოვლი,
რომელიც გაშლილ სივრცეებს წაშლის,
მე სიხარულით ვავირბენ ქარში
და თოვლში, როცა იქნება თოვლი.

მართალია, აქ ზოგიერთი ნოტი შეიძლება მთლიანად ორიგინალურად ან ახლად არ მოგეჩვენოთ, მაგრამ იგი მაინც მოვლად ირ. ბაზაძისა, რადგან მოხერხდა მისი გაინდივიდუალურება, ღრმად გაცნობიერება და საკუთრად წარმოსახვა. ეს კიდევ და კიდევ ამტკიცებს იმას, რომ ლექსის მუსიკალური მორტივი იმის კი არაა, ვინც იგი პირველად ახსენა, არამედ იმის, ვინც იგი ძლიერად, გამოთქვა. ცნობილია, რომ „მე და ღამის“ თანმხლები მუსიკალური აკომპანიმენტი მაინც გალაკტიონს მიეწერება, მიუხედავად იმისა, რომ იგივე მოტივები უფრო ადრე დაწერილ ი. გრიშაშვილის

ერთ-ერთ ლექსში გაუხედავად აღედგა. ამგვარივე აზრები გვიჩნდება, როცა ვკითხულობთ ავტორის ერთ სხვა ლექსსაც:

იხსენებ წარსულს და ლამაზ მაისს,
ვნებიან კარმენს,
უბედურ ხოხეს,
არ ვიცი თუმცა, რისთვის და მაინც
არატომღაც ვფიქრობ ქარზე და თოვლზე.
მოჩანს სარკმლიდან გაბმული ბონდი
და დაწრეტილი მდინარის შლამი
და მე მეგონა,
ყველაფერს ვთმობდი
მეგრადში ჩამსხვრეულ სინათლის გამო.

„მეგრადში ჩამსხვრეული სინათლე“ — ეს გრძნობებით სავსე გულია. ის უჩინარი სინათლე, რომელიც პოეტის არსებაში იწყის, ღრუბლებსა და გაბმული ბონდის ხიდივით სასიამოვნოდ და შიშნარევი თრთოვლით ირწყვეს. ეს რწყევ პოეტური სიტყვის მიერ გამოწვეული აკომპანიმენტია, რაც ვაღებდება სისხლსა და ძარღვებს, ძვალსა და ხორცს, მთელს ადამიანს და თმის წვერებსაც კი შეაფრთხილებს, როგორც ნაღდად განცდილი გრძნობის ელექტრონული ძალა. ეს ძალა გამოძლიანრებობს „ტყემალების თეთრ ყვავილთა მტკვრიდან“, რაც „ადამის თავისი მსუბუქი ფრთებიდან“, სათავეს იღებს იმ გრძნობებში, რასაც აღძრავს ხილვა ამგვარი სურათისა: „გამოიღებდი: ზღა სარკმელში მდინარესავით მორბის მინდორი“, ან კიდევ: „შვენიერ წარმოსახვაში:

თოვლია ახლაც და გალურსულ
თვლემ ჩემს ლოგინზე ბებერი კატა,
სარკმელთან ფიქვის ნელ შრილს ეუსმენ,
იქნებ არც არი და მომენტარა...

და სრულდება და გვირგვინდება იქ, სადაც პოეტი გულწრფელად აცხადებს:

შენი ოცნება სწუხს პოეზიით,
დაგირბენს სისხლში სეტყვა ეროსის.

მაგრამ ეს ცალკეული პოეტური მიღწევები სხვადასხვა ლექსითა რეალიზებს ანათებენ და არა რომელიმე ერთ მილიონ ლექსს. არა გამო, მათი დანაწევრებულად წარმოდგენა და ერთმანეთთან ისე დაკავშირება მოგვიხდა. ეს იმას ნიშნავს, რომ ავტორი ახერხებს ორიგინალურ ფოქსს მოაქციოს ცალკეული მოვლენები, დინახოს მათში ის, რასაც პოეზიის დერეფანი ეწოდება, თუმცა ჭერჭერობით. ვერ ახერხებს რომელიმე დეტალის ამ უმნიშვნელოვანესი მომენტის ფართო დიაპაზონით განხილვას, მიუხედავად იმისა, რომ აქეთვე გადამღმულ ნაბიჯებს (თუმცა ნაკლულს) მაინც ეამჩნევთ. „ბავრატის ტაძართან“ მცირე ზომის ერთსტროფიანი ლექსია. ბავრატის ტაძარი ასოციაციებით წარსულს ებმება. ეს წარსული

საკმაოდ კარგი მხატვრული ფორმით არის დაფიქსირებული: „და დავაბიჯებ შიშველ ტერფებით, ჩემს დიდ წარსულში — შენის წვერებზე“, მართლაც, თითქოს რაღაც არის აქ მიმდებარე და საპატიო, მაგრამ ვერ არის ისე ამაღლებული, რაც უკმარისობის გრძნობას ადგის არ დაუტოვებდა, აქ მეთქმედად მცირე ტევალობისაა ის პაწაწინტელა აზრი, რაც ამ მხატვრულ კონსტრუქციაშია ჩამსული. ასეთ დროს გვეჩვენება, თოქოს პაწაწინა ლოკოკინის უზარმაზარი ხიზოკეცა აუთრეცია. იგივე ითქმის „მარტყეც“:

და მკვდარი წერო —
თოვლის ნაჭერი შერჩენია მეზობლის ყორეს...

იმავე ყალიბის პოეტურ-მხატვრული ფორმულა მეორდება სხვა ლექსშიც: „სადაც კალბში აფრინდა ყვავი, როგორც ნაჭერი გაცრეცილ ღამის“. არ შეიძლება ითქვას, რომ ეს სახე ცუდია. პირიქით, შვენიერია. არც ის შეიძლება ითქვას, რომ მისი შექმნისას ავტორმა უკვე იცოდა ახალგაზრდა პოეტის შ. არაბელის მსგავსი სახე: „მოვალ ყორანი... მე მოკლე ერთი მტკაველი ღამე“ (1970), მაგრამ ერთხელ უკვე მიგვხვდული პოეტური სახის უნებლო განმეორება იმასაც ადასტურებს, რომ ავტორი სწორ გზას ადგას, კარგად აზროვნებს და იმასაც, რომ ეს სახე მას აღარ ეკუთვნის.

კრებულის ავტორს ახასიათებს ბასრი მეტაფორები, ძარღვიან-ბარაქიანი გამოთქმების დაყინებითი მოწოდება. სამაგალითოა, პოეტურ ძარღვს ეხება და აქედნებს: „ტრამალზე ვწევარ და ფასქუნჯივით მზე მაზის გულზე ბასრი ჰანგებით“. ლექსების ცალკეული შესიტყვებები რბილი, თბილი და გადამღებია. არ შეინიშნება ბუნდოვანება, ნაკლებია ბანალური თქმები, ეგზალტირებული სტრიქონები და არც ერთ ლექსში არ შეინიშნება ტრაფარტად ქცეული ხობა სამშობლოსადმი. პოეტური კრებული თითქოს საგანგებოდ არის დახვეწილი, შეკვეცილი და ერთი შეხედვით მოსალოდნელ პრიმიტივის განარიღებული.

წიგნის თემატიკის მიხედვითაც ვერაფერს ვუსაყვედურებთ, რადგან, ერთი მხრივ, მრავალფეროვნია იგი, ხოლო მეორე მხრივ, ყოველ ცალკეულ თემას შეიძლება მოენახოს განსტოება-შენიშვნები, რაც კიდევ მეტად ზრდის კრებულის აზრობრივ ღირსებას. ამ მხრივ აღნიშვნის ღირსია „ხელემა“. ლექსი აღიქმება როგორც უშუალო შემოქმედებითი ელემენტისა და გონების საუკეთესო შენაზავი. პოეტის წარმოსახვა ხელებს მრავალგვარი ასპექტით განჰყვრეტს. იგი მას თემატური მრავალმანიანობის საგნადაც ეთმობა და მხატვრული გარ-

მუშრმან თავდოიშვილი
ახალი სახელმწიფო

დასახვის საშუალებადაც. მართლაც, რამდენი რამ შეიძლება დაეთქვას მართლ ხელმძღვანელს: გამოთქმული თუ გამოუთქმელი დარდი, შიში და ლხენა, პოეზიის მადლით აღტაცება და მათხოვრის ვედრებით აღვსილი თვალების შეწყალება...

ხან კლავიშებზე ნაზი ქუხილით გადიბრუნს უცხო სიზმრის ჩვენებად, ხან ითრთოლებენ მძიმე წუხილით, ხან პატებდა, ხან შეჩვენებდა... და თუ დასჭირდათ, ცას მოახვევენ ლაქვარდს — მიწას რომ ვადაფარონ, კეთილი ნების დაყოფილ ხელგებს დიდი ბურთივით დააქვს სამყარო.

* * *

3. ბი, კოხტად გაფორმებული პატარა წიგნაყი. გარეგანზე აწერია: ავთანდილ ხაბაიშვილი, „შემოდგომა კაკლის ხეზე“. ჭერ თვით სათაურიდან დაეწყოთ. ცნობილია, რომ ვაზის შემდეგ ქართული კაცი ეროვნულ მცენარედ კაკლის ხეს მიიჩნევდა. ამიტომაც იყო, რომ ამ ძვირფას კულტურას მშვენიერი მოთხრობა „ნისლი ნახტარის ტყეში“ მიუძღვნა ლევან გოთუამ. კაკლის ხე წმინდა ხედ არის ნახტენები სახარებაშიც. ეს ასეა და არც ავთ. ხარაიშვილს ვართმევთ უფლებას მიიჩნიოს ეს ხე პოეტური ვანწყობის შემქმნელ ფერმენტად. მაგრამ არის ერთი გარემოება. წიგნის სათაური არ უნდა იყოს დაქუცმაცებული, ავტორისავე თქმით „ვიწრო ფანჯრიდან არ უნდა უშვებდეს მზეს“, ფართო თვალსაწიერი და სივრცითი პორობიზონტი უნდა ჰქონდეს. გვხვსენდება ცნობილ პოეტთა კრებულების დასათაურებანი: „ანთებული ხეივანი“, „არტისტული ყვავილები“, „უქცდავი ყვავილები“, „ნახტომი მზისავე“, რა ფართო პანორამაა, რა ვრცელი გადასახედი. თითქმის მთელს სამყაროს აღამაზებენ, ანათებენ. მაგრამ სწრაფად იპოვება ეს პანორამული შეგრძნება, როცა მათ გვერდით გვითხოვლობთ: „შემოდგომა კაკლის ხეზე“, „ნათდება“, „შენ დამარჩი საფერებელი“, და სხვ. სახელწოდების არჩევისას ახალგაზრდა ავტორებს მეტი დაფიქრება მართებთ. სათაური ეს ხომ მათი პირველადი სიტყვა მკითხველისადმი, და ამდენად, პირველადე შთაბეჭდილება. და დღეს, კოსმოსური თანამგზავრების საუფუნეში მებრძო დაბალი ორბიტები რომ არ არის კაკლის ხე? თუმცა ესეცა — ზოგჯერ კაკლის ხიდან უკეთ ხედავენ სამყაროს, ვიდრე კოსმოსური ხომალდიდან, რადგან ცაში მხოლოდ ის ამჩნევს ჩვენი თვის სასარგებლო სილაშქრს, ვინც დედამიწის მოთხოვნილებას კარგად იცნობს.

ა. ხარაიშვილი წერს ტრადიციული ფორმით. ერთადერთი ათმარცვლიანი საზომით ყოველი მისი სტრიქონი განრიგებულია მანერუ-

ლობას, პოეტურობის ნიღაბს. ამრიგად, ავთანდილ ეტური მირაჟი გამოირიცხულია. მაგრამ ნაკლებად მრავალი გამოსახედი მოგვრევა. როცა ლექსითა ერთი წყება ახალი ინტონაციებითა და ტრადიციულში ახლის აღმოჩენის ტენდენციებით არის აღბეჭდილი, სხვაგან გვხვდება ცალკეული ჩაგარდნილი სტრიქონი, თუმცა მათ მხარს არ უბამს სხვა სტრიქონები. „მომავალს ყანების აყვავილება“, „აყვარებებიც ერთს ყრბოლოა“, „როდესაც სიო არ გაძლევს საშველს, რეკდეს ხეივანის მხარგაშლილობა“. ეს სტრიქონები ალოგიკური და გაუგებარია. შეიძლება სტრიქონი ალოგიკური იყოს და ერთი შეხედვით გაუგებარიც, მაგრამ პოეტურ განცდას, ამადლებულ გრძნობას იწვევდეს მაინც. აქ კი ეს მომენტია არ ცნებულა. ამრიგად, როცა ავტორი ცდილობს გაითვალისწინოს სახეებით იაზროვნის, ალოგურობაში ვარდება. სამაგიეროდ, მის მიერ სავესებით დაძლეული ნათელი, სადა და პირდაპირი გამოსატყვის ყველა ტექნიკურ-სინტაქსური საშუალება.

მე ვადმოვლექი ხელში სასხლავით მერიდინანზე მზიან ვენახის. თბება მამული ოქროს სკასავით, საგაზაფხულო მიწა მესხის.

ეს მსუბუქი, მტრფენივი სტრიქონები იმავე ათმარცვლიან საზომში სხვა ინტონაციის მეშვეობით ახალ, დამოუკიდებელ და რამდენადმე ორიგინალურ თრთოლვას იძენს. ეს თრთოლა განსხვავებული შინაარსის გააზრებისა და გამოსატყვის სერვილითაა ნაყარნახები:

მაქვს გადაშლილი აზრი რუსთველის — ფიქრის სათავე ყველა ქართველის, ჩვენი წიგნების ეს თავფურცელი, ერის სინდისი და კართავენი.

პოეტური სინტაქსი ისეთი ფაქიზი კამერტონია, რომელიც ოდნავად უხერხულ, ნაძალადევ დარტყმასაც კი არაბუნებრივ ხმას გამოაცემინებს. ამის გამო, სიტყვათა ნაძალადევი არანჭივრება და რითმისათვის მათი არაბუნებრივი გადანაწილება აშკარად იჩენს თავს სტრიქონის გაპროზაულების ან ჩაგარდნის სახით ბუნებრივობა, ეს ყველაზე დიდი სიუზერენია პოეტური სტრიქონის რიტმულ ჰარმონიაში. თანამედროვე ქართული ლექსი უმთავრესად სტრიქონის დაფერილობას, სიტყვათა წყობის მაქსიმალურ რაფინირებას მოითხოვს და არ დამეძებს რითმის სიმტკიცესა და ვარაუდიანობას.

ასეთ დროს, თუ ავტორი ისევ ტრადიციული, რამდენადმე გაყალბებული წარმოდგენით ეძიებს რითმას, სტრიქონის ბუნებრივ განვითარებას ჩიხში მოაქცევს. ა. ხარაიშვილის ლექსში ვერ ვხვდებით არაბუნებრივ გადახრას რითმის სასარგებლოდ. მის ლექსს წარმართავს რითმის ორგანული და თავისებური რიტმულ-აკუსტიკური ძიება. აქ რითმის არსებობა-არარსებობას თვალი ვერც კი ამჩნევს, რაც ნამდვილი პოეტის თვისებაა. ეს თვისება ცნაურდება „პალესტინის ქართულ მიწაში“, „გამარჯვებული ცრემლის ღიმღში“, ლექსში „დედისადმი“. განსაკუთრებით კარგად ჩანს ეს „სიცარიელეში“, სადაც პოეტური აზრის განვითარება არ ითხოვს რითმის ყალბ ელვარებას. კონკრეტული სულიერი მდგომარეობა კი სიტყვათა კავშირის ადექვატური სემანტიზირებითაა გამოსახული:

შენ მიდიოდი ხმელეთის გარეთ...
ზღვის ნაპირს ჰქონდა თვალები სველი
და შემოდგომის ნისლიან კარებს
ფრთხილად ზურავდა
დაღლილი ხელი.
თითქოს სიცოცხლე წაიღო გემმა, —
გემით წავიდა სადღაც ხმელეთი.
დამრჩა სიწყნარე —
ტირიფის თვლემა
და ზღვით ავისილი შენი ხელები.

ჩვენ ხშირად ვკამათობთ ლექსის აზრიანობას, მისი შინაარსის თაობაზე. დროა ვალია-

რომ, თუ რას შეიძლება ეწოდოს ლექსის აზრიანობა. ჩვენი ფიქრით, ლექსის შინაარსობა რივი სიმდიდრე გამოიხატება მისი მხატვრული სრულყოფილებით, ლექსის შინაარსი მის პოეტურ ენერგიასა და მხატვრულობაშია. არსებითად არც არავითარ აზრს არ ჩაგვავონებს ავტორის ეს სტრიქონები: ორღობე კბილით უკირავთ ძაღლებს, ურმებზე ედოთ ფაფარი ქარებს, ან კიდევ: სხივზე გასული ვენახის ყლორტი, მაგრამ სამაგიეროდ მათში არის ის, რასაც შეიძლება პოეტური აზრი ეწოდოს. პოეტური აზრიანობა კი ოსტატობისა და პიროვნული ნიჭიერების სინთეზია. ამ დონეზე სულ სხვაგვარ მხატვრულ გააზრებას იწვევს თვით ალოგიკური და თითქოს ბუნდოვანი სტროფებიც, რადგან ისინი შინაგანი პოეტური ენერგიით არიან დამუხტულნი და თავის ერთგვარ ბუნდოვანებაშიც ატარებენ პოეტურობის მაღლს.

ცარიელია ტყეთა ნეკნები,
ანთებს იმერეთს თეთრი ალბა,
სად კლავიშების მკვეთრი ეკლები
კენკავს მდინარის გარდაცვალებას.

წერის რალაციური სისუფთავე, სტრიქონთა ბუნებრიობა და ესთეტიკურობისაკენ ლტოლვა ახალგაზრდა ავტორის პოეზიის მიმართ იმედია და განგვაწყობს, თუმცა ეს იმედები მაინც ფრთაშეკრილია, რადგან მთლიანად ეკუთვნის დღევანდელ დღეს და სულაც არ შეიმართება მომავალს.

ნიკი კაჭარავა

აკად. ნ. ბერძენიშვილის ისტორიოგრაფიული ძეგანი

სამეცნიერო საზოგადოებრიობა და მთელი ქართველი ხალხი დღეს პატივისცემითა და სიყვარულით აღნიშნავს აკადემიკოს ნიკოლოზ ალექსანდრეს ძე ბერძენიშვილის დაბადების 80 წლისთავს.

დიდი ნიკო ბერძენიშვილის ღვაწლი სამშობლო ქვეყნის ისტორიის მეცნიერულ გაშუქებასა და გამოშუქებაში, ქართული ისტორიული მეცნიერების განვითარებასა და გაღრმავებაში, ისტორიულ კვლევა-ძიებაში ახალი პრობლემების შემოტანასა და გადაწყვეტაში.

ფრიად ერუდირებული მეცნიერი და ქეზმარიტი პატრიოტი, ქართული ისტორიოგრაფიული ტრადიციების პატივისმცემელი და ობიექტური შემფასებელი, თანამედროვე ისტორიულ კვლევა-ძიებაში ნოვატორობისათვის დაუღალავი მებრძოლი — ასეთი იყო დიდი ნიკო, რომლის სახელსაც სათუთად ინახავს მაღლიერი ქართველი ერი.¹

• • •

ნ. ბერძენიშვილს, მართალია, არ შეუქმნია სპეციალური მონოგრაფიული გამოკვლევა ქართული საისტორიო მწერლობის შესახებ, მაგრამ მან თავის მრავალრიცხოვან გამოკვლევებში გააშუქა ქართული ისტორიოგრაფიის მრავალი საკვანძო საკითხი, წამოაყენა არა ერთი და ორი მახვილოვანიერ კა ფუქემდებლური ჩონჩხელობის მცენიერული ღებულება და მოგვცა ქართული ისტორიული აზრის განვითარების პერიოდიზაცია, დაახასიათა ქართული ისტორიული მეცნიერების მდგომარეობა და ჩამოაყალიბა საბჭოთა ისტორიოგრაფიის თანამედროვე ამოცანები.

ნ. ბერძენიშვილის მრავალრიცხოვან ისტორიულ გამოკვლევებში წამოყენებული და განვითარებული ისტორიოგრაფიული დებულებებ-

ბი ავტორის მიერ თავმოყრილი და შეჯამებულია 1964 წელს გამოცემულ ფრიად საყურადღებო ნაშრომში „ქართული ისტორიოგრაფიის განვითარების მთავარი ხაზი (თეზისები)“. მეცნიერს, როგორც ჩანს, განზრახული ჰქონდა ვრცელი ისტორიოგრაფიული გამოკვლევის დაწერა და გამოქვეყნება. ალბათ, იგი იქნებოდა, როგორც აღნიშნული თეზისების ხასიათი და სტრუქტურა მიგვანიშნებს, იგ. ჭავჭავაძის „ძველი ქართული საისტორიო მწერლობის“ შემდეგ მეორე სერიოზული გამოკვლევა, მხოლოდ „ძველი, ახალი და უახლესი ქართული საისტორიო მწერლობის“ შესახებ. მეცნიერს, სამწუხაროდ, არ დასცალდა ამ მორიგე სამეცნიერო საქმის შესრულება, მაგრამ ის, რის შესრულებასაც მასწავლებელი ვერ ასწერებს, აკეთებენ მისი მოწაფეები, ამ მიმართულებით მხოლოდ პირველი, მაგრამ იმედისმომცემი ნაბიჯები გადაადგეს აწ განსვენებული მეცნიერის მოწაფეებმა.

ნ. ბერძენიშვილმა თავის ისტორიოგრაფიულ შრომებში დასვა და ახლებურად გადაწყვიტა ისტორიოგრაფიისა და ისტორიის რიგი თეორიულ-ისტორიული და მეთოდოლოგიური პრობლემები, ცხადად და ნათლად წარმოაჩინა ქართული საისტორიო მწერლობის განვითარების სპეციფიკური თვისებებურებათა და ზოგად ისტორიულ კანონზომიერებათა განმსაზღვრელი ფაქტორები. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მეცნიერის დაკვირვებანი და დასკვნები ისტორიული მეცნიერების სოციალური ფუნქციის, მისი კლასობრივი ხასიათისა და პარტიულობის შესახებ. საყურადღებოა მეცნიერის თვალსაზრისი ავგორთვე ისტორიულ მეცნიერებისა და პატრიოტიზმის, პატრიოტიზმისა და სოციალური პროგრესის კავშირუბრუნების შესახებ. ვერ ვიტყვით აღნიშნული

საქიოტები თუ პრობლემები, საერთოდ, შეუსწავლელ-საუშუქებელ-გადაუტრეკელ იყოს მარქსისტულ-ლენინურ სოციოლოგიაში, მაგრამ ნ. ბერძენიშვილის დიდი დამსახურება აქ ის არის, რომ პირველმა გვიჩვენა არა მარტო ზოგად-სოციოლოგიური პრობლემების კონკრეტულ-ისტორიოგრაფიული (ან შემთხვევაში ქართული) მასალით გაშუქება-დასაბუთების შე-სანიშნავი ნიმუშები, არამედ იმავე კონკრეტულ მასალის ზოგად-სოციოლოგიური პროექტირებით მეცნიერული გაშუქების უშესანიშნავესი ნიმუშებიც.

ჩვენ შევეცდებით ნ. ბერძენიშვილის ისტორიოგრაფიული ძიებიდან წამოვიწყოთ ზოგიერთი მნიშვნელოვანი და მოკლედ დავახასიათოთ.

ნ. ბერძენიშვილმა ძირითადად სწორად განსაზღვრა ისტორიული მეცნიერების სოციალური ფუნქცია საერთოდ, განსაკუთრებით კი — ქართველი ხალხის ისტორიის ცალკეულ ეტაპებთან დაკავშირებით.

ფეოდალური საქართველოს „ქართლის ცხოვრება“ რომ „თვით ფეოდალური საზოგადოების ზრდა-განვითარებისა თუ დაცემის შესაფერისად“ ვითარდებოდა, ეს ჯერ კიდევ იგი ჯავახიშვილმა შენიშნა, რომ „ადვილად“ გამოირჩევა აღმაჯალი ფეოდალური ხანის „ქართლის ცხოვრება“ „ჩიხისა“ და დაცემის ხანის „ქართლის ცხოვრებისაგან“, ეს ნათლად გვიჩვენა ივ. ჯავახიშვილი. მაგრამ ქართული ისტორიოგრაფიის განვითარება ხალხური „ქართლის ცხოვრებიდან“ კომუნისტურ „ქართლის ცხოვრებად“ თვლით მხოლოდ ნ. ბერძენიშვილმა გააღწეა, მხოლოდ მან მოგვცა ქართული საისტორიო მწერლობის განვითარების ყველა პერიოდისა და ეტაპის მეტ-ნაკლებად სრული და ამოწმურავე დახასიათება-შეფასება.

ნ. ბერძენიშვილს არა ერთი ფაქტი და მოვლენა აქვს განხილული თავის ისტორიოგრაფიულ შრომებში ქართული საისტორიო მწერლობისათვის ოდითგანვე დამახასიათებელი დიდი სოციალური ფუნქციის წარმოსაჩენად. ნ. ბერძენიშვილმა, განიხილა არ ლეონტი მროველის კონცეფცია, დაასკვნა, რომ „ლეონტის წარმოდგენით უცხო ძალის გამოყენება შინაპოლიტიკურ ბრძოლაში ჩვეულებრივი და მისაღებ იცა, ოღონდ მიზანი ამართლებდეს ასეთ მოქმედებას“. ამ დებულების შემდგომი დასაბუთებისათვის „ქართლის ცხოვრებიდან“ და სხვა ისტორიული წყაროებიდან ნ. ბერძენიშვილმა მორტანა სათანადო მაგალითები:

1. „ქართლისათა სჯულის დამცველი ერისთავები სწორად იქცევიან, როცა ამ სჯულის დამარღვევი ფარნაქომის განსაღვნელ სომეხთა მეფეს მიმართვენ დახმარებისათვის... შემკვი-

დრე ფარნაქომი მიუღებელია იმიტომ, რომ იგი ქართულ სჯულს არღვევს, სპარსული შემაჯავებელი იმიტომ, რომ მან დაგვით სპარსული სჯული ქართლში და ძველი ქართული სჯული იპარა. აგრეთვე უცხო ძალს ამ საკითხს, ლეონტი, იმ დროის ქართული საზოგადოება“.

2. დავით აღმაშენებელმა ყიფიანები მოიყვანა „ღონედ უძლურებისა თვისისა“. ამავე მიზნით მიმართვენ უცხო ძალას „დემნა-ორბელნი“ და პერეთის ერისთავი, რომელმაც მეფის წინააღმდეგ დასძრა სრული „ღმრთეობა“.

3. „არანაკლებ საინტერესოდ გამოიყურება ქართული საზოგადოების სხვადასხვა კლასის დამოკიდებულები საკითხი შაჰ-აბასთან. აქაც კლასობრივ-წოდებრივ ბრძოლაში საკუთარი სისუსტის „ღონედ“ უცხო ძალის მოწვევის თვალსაზრისი ერთადერთი მართებული ხერხი ჩანს ამ განსაკუთრებული მნიშვნელობის ისტორიული ფაქტის მეცნიერული ახსნისათვის („სააკაძის საკითხი“)“.

გიორგი სააკაძის შესახებ, მისი მოღვაწეობის ხასიათის შესახებ, როგორც ცნობილია, დიდხანს არ არსებობდა ერთიანი აზრი ქართულ ისტორიოგრაფიაში. მაგრამ ამ საკითხში სინათლე და გარკვეულობა შეიტანა ი. ბ. სტალინმა. იგი მას შეეხო 1940 წლის 11 ოქტომბერს წერილში ბოლშევიკისადმი, გიორგი სააკაძის შესახებ კინოფილმის შესაქმნელად სცენარის შერჩევასთან დაკავშირებით. „ანტროპოგიათა და ჩორნის სცენარი... — წერდა ი. სტალინი, — მთავრდება სააკაძის პოლიტიკისა და თვით სააკაძის გამარჯვებით, ამოთხოვით. მაგრამ ასეთი ფინალი, როგორც ცნობილია, არ შეესაბამება ისტორიულ სინამდვილეს და ყალბ წარმოდგენას ქმნის საქართველოს წარსულზე. სინამდვილეში, როგორც ისტორია გვიამბობს, გ. სააკაძის პოლიტიკამ, თუმცა იგი პროგრესული იყო საქართველოს მომავალი პერსპექტივის თვალსაზრისით, მარცხი განიცადა (ბოლო თვით სააკაძე დაიღუპა), რადგან სააკაძის დროინდელი საქართველო ჯერ კიდევ არ იყო მომწიფებული ასეთი პოლიტიკისათვის, ე. ი. მეფის აბსოლუტიზმის დამკვიდრებისა და თავდათა ხელისუფლების ლიკვიდაციის გზით ერთ სახელმწიფოდ გაერთიანებისათვის. მიზეზი ნათელია: თავადები და ფეოდალები უფრო ძლიერნი აღმოჩნდნენ, მეფე და აზნაურები კი უფრო სუსტი, ვიდრე სააკაძე ვარაუდობდა. სააკაძე გრძლობდა საქართველოს ამ შინაგან სისუსტეს და განიზრახა საქმეში ჩაერა გა-

იური აბაბაბაძე

ბაბა. ნ. ბერძენიშვილის
ისტორიოგრაფიული ძიებანი

რეშე (უცხოური) ძალა. მაგრამ ვარეშე ფაქტორის ძალას არ შეეძლო ქვეყნის შინაგანი სისუსტის კომპენსაცია მოეხდინა. როგორც ცნობილია, ეს ასეც მოხდა. ამ ვადაუტერელ წინააღმდეგობათა ვითარებაში, საკაძის პოლიტიკა უნდა დამარცხებულიყო და დამარცხდა კიდევ⁶.

4. განსაკუთრებით მკაფიოდ გამოიყურება „საკუთარი სისუსტის ღონედ“ „უცხო ძალის“ მოხმარების მომენტი ერეკლე II მიერ მიღებული ამ პოლიტიკურ ღონისძიებაში, რომელიც 1783 წლის ტრაქტატით დავიარგინდა⁷.

5. „კლასობრივი ბრძოლის საგარეო ურთიერთობის საკითხში გამოვლენების... კლასიკური მაგალითია კლასთა ბრძოლა საქართველოში 1917-1921 წლებში და საკუთარი „სისუსტის ღონედ“ გერმანელ-ინგლისელი იმპერიალისტების მოწვევა ქართველი რეაქციონერების მიერ, ზოლო სამჭოთა რუსეთის წითელი ჯარის მოწვევებიც რევოლუციური პროლეტარიატისა და გლეხობის მიერ⁸.

ამის შემდეგ ნ. ბერძენიშვილმა დაასკვნა: „ფეოდალობა, განხილულიც საქმთა ჩვენი დებულებს. საილუსტრაციოდ, რომ ქართველი ხალხის (ისევე როგორც ყოველი ხალხი) საგარეო ორიენტაცია, საგარეო პოლიტიკა, საზოლო ანგარიშში, საზოგადოების შეგნით მიმდინარე კლასობრივი და შინაკლასობრივი ბრძოლით განისაზღვრება, რომ საგარეო პოლიტიკას ესა თუ ის კონკრეტული სახეობა ამ კლასობრივი და შინაკლასობრივი ბრძოლის გამოვლინებაა“⁹.

ამავე გარემოებით განისაზღვრებოდა დავითისა და თამარის საგარეო-პოლიტიკური კურსი: აი როგორაა დახასიათებული დავით აღმაშენებლის საგარეო-პოლიტიკური კურსი ისეთ წყაროში, როგორიცაა „ვალბანი სინანულიანი: „სხვათა სოფლისა კიდფთა ექიმებდ დასაპყრობლად... გარდაცხედ საზღვართა და შეერთე სახლი სახლსა და აგარაკი აგარაკსა და უფუძურესთა მივხვევქე ნაწილი მათი და ვილუწიდ უმეზობლობასა“. ამ საგარეო-პოლიტიკურ კურსს ბასილ გუოსმონდვარმა დაუბრისპირა თამარის საგარეო-პოლიტიკური კურსი თამარის განდიდების მიზნით: „უარჩნი თვისნი დამადებლა და მოყვარენი აღამაღლნა, არა ილუწიდა უმეზობლობასა, არცა შერთვიდა სახლსა სახლსა ზედა, აგარაკსა აგარაკსა ზედ, ფცხოსა, არამედ თვისი მამული ძეული კმა იყო, რათა არა უსამართლოდ ჰკონონ და მიმხუტეულად“.

ამრიგად, ის, რაც ერთ ეპოქაში ისტორიული აუცილებლობით იყო გამართლებული და ისტორიკოსისა და საზოგადოებრივი აზრის მხარდაჭერით სარგებლობდა, მეორე ეპოქაში, ისტორიული აუცილებლობის სფეროდან გასვლის გამო, ჰკარგავს ისტორიკოსისა და საზო-

გადოებრივი აზრის მხარდაჭერასაც. ამ მოვლენის მეცნიერული განხილვითა და მართლმართი ისტორიული პროცესის მაგალითზე მისი დასაბუთებით ნ. ბერძენიშვილი წარმოადგა ჩვენს წინაშე, როგორც დიალექტიკური აზროვნების უბადლო ისტატი, რომელმაც, ამის გამოც, შეძლო ისტორიული მეცნიერების სოციალური ფუნქციის ზუსტი განსაზღვრა.

ნ. ბერძენიშვილმა ქართული ისტორიოგრაფიის განვითარების ძირითადი ეტაპების ხასიათისა და თავისებურებათა წარმოჩენით ერთხელ კიდევ ცხადყო მარქსისტულ-ლენინური დებულება ისტორიული მეცნიერების კლასობრივი ხასიათის შესახებ, მისი პარტიულობის შესახებ: „კლასობრივი საზოგადოებაში, — წერდა ნ. ბერძენიშვილი, — ისტორიოგრაფია კლასობრივი მეცნიერებაა. გასაგებია, რომ კლასობრივი საზოგადოებას ერთი ისტორიოგრაფია არ აქვს. თითოეული საზოგადოებრივი კლასი საკუთარი ინტერესების შესაბამის ისტორიასა ქმნის. ბუნებრივია, რომ კლასობრივი საზოგადოებაში ოფიციალური ისტორიოგრაფია, უბრალოდ, გაბატონებული კლასის ხელთაა“¹⁰ ის ფაქტი, რომ ქართველებს ორგვარი წერილობითი ისტორიოგრაფია გვქონდა, ნ. ბერძენიშვილი იმის მაჩვენებლად თვლიდა, რომ „ისტორიოგრაფია კლასობრივი ბრძოლაში ერთ-ერთი ძლიერი იდეოლოგიური იარაღია“¹¹ საილუსტრაციოდ ნ. ბერძენიშვილი ასახელებდა დავითის ისტორიკოსის თხზულებას, როგორც ოფიციალური ისტორიოგრაფიის ერთ-ერთ საუკეთესო ნიმუშს და ბაღავათა გვარის გიორგი III მიერ განადგურებულ ისტორიას, — როგორც ნიმუშს, — მეორე გვარი, არაოფიციალური, ჩვენ ვიცოდით, ოპოზიციური ისტორიოგრაფიისა, ამ უკანასკნელს შეიძლება მივაკუთვნოთ ალ. ამილახერისა და სხვა მისთანან თხზულებანიც, როგორც ოპოზიციურად განწყობილი ისტორიული აზრის ნაყოფი.

ნ. ბერძენიშვილი ისტორიულ მეცნიერების პარტიულობის პრინციპის შემოქმედებით გამოყენებით წყვეტდა ისტორიული მეცნიერებისა და პარტიულობის ურთიერთობის საკითხს. ნ. ბერძენიშვილის აზრით, „ისტორია და პარტიულობი ერთიმეორისაგან განუყოფელია, მეორე პირველის საფუძველია, ისტორია პარტიულობის მეცნიერებაა. პარტიულობითან გარკვეული დამოკიდებულების ვარეშე ისტორიოგრაფია წარმოუდგენელია“¹² მაგრამ ნ. ბერძენიშვილი შორს იყო ყოველივე იმისაგან, რასაც ზოგიერთი მოითხოვდა ისტორიული მეცნიერებისაგან, კერძოდ, ყოფილიყო იგი „გამოსართლებით, ადვოკატური“ საკუთარი ერის წარსულისა და მისი თანამედროვე ინტერესებისა. ასეთი მოთხოვნის წაყენება ისტორიული მეცნიერებისადმი ნიშნავდა თვითნებურად ის-

ტორიული ფაქტებისა და მოვლენების მიმართ, ნიშნავდა ისტორიის ფალსიფიკაციას, რასაც ორგანულად ვერ იტანდნენ ივ. ჯავახიშვილი, ს. ჯანაშია და ნ. ბერძენიშვილი, ისინი მთელი თავიანთი არსებით, მთელი ცოდნითა და მთელი ენერგიით იბრძოდნენ ყოველთვის და ყველგან ყალბისმქნელთა წინააღმდეგ.

ნ. ბერძენიშვილის აზრით, პატრიოტიზმი უშუალო კავშირშია ისტორიულ პროგრესთან სამშობლოს სიყვარული, პატრიოტიზმი მამინა პატისაყვით, თუ იგი სამშობლოს, ქვეყნის წინსვლასა და განვითარებას ემსახურება. ქვეყნის წინსვლისა და პროგრესის ხელშეწყობა გაბატონებული კლასი, როცა ის არის „კლასი აღმავალი“, „კლასი წამყვანი“, „საზოგადოებრივი პროგრესის მესაქე“, ასეთი გაბატონებული კლასი პატრიოტია, გარკვეულ დრომდე, გარკვეულ ვითარებამდე. ეს არასდროს არ აფიქვდებოდა ნ. ბერძენიშვილს.

გაბატონებული კლასის ასტორიოგრაფია კარგავდა პატრიოტიზმის ყოველგვარ ნიშანწყალს, როგორც კი პროგრესის მედროშიდან რეგრესის მესიტყვედ ჩამოქვეითდებოდა. და ეს ხდებოდა, მაშინ, როდესაც გაბატონებული კლასი აღმავალი და წამყვანი საზოგადოებრივი ძალიდან ისტორიული პროგრესის ხელშეწყობა აღკვეთდა ჩამოქვეითდებოდა და, მამასაღამე, საბოლოოდ ეთხოვებოდა ხოლმე პატრიოტიზმსაც. ამიტომ, როგორც ნ. ბერძენიშვილი აღნიშნავდა, ასეთი გაბატონებული კლასის ისტორიოგრაფია აღარ პასუხობს „საზოგადოების უმრავლესობის ინტერესებს, ეწინააღმდეგება კიდევ მას, ასეთი ისტორიოგრაფია უკვე რეაქციულია, ჩამორჩენილია, საზოგადოებრივი განვითარების ხელისშემშლელია, ამიერიდან ასეთი კლასი აღარაა წამყვანი, პატრიოტული და არც მისი ისტორიოგრაფიაა ასეთი. ამ კლასის პატრიოტობა ამიერიდან ჩამორჩენილობის პატრიოტობაა, მისი ისტორიოგრაფია რეაქციის იდეოლოგიაა... თუ გაბატონებული კლასი... გადაშენების პირზეა მისული, ეს იმას მოასწავებს, რომ საზოგადოებაში წარმოქმნილია მეორე, პირველის მესაფლავე, აღმავალი კლასი, პატრიოტთა კლასი, პროგრესული კლასი, საზოგადოების უმრავლესობის ინტერესთა გამომსახველი კლასი. და ოფიციალურ ისტორიოგრაფიასაც ეს კლასი ეუფლება“.¹²

ამრიგად, დასკვნითა ნ. ბერძენიშვილი: „ისტორია პატრიოტ კლასის სჭირდება, ისტორიოგრაფია მის ხელთაა. პატრიოტულია კი აღმავალი კლასი, პროგრესული კლასი, უმრავლესობის ინტერესთა გამომსახველი კლასი“.¹⁴

ნ. ბერძენიშვილის ნაშრომიდან ზემოთოთხარეული დებულებების შესახებ უნდა აღინიშნოს, ჯერ ერთი ის, რომ ავტორის გაბატონებული ექსპლუატატორული კლასის პატრიოტიზმის კლასობრივი შეზღუდულობა არ გამოირჩე-

ნია მხედველობიდან და მეორეც, ის, რომ ავტორმა აღნიშნული პრინციპით მოახდინა მთელი, მრავალსაუკუნოვანი ქართული ისტორიოგრაფიის მეცნიერული პერიოდიზაცია, და ბოლოს, მესამე, ყოველ ახალ ისტორიულ ეტაპზე ყოველ გაბატონებულ კლასს, თუ წოდებას თავისებურად, საკუთარი ინტერესების შესაბამისად, უხდებოდა „ქართლის ცხოვრების“ ახლებურად გამართვა. ასეთი მოვლენის კანონზომიერების შესახებ თავაზ დროზე აღნიშნა ფ. ენგელსმა. ისტორიული პატრიოტიზმის შექმნის შემდეგ, როგორც ცნობილია, შესაძლებელი და საჭირო გახდა საზოგადოების ისტორიის ხელახალი შესწავლა, მისი მატერიალისტური გამართვა. „მთელი ისტორია, — წერდა ფ. ენგელსი, — ხელახლა უნდა იქნეს შესწავლილი, დეტალურად უნდა იქნეს გამოკვლეული სხვა და სხვა საზოგადოებრივი ფორმაციების არსებობის პირობები“.¹⁵

ამის შემდეგ შეიძლება შევიჩრდეთ ქართული ისტორიოგრაფიის ცალკეული პერიოდების ბერძენიშვილისეულ დახასიათებაზე. სანამ შევიჩრდებოდეთ ქართული ფეოდალური ისტორიოგრაფიის დახასიათებაზე საჭირო მიგვაჩნდა მოვიტანოთ ანტიფეოდალური ისტორიოგრაფიის ან ხალხური, გლეხური „ქართლის ცხოვრების“ ბერძენიშვილისეული შეფასება. „ქართულ ხალხურ, ასე ვთქვათ, ისტორიოგრაფიულ შემოქმედებას ცხოველად დაუცავს არა მარტო სატომთაშორისო ურთიერთობის (ბრძოლისა თუ მშვიდობიანი თანამშრომლობის) ეპიზოდები, ქართული ხალხურ ისტორიის უხედალუცავს აგრეთვე საზოგადოების შეგნით მიმდინარე ურთიერთობის, კლასობრივი ბრძოლის ამსახველი ცხოველი ეპიზოდები: ომი ლიბონიქ-ჯაფარიძეთა, ომი ფშა-ხევსურთა და არაგვის ერისთავთა, დავითა ბრძოლა ოსტატ ბიბილურის წინააღმდეგ, სვანთა ბრძოლა აზნაურთა წინააღმდეგ, მოხვევთა ბრძოლა დულუშაურთა წინააღმდეგ, „არსენას ლეჭი“ და სხვა არა ერთი ისტორიული გადმოცემა (ლექსით თუ პროზად) შემოუნახავს ხალხის მეხსიერებას, სადაც არეკლილია თავისუფალი მეომეების თუ გლეხების მედგარი კლასობრივი ბრძოლის ეპიზოდები“.¹⁶

ასე შეუქმნია და შემოუნახავს ქართველ ხალხს ანტიფეოდალური კლასის ისტორიული აზრი, რომელიც, როგორც ნ. ბერძენიშვილი წერდა, „ქართულ საბჭოთა ისტორიოგრაფიის საკითხის შესაფერისი სისრულითა: ჭერ კიდევ არ შეუსწავლია“. ეს ჩამორჩენა, სამწუხაროდ, არც დღესაა დაძლეული.

ნ. ბერძენიშვილი ფეოდალური „ქართლის

იური კახაბაძე
პაპაძე, ნ. ბერძენიშვილის
ისტორიოგრაფიული ძეგლები

ცხოვრების“ განვითარებაში რამდენიმე პერიოდსა და ეტაპს გაარჩევდა. უწინარეს ყოვლისა, პირველი პერიოდის პირველ ეტაპად მეცნიერი თვლიდა აღმავალი ფეოდალური კლასის „ქართლის ცხოვრებას“ — ისტორიოგრაფიას. ფეოდალური ისტორიოგრაფიის მაღალ პატრიოტულ ნიმუშებად მეცნიერს მიაჩნდა იოანე საბანისძის, პასილ ზარზმელის, გიორგი ათონელის, გიორგი ხუცეს-შონაზონის, არსენ კათალიკოსის, ლეონტი მროველის, დავითის ისტორიკოსის, თამარის ისტორიკოსისა და ჟამთაღმწერლის თხზულებანი.¹⁷ ეს მოგვყვნი მიაჩნდა მეცნიერს აღმავალი ფეოდალური ეპოქის იდეოლოგიურ მედროშეებად, რადგან ისინი ახალგაზრდა, აღმავალი კლასისათვის და მისი იდეოლოგიისათვის დამახასიათებელი დიდი მეცნიერული და მოქალაქეობრივი შემართებით იბრძოდნენ მათი ეპოქის ქართული ფეოდალური საზოგადოების წინაშე მდგარი ცხოველი საზოგადოებრივი საკითხების გადასაჭრელად პროგრესის მიმართულებით. საკითხთა ამ რიგს ნ. ბერძენიშვილი მიაკუთვნებდა: ქრისტიანულ-გერმანულ ბრძოლას არაბთა და სპარსელთა წინააღმდეგ, ბრძოლას ქართული სახელმწიფოებრივობისათვის, ბრძოლას დამოუკიდებელი ქრისტიანული კულტურის ფორმირებისათვის და სხვ.¹⁸

საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა აღნიშნული საკითხის დაყენება და მათი გაშუქება ისტორიული პროგრესისათვის ხელისშეწყობის მიზნით, აღმავალი ფეოდალური ხანის ისტორიკოსებს — ლეონტი მროველს, დავითსა და თამარის ისტორიკოსებს, ჟამთაღმწერელსა და სხვებს წარმოგვიდგენენ არა მშვიდ მემკვიდრე-ქრონიკებად, არამედ ღრმად განათლებულ პოლიტიკურ მებრძოლებად „ამა თუ იმ საზოგადოებრივი დაჯგუფების ენერგიულ მოსარჩელეებად“. ისინი აღმავალ ფეოდალურ კლასს აიარაღებდნენ, როგორც ნ. ბერძენიშვილი აღნიშნავდა „მშობლიური ისტორიის აქტიური (პოლიტიკურ-„პარტიული“) ცოდნით“.¹⁹ ამ ეპოქის ისტორიკოსები საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების“ კიდევან კი არ იმყოფებიან“, მისი პასიური მყოფებლები კი არ არიან, „არამედ მის შვინით ტრიალებენ, აქტიურად მოდასჯივენ და მოძრაობის იდეურ მესაქეობას იჩენებენ“.²⁰

ყოველივე აღნიშნულის გამო „V-XII საუკუნეთა ქართული საისტორიო მწერლობა რომანტიკული არ იყო, ის წარსულს არ მისტიროდა“.²¹ ის იყო ახლისათვის, მომავლისათვის თავგამოდებული მებრძოლი. სწავგვარად შეუძლებელი იყო. „აღმავალი ფეოდალური საზოგადოება ახალგაზრდული ბრძოლით მიიწევს წინ, ამსხერვეს ძველ ფორმებს... ამ საზოგადოებრივი დუღილის შესაფერისი ახალი ეპოქის დიდი მოსარჩლე ისტორიკოსი (დავითის

ისტორიკოსი), რომელიც უკომპრომისო პრინციპულობით ასაბუთებს... ახალი ურთიერთობის გამარჯვებისათვის წარმართულ სახელმწიფო ღონისძიებებს.

ისტორიკოსის ასეთ პოზიციას იზიარებდა და აქტიურად მხარს უჭერდა მას ძლიერი დასაქართული ფეოდალური საზოგადოების პროგრესულ მოღვაწეთა...²² სულ სხვა მდგომარეობაზე მიუთითებდა ნ. ბერძენიშვილი XIII საუკუნის შემდგომი ხანის ქართულ ისტორიოგრაფიაში, როდესაც „წარსული სულ უფრო და უფრო სანატრელი ხდება“, როდესაც იწყება „ქართლის ცხოვრების“ ახალი ეტაპი, რომელსაც შეიძლება ვუწოდოთ ქართული ფეოდალური ისტორიოგრაფიის პირველი პერიოდის მეორე ეტაპი, რომელიც გრძელდება XVII საუკუნის მეორე ნახევრამდე.

ქართულ ფეოდალურ ისტორიოგრაფიას ამ მეორე ეტაპზე, — როგორც ნ. ბერძენიშვილი წერდა, — „აღარაფერი ახალი (იდეის განვითარების თვალსაზრისით) არ მოუვიდა... და ეს იმიტომ, რომ საზოგადოებრივი იდეის განვითარების მხრით მან თავისი ზრდა, როგორც ფეოდალური ეპოქის აღმავლობისა და გამარჯვების იდეოლოგიამ დაასრულა“.²³

ქართული ისტორიოგრაფიის შემდგომი განვითარება გულისხმობდა ახალი იდეის დაცვასა და დასაბუთებას ისტორიული მეცნიერების მიერ, ახალ იდეას ახალი გარემო, ახალი ყოველი წარმოშობდა მხოლოდ, მაგრამ როგორც ცნობილია, დიდი ხნით შესდგა, დიდი ხნით შეფერხდა ქვეყნის საზოგადოებრივი განვითარება, ახალ გარემოში, ახალ ყოველში თანდათან კედებოდა ახალი იდეის ყლორტები, რომელთაც თავის დროზე ვერ მოესწროთ ახალი და მძლავრი ტოტების ამოყრა. აი, როგორ ახასიათებდა საქართველოს ისტორიის ამ ტრაგიკულ მომენტს ნ. ბერძენიშვილი: „ითქმის რაღაც დასრულდა საქართველოს ცხოვრებაში, თითქმის რაღაც გაწყდა, ცხოვრების წინსვლა შეფერხდა და წარსული სანატრელი გახდა“.²⁴ და, აი, აქ ეტაპად მეცნიერი ქართული ისტორიოგრაფიაში ისტორიოგრაფიული რომანტიზმისა და წარსულის იდეალიზაციის შორეულ საწყისებს, რისგანაც ქართული ისტორიოგრაფია XIX საუკუნის 60-იან წლებამდეც კი ვერ განთავისუფლდა.

ქართული ისტორიოგრაფიული რომანტიზმის, ჩვენ ვიტყვი, უახლოეს წინამორბედად, უფრო მეტი, პირველ რომანტიკოსად ნ. ბერძენიშვილს მიაჩნდა „ქვეყნის ეკონომიური დაცემის მოწამე და მისი პოლიტიკური დაშლის თანამედროვე ჟამთაღმწერელი“. „XIV-XV საუკუნეთა ყველაზე დიდი პოლიტიკური მოღვაწე გიორგი ბრწყინვალე და ალექსანდრე I“ რომანტიკოსებად მიაჩნდა

ნ. ბერძენიშვილის იმისთვის, რომ „მათი პოლიტიკური იდეალი „თამარის ზანის რესტავრაცია“ (აღნიშნული მდგომარეობა, — წერდა ნ. ბერძენიშვილი, — ბევრის მოქმედი იმისათვის, რომ ჩვენ სწორი წარმოდგენა შევიძინოთ ამის შესახებ, თუ როგორი ბუნებისა იყო ფეოდალური საქართველოს ის პოლიტიკური დაშლა, XIII-XV საუკუნეებში რომ განხორციელდა, ე. ი. იყო ეს ფეოდალური საზოგადოების ზრდისა და წარმატების შედეგი, თუ ეს იყო ამ ზრდის ღრმა შეფერხებისა, საზოგადოების დაჩეხულობისა, მისი სტაგნაციის შედეგი?... „და ამ კითხვაზე ავტორმა ავითონვე გასცა იქვე პასუხი, როდესაც წერდა: „ჯანსაღი და მოზარდ საზოგადოებას სარომანტიკოსო და ისიც წარსულისაკენ პირმისაქმები რა უნდა ჰქონოდა?“.“²⁵

ნ. ბერძენიშვილის ისტორიულ გამოკვლევებში ახსნილია ერთიანი საქართველოს პოლიტიკური დაშლის სოციალურ-პოლიტიკური მიზეზები, რაც საკმაოდ ცნობილია. მაგრამ ვერ გავიზიარებთ ზოგიერთი ისტორიკოსის მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ, თიქოს, პოლიტიკური დაშლა „სხვა ქვეყნებში განვითარებული ფეოდალიზმის საფეხურზე იწყებოდა“, და აქედან გამომდინარე, „განვითარებული ფეოდალური ურთიერთობის სტადიაზე“ საქართველოს გაერთიანება და გაძლიერება „საქართველოს ისტორიის ერთ თავისებურებას“ გამოხატავდა. მხოლოდ „საქართველოს ისტორიის თავისებურებად“ ვერ მივიჩნევთ განვითარებული ფეოდალიზმის სტადიაზე ქვეყნის გაერთიანებასა და გაძლიერებას. რაც შეეხება „სხვა ქვეყნებს“, აქ, ალბათ, „კიევის რუსეთს“ გულისხმობენ ჩვენი ისტორიკოსები, რაც არ უნდა იყოს მართებული. „კიევის რუსეთის“ პოლიტიკური დაშლა, ჩვენი აზრით, გამოიწვია ფეოდალური წარმოებითი ურთიერთობის ჩასახვა-განვითარებამ, ქვეყნის ეკონომიურმა და სახელმწიფოებრივ-პოლიტიკურმა ფეოდალიზაციამ და გარეშე საფრთხემ ისევე, როგორც გორგასალის საქართველოს პოლიტიკური დაშლა — ფეოდალურმა რევოლუციამ“ და გარეშე ძალებმა. განვითარებული ფეოდალიზმის სტადიაზე რუსეთი თავს იყრის „მოსკოვის სახელმწიფოში“. ძარბადად ასეა საქართველოში ამ პერიოდის შესახებ ნ. ბერძენიშვილის ისტორიული კონცეფცია ჩამოყალიბებული მის არა ერთ გამოკვლევაში.

XIII საუკუნიდან ქართული ფეოდალური საზოგადოების განვითარების კმომე და სერო-ოხლოდ შეფერხების საკითხს კვლავ დაუბრუნდა ნ. ბერძენიშვილი, იგი წერდა: „იდეური განვითარების თვალსაზრისით ჩვენ 600 წელიწადს (XIII-XVIII) ფეხი არ წავიდვამს წინ. შოთა მხოლოდ ფორმის ევრტუოზობით კი არ გახდა გადაუღახველი და მუდამ მისაბამი, არა-

მედ იდეათა მოწინავეობითაც... შოთას გადაუღახველობა მართა მისი სიდიდე-სიმაღლის მაჩვენებელი როლი, ეს მაჩვენებელი ქართული ფეოდალური საზოგადოების განვითარების შეფერხებისა, მისი სტაგნაციისა...“²⁶ როგორც ვხედავთ, ნ. ბერძენიშვილი შოთა რუსთაველის უკვდავ „ვეფხისტყაოსნის“ გადაუღახველობის“ სამ მიზეზს ასახელებდა: „პირველი, „ვეფხისტყაოსნის“ „ფორმის ევრტუოზობას“, მეორე, მოწინავე, პროგრესულ იდეებს, რომელსაც იგი შეიცავს, და ბოლოს, მე სამე, ფეოდალური საზოგადოების სტაგნაციის. ამით დამაჯერებელი პასუხი გასცა ნ. ბერძენიშვილმა იმ ავტორებს, რომლებიც „ვეფხისტყაოსნის“ იდეურ სათავეებს ეძებდნენ ჩამორჩენილობაში, პირველყოფილ საზოგადოების მითოლოგიურ არსენალში. ამით მათ სურდათ აეხსნათ ამ გენიალური ქმნილების მაღალმხატვრულად დონე და იდეური შინაარსი. მათთვის გაუგებარი დაარჩა თუ რატომ ხდება რომ „ვეფხისტყაოსანი“ და სხვა მისი მსგავსი ქმნილებანი „ახლაც... ესთეტიკურ სიამოვნებას გვაკრძნობენ და გარკვეული აზრით ნორმისა და მიუწვდომელი ნამუშის მნიშვნელობას ინარჩუნებენ“²⁷ თუ რატომ აქვთ მათ ჩვენთვის „მარადიული მამზიდველობა, როგორც განუმიერებელ საფეხურს“ და ა. შ.

„ვეფხისტყაოსნის“ შემფასებლები, რომელთაც ნ. ბერძენიშვილი აკრიტიკებდა, საქმეს იადვილებდნენ იმით, რომ მექანიკურად გადმოქონდნენ ბერძნული ხელოვნების შესახებ კ. მარქსის დებულებები. კ. მარქსი ბერძნული ხელოვნების მომხიბვლელობას და „გადაუღახველობას“ ხსნიდა იმით, რომ იგი დაკავშირებული იყო „მომწიფებელ საზოგადოებრივ პირობებთან“, „ბერძნული საზოგადოების ნორმალურ ბავშვობასთან“, რომელიც „არასოდეს არ შეიძლება ხელახლა განმეორდეს“. დაახლოებით ასეთივე აზრი განავითარა ნ. ბერძენიშვილმა „ვეფხისტყაოსანზე“. მაგრამ იმ განსხვავებით, რომ მისი წარმოქმნა მან დაუკავშირა მომწიფებელ „განვითარებულ ფეოდალურ საზოგადოებას“, რომელიც დაცა, და რომელიც შემდეგ არასოდეს განმეორებულა.

ნ. ბერძენიშვილმა „ვეფხისტყაოსანი“, საბარებასა და ქართლის ცხოვრებასთან ერთად, საქართველოს ფეოდალური ცივილიზაციის იდეურ-პოლიტიკურ თუ იდეოლოგიურ საყრდენად გამოაცხადა.²⁸ ამ დებულებასთან დაკავშირებით იქვე შენიშვნის სახით ვააცთა ავტორმა სიბნალო განცხადება: „...ეს შოთას უკვდავი ქმნილების მხოლოდ ერთი, ამ შემთხვევაში ჩვენთვის მეტადრე უყრდნობები ას-

იური კაპარაძე
პაპო ნ. ბერძენიშვილის
ისტორიკობაში დიხანდ

ბექტია, თორემ განა ვინმესღა შეიძლება აეჭვებდეს, რომ რუსთაველმა — გენიალურმა მოაზროვნემ და შემოქმედმა — დაიდა გულწრთო თავის დროსაც და თავის წარმომქმნელ საზოგადოებასაც, რომ იგი ადრეული რენესანსის მოციქულად გვევლინება...²⁹ ამასთან დაკავშირებით გვგონდება ასეთი ფაქტი. შოთა რუსთაველის საიუბილეო საღამოზე თბილისში დემოკრატიული გერმანიის დელეგაციის წარმომადგენელმა განაცხადა, რომ ბარკი დანტეს თვლიდა ძველი ქვეყნის უკანასკნელ და ახალი ეპოქის პირველ პოეტად, შეიძლება ასევე ითქვასო რუსთაველზე, რომ ის იყო ეპოქის უკანასკნელი და ახალი ეპოქის პირველი პოეტი. ეს დასკვნა, თითქოს, ნ. ბერძენიშვილის კონცეფციიდან გამომდინარეობს ლოგიკურად.

ნ. ბერძენიშვილი აკრიტიკებდა აგრეთვე ზოგიერთ იმ რუსთაველოლოგსაც, რომლებიც შოთას მიაწერდნენ „თითქმის სოციალისტური იდეებს“, როგორც იმ დროის საქართველოს მალალ საზოგადოებრივ განვითარების ნაყოფს. იგი აკრიტიკებდა აგრეთვე იმ რუსთაველოლოგებსაც, რომელთაც „ეს იდეები ქართული პირველყოფილი თემურა ცხოვრებიდან მომდინარე ცოცხალ ატოვიზმად“ წარმოედგინათ.³⁰

გვიანფეოდალური ისტორიოგრაფიის რომანტიკულ ხასიათს, როგორც ნ. ბერძენიშვილი აღნიშნავდა, საბოლოოდ აფორმებენ XVII საუკუნის მეფე-მწერლები თეიმურაზი და არჩილი, აგრეთვე — XVIII საუკუნის მწერალ-ისტორიკოსები დავით გურამიშვილი, პაპუნა ორბელიანი და თეო ვახუშტი. ეს ორი უკანასკნელი — პაპუნა და ვახუშტი — ნ. ბერძენიშვილს მიაჩნდა „ქართული ისტორიული აზროვნების ბრწყინვალე გამოშუქებად“. ისტორიოგრაფიული რომანტიზმის შემდგომ გაძლიერებას ნ. ბერძენიშვილი ხედავდა „XIX საუკუნის თავადაზნაურულ ისტორიკოსთა წრეში“, მას თავი ვერ დააღწია ბურჟუაზიული ისტორიოგრაფიის ზოგიერთმა მიმართულებამაც კი, რაც ეროვნული ბურჟუაზიის მშენებელი სოციალ-პოლიტიკური მდგომარეობით იყო განპირობებული.

ქართული ფეოდალური ისტორიოგრაფიის პირველი პერიოდის მესამე ეტაპის საწყისად, ნ. ბერძენიშვილს, მიხედვით, შეიძლება მივიჩნიოთ XVII საუკუნის მეორე ნახევარი. ამ დროიდან „ემჩნევა ქართულ ისტორიულ აზროვნებას აღორძინება: დასავლეთ ევროპასა და რუსეთთან კულტურული ურთიერთობის გამოცოცხლებისა და ირან-ოსმალეთის წინააღმდეგ ეპიკური ბრძოლის პირობებში“.³¹ ამ ეპიკურ ბრძოლაში, როგორც ჩანს, ქართულ ისტორიოგრაფიას თავისი სოციალური ფუნქცია კვლავ უნდა შესრულებინა — გამოსულიყო ეპოქის მოწინავე ძალთა იდეო-

ლოგიურ იარაღად. ამით იყო ნაკარნახევებული როგორც ნ. ბერძენიშვილი წერდა, XVII საუკუნის დასაწყისში მეფე ვახტანგის ბრძანებით „სწავლულ კაცთა კომისიის“ შექმნა „ქართლის ცხოვრების“ შევსებისათვის. ვახუშტიმ კი თვითონ გამართა საქართველოს ისტორია. ამით დამთავრდა „ქართლის ცხოვრების“ XI საუკუნიდან დაწყებული რედაქტირება-გამართვა. ამრიგად, „საქართველოს ისტორიის ერთიანი წიგნის შექმნა იყო ქართული ფეოდალური ისტორიული აზროვნებისათვის თავის მობმა და ამდენადვე ქართული ისტორიოგრაფიის განვითარება“. ბის გარკვეული ეტაპი“.³² ჩვენი გათვლით, — ქართული ფეოდალური ისტორიოგრაფიის პირველი პერიოდის მესამე ეტაპი.

ქართული ფეოდალური ისტორიული აზრის განვითარების მორთვ, ჩვენი აზრით, პირველი პერიოდის მეოთხე ეტაპად ნ. ბერძენიშვილს მიაჩნდა XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის ისტორიულ-პოლიტიკური აზრი. იგი ღრითადლად გაბატონებული იყო XIX საუკუნის დამდეგამდე.

XVIII საუკუნის მეორე ნახევარში საქართველოში შექმნილი პოლიტიკური ვითარება ერეკლე მეორემ, თავის ეპოქის ამ შორისმკვრიტელმა და პროგრესულმა მოღვაწე-მოაზროვნემ შეაფასა როგორც „გამოხსნისა“ და „აღდგომის“ ხანა, „ერთიან შესანიშნავად გამოხატა ქართულ ისტორიულ აზროვნებაზე აგებული პოლიტიკური იდეალი“.³³ აღნიშნული ერეკლესეული ფორმულა ნ. ბერძენიშვილს, სამართლიანად მიაჩნდა „ფეოდალური ხანის საქართველოს ისტორიული განვითარების კვალიფიკატად“, ე. ი. იმის მაჩვენებლად, რომ საქართველო ევროპის კულტურული ოჯახიდან ძალითაა გამოთიშული და, რომ მის უკან დასაბრუნებელი გზა რუსეთზე ვადიოდა. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ერეკლესეული ფორმულა, ჩვენი აზრით, ვერ ეტყევა ისტორიული რომანტიზმის ფარგლებში, ერეკლე არ მართლ „ოქროს ხანის“ აღდგენაზე ოცნებობდა, არამედ მისი ახალი ფორმითა და შინაარსით „აღდგენას“ მეცადინეობდა დღენიადაგ. ცნობილია, რომ ერეკლე მეორეს „არაფერი ისე არ სწავდა, როგორც თავის სამეფოს ევროპულად გამართვა“. ამიტომ „საქართველოს ნებაყოფლობითი შესვლა რუსეთის მფარველობაში, 1783 წლის აქტი, პროგრესის ძალთა ეპოქალური გამარჯვება იყო“.³⁴

XIX საუკუნის დასაწყისიდანვე საგრძნობი გახდა ქართველი ხალხისათვის, რომ იგი რუსეთის სამხედრო ძლიერებით თავს აღწევდა ყოველი ჭურის გადამთიელთა გამანადგურე-

ბელ თარეშს. მოძალადეთაგან მიტაცებული ქართული მიწა-წყალი დედასამშობლოს უბრუნდებოდა. „პოლიტიკურად დაშლილი ფეოდალური საქართველო თავს იყრიდა, ერთიანდებოდა“, მაგრამ უკვე არა ფეოდალურ საფეხველზე, არამედ ახალ, ბურჟუაზიულ საზოგადოებრივ-ეკონომიური ცხოვრების საფუძველზე. ყალიბდებოდა ქართველი ბურჟუაზიული ერი.

ფეოდალურ კლასს „საქეთარი წოდებრივი აღსარული ეროვნულ აღსარულად წარმოედგინა და ამის შესაფერისი ისტორიული კონცეფცია სახელმძღვანელოდ გამოჰნდით“. ეს „ქეშმარიტად ისტორიული აზროვნების ისტორიის კრიზისი იყო. მაგრამ ეს იყო ქართული ფეოდალური ისტორიული აზროვნების კრიზისი“. ³⁵ ფეოდალური ისტორიული აზრის დაგვიანებული ეპიგონი გიორგი ბაგრატიონ-მუხრანელი „საქართველოს „სულთათნას“ უგალობდა, ქართველი ერის აღსარულს წინასწარმეტყველებდა“. ³⁶ ამით დამთავრდა ქართული ფეოდალური ისტორიოგრაფიის პირველი პერიოდის მეხუთე ეტაპი.

ქართველი სამოციანელები დ. ბაქრაძე, ი. ჭავჭავაძე, ა. წერეთელი, და სხვები „ქართლს ცხოვრების“ — საქართველოს ისტორიის ახლებურად გამართვის მეცადინეობდნენ, ისტორიაში ხალხის, მწარმოებელი კლასის წარმოჩენას ცდილობდნენ. ფეოდალური ისტორიოგრაფიის რეაქციული რომანტიზმი ამიერიდან რევოლუციურმა რომანტიზმმა შეცვალა. ეს სრულიად კანონზომიერი ჩანს, როგორც ცნობილია, წარსული, ისტორია საზოგადოების ყველა კლასს აინტერესებდა და აინტერესებს დღესაც. მაგრამ ყველას არა ერთნაირად, არა ერთიდაიგივე მიზნით. ახალგაზრდა, რევოლუციური პროგრესული კლასები ისტორიაში ეძებდნენ და ეძებენ აწმყოს მასალას და მომავლის გასაღებას, აქედან იღებდა სათავეს მათი რევოლუციური რომანტიზმი. ხოლო საზოგადოების დროშოქმული ძალები, რეაქციული კლასები წარსულს მისტირობდნენ, როგორც ახალგაზრდობის წლებს, და აიდეალებდნენ მას, რაი მომავალი მათ არაფერს უქადდა სასიკეთოს. აქედან იღებდა სათავეს მათი რეაქციული რომანტიზმი და პესიმიზმი. ³⁷

ამიტომ სრულიად ბუნებრივია, რომ „თერგ-დალელთა ბელადმა ილია ჭავჭავაძემ მოუწოდა ქართველ დემოკრატიულ წრეებს, დაეგმოთ წარსულისადმი პირმიტეულობა, საბრძოლო სარბიელად მას ერის აწმყო და მომავალი დაუახა...

მაგრამ თერგდალელეებმა, იმ დროის (მე-19 წლების, ი. კ.) საქართველოს სპეციფიკური პირობებში, ვერ დასახეს რევოლუციური გა-

მოსავალი და კლასთა ბრძოლის ნაცვლად კლასთა შეთანხმების ქადაგება თავს იდევს.

ამის შემდეგ თერგდალელთა, რა თქმა უნდა, არ შეეძლოთ მდგარიყვნენ რევოლუციონერ დემოკრატთა პოზიციებზე, ე. ი. ამ პოზიციებზე, რომლის ერთადერთი სწორი შემდგომი განვითარება იქნებოდა მარქსიზმა... ამდენადვე თერგდალელეები ვერ შეჩინნენ მარქსიზმის წინამორბედელ პოზიციებს. ³⁸ მიუხედავად ამისა XIX საუკუნის 60-70-იან წლებიდან ნათლად ისახება კულტურულ-მეცნიერულად წამოჩენილი საქართველოს პოლიტიკურ პოზიციებზე ქართული ისტორიოგრაფიის მეორე პერიოდის — ბურჟუაზიული ისტორიოგრაფიის კონტრეები. მაგრამ მისი ხორცშესხმა და დსარულება არც ისე იოლი ჩანდა, რადგან „მძიმე იყო ქართველი ხალხის ცხოვრებაში მისი ბურჟუაზიული ურთიერთობის ხანა. ცარიზმის კოლონიური პოლიტიკით ხელოვნურად შეფერხებული ქართული საზოგადოებრივი განვითარება, ბუნებრივია, ვერ იქნებოდა საღი და ნოყიერი ნიადაგი მისი ბურჟუაზიული ისტორიოგრაფიის ნორმალური განვითარებისათვის... ასეთ პირობებში, ბუნებრივია... ისტორიკოსთა მიდრეკილება წარსულის რომანტიკული იდეალიზაციისაკენ, წარსულში, და არა აწმყოს და მომავალში, ძებნა „ოქროს ხანისა“. ამ მხრივ სხვებზე მეტად თავი გამოიჩინეს ალ. ორბელიანმა, ალ. ხახანაშვილმა და სხვ. ³⁹ სწორედ ამით აიხსნება ის, რომ XIX საუკუნის ქართული ისტორიოგრაფია განიცდიდა დაცემას. ისეთი ისტორიკოსები როგორც იყვნენ „მატონიშვილები, თ. ხერხეულიძე, ნ. დადიანი, ალ. ჭავჭავაძე, ალ. ორბელიანი, პლ. იოსელიანი და მორუსელე სულხან ბარათოვო დიდად ჩამოუვარდებოდნენ ვახუშტის“. ⁴⁰

ასეთი მძიმე ვითარების მიუხედავად ქართული ბურჟუაზიული ისტორიოგრაფია თვალსაჩინო წარმატებებს აღწევდა ახალი ეპოქის შესაფერისი „ისტორიათმცოდნეობაში“. აქ უნდა აღინიშნოს დიდი ღვაწლი დ. ბაქრაძის, თ. ჟორდანიასი, ე. თაყაიშვილის, ალ. ცაგარელის, ნ. ხიზანიშვილისა და სხვათა, რომლებმაც დიდი ამაგი დასდეს ახალი ეპოქის შესაფერისი ისტორიოგრაფიის გამართვას. ⁴¹

ამ ეპოქის მოღვაწეთაგან საგანგებოდ უნდა გამოიყოს ქართულ ისტორიოგრაფიაში ივ. ჯავახიშვილის ადგილისა და როლას საკითხი. ივ. ჯავახიშვილის საკითხი და შორის სცილდება დღემდე დღევანდელ ჩვენს ამოცანას. ზოგი რამ მაინც შეიძლება აღინიშნოს, კერძოდ ის, რომ ზოგჯერ უმართებულოდ მიიჩნევენ ივ. ჯა-

ნიური პაპარაზა
ბაბაძე ნ. ბაბიქინიშვილის
ისტორიოგრაფიული ძიებანი

ეახიშვილს ბურჟუაზიული ისტორიოგრაფიის წარმომადგენლად. სინამდვილეში, როგორც ნ. ბერძენიშვილი აღნიშნავდა, „ქართული ისტორიოგრაფიის განვითარებაში ივ. ჯავახიშვილი ახალი ეტაპის შემქმნელია“.⁴²

ივ. ჯავახიშვილის, როგორც მეცნიერის, ფორმირება დამთხვავა საქართველოში დიდი სახალხო რევოლუციური მოძრაობის დაწყებისა და განვითარების პერიოდს, პერიოდს, როდესაც ერთ ნაკადად გაერთიანდა ქართველი ხალხის სოციალური და ეროვნული თავისუფლებისათვის, ჯერ კიდევ გასულე საუკუნის 90-იანი წლებიდან ახალი ძალით დაწყებული, სახალხო მოძრაობა. ამ გარემოებას არ შეიძლებოდა კეთილშეოფელი ვაგლნა არ მოეხდინა ახალგაზრდა მეცნიერის სოციალ-პოლიტიკურ, კერძოდ, ისტორიოგრაფიულ შეხედულებებზე, და მართლაც, ეს იგრძნობა დიდი მეცნიერის არა ერთ ნაშრომში. ამიტომ არ შეცდებით, თუ ივანე ჯავახიშვილს მივიჩნევთ ქართულ ისტორიოგრაფიაში დემოკრატიულ-პროგრესული მიმართულების ყველაზე თვალსაჩინო წარმომადგენლად. ამიტომ გასაკვირი არაფერია ივ. ჯავახიშვილი რომ გამოვიდა „ახალი ქართული მეცნიერების ფუძემდებლად“.⁴³

ახალი, დემოკრატიულ-პროგრესული ისტორიოგრაფიის სარბიელზე სერიოზული მარცხი განიცადა ნაროდნიკულმა ისტორიოგრაფიამ იმ ისტორიული ნიპილიზმის გამო, რომელიც თავიდანვე მოსდგამდა მას. ნ. ბერძენიშვილმა ნაროდნიკული ნიპილიზმი ახსნა როგორც რეაქცია საქართველოს წარსულის იდეალიზაციის მიმართ; მაშინ, როდესაც ფეოდალურმა ისტორიოგრაფიულმა რომანტიზმმა ფეხი მოიკიდა ბურჟუაზიული ისტორიოგრაფიის ზოგიერთ მოღვაწეთა შორის⁴⁴ და წარსულის იდეალიზაცია გამოიციცხლა, ისტორიულმა ნიპილიზმმაც თავი წამოყო. „ასეთ პირობებში, — წერდა ნ. ბერძენიშვილი, — კანონზომიერი მოჩანს ქართველი ხალხისნების ნიპილისტური პოზიცია საქართველოს წარსულის შეფასებაში. ეს იყო პროტესტი ისტორიის უსაფუძვლო შეღამაზება-იდეალიზაციის წინააღმდეგ“.⁴⁵ მაგრამ ახსნა არაა გამართლებად, და ისტორიულ ნიპილიზმს, ისევე როგორც წარსულის იდეალიზაციას, ისე არაფერ ებრძოდა, როგორც ნ. ბერძენიშვილი მიმდინარე საუკუნის 40-იანი წლების ბოლოდან. აქედან მოყოლებული ამის მოწმობაა მისი მთელი ისტორიოგრაფიული მოღვაწეობა.

ქართული ისტორიოგრაფიის განვითარების მეცამეტე პერიოდის ისახება XIX საუკუნის ბოლოს და XX საუკუნის დასაწყისში. ეს პერიოდი ნ. ბერძენიშვილის პირე გააზრებულია როგორც ქართული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური აზრის ლენინური ეტაპის საწყისი სტადია. აი, აქ, ამ სტადიაზე ხედვდა ნ. ბერ-

ძენიშვილი ქართული მარქსისტულ-ლენინური ისტორიოგრაფიის სათავეს, რომელსაც დამაბამი მისცეს, მისი აზრით, ქართველ რევოლუციონერმა მარქსისტებმა (ელ. კეცოველმა, ფ. მახარაძემ, ი. სტალინმა, მ. ცხაკაიამ; ალ. წულუკიძემ და სხვ.), რომლებიც „მარქსისტული მოძღვრების ლენინურ ეტაპს ნაზიარებო იყვნენ უკვე ცხრაასიან წლებიდან. ასე შედიოდა, — ნ. ბერძენიშვილის აზრით, — ქართულ ისტორიოგრაფიაში მარქსიზმ-ლენინიზმ“.⁴⁶ მან „თავდაპირველად ფეხი ადგა ქართული ისტორიოგრაფიის XIX-XX საუკუნეთა უბანზე. XIX საუკუნის სოციალურ-პოლიტიკური მოძრაობანი, — განავრცობდა ნ. ბერძენიშვილი, — და ქართული საზოგადოებრივი აზრის განვითარება მარქსისტ-ისტორიკოსთა ყურადღების ცენტრში მოჰყვა და აქამდე ქართული ისტორიოგრაფიის შეუძრავ ყამირს მარქსისტული სახენელი პირველად მოხვდა (ფ. მახარაძე, ს. ხუნდაძე, გ. ხაქაურიძე).

ამასობაში 30-იანი წლებმა პოატანა. მარქსიზმს ნაზიარებო ახალგაზრდა ისტორიკოსებო წამოიზარდნენ და შესაფერისი მუშაობა შედო (ე. ი. XIX საუკუნემდელი, ი. კ.) ისტორიის სხვადასხვა უბანზეც თანდათან გაიშალა“.⁴⁷

საქართველოში სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვების შემდეგ „ქართული საბჭოთა ისტორიკოსების წინაშე დიდი ამოცანა დაისვა: აქამომდელი ქართული ისტორიოგრაფიის გადასწავლა და მისი ახლად, მარქსისტულად გამართვა“.⁴⁸ ადრეც იყო, როგორც ნ. ბერძენიშვილი აღნიშნავდა, „მარქსისტული ისტორიოგრაფიის დაწერის ცდა. მაგრამ არა სპეციალისტო ისტორიკოსების ეს ცდებო იმ მნიშვნელობისა და ოდენობის ვერ იყვნენ, რომ გაბატონებული პოზიციებო დაეჭირათ ქართულ საზოგადოებათმეცნიერებოში და ისინი ბოლომდე ეპიზოდური ხასიათის მოვლენებად რჩებოდნენ“.⁴⁹

საბჭოთა ხელისუფლების დაჰყარების შემდეგ კი „საქართველოს ისტორიის მარქსისტულად გამართვის მოხალისეებიც ზალე გაჩნდნენ, მაგრამ ამ სხეულბაელო ცდებს წარმატება არ მოჰყვა“. ასეთი მარცხის მიზეზად ნ. ბერძენიშვილი ასახელებდა:

ჯერ-ერთი, ამოცანის სიმძიმეს, მეორე, სუსტ მარქსისტულ აღქმევილობას, და, მესამე, საქართველოს ისტორიის ფაქტების სუსტად ცოდნას.⁵⁰ ამ საკითხს ნ. ბერძენიშვილი სხვა ნაშრომებშიც შეეხო. „საქმე ის გაბალავთ, — წერდა ნ. ბერძენიშვილი, — რომ XIX საუკუნის უკანასკნელ მესამედში და XX საუკუნის დამდეგს შემუშავებული ახალი დროის ქართული ისტორიოგრაფია (დემოკრატიულ პროგრესული მიმართულებისა, ი. კ.) ახლა, სოციალისმის გამარჯვების პირობებში, მკირდაც კი არ შეესაბამებოდა მარქსისტული მეცნიერების მოთხოვნილებას და ერთობ ჩამორჩე-

ნილად გამოიყურებოდა. ქართული ისტორიოგრაფია ძირითად გადახალისებას მოითხოვდა.

თუ რამდენად დიდი იყო საამისო მოთხოვნობა, იქიდანაც ჩანდა, რომ ამ ხანებში (საუბარო შეხება ოცი-ოცდაათიან წლების მიჯნას) არ ერთმა ავტორმა სცადა საქართველოს ისტორიის მარქსისტულად გაშუქება. სამწუხაროდ, ასეთი ცდა, თითქმის ყველა, მარცხით დასრულდა. ზოგი ავტორი საქართველოს ისტორიის სპეციალისტი არ იყო, ზოგს კიდევ ცვლივის მარქსისტული მეთოდის სწორი გამოყენება არ ეხერხებოდა. ცხადი იყო, რომ დიდი საქმის ღირსეულად წარმართვის ის შეძლებდა, ვინც თანაბრად, ხარგად დავუვლებოდა როგორც ტექნიკურ კატეგორიებს, ისე ცვლივის მარქსისტულ მეთოდს. ამიტომ ვერ გავიზიარებთ ზოგიერთი ისტორიოგრაფიული ხასიათის ნაშრომში გამოთქმულ მოსაზრებას ქართულ ისტორიოგრაფიაში მარქსისტული მსოფლმხედველობის დანერგვის პირველი ეტაპის შესახებ, ე. ი. გ. ნათაძის, გ. გიორგაძის, ქ. რაქველიშვილისა და სხვათა შრომებს ვერ ჩავთვლით ქართულ „ისტორიოგრაფიაში მარქსისტული მსოფლმხედველობის დანერგვის“ პირველ ეტაპად და არც აქვეყნებთ გადამგულ ნაბიჯად მათ შრომებში ნამდვილად არის მოცემული ისტორიული მოვლენების მარქსისტულად ახსნასა და გააზრების ცდა, მაგრამ წარუმატებელი ცდა, ისინი სოციოლოგიურ სქემატიზმს ვერ გასცდნენ.

მარქსისტულ-ლენინური ისტორიოგრაფიის განვითარებაში ნ. ბერძენიშვილი გამოყოფილი სამ ძირითად ეტაპს. ქართულ ისტორიოგრაფიაში მარქსიზმ-ლენინიზმის დამკვიდრების პირველ ეტაპად უნდა მივიჩნიოთ რევოლუციამდელი ხანა, მეორე ეტაპად — გ. მახარაძის, ს. ხუნდაძის, ს. ჯანაშიას, ნ. ბერძენიშვილის, გ. ხაქაპურიძის 40-იან წლებამდე მოღვაწეობის პერიოდი, და ბოლოს, მესამე ეტაპად — 40-იანი წლების შემდგომი პერიოდი — ქართულ ისტორიოგრაფიაში მარქსისტულ-ლენინური მსოფლმხედველობისა და მეთოდოლოგიის განუყოფელი სუფევის პერიოდი.

განვიხილოთ საკითხი უფრო კონკრეტულად. საქართველოს ძველი და შუასაუკუნეთა ისტორიის უბანზე მოღვაწეთა შორის ს. ჯანაშია ერთი პირველთაგანი იყო, რომელიც აკმაყოფილებდა „ზემოაღნიშნულ ორივე პირობას“.⁵² ს. ჯანაშიასთან ერთად „ზემოაღნიშნულ ორივე პირობას“ აკმაყოფილებდა თვით ნ. ბერძენიშვილიც. ამიტომ სრული უფლებით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ 30-იან წლებში ს. ჯანაშიასთან ერთად ნ. ბერძენიშვილს „გამბედულად იტვირთა მტკიცე საპატიო და აასუსხაველი საქმე“: საკითხი შეეხება მარქსისტული მსოფლმხედველობისა და მეთოდო-

ლოგიის დანერგვის საქართველოს ძველი და შუა საუკუნეთა ისტორიის კვლევაში.

ამრიგად, ნ. ბერძენიშვილი ქართული ისტორიოგრაფიის მესამე პერიოდის სათავეს ეხებდა საქართველოში მარქსიზმის გავრცელების ლენინური ეტაპის საწყისთან. მარქსიზმ-ლენინიზმში, მისი აზრით, ფეხს იდგამდა პირველი საქართველოს XIX და XX საუკუნეთა ისტორიის სფეროში, უფრო გვიან, სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვების შემდეგ კი XIX საუკუნემდელ ისტორიის უბანზეც. 30-იანი წლების მეორე ნახევარში საბოლოოდ ამთავრებს ჩამოყალიბებას და მკვიდრდება ლენინური ეტაპი ქართულ ისტორიოგრაფიაში. ამაში ხელავედნა ნ. ბერძენიშვილი ფ. მახარაძის, ს. ხუნდაძის, გ. ხაქაპურიძისა და ს. ჯანაშიას დიდ დამსახურებას, მათ შორის შეგვიძლია დავასახელოთ თვით ნ. ბერძენიშვილიც.

ასეთია ქართული ისტორიოგრაფიის ბერძენიშვილისეული პერიოდიზაცია, იგი ძირითადად და მთავარ ხაზებში სწორადია გამართული. მასში შეიძლებოდა ზოგიერთი კორექტივის შეტანა ისტორიული მეცნიერების უპანასკნელი მიღწევების გათვალისწინებით, აგრეთვე იმის გამოც, რომ ისტორიაში საერთოდ არ არსებობს რომელიმე „წმინდა“ საზოგადოებრივი მოვლენა ან რომელიმე „წმინდა“ პერიოდი თუ ეტაპი საზოგადოებრივი მოვლენების განვითარებაში. ყოველი საზოგადოებრივი მოვლენა თავის წიაღში ატარებს იმავე ტიპის წინამორბედი მოვლენის გადმონაშთს, ან კიდევ იმავე ტიპის მომდევნო მოვლენის ჩანასახებს. ამიტომ ნ. ბერძენიშვილის მიერ ქართული ისტორიოგრაფიის განვითარებაში გამოყოფილი თითოეული პერიოდი თუ ეტაპი თავისთავში მთლიან ქართული ისტორიოგრაფიის წინამორბედი პერიოდის თუ ეტაპის გადმონაშთებს, ისე როგორც ქართული ისტორიოგრაფიის მომდევნო პერიოდის თუ ეტაპის ჩანასახებს. ამიტომ ქართული ისტორიოგრაფიის ბერძენიშვილისეული პერიოდიზაცია და ეტაპებში შემდგომი დიფერენცირება — ქვეპერიოდებისა და ქვეეტაპების გამოყოფა — ჩვენი ისტორიოგრაფიის ერთ-ერთ მორიგ ამოცანად რჩება.

ნ. ბერძენიშვილის ისტორიოგრაფიული ხასიათის შრომებში არა ერთი საყურადღებო დეტალზეა განვითარებული სპეციალური ისტორიოგრაფიის თანამედროვე ჰიოცენზის შესახებ: მათ შორის ერთ-ერთ ძირითად ამოცანად ნ. ბერძენიშვილს მიაჩნდა უახლოესი წარსულისა და თანამედროვეობის შესწავლა. „რო-

იუნი პანბრახა
ბაბლ, ნ. ბერიშვილის
ისტორიოგრაფიული ძეგლის

გორც გარდასულის, წერდა ნ. ბერძენიშვილი, ისე თანამედროვე ცხოვრების მარქსისტულ-ლენინური შესწავლა ურთიერთისაგან განუყოფელი და ამდენადვე თანაბრად საეკლესიო და აუცილებელია.⁵³ ამასთან ნ. ბერძენიშვილს მტკიცედ სწამდა ისიც, რომ „კომუნისტური მშენებლობის პრაქტიკის შესწავლა და თეორიული განვითარება“ ისტორიული მეცნიერების უხელოეს და უმთავრეს ამოცანათა შორის ყველაზე უახლოესი და ყველაზე უმთავრესია.⁵⁴ ეს ამოცანა, სრულიად მართებულია, „დიდ პარტიულ“ ამოცანადაა კვლავიყარებული ნ. ბერძენიშვილის მიერ. „ისტორია, — როგორც ნ. ბერძენიშვილი წერდა — პარტიული მეცნიერებაა. ისტორია, რომელიც პარტიულ გულს არ უმაგრებს, მის თავმოყვარეობას არ ემსახურება, აწმყვას თუ მომავალ შრომა-ბრძოლაში მას არ ამხნევებს, ასეთი ისტორია საჭიროც არაა. ოღონდ ასახსნელია, თუ ვინ არის პარტიტი. პარტიტი არის პროგრესის მოღვაწე და პროგრესის მტერი არ შეიძლება პარტიტი იყოს... ჩვენ დროში პარტიტი მთელი საშუალო საზოგადოებაა.“⁵⁵ ამიტომ, როგორც ნ. ბერძენიშვილი აღნიშნავდა, „შესასრულებელა გვაქვს დიდი პარტიული საქმე. ჩვენთვის სოციალიზმი არავის უწყალობებია. ჩვენ ის რევოლუციური ბრძოლით მოვიპოვეთ, გმირულად დავიცავით... და მხედ ვაშენებთ დღეს კომუნისმს, და ბუნებრივია სურვილი, რომ გვქონდეს სოციალიზმის მოპოვებისათვის მისი დაცვისა და კომუნისმის მშენებლობისათვის გამართული ბრძოლის მეცნიერულ-პარტიული ცოდნა.“⁵⁶

ასეთი ცოდნა, როგორც ჩარადდანი, წინ უნდა მიუძღოდეს კომუნისმის მშენებელ საბჭოთა საზოგადოებას, იგი წარსულის შეცდომებს უნდა ითვალისწინებდეს და მომავლისაგან ფართო შარა-გზას უკაფავდეს საზოგადოებას.

თანამედროვეობა და ისტორია. ისტორია და თანამედროვეობა, მათი მთლიანობა და განუყოფლობა საბჭოთა საზოგადოების ბრწყინვალე მომავლის, მისი წინსვლა-განვითარებისა და სიცოცხლისუნარიანობის უტყუარი საწინდარი იყო ნ. ბერძენიშვილისათვის: „კომუნისმში შედევრით და სიცოცხლე გვინდა, წერდა ნ. ბერძენიშვილი, ამ სიცოცხლეს ამტკიცებს და ამშვენებს არა მარტო დღევანდელი დღე, არამედ ისტორიაც, მომთხრობელი ჩვენი თავდასავლისა, მომთხრობელი იმისა, თუ როგორი შრომით, ბრძოლით, დამარცხება-გამაჩრევებით, კიბრითა და ღონით, ოფითა და ჭაპანწყვტით ვიარეთ პროგრესის გზით, მომთხრობელი იმისა, თუ როგორ ვეჭებდით ან როგორ გამოვიხსნიდით ჭაჭეთის ტყვეობიდან პროგრესს, როგორ ვეჭებდით მძინაფიც მოკავშირეთ,

როგორ მხედ ვიტანდით უთვალე სიმძიმეს და გულს არ ვიტეხდით.

თუ ეს არა, თუ „გმირები“ და „გმირები“ არა, თუ იდეალი არა, თუ ამისთვის ბრძოლა არა, ვის რად უნდა პატივადილი ისტორია, ის ჩვენ სიცოცხლეს არ გაამაგრებს, არც დაამშვენებს.“⁵⁷ ამრიგად, საბჭოთა ისტორიული მეცნიერებისაგან ნ. ბერძენიშვილი მოითხოვდა ჩვენი, საბჭოთა ხალხის, „სიცოცხლის გაამაგრებასა და დამშვენებას“.

ასეთია, ნ. ბერძენიშვილის აზრით, ის ზოგადი, საერთო ხასიათის ამოცანები, რომლებიც აუცილებლად უნდა გადაჭრას საბჭოთა ისტორიულმა მეცნიერებამ, მაგრამ მეცნიერი არ ემაყოფილებოდა ამ ზოგადი ამოცანების დახასიათებით, ამასთან ერთად სახედა კონკრეტულ ამოცანებსაც და გვიჩვენებდა, თუ როგორ უნდა გადაჭრას იგი მარქსისტულ-ლენინურმა ისტორიულმა მეცნიერებამ. პირველ რიგში იგი სახედა კონკრეტულ ამოცანებს რევოლუციური მოძრაობისა და კლასთა ბრძოლის ისტორიის მეცნიერული შესწავლის დარგში. უწინარეს ყოვლისა, შესწავლის ღირსია ის, რითაც თავი ესახელება ჭაოველ ხალხს. სხვათა შორის, „თავი გვესახელება... ჩვენი „სამოციანელებით“, ჩვენი „905 წლით“ „კომუნისმისათვის ჩვენი შეპართებით“, წერდა: ნ. ბერძენიშვილი.⁵⁸

ისტორიულმა მეცნიერებამ უნდა შეისწავლოს, მართებულად გააშუქოს რევოლუციის ისტორია, ქვეყნის სოციალ-ეკონომიური და კულტურული განვითარების შესწავლით მეცნიერულად დაასაბუთოს დებულება, რომელიც ნ. ბერძენიშვილმა ჩამოაყალიბა შემდეგი სახით: „...ჩვენ რევოლუცია იმპერატორული, გ. ი. შეველით გარეკლუციონერება, რევოლუციონერ გმირ შემოქმედთა წარმოშობა, რევოლუციონერ ხელმძღვანელ-თეორეტიკოსთა წარმოშობა, სინიშუო კლასიკური (ლენინის მოწმობა) რევოლუციონური მოძრაობის გაშლა, რომ დიდკულტურაგამოვლი ვიყავით, რომ ახალი ქვეყნის შენებისათვის მოწოდებული ვიყავით.“⁵⁹ ეს მომენტი — რევოლუციის კავშირი ჭართველ ხალხის კულტურის დონესთან — სამართლიანობა მოითხოვს ითქვას, რომ ჭერ კიდევ 1906 წელს აღნიშნა იგი. ჭავახიშვილმა. ამიტომ ნ. ბერძენიშვილს სრული უფლება ჰქონდა მოეთხოვა ისტორიული მეცნიერებისაგან ზემოაღნიშნული დებულების სათანადო დასაბუთება, ამრიგად მისი მიტანა ფართო მკითხველ საზოგადოებაში.

ნ. ბერძენიშვილი მისთვის დამახასიათებელი ზემოაღნიშნულობით, ქართული სინამდვილის გათვალისწინებით, განმარტავდა საკითხს იმის შესახებ, თუ როგორ, რა მეთოდით უნდა იყოს მარქსისტ ისტორიკოსი მიერ კლასთა

ბრძოლის ისტორია შესწავლილი. კლასობრივ საზოგადოებაში კლასთა ბრძოლა რომაა ისტორიის მამოძრავებელი ეს, რასაკვირველია, კარგად იცოდა ნ. ბერძენიშვილმა. „მოლონდ სიმძიმე: იმპაია, — აღნიშნავდა მეცნიერი, — რომ ამ თვალსაზრისით საზოგადოების თავგადასავლის შესწავლა ღრმა თეორიულ გააფუძვლებას, დიდ ტექნიკურ შეიარაღებას, მახვილ ალღოს და ხანგრძლივ შრომას, მოითხოვს“. ⁵⁹ მაგრამ საბჭოთა ხელისუფლების პირველ წლებში ჩვენ ისტორიკოსებს, ისტორიულ-პარტიულ მეცნიერების წარმომადგენლებს ადლათ „ღრმა თეორიული გააფუძვლობა“, სათანადო „ტექნიკური შეიარაღება“, დრო „ხანგრძლივი შრომისათვის“ და ზოგჯერ „მახვილი ალღო“, რაც იწვევდა, სამწუხაროდ, შეცდომებსა და გაუგებრობებს ამა თუ იმ ისტორიული ფაქტის თუ მოვლენის შეფასებაში. ამის გამო ჩვენში ზოგჯერ ადგილი ჰქონდა ისტორიის შეცთვება-შელამაზებასაც. „აქანეების გმირ აზნაურს... — როგორც ნ. ბერძენიშვილი წერდა, — გლეხად ნათლავდნენ... ზოლო ამავ აქანეების მოღალატე გლეხს აზნაურობაში აიყვანდნენ. და თავს არ იწუხებდნენ ეს ვირომცდა მართლმორწმუნე მარქსისტ-ისტორიკოსები ჩაფიჭვბოდნენ ფაქტს, თუ რატომ იყო რომელიმე აზნაური ამ აქანეების გმირი, ან რომელიმე თავანჯარა გლეხი რატომ იყო ამავ აქანეების მოღალატე... წყაროს ასეთი „კრიტიკის“ შედეგად ის მოხდა, მაგალითად, რომ ცნობილმა რომანისტმა ანტონოვსკიამ თავის რომანის თავდაპირველ ვარიანტში გლეხად წარმოადგინა გიორგი სააკაძე“. ⁶¹

გავუღმარებელი მარქსიზმის პოზიციებიდან კლასთა ბრძოლის ისტორიის „შესწავლის“ მაინე შედეგების შესახებ ნ. ბერძენიშვილი წერდა: „როცა კლასობრივი ბრძოლის გამოვლინებას მხოლოდ გლეხთა აქანეებებში ვხედავთ და არა მწარმოებელ საზოგადოების ფეოდალთა კლასთან ურთიერთობის ყოველ მხარეში, როცა კლასობრივი ბრძოლის გამოვლინებას ვერ ვხედავთ მწარმოებელთა და მფლობელთა კლასების სტრუქტურაში, როცა კლასობრივი ბრძოლის საფუძველზე ვერ გვხვით კლასობრივი საზოგადოების სტრუქტურას, სახელმწიფო წყობილებას, მის კანონმდებლობას, ეკლესიის ორგანიზაციას, როცა კლასობრივი ბრძოლის მიღმა ვერჩება ქართული მატერიალური და სულიერი კულტურა, ქართული მხატვრული მწერლობა, — ყველადფერი ეს არის ჩვენი, როგორც მარქსისტის ისტორიკოსების, უილაჯობის მოწმობა.

არაა საკმაო, მაგალითად, ფეოდალურ საზოგადოებაში გლეხთა კატეგორიების ჩვენება მათი უფლებამოვალეობით, საკიროა ამ კატეგორიების ბუნების გარკვევა, მათი წარმოშობისა და არსებობის მიზეზ-პირობების ჩვენება,

საკიროა გლეხთა სოციალური ცხოვრების ყოველმხრივი ანალიზი „შრომის ახსნისათვის“, შრომის გათავისუფლებისათვის პერმანენტული ბრძოლის შექმნა, ე. ი. კლასობრივი ბრძოლის შექმნა.

საკმაო არაა, მაგალითად, ფეოდალურ საზოგადოებაში აზნაურთა კლასის დისახელება. საკიროა ამ კლასის წარმოშობა-ფორმირებისა და თავგადასავლის კლასობრივი ბრძოლის შექმნა გარკვევა, საკიროა ამ კლასის საზოგადოებრივი ფუნქციის ჩვენება ფეოდალური საქართველოს ისტორიის სხვადასხვა ეტაპზე. მისი პროგრესულობა და რეაქციულობა, პატრიოტიზმა და ცრუპატრიოტიზმა, მშენებლობა-შემოქმედება და უქნარობა-გაბორცვებება...

საკმაო არაა, მაგალითად, ქრისტიანული რელიგიის რეაქციულობის ჩვენება. საკიროა ქრისტიანული ეკლესიის, როგორც ფეოდალური ორგანიზაციის, წარმოჩენა, მისი აღმავლობისა და დაცემის ჩვენება, საკიროა იმის წარმოჩენა, თუ როგორ და როდის აქცენი „უდაბნოების ქალაქად მყოფელი“ საეკლესიო მოღვაწენი მუქთახობა მკამელები, სახალხო ქონების განმარტებელ მრუშ ლოთებად, ტყვეებით მოვაჭრე ყარაღებად... და ვინ მოთვლის კიდევ რამდენი რა არის საკიროა. ⁶²

სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვებამდე ისტორიული მეცნიერება მხარში ედგა და ეხმარებოდა საზოგადოების პროგრესულ ძალებს სოციალური და ეროვნული თავისუფლებისათვის, ახალი ქვეყნისათვის ბრძოლაში, მაგრამ სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვების შემდეგ, იმის შემდეგ, რაც „ფოცხების ყბა“ და „შაბრის კლანჭები“ (ვახტანგი) აღარ გვემუქრება, როდესაც ერის „გამოხსნა და აღდგომა“ (ერეკლე II) განხორციელდა, და როცა „ჩვენ ხელთ არის ჩვენობა“ (არჩილი) ისტორიული მეცნიერების დანიშნულებაც, თუ შეიძლება ასე ითქვას, შეიცვალა, დღეს იგი მხარში უდგას კომუნისტური მშენებელი ხალხის პატრიოტულ შრომას, ეხმარება მას ახალი საზოგადოების შენებაში. ამიტომ დღეს „ცხადია, აღარაა საფუძველი „ოქროს ხანის“ გულგებისა სადღაც XII საუკუნეში: „ოქროს ხანის ჩვენ ვაშენებთ“. ⁶³

აი, ამ „ოქროს ხანის“ მშენებლობაში მართებულია ჩამოაყალიბა ქართული ისტორიული მეცნიერების ამოცანები ნ. ბერძენიშვილმა თავის ერთ-ერთ სიტყვაში: „ჩვენი ეს სიტყვა, — ამბობდა იგი — ისტორიის, არქეოლოგიის და ეთნოგრაფიის სამეცნიერო საზოგადოების მიზნებისა და ამოცანების შესახებ ნაკლები იქნებოდა, თუ ჩვენ მხოლოდ შორეული წარ-

იური აბაზაშვილი

აბაღ. ნ. ბერძენიშვილის
ისტორიკოსობისათვის

სულის ისტორიოგრაფიის საკითხებით შემოგვფარგლებოდით და მთავარ ყურადღებას არ დაეთმობდით იმის მარქსისტულ-ლენინურად გაშუქების ამოცანას, თუ როგორ შემზადდა და იშვა დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუცია — კაცობრიობის ისტორიის ეს უდიდესი მოსაბრუნე, როგორ იქცა „ხალხთა საპყრობილე“ — მეფის რუსეთი თავისუფალ ერთა დიდ კავშირად. როგორი შეუპოვარი ბრძოლით ძლია მუშათა კლასმა და მშრომელმა გლეხებმა შინაგან თუ გარეთულ რეაქციას, როგორი ბრძოლით და თავდადებული შრომით ააშენა საბჭოთა საზოგადოებამ ახალი სამყარო — სოციალიზმი, როგორი გავანტური თმით იხსნა საბჭოთა კავშირმა კაცობრიობა ფაშისტური საფრთხისაგან და როგორის ენთუზიაზმით შეუძარათვეს დღეს მას კომუნიზმის გაშლილი მშენებლობისათვის.

ქართული საბჭოთა ისტორიოგრაფიის ვალია მეცნიერულად გააშუქოს მშრომელი საქართველოს მონაწილეობა, მისი როლი ამ დიად შე-

მოქმედებაში, ქართულმა საბჭოთა ისტორიოგრაფიამ უნდა უჩვენოს კომუნიზმის მშენებელ საზოგადოებას, თუ როგორ იქცა ჩინილი კოლონიური ქვეყანა მოწინავე ინდუსტრიულ რესპუბლიკად, როგორ გარდაიქმნა წვრილბურჟუაზიული საქართველო მოწინავე სოციალისტურ ერად, როგორ იქცა მკვდელ-ნალბანდების მეტალურგია — რუსთავად, გვიმრა-ტურების სამყარო — მწვანე ოქროს მადნად, სამიკიტნების ქიმი — ატომურ რეაქტორად“.⁶⁴

ქართული საბჭოთა ისტორიოგრაფიის წინაშე დასახულ ამოცანებს წარმატებით გაართვებათვი ქართველმა ისტორიკოსებმა — ნ. ბერძენიშვილის თანამოკალმეებმა და მოწაფეებმა.⁶⁵ ამით კმაყოფილი მეცნიერი და საზოგადო მოღვაწე, თავისი ქვეყნის დიდი პატრიოტი ნ. ბერძენიშვილი წერდა: „ქართული საბჭოთარი ისტორიოგრაფია... სულ უფრო და უფრო მეტი წარმატებით წერსო კომუნისტურ „ქართლის ცხოვრებას“.“⁶⁶

შ ე ნ ი შ ვ ნ ე ბ ი :

¹ მოხსენდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის, არქეოლოგიისა და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტის მიერ აკად. ნ. ბერძენიშვილის დაბადების 80 წლისთავისადმი მიძღვნილ სამეცნიერო სესიას 1975 წლის 24 მარტს.

² ნ. ბერძენიშვილი, საქართველოს ისტორიის საკითხები, ტ. II, გვ. 11,

³ იქვე, გვ. 12.

⁴ იქვე.

⁵ იქვე, გვ. 37.

⁶ პარტიული არქივი (თბილისი), ფ. 14, საქ. 11180, ფ. 151-152.

⁷ ნ. ბერძენიშვილი, საქართველოს ისტორიის საკითხები, ტ. II, გვ. 38.

⁸ იქვე.

⁹ იქვე.

¹⁰ იქვე, გვ. 44.

¹¹ იქვე.

¹² იქვე,

¹³ იქვე, გვ. 45.

¹⁴ იქვე,

¹⁵ კ. მარქსი და ფ. ენგელსი, რჩეული ნაწერები, ტ. II, გვ. 590-591.

¹⁶ ნ. ბერძენიშვილი, ქართული ისტორიოგრაფიის განვითარების მთავარი ხაზი (თეზისები), თბ., 1964, გვ. 3.

¹⁷ ნ. ბერძენიშვილი, საქართველოს ისტორიის საკითხები, ტ. II, გვ. 45.

¹⁸ იქვე, გვ. 45-46.

¹⁹ იქვე, ტ. III, გვ. 294.

²⁰ იქვე, გვ. 331.

²¹ იქვე, გვ. 320.

²² ნ. ბერძენიშვილი, დასახელებული თეზისები, თბ., 1964, გვ. 5.

²³ ნ. ბერძენიშვილი, საქართველოს ისტორიის საკითხები, ტ. III, გვ. 321

²⁴ იქვე.

²⁵ იქვე.

²⁶ იქვე, ტ. II, გვ. 47.

²⁷ კ. მარქსი, პოლიტიკური ეკონომიის კრიტიკისათვის, თბ., 1953, გვ. 295-298.

²⁸ ნ. ბერძენიშვილი, საქართველოს ისტორიის საკითხები, ტ. V, გვ. 131.

²⁹ იქვე, გვ. 131-132.

³⁰ იქვე, ტ. III, გვ. 325.

³¹ ივ. ჯავახიშვილი, ძველი ქართული საისტორიო მწერლობა, თბ., 1946, გვ. 315.

³² ნ. ბერძენიშვილი, დასახელებული თეზისები, თბ., 1964, გვ. 7.

³³ იქვე, გვ. 8.

³⁴ იქვე.

³⁵ იქვე, გვ. 9.

³⁶ იქვე.

³⁷ ი. კაპარავა, ვ. ი. ლენინი და ისტორიული მეცნიერება, თბ., 1965, გვ. 179.

³⁸ ნ. ბერძენიშვილი, დასახელებული თეზისები, თბ., 1964, გვ. 9-10.

³⁹ ნ. ბერძენიშვილი, საქართველოს ისტორიის საკითხები, ტ. III, გვ. 294—295

⁴⁰ იქვე, გვ. 341.

⁴¹ იქვე, გვ. 295.

⁴² იქვე, გვ. 344.

⁴³ იქვე.

⁴⁴ ამის მიზეზი დამაჯერებლად აქვს ახსნილი ნ. ბერძენიშვილს, იხ. საქართველოს ისტორიის საკითხები, ტ. III, გვ. 321.

⁴⁵ ნ. ბერძენიშვილი, დასახელებული თეზისები, გვ. 11.

⁴⁶ ნ. ბერძენიშვილი, საქართველოს ისტორიის საკითხები, ტ. III, გვ. 336-337.

⁴⁷ იქვე, გვ. 298.

⁴⁸ იქვე, გვ. 297.

⁴⁹ იქვე.

⁵⁰ იქვე, გვ. 197.

⁵¹ Журн. «История СССР» № 1, 1974 стр. 73.

⁵² ნ. ბერძენიშვილი, საქართველოს ისტორიის საკითხები, ტ. V, გვ. 140-141.

⁵³ იქვე, ტ. III, გვ. 309.

⁵⁴ იქვე, გვ. 309.

⁵⁵ იქვე, გვ. 311.

⁵⁶ იქვე, გვ. 310.

⁵⁷ იქვე, ისტორიის საკითხები, ტ. III, გვ. 317.

⁵⁸ იქვე.

⁵⁹ იქვე.

⁶⁰ იქვე, გვ. 326.

⁶¹ იქვე, გვ. 313-314.

⁶² იქვე, გვ. 327.

⁶³ იქვე.

⁶⁴ იქვე, გვ. 359.

⁶⁵ ჟურნ. „საქართველოს კომუნისტი“, № 7, 1973.

⁶⁶ ნ. ბერძენიშვილი, საქართველოს ისტორიის საკითხები, ტ. III, გვ. 309.

პასილ მჭაღლიშვილი

უპირველესი ქანარი

„დანახა უნდა ისწავლო და არა წერა. წერა — ეს უკვე შედეგია. იფიქრე: „როგორ გამოვხატო ჩემი შთაბეჭდილება? „და სახეებიც ნელ-ნელა გამოიკვეთებიან იმ რეაქციიდან, რომელსაც ისინი ჩვენში იწყებენ. ყოველთვის თქვენი შთაბეჭდილებებიდან გამოდის, მაშინ ეს უკვე ბანალური აღარ იქნება“.

ანტუან დე სენტ-ეჟიუპერი

1963 წლის ზაფხულს მოსკოვის III მსოფლიო კინოფესტივალის დღეებში პრესის მუშაკებს გახურებული მუშაობა ჰქონდათ. მე მაშინ პირველ ჟურნალისტურ ნაბიჯებს ვდგამდი და სწორედ ამიტომ, გამახვილებული ყურადღებით ვაკვირდებოდი ყველას, ვისაც კი ჩემთვის ნამდვილად სანიმუშო რეპორტიორული გაცვეთილის მოცემა შეეძლო.

სასტუმრო „ბუღაგაშტში“ ქართული რესპუბლიკური გაზეთის მუშაოთა ერთად ცეცხვარობდა. სწორედ ამ ჟურნალისტის ოპერატიულმა მუშაობამ დამანახა, თუ როგორი საინტერესო და მრავალმხრივი ქანარი ყოფილა რეპორტაჟი, რაოდენი სიცოცხლე და ოსტატობა უნდა მართებდეს ავტორს, რეპორტაჟელად რომ გადმოსცეს ყოველივე.

ერთხელ მას თბილისიდან სასწრაფო მასალა შეუკვეთეს, რომელიც ნომერში უნდა წასულიყო. გაზეთის მუშაკი მაგიდას მიაცხრა და გამალეული შეუდგა წერას. გვიანი მოსკოვერი საღამო იყო. თბილისში ელოდნენ. და როცა იქიდან დარეკეს და მეტის დაყოვნება უკვე აღარ შეიძლებოდა, მე რეპორტიორული მუშაობის ეფექტური მომენტი ვიხილე: ჟურნალისტმა პირდაპირ, ყოველგვარი წინასწარი მონახაზების უქონლად, მაგრამ მოვლენისადმი უშუალოდ დამოკიდებულებისა და საკუთარი აზლის დახმარებით, თითქმის ზეპირად გადასცა მასალა.

... შეღამით, ყველას რომ ეძინა, მხოლოდ „ღამურები“ ფიზიკობდნენ და საროტაციო მანქანები ელვის სისწრაფით მიაქანებდნენ გაზეთის ტირაჟს, ნომრის ერთ-ერთ გვერდზე მოსკოველი კორესპონდენტის სტრიქონები კობტობდნენ, საათურის ქვეშ კი ეწერა — რეპორტაჟი.

თხზი I

გადავშალოთ ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი.

„რეპორტაჟი“ (ფრანგ. reportage) — სავაზეთო-საჟურნალო ქანარის ერთ-ერთი სახე; პერიოდული პრესისათვის დღის განმავლობაში მომხდარი ამგვარის შესახებ ცნობათა შედგენა. მაინც რა ახის რეპორტაჟი, სად ჩაისახა? როგორია მისი განვითარების ეტაპები?

რეპორტაჟს საუკუნეზე მეტა ხნის ისტორია აქვს. იგი საფრანგეთში ჩაისახა და შემდეგ გავრცელება პოვა კაბიტალისტური პრესის ძლიერი განვითარების პერიოდში. თავდაპირველად ასე უწოდებდნენ უმოგვრესად საპარლამენტო სხდომების, ოფიციალური ცერემონიებისა და სხვადასხვა დღესასწაულების გამო გამოქვეყნებულ ანგარიშებს, რომელთაც რეპორტიორები წერდნენ. გავიდა ცოტა ხანიც, და დაიწყეს რეპორტაჟის, როგორც მოვლენათა ცოცხლად და ნათლად გაშუქების ხელსაყრელი ფორმის გამოყენება მკითხველისათვის უკვე

ყოველგვარი საგანგებო ინფორმაციის მისაწოდებლად. და მანაც, თანდათანობით, ფეხი მოაკიდა ბურჟუაზიული გაზეთების ფურცლებზე.

კავშირგაბმულობის თანამედროვე ხერხების — ტელეგრაფისა და ტელეფონის განვითარებამ გააფართოვა და დახვეწა მოვლენებზე დაუყოვნებლივ გამომავალურობის საშუალებანი. მკვეთრად გაზარდა რეპორტაჟის მნიშვნელობა. კაპიტალისტურ გაზეთებს შორის გააფართოებული ბრძოლა გაჩაღდა ახალ-ახალ ამბებზე მკითხველის რაც შეიძლება სწრაფი და ღებულური ინფორმირებისათვის. შეიქმნა სპეციალური სატელეგრაფო სააგენტოები: საფრანგეთში — პავასის, ინგლისში — რეიტერის, გერმანიაში — ვოლფისა. ისინი გაზეთებისათვის ცოცხალი მასალის მიმწოდებლად იქცნენ.

რუსულ პერიოდულ პრესაში რეპორტაჟის ფართოდ გამოყენება გასული საუკუნის 70-იანი წლებიდან დაიწყო. გამოიჩინა ამ ეპოქის აღიარებული ოსტატებიც — მაგალითად, ცნობილი მწერალი და ჟურნალისტი ვ. გილიაროვსკი, „რეპორტაჟის მეფე“ რომ უწოდეს. მართალია, არც თუ ისე მკვეთრად გამოხატულად და ჩამოყალიბებულად ფორმით, მაგრამ „იერიამიცი“ საკმარისად მრავლად შეხედებით ქალაქური ცხოვრების ამსახველ ინფორმაციული ხასიათის ცოცხალ მასალებს. გაზეთ „დროების 1863 წლის ნომერებში ქვეყნდება გამოჩენილი ქართველი პუბლიცისტის ნიკო ნიკოლაძის რეპორტაჟული ხასიათის მასალა — „ქვეითად და რკინიგზით“, რომელიც ავტორის უცხოეთში მიმოსვლისაგან მიღებული შთაბეჭდილების შედეგია.

ნ. ნიკოლაძის მოგზაურობის აღწერას იმავე წლის „დროებაში“ (1866) ერთი მკითხველი გამოხატავდა. იგი ქუთაისიდან რედაქციას წერს, რომ ნ. სკანდელის, ანუ ნ. ნიკოლაძის წერილის განსაკუთრებით გარკვეულ მხარეს მოუხდენია მასზე შთბეჭდილება და გამოაქვს დასკვნა, ფორმას დიდი მნიშვნელობა აქვს ლიტერატურაში. გაზეთის მკითხველი სიამოვნებით აღნიშნავდა, რომ ნ. ნიკოლაძის წერილს, შინაარსითა და ფორმით, უნარი აქვს მოიხდოდს მკითხველს და კითხვა შეაფაროს მასში.

შეიძლება თამამად ითქვას, რომ ქართულმა რეპორტაჟმა, რომლის ისტორია ღრისაა შესწავლილ იქნას დღეს მაინც, თავის დროზე მსოფლიოს ერთ-ერთი უდიდესი ინფორმაციული სააგენტოს მოწინავე მასალებზეც პოვა ადგილი. 1877 წლიდან ნ. ნიკოლაძე პავასის კორესპონდენტია რუსეთ-თურქეთის ომში. მისი მასალები სხვადასხვა ქვეყნის გაზეთების ფურცლებზე ქვეყნდება და აზერბაიჯანის მკითხველთა ყურადღებას.

ღირსეული აღიარება მოუტანა რეპორტაჟს მაქსიმ გორკიმ. საქვეყნოდ ცნობილია მისი კორესპონდენციები ნიეგგოროდის ბაზრობიდან,

„ოდესის უწყებებსა“ და „ნიეგგოროდის ფურცლებზე“ რომ გამოქვეყნდა. ეს კორესპონდენციები რეპორტაჟის სტილით არის დაწერილი და გარკვეულ ინტერესს წარმოადგენს ამ ქანრის განვითარების ისტორიისათვის.

მარქსისტული პრესის აღმოცენებასთან ერთად XX საუკუნის დასაწყისში რეპორტაჟი უკვე მძლავრ ჟურნალისტურ იარაღს მკვიდრდება პროლეტარულ გამოცემათა ფურცლებზე. ვ. ი. ლენინი და ი. ბ. სტალინი, თავად უმაღლესი რანგის პროფესიონალი ჟურნალისტები, უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ინფორმაციული ხასიათის მასალებს, პირადად თვითონვე ხელმძღვანელობდნენ ამგვარი მასალების შეგროვებას. ოქტომბრის რევოლუციამ დიდი ბოლშევიკური პრესის ბირთვი — „ნოვია ჟიზნი“, „ზვეზდა“ და „პრადეა“ ოპერატიულობითა და არაჩვეულებრივი სიზუსტით შესრულებული კორესპონდენციებით გამოირჩეოდა.

ვრცელი აღგზილ დაკავება რეპორტაჟმა ჩვენს პრესაში დიდი ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ და ეს გასაგებიცაა. საბჭოთა ხალხი ახალი საზოგადოების მშენებლობის გრანდიოზულ ამოცანათა გადაწყვეტას შეუდგა. საბჭოთა გაზეთთა და ჟურნალების დაეკისრათ მოვალეობა ოპერატიულად, ცოცხლად მოეხიროთ ჩვენი ხალხის შრომითი გმირობის, იმ საიხებათ შესახებ, ყოველდღიურად, ყოველ წამს რომ იბადებოდა ახალი ცხოვრების მშენებლობის ფერხულში.

„რაც შეიძლება ნაკლები პოლიტიკური რახარუხი. რაც შეიძლება ნაკლები ინტელიგენტური მსჯელობა. უფრო ახლის ცხოვრებასთან. მეტი ყურადღება იმას, თუ მუშათა და გლეხთა მასა ნამდვილად როგორ აშენებს რაღაც ახალს თავის ყოველდღიურ ცხოვრებაში“ — წერდა ვ. ი. ლენინი.

და აი სწორედ ამ პერიოდში გამოვიწინა რეპორტაჟის სიცოცხლისუნარიანობა.

ქართული გაზეთების — „კომუნისტისა“ და „მუშის“ ფურცლებზე წარმატებით გამოდიან ამ ეპოქის მომუშავე მიხეილ ჯავახიშვილი და ნოე ზომბორელი.

ომის წინა წლებში ქვეყნდება შესანიშნავი რეპორტაჟები შორეული აღმოსავლეთის, იმპერბოლარეთის, არქტიკის ათვისების შესახებ. რეპორტირებულად გამოდიან მწერალი-ჟურნალისტები — ბ. გორბატოვი, მ. შვანიძე, ა. კოლცოვი, ი. ილფი, მ. პეტროვი და სხვები. სწორედ ამ პერიოდს მიეკუთვნება რეპორტაჟის, როგორც განსაკუთრებული საგანგებო-საქურნალო ეპოქის დამკვიდრების მომენტი. რუმბრიკა „რეპორტაჟი“ სულ უფრო ხშირად იბე-

ვასილ მხედლიშვილი

უპირმაღესი ქანრი

ქდება ჩვენი გაზეთებისა და ჟურნალების ფურცლებზე... დიდმა სამამულო ომმა კიდევ უფრო გამოავლინა ამ ქანრის აუცილებელი საჭიროება. ინფორმაციული ხასიათის საფორტო მასალები, რეპორტაჟები ღრმა ზურგში მყოფ ადამიანთა შრომითს სიქმინობაზე, თვალნათლვ წარმოდგენას იძლევა, თუ რა გმირული ბრძოლა გადიტანა საბჭოთა ხალხმა.

დღეს რეპორტაჟი ერთ-ერთი ყველაზე ცოცხალი, წამყვანი ქანრია ჩვენს პრესაში.

თაზი II

რიგით მკითხველს საეურნალო ან საგაზეთო მასალის კითხვისას, რასაკვირველია, ნაკლებად ინტერესებს ამ მასალის ქანრობრივი მხარე. მაგრამ, როცა დოკუმენტალიზება საუბარი და ეს საუბარი პროფესიულ დონეზე მმინდინარეობს, ქანრობრივად დადგენას უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება.

ნამდვილად სწორი ნათქვამია, რომ არ არსებობს ცუდი საგაზეთო ქანრი; არსებობენ მხოლოდ ადამიანები, რომლებიც ცუდად წერენ. მთავარია, რაც შეიძლება სრულად და მარჯვდ გამოიყენო მათი მრავალფეროვნება და ამასთან, აზგარიმიც უნდა გაეწიოს იმას, რომ ეს მრავალფეროვნება მუდმივად ივსება და მდინდრდება ჩვენი პრესის ყოველდღიური პრაქტიკით. რაც უფრო ხშირად ვისარგებლებთ ამ ქანრების მრავალფეროვნებით, რაც უფრო ფართოდ წარმოვადგენთ მათ გაზეთებისა და ჟურნალების ფურცლებზე, მით უფრო გამოქსახველი იქნება ინფორმაცია, მით უფრო შინაარსიანი გახდება ესა თუ ის ქურნალ-გაზეთი, მით უფრო ძლიერად უბასთუბს ინფორმაცია პრესის უმნიშვნელოვანეს და უმთავრეს ამოცანას — აჩვენოს და გააშუქოს ჩვენი ყოველდღიური ცხოვრების ფაქტები და მოვლენები.

რეპორტაჟი უდავოდ, ყველაზე ოპერატიული ქანრია. ძნელ წარმოსადგენია გაზეთის ნომერი ურეპორტაჟოდ, მიუხედავად იმისა, იქნება ეს ოთხმოცი თუ სამასი სტრიქონი. თუმცა, ასეთი გაზეთები, სამწუხაროდ, ჟერ კიდევ გვხვდებიან ჩვენში.

ხშირად კითხულობენ: რა განსხვავებაა რეპორტაჟსა და კორესპონდენციას შორის? რეპორტაჟის ძირითადი პრინციპებიდან თუ გამოვალთ, შესაძლებელი გახდება ასეთიარის სხვაობის დადგენა. პირველი განმასხვავებელი ნიშანთვისება ის არის, რომ ავტორი აუცილებლად მოწმე, უკეთეს და სისურველ შემთხვევაში კი აღწერილი მოვლენის მონაწილეც უნდა იყოს. რეპორტაჟი, როგორც იტყვიან, ფაქტის ცხელ კვალს მიჰყვება. სწორედ ეს ხდის მას თავის სიტყვიერი ქსოვილით მეტად მოქნილს და, თუ გნებავთ, ელვისებურსაც კი. კორესპონდენციაზე მეტად რეპორტაჟს ნარკვევის ელემენტები ახასიათებს: შთამბეჭდავი

ენა, გამომსახველობა და სიზუსტე დეტალები. განსაზღვრაში. ავტორი უნდა აღელდეს, განიცადოს ყოველივე, რაც ნახა და შეიგრძნო მაშინ ეს გრძნობა, აგრერივად დამახასიათებელი გაზეთის მუშაისათვის, სრულად და ცხადად დაანახებებს მკითხველს იმას, რაც თვითონ ავტორმა ნახა. ეს კი რეპორტაჟს საინტერესოსა და დასამახსოვრებელს ხდის.

ცნობილია, რომ თვითეული საგაზეთო ქანრი თავის განსაკუთრებულ როლს ასრულებს. დღევანდელი დღის საინტერესო ფაქტზე ან მოვლენაზე ოპერატიულად გამოსახმაშურებლად ხშირად იყენებენ ინფორმაციულ შენიშვნას. შენიშვნა მეტად სწრაზად შეიძლება დაიწეროს და ადგილსაც უმნიშვნელოს იკავებს. ასეთი მასალა ვრცელის თვალსაზრისით თვით ყველაზე კრიტიკულ მომენტშიც კი ადვილად ჟდება მაქტში.

ფაქტების ანალიზისა და განზოგადების, «ცხოვრების კუნძულის» ჩვენებისათვის ხელსაყრელია მეორე ქანრი — კორესპონდენცია. სრულიად განსხვავებულ დანიშნულებას ასრულებს სტატია, ნარკვევი, ფელეტონი, პრესის მიმოხილვა, რედაქციაში შემოსული წერილი, რეცენზია. ყველა ამ ქანრზე გამოსულია უმარავი ბროშურა, დაწერილია წიგნები, წაიკითხულია მრავალი ამომწურავი ლექცია. მაგრამ იმ ქანრის შესახებ, დღეს მთელი საბჭოთა პრესა რომ მოიცავდა და მისი მაცოცხლებელი ძარღვი შეიქნა, არც თუ ბევრი და საფუძვლიანად იქმულა ქურნალისტურ წრეებში. ამიტომაც, შემთხვევითი როდია, რომ ზოგერთი ქურნალისტის რეპორტაჟს უწოდებს ხოლმე ყოველგვარ გაერცობლ ინფორმაციულ შენიშვნას.

წიგნში — «საგაზეთო ქანრები», შემდეგნაირადაა განსაზღვრული რეპორტაჟი: «რეპორტაჟს» ჩვენ ვუწოდებთ დამსწრეს შენიშვნას. თუ კორესპონდენტი აღწერს მოვლენას, რომელსაც თვითონ დაესწრო, თუ თქვენ ამ მასალის კითხვისას ცხადად წარმოდგენთ იმ მდგომარეობას, როგორადაც მოცემული ამბავი ვითარდებოდა — აი, სწორედ ეს იქნება კიდევ რეპორტაჟი. რეპორტაჟს მოეთხოვება საინტერესო დეტალები, ცოცხალი აღწერა, ავტორის საკუთარი შთამბეჭდილება».

შეიძლება, რასაკვირველია, კამათი იმის შესახებ, თუ რამდენად სრულია ეს განსაზღვრა სწორედ რეპორტაჟისათვის, მაგრამ, ვფიქრობთ, საქმე მარტო განსაზღვრაში როდია. მთავარია კარგად და მართლად გავიგოთ ამ ქანრის თავისებურებანი, და კიდევ — განსაკუთრებით მინდა ხაზი გავუსვა — რეალურად შევხედოთ ქანრის განვითარებას კანონებს. ისინი ხომ იცვლებიან და სულ უფრო სრულყოფილი ხდებიან.

საგაზეთო ქანრების განხილვისას ჩვეულებრივ აღნიშნავენ ხოლმე, თუ რა არის დამახასიათებელი ამა თუ იმ ლიტერატურული ფორმი-

სათვის და არა. როგორც წესი, ამბობენ: კორესპონდენცია ფაქტების ანალიზს იძლევა, ნარკვევში კი მოვლენები მხატვრული ფორმით არის ჩამოყალიბებული და ა. შ. ამასთან დაკავშირებით ზოგიერთი ჟურნალისტი და ჟურნალისტის ლექტორი დარწმუნებით აცხადებს, თითქმის არსებობდეს კანონის შესახებ რაღაც ინსტრუქციის მსგავსი რეკომენდაცია.

პუბლიცისტის, ისევე როგორც მთელი მხატვრული ლიტერატურის არც ერთი ქანარი წმინდა სხივით არ ყოფილა და არც არსებობს დღეს. ყოველ ლიტერატურულ ფორმაში ძნელი არ არის სხვა დანარჩენი ქანრების აშკარა ნიშნები. პოვნა: კორესპონდენციაში ძალიან ხშირად გვხვდება ჩანახატის ან ნარკვევის თვისებები, ნარკვევში — სტატიის ელემენტები, სტატიაში კი თურქად პამფლეტის მრისხანე ნოტა აღედგება ხოლმე.

სხვათაშორის, ზოგიერთები თვლიან, რომ არ არის საჭირო ყურადღების მიქცევა იმაზე, თუ სად დასვა რედაქციამ სწორად და არასწორად, მაგალითად, რუმბიკა „ფელეტონი“, „ნარკვევი“, „რეპორტაჟი“. ქანრების საზღვრები ზღუდვენო ჟურნალისტის შემოქმედებას. ეს შეიძლება მართლაც ყურადსაღები იყოს.

ბრატკიაში არ არსებობს განცალკევებული საგაზეთო ქანრები. ერთის ელემენტები ყოველთვის მოიპოვება სხვებში და პირიქით. ქანრებს არ შეიძლება მივუდგეთ, როგორც გეოგრაფიულ ფიგურებს: კორესპონდენცია — ეს არის კვადრატ, ფელეტონი — კუბი, ნარკვევი, ვთქვათ — რომბი. ეს პროფანაცია იქნებოდა და მეტი არაფერი. მაგრამ ქანრების თავისებურებებს კი ჟურნალისტი აეცილებოდა უნდა იცნობდეს, რათა რაც შეიძლება კარგად გამოიყენოს თვითული მათგანი.

მაშ ასე:

1. რეპორტაჟს მოეხოვება ამბის ან მოვლენის მარტო შეტყობინება კი არა, არამედ მისი, დედანათლივი, თანმიმდევრული ჩვენება.

2. რეპორტაჟი — ეს არის ცოცხალი, ნათელი ნაამბობი იმის შესახებ, თუ არა ნახა თვითონ ჟურნალისტიმა და კიდევ, როგორ გაავრ და შეაფასა ეს ნახაი. აქედან გამომდინარეობს სწორედ მასალის განსაკუთრებული ტონი და პათოსი.

3. რეპორტაჟისათვის აუცილებელია მასში ავტორის, როგორც მოვლენის მოწმის ან მოქმედი პირის სახით ყოფნა.

4. რეპორტაჟში თბობა ყოველთვის იგივე თანმიმდევრობით მიმდინარეობს, როგორადაც ვითარდებოდა ესა თუ ის მოვლენა.

5. რეპორტაჟის დავეგმვა არ შეიძლება.

ესეთი რეპორტაჟის ძირითადი თავისებურებები, სხვა საგაზეთო ქანრებისაგან რომ განსხვავდეს მას, რეპორტაჟი საშუალებას აძლევს ჟურნალისტს ნახოს და გადმოსცეს ისე-

თი დეტალები და წერილობითი, რომელთა წარმოდგენა შეუძლებელია სხვების მოყოლითა და დოკუმენტების მიხედვით. ეს დეტალობა ადვილად წარმოუდგენენ მკითხველს ამა თუ იმ მოვლენას. რეპორტაჟი ახალი ცხოვრებისეული ამბების მაუწყებელია. იგი განიხილავს, აღწერს, ასახულებს იმ მოვლენებს, წარმოშობისაგან რომ იზრდებიან და მტკიცდებიან.

საშუალო რეპორტაჟი თავისი ფორმითა და შინაარსით ძირფესვიანად განსხვავდება ბურჟუაზიული პრესის რეპორტაჟისაგან, რომელიც იმპერიალისტურ მონოპოლიათა სამსახურად ღვას. კაპიტალისტური პრესის ფურცლებზე რეკლამისთან ერთად რეპორტიორულ მასალას ცხრა მეათედი ნაწილი უჭირავთ. ამასთან, ეს რეპორტაჟები უპირატესად ათასგვარ ქაზაფშუტულ და პიკანტურ ამბებს, გასართობ და ცხოვრების სინამდვილისაგან ხალხის მოწყვეტის ამოცანებს ემსახურება, თუმცა, საპროლეტარიზო მოითხოვს ისიც აღენიშნოთ, რომ ეს რეპორტაჟები მეტად მაღალ ლიტერატურულ-პროფესიულ დონეზეა შესრულებული.

ჩემს წინ, მაგიაზე, ამერიკელი გაზეთების — „ნიუ-იორკ ტაიმისა“ და „ჩიკაგო ნიუსის“, აგრეთვე, შერთებული შტატების უდიდესი ჟურნალის — „ლოდის“ ნომრები აწყვიტა. ვერაფერს ვიტყვი: ეფექტური რეპორტაჟები ეფექტიანი დასკვნებით. ფეროა სიმრავლე, დაძაბულობა, რეპორტიორული ძარღვი... მაგრამ მთელი შთაბეჭდილება წამიერია. ბურჟუაზიული რეპორტაჟის საყვარელი თემა მკვლელობები, ძარცვები, ძალიანობა. კაპიტალისტური პრესის ფურცლები სივსეა ამგვარი მასალებით. რეპორტიორებსაც ძეალობილში აქვთ გამაჯდარი სენსაციური და მყვირალა მასალების გაკეთების სურვილი.

გაზეთ „პარადის“ ნიუ-იორკელი კორესპონდენტი, შესანიშნავი რეპორტიორი ბორის სტრელნიკოვი გვიამბობს, რომ ყოველ უზუოელ კორესპონდენტს, ისევე როგორც ყველა ამერიკელ ჟურნალისტს, პოლიციის სამმართველო აძლევს სპეციალურ „საპოლიციო რეპორტიორულ საბუთს“:

— იგი საშუალებას მოგცემთ დაუბრკოლებლად გახედოთ „ცეცხლის ხაზზე“, მაგალითად, პოლიციელებსა და ბოროტმოქმედებს შორის ამტყდარი სროლის დროს და პირდაპირ ტყუილს წვიმაში გადასცეთ რეპორტაჟი. ეს საბუთი უფლებას გაძლევს გადამალათ ზელისუფალთა ყოველგვარი წინააღმდეგობა გეგებრთელა ხანძრების, შეშარავი კატასტროფებისა და უსასაზღვრესი მკვლელობების დროს და საკუთარი თვალთ ნახით და განიხილოთ ყოველივე. მაგრამ ამ საბუთის მიღებისას გა-

მასილ მადლიშვილი

უპირველესი ქანარი

გაფრთხილებენ, რომ პოლიცია პასუხს არ აგებს თქვენს სიცოცხლეზე, ტყვია თუ მოგზავდით, ან თავზე ცეცხლმოდებული ძელი დაგეცათ, ან პოლიციელს დემონსტრანტებში შეშალოთ და კეტი თავში ჩაგცხთ, ეს თქვენს თავს დააბრალეთ, ჩვენ ხომ გაგაფრთხილეთო.

ბურჟუაზიული პრესის პირობებში რეპორტაჟი უპირატესად სენსაციურობაზეა აგებული. საბჭოთა რეპორტაჟი კი პრინციპულად განსხვავდება მისგან. მან უნდა ასახოს ჩვენი სიამაღელის ყველაზე საინტერესო და საჭირობო მოვლენები, მაშინ როდესაც ბურჟუაზიული რეპორტაჟი დიამეტრალურად საპირისპირო მიმართულებით ვითარდება. საბჭოთა რეპორტაჟის თემატიკა ნოტიავს საბჭოთა ადამიანის შრომით მიღწევებსა და ყოველდღიურ შემოქმედებითს ცხოვრებას, მეცნიერებასა და ტექნიკას, ხელოვნებას, კულტურას, სპორტს... ერთი სიტყვით, ყველაფერს, რითაც ცხოვრობს ჩვენი ხალხი. ამიტომაც რეპორტაჟს არა მარტო უზარმაზარი შემეცნებითი, არამედ დიდი აღმზრდელობათი მნიშვნელობაც ენიჭება. საბჭოთა პუბლიცისტიკის დანარჩენი ქანრებთან ერთად ის ადამიანის კომუნისტური სულსკვეთებითა და კეთილშობილებით აღზრდას ემსახურება.

ჩვენი დღეების რეპორტაჟი მებრძოლი ქანრია, ადამიანის ცხოვრებაში სიახლეთა პირველ-დომინი. რეპორტაჟებიდან შევიტყუთ პირველი კოსმოსური ხომალდისა და პირველი კოსმონავტის გაფრენის შესახებ; რეპორტაჟის დანარჩენი შევტყუთ, თუ ვინ და როგორ ცხოვრობს დედაპოქის ჯერ კიდევ „თეთრ“ ადგილებში; რეპორტაჟივე გვაკენბს ხოლმე ჩვენი საყვარელი საფეხბურთო გუნდის გამარჯვებებსა და თუ დამარცხებებს. რუბრიკა „რეპორტაჟი“ დამკვიდრდა და შეეზარდა ჩვენს პრაქტიკულ ჟურნალისტურ საქმიანობას.

თავი III

საწარმ ჰაგიდასთან თუ „ცაცხლის ხაზზე“

რეპორტაჟი არ შეიძლება გაკეთდეს ტელეფონით, მაგრამ თანამედროვე საგაზეთო რეპორტაჟის შესაქმნელად უკვე ათარ კმარა ის, რომ ავტორი ფაქტების ან მოვლენათა უშუალო მოსმეა. დიახ, რეპორტაჟის გასაკეთებლად კორესპონდენტს ნამდვილად სჭირდება მალაროვლებთან და ზეინკლებთან, მეფოლადებთან და მეჩაიებთან სათაობით მორაგებობა, მგზავრობა გეოლოგიურ ექსპედიციებში და ლამეების ტეხვა ქირურგებთან, ათასობით და ათასობით კილომეტრის ფრენა პილოტთან ერთად, ცურვა ოკეანეებში მეფევეებთან ერთად და ცხოვრება მორდრეფე პოლარელებთან, მონადირეებთან, მესაღვრეებთან, მწეფმსებთან... მაგრამ არა მარტო მოწმის ფაქტებისა და მოვლენების

აღწერა შეადგენს რეპორტაჟის ხასიათს საჭიროა ავტორმა პოლიტიკურად შეადგოს და განაზოვადოს თავის გმირებთან ერთად ყოველივე ერთად განცდილი. ყოველნაირი ფაქტი ან მოვლენაც როდესაც გამოდგება რეპორტაჟისათვის, სასამართლო პროცესი, სპორტული შეჯიბრება, კრება ან კონფერენცია სულ სხვა საგაზეთო ქანრს, ანგარიშს მოითხოვენ.

ზემოთ აღვნიშნე და აქაც გავიმეორებ, რომ მოსაწყენის გარდა ყველა ქანრი ყარია. ეს რეპორტაჟსაც ეხება. შეუძლებელია ისეთი რეკტების გამოწერა, რომელიც კარგ რეპორტაჟს გააქეთებინებს. ერთი კი ცხადია, რომ ის გულით, ტემპერამენტით, დინამიკურად, ნათელა და ცოცხალი ფერებით უნდა დააწეროს. და თუ ავტორს ტექსტში მოჰყავს დიალოგები, ისინი ახრითა და მოხდენილობით უნდა გამოირჩეოდნენ. რეპორტაჟს, რასაკიარველი, ძალიან უხდება ანდაზები და მახვილმეტყველებები, მეტაფორები და შედარებები — ყველაფერი, რაც ხელს შეუწყობს ფაქტებსა და ამბების აღვილად გასაგებ და გკონშიორ აღწერას.

რეპორტაჟი საავტორო მისალაა. ჩვენი პრესის დანარჩენ ინფორმაციულ ქანრებთან ერთად ის, უპირველეს ყოვლისა, ფაქტებით ავტოტაციას ეწევა. ფაქტებით ავტოტაცია კი ნაშნავს მათს გადმოცემას პოლიტიკურად მწევედ, ნათლად, დამაჯერებლად. ამ ქანრზე მეშაობისას ჟურნალისტმა აუცილებლად უნდა გამოიყენოს ლიტერატურული სახეები, მიმართოს ლიტერატურულ და ისტორიულ პარალელებს, კომენტარები გაუკეთოს მოვლენათა მსვლელობას და ა. შ. რეპორტაჟის აუცილებელ მოწმის ან მონაწილეს, ეს ქანრი ავტორს მეტად გრცელ შესაძლებლობებს აძლევს. ჟურნალისტები სხვად.სხვანაირად იყენებენ მათ. ერთი იმათა: მე ვხედავ, ვფიქრობ, ასე ვთვლი... „სხვანი ამ თუ იმ დასკვებითისას თავის „მეს“ არც აჩვენებენ. მესამენი კი უცვლელად და ცხადად მონაწილეობენ რეპორტაჟში. ყველა ეს ხერხი საგაზეთო პრაქტიკაში ცოცხლობს და ვერ იტყვი, თუ რომელია ამათგან უკეთესი.

რეპორტაჟის ფაქტების დაღმანინებლად ათასგვარად შეუძლია გადმოსცეს მისალა. უფლება აქვს აირჩიოს და უფრო დაწერილებით შეჩერდეს ერთ რომელიმე ფაქტზე, მკითხველთან საუბარო მისთვის ხელსაყრელ პირობებში წარმართოს და თხრობა განსაკუთრებული სიუჟეტური ხაზი გაავლოს. რეპორტაჟმა მაქსიმალურად უნდა დააინტერესოს მკითხველი, წინააღმდეგ შემთხვევაში რეპორტაჟი მოსაწყენი იქნება და მისი პოლიტიკურ-აღმზრდელობითი შემოქმედებაც ბევრად დაეცემა.

მაქსიმ გორკი წერდა — ფაქტი გაუბუტავი

ქათამია. უნდა შეგეძლოს ამ „ქათმის“ მომზადება და „სუფრაზე“ ისე შემოტანაო.

ჩვენთან, საქართველოში, გაზეთის მრავალი მუშაყი მოღვაწეობს. ბევრი ჟურნალისტი წერს რეპორტაჟებს. მაგრამ როგორია ამ მასალების ლიტერატურულ-პროფესიული დონე? ჩქევენ თუ არა ისინი მკითხველთა ყურადღებას? მცირე გამოკვლევის გარდა, უმრავლესობა მშრალ და მოსაწყენ ქანაღ წარმოგიდგენს რეპორტაჟს. აი, სწორედ ეს მასალებია ნამდვილად „გაუბუტავი ქათმები“. ზედაბირზე დაგდებულ ფაქტს ზომ დამუშავება უნდა?

საერთოდ რეპორტაჟი, სატურის ერთი გეგმერთელა თემაა. თუ გაგიფალსწინებთ, რომ იგი ჩვენი ყველდლითრი ცხოვრების ამსახველი უნდა იყოს, და ეს ცხოვრება ზნირად მთლად ვერ ბოულობს სახეებს სწორედ ამ ყველაზე ცოცხალ საგაზეთო ქანრში, ვფიქრობ: თანამედროვე ქართული საგაზეთო რეპორტაჟის დღევანდელი სახე ცალკე საპრობლემო თემაა და უფრო გავლენიანსა და გამოცდილ პარტიულ ჟურნალისტებს უკუთვნით ამაზე ლაპარაკი. ყოველივე ამ სახელთა განხილვისას კი, რაც ყოველდლითრი საგაზეთო პრაქტიკას შემოაქვს ამ ქანრში, ჩვენ, ახალგაზრდა ჟურნალისტებმა, ამ სფეროში მომუშავე სახელგანთქმულ რეპორტიორთა მავალითებზე უნდა ვისწავლოთ მხოლოდ.

ლოგიკური ფანტაზია

როცა რეპორტაჟის განვითარების ეტაპებზე მსჯელობენ, შეთულებულია განსაკუთრებული ყურადღება არ მიაქციო ერთი უცხოელი ჟურნალისტის შემოქმედებას, გზა რომ გაუკაფა და მტკიცე ატესტაცია მისცა რეპორტაჟს, როგორც სრულყოფილიან წამყვან საგაზეთოსაფურნალო ქანრს.

ეგონ ერვინ კიში (1885-1943) — ჟურნალისტური სამყაროში „მღვდის“ სახელით ცნობილი ლეგენდარული ჩეხი რეპორტიორი...

კიშია წერა პატარა-პატარა მასალებით და იწყო, რომლებიც კრებულად შეკრა და დაარქვა „რეპორტაჟები“. შემდეგ გამოაქვეყნა ცალკეული ქვეყნებისადმი მიძღვნილი დიდი მონოგრაფიული ანგარიშები და მათიც „რეპორტაჟები“ უწოდა. კიშის ზოგიერთი რეპორტაჟი წარმატებით აიტანდა რეპრეზენტაციის „ფელტონი“, სხვები შინაარსით აშკარად რეცენზიებს უახლოვდებოდნენ. დანარჩენი კი, ზოგი ისტორიულ გამოკვლევას ჰგავდა, ზოგიც — დრამატურგიულ ნაწარმოებს.

ყველა ეს ფაქტი უფლებას არ გვაძლევს ვფიქრობო, რომ ფორმის თვალსაზრისით კიში მხოლოდ ერთ ქანრში მუშაობდა. მაგრამ მის ნაწერებს ახასიათებდათ მკაცრი დოკუმენტულობა და ის, რასაც დღეს ჩვენ რეპორტაჟის სპეციფიკურ ნიშნებად მივიჩნევთ.

1935 წელს ეგონ ერვინ კიშია პარიზში გაართულ კონგრესზე ლიტერატურის საშეში ქანრი უწოდა რეპორტაჟს, საშეში ორმხრივად — არა მარტო რეპრეზენტაციისა და სიყალების მთესველთათვის, არამედ თვით რეპორტიორისთვისაც, რომელიც მხატვრულობაზე გამოღვენებით ფაქტობრივი მასალის მიმართ პატივისცემისა და ამასთან, მკითხველთა ნდობის დაქარგვის რისკსაც ეწევა. „ეს მუშაობა, — ხაზს უსვამდა კიში, — პოეტის მუშაობაზე გაცილებით სახიფათოა, რომელსაც უარყოფისა არ ეშინია“. რეპორტაჟში ფაქტის მოყვანა დიდი პოლიტიკის საქმეა. სრულად სამართლიანად ითქვა რეპორტაჟის გარშემო ბერლინში 1955 წელს გამართულ დისკუსიაზე:

„რეპორტაჟს უამრავი ფორმა გააჩნია და მისი მასალა ისევე ემოფუნრავია, როგორც სინამდვილე... მაგრამ მისი ქმედითობა ბევრად არის დაჯავშინებული აბსოლუტურ სიმართლეზე. სიმართლე და დოკუმენტური სინუსტე — იო ორი უცილობელი პირობა. ამასთან, რეპორტაჟი მართალი უნდა იყოს არა მარტო მთლიანად, არამედ წვრთლმან დეტალებშიც. რამეს შეთხზვა რეპორტაჟს იმდენადვე ეკადრება, როგორც ანგარიში ან ინფორმაციას. როგორც კი მკითხველი მიხვდება, რომ რეპორტიორმა გადაცემა მოიგონა, რეპორტაჟის მთელი ქმედითობა კითხვის ქვეშ ექცევა“.

კიში საინტერესოა იმით, რომ მრავალ სხვა დოკუმენტალისტისაგან განსხვავებით იგი შეუპოვრად და თანმიმდევრულად იცავდა „ზუსტის ფაქტის“ კონცეპციას? ფაქტთან კავშირში იგი რეპორტიორის, როგორც მხატვრის რეპუტაციის დამკვიდრებასა და დფასებას ეძებდა. როგორღა გადაწყვიტა მან ზუსტი ფაქტისა და შემოქმედებითი ფანტაზიის შერწყმის მომენტრი, ურთმლისოდაც წარმოუდგენელია ნამდვილი მხატვარი?

„ლოგიკური ფანტაზიის“ მეთოდის დახმარებით!

...ფაქტი რეპორტიორის მხოლოდ კომპასია, — ამბობდა კიში. — სამოგზაუროდ წისკლისას მას (რეპორტიორს) აუცილებლად სჭირდება ჭოგირით, ე. ო. ლოგიკური ფანტაზია. ეს იმიტრი, რომ მოგვლის ადგილის შესწავლით, ამბის მომსწრეთა და მონაწილეთა მონაყოლოთ შელძლებულია მიიღო ნათელი წარმოდგენა იმის შესახებ, თუ რა და როგორ მოხდა სინამდვილეში. მან (რეპორტიორმა) აუცილებლად თვითონ უნდა ადაღინოს მოვლენათა მსგელობა და მიზეზებიდან შედეგებამდე გადასვლები, თვალყური ადევნოს, რომ თხრობა ერთ ბეჭეფზე არ გადასცდეს მისთვის ცნობილ ფაქტებს“.

ვანო მამფლიშვილი

უპირმეფიში ქანრი

ლოგიური ფანტაზია — იმ რა ანსხევეებს მეკეთილად კიშის შემოქმედებას „ზუსტი ფაქტის“ ულტრათანამედროვე აპოლოგეტების ხელოვნური ნაწარმისაგან, იმ რა ანსხევეებს მწერალ-დოკუმენტალისტის შემოქმედების სპეციფიკას ბელეტრისტის შემოქმედებისაგან.

ლოგიური ფანტაზიის არსის განსაზღვრა შეიძლება სიტყვა „კავშირის“ დახმარებით. კავშირი — კიშის საყვარელი სიტყვაა და ჩვენ მას თითქმის ყველგან ვხვდებით, სადაც კი იგი ლოგიურ ფანტაზიაზე მსჯელობს. კავშირები შინაგანი, აღწერილი მოვლენის დარღვევს რომ არ სცოდნობიან და გარეგანი, რომელიც მიზეზებისა და შედეგების ურთიერთმიჯნაბას უკავშირებს ამ მოვლენას. ყველასათვის ნათელი კავშირები და კავშირები, მხოლოდ გამოცდილ მარტისისტი რომ შეუძლია განჭვრიტოს. ობაქტ-კატერად არსებული კავშირები და ისეთები, რომელთაც თვითონ რეპორტიორი ამყარებს. იდეურ-პოლიტიკურ ტენდენციებს დამორჩილებული კავშირები და უორმაღული კომპოზიციურა კავშირები. აი ყველა ის სისხლმარღვი, გარეგანი ოპერატიული ჩარევების გარეშე რომ ამდიდრებს ჟურნალისტის „ზუსტი ფაქტების“ სისხლს“, ჰკვებავს და ღირსეულ სიმადლზე ამყავს „ფაქტოგრაფია“.

აქედან გამომდინარეობს სწორედ კიშის წერის ძანერის დამახასიათებელი ნიშანთვისება — ფართო, თავისუფალი, გაბედილი. ასოციაციათა ზოგჯერ მეტად თავისებური მდინარება, თანაბრად რომ ერთვის თხრობის მხატვრულსა და იდეურ მხარეს.

ნამდვილი ფაქტის ზუსტი გადმოცემის გარდა კიშის არავითარი სხვა კანონით არ შეუზღუდავს თავისი „ლოგიური ფანტაზია“. ფორმები, რომლითაც იგი ხორცს ასხამდა თავის ჩანაფიქრს, უსასრულოდ მრავალფეროვანია და თავისებური.

რეპორტიორის მრავალი პოეტური თავისუფლების ნება აქვს. ხშირად მას რეალისტური სკოლის ბელეტრისტზე შორს წასვლაც შეუძლია. დოკუმენტალისტს მაინც და მაინც დიდი ჯაფა არ ადგას კემშარიტებაზე ზრუნვით, რადგან მისი მასალა თვითონ კემშარიტება, რეალური ფაქტები და ის, რომ ფაქტის უტყუარობა მკითხველმა წინადაწინვე იცის, სრულ უფლებას აძლევს ავტორს გაშალოს თავისი ფანტაზია. მან არ უნდა დაამახინჯოს ფაქტები, თავის მხრივ ფართოდ უნდა გაშალოს შეთხზვის შესაძლებლობანი, ოღონდ იმდენად, რომ მკითხველისათვის ნათელი იყოს: ეს შეთხზვა ფაქტის უფრო ღრმად გასინას ემსახურება და თხრობას თავისებურ ენას ქმნის. იქ, სადაც ბელეტრისტი კემშარიტებისაგან ისწავრავს, რეპორტიორი ამყარად პირობითობას ითვალისწინებს. ასე, მაგალითად: შილბერგის ციხის შესახებ რეპორტაჟში კიშმა, ე. ი. ავტო-

რი, ამ ციხის შესაქუენებრივი პატიორის როლში გვევლინება. ლეგენდარული სიმბოლური კითხვა გაუღწეოლი „თევზის ჭერა სამხრეთ ბოქმის ტბაზე“ — მისი ერთ-ერთი უკანასკნელი რეპორტაჟი და სხვა.

რეპორტაჟში — „ხარი და მისი მოწინააღმდეგენი“, მოთხრობილია ერთ ესპანურ ქალაქში მოწყობილ სახეიმო კორიდას შესახებ. ავტორი ყურადღებით ავყრდნობს ხარების ბრძოლას. მისი ნონაყოლი საინტერესო ფაქტობრივ მასალაზეა აგებული. მაგრამ მოულოდნელი ეპიზოდების, მეტაფორებისა და შედარებების დახმარებით, კიში ერთდროულად თავის ამ ანგარიშს 30-იანი წლების დასაწყისში ესპანეთში გაჩაღებული პოლიტიკური ბრძოლის შესახებ საუბრად აქცევს. ეს რეპორტაჟი კიშის როგორც მხატვრის ოსტატობის ნათელი ნიმუშია.

მხატვრული ფორმა მუდამ იყო „შლეგი რეპორტიორის“ საზრუნავი საგანი

კიში ვირტუოზულად ამუშავებდა დეტალებს.

კიშის თვითიერ ფრაზაში იდეა აფერქებული, გადაკრული აზრია ჩაქსოვილი, მომზადებულია ასოციაციით. განმარტებებს ჩახლართული სილოგიზმებით აძლევს. ერთი და იგივე ფრაზას რამდენიმე მნიშვნელობა გააჩნია.

კიში, როგორც ლიტერატორ-რეპორტიორი, შეუდარებელია!

არქივებში შემოვცინახეს დამამტყიცებელი საბუთები იმისა, თუ როგორი პასუხისმგებლობით წერდა ეს სახელგანთქმული რეპორტიორი თავის რეპორტაჟებს. შეიძლება, რაჯერ გადასწერდა ხოლმე ყოველ მასალას. მრავალჯერ გადაიკითხავდა თვითიერ სიტყვას, ყოველ „სისუყვერდობილად და ისე აბარებდა რედაქციას. მძიმე სამუშაო მხოლოდ იოლად ეთედებაო — იტყოდა ხოლმე — და თუ რა გამოდგოდა ასეთიანი „ტანჯვასგან“, მსურველს შეუძლია წაიკითხოს კიშის რეპორტაჟები და თვითონვე დარწმუნდეს, როგორ სკოლას წარმოადგენს იგი ყოველი რეპორტიორისათვის.

1935 წლის 25 ივნისის „პარაფაში“ გამოქვეყნდა ნაწყვეტი ეგონ ერვინ კიშის მიერ პარიზში კულტურის დაცვის კონგრესზე წარმოთქმული სიტყვიდან:

„ნება მომეცით, რამდენიმე წუთი ვუძღვნა რეპორტაჟს თუ ნარკვევს — იმ განსაკუთრებულ ლიტერატურულ ფორმას, რომელსაც ყველა ბურჟუაზიული ესთეტი არასრულფასოვანად თვლის... თვით მენარკვევთა მიერ ის სინამდვილეში ისეთიანად არის დამცირებული, რომ თქვენ, ამ დარბაზში მსხდომთ, ცოტა არ იყოს, ქედმაღლურად შეხედვის მერტვარა დაგრჩენიათ რა.“

სიმართლე რომ ითქვას, რეპორტიორები მეწარმეები გახდნენ ყველაზე უმადრუჟ მუ-

მაკედონ განიხილებოდნენ. ვიდრე ისეთმა აღმანიებმა, როგორაცაა ჯონ რიდი და ლარისა რეისნერი (ამათ შეუერთდნენ აგრეთვე საბჭოთა მწერლები — ტრეტიაკოვი და კოლცოვი, გერმანელი გოლიშტერი, ამერიკელი სხივაცი, ფრანგი ლონდრი და მრავალი სხვა), თავიანთი მუშაობით არ აჩვენეს, რომ ფაქტურ მასალაზე დამყარებული ნარკვევი თუ რეპორტაჟი შეიძლება იყოს არა მარტო დამოუკიდებელი, არამედ შესანიშნავი მხატვრული ნაწარმოებაც. ხოლო ვინც მათი რეპორტაჟების კითხვასას ეს ვერ გაიგო, ამას მაინც უნდა მიმხვდარიყო კრიტიკის საუბრთხელის დამცველთა გაფთხებულ თვდასხმების წყალობით. ნაწარმოებზე მხატვრულობა რომ არ დაყარეს, ამისათვის მწერალმა ფერება უნდა შეარჩიოს, შენარჩოს სწორი პერსპექტივით წარმართოს და გადმოცეს, როგორც მხატვრული დოკუმენტი — მხატვრული სამბარდმდლო დოკუმენტი! საამისოდ, ყოველ მიზეზგარეშე უნდა შეიქმნას ცოცხალი მოძრაობა ფონი, ყველგან რომ მოათვოს დიალექტიკურ მატერიალიზმს ბრტყელი, სტატიკური მატერიალიზმისაგან განსხვავებით. მწერალმა უნდა მოგვეცეს წარსული და მომავალი აწყყოსთან დამოკიდებულებაში. აი ეს არის სწორედ ლოგიკური ფანტაზია, ესაა ბანალური დემოგოგიიდან ჰუმანიტი დამოკიდება.

ძნელაა ძვირფასო მეგობრებო, ბევრად უფრო ძნელია, ვიდრე ამას ზოგიერთი ფიქრობს, სინამდვილის ისეთიანრი ჩვენება, რომ არ დაჟარო მხატვრული ფორმა და გაქანება. ნარკვევი თუ რეპორტაჟი — ეს წირომისა და ყოფიბოგებების ჩვენებაა. ჩვენი კი ვიცით, თუ რა ფერმკრთალ უფარვის მასალას წარმოადგენენ ისინი დღეს. რეპორტიორი, რომელმაც თავის მიზანს მიაღწია, ნამდვილი მხატვარია.

სიზუსტე და ჰუმანიტიტება ხელოვნების უკეთესობილეს ქმნილებათა დედაარსია. და იმისათვის, რომ განვასხვაოთ ქვეყნები, სადაც თავისუფლება ტყვედჰყარბილია და ტირანი ბატონობს; სრულებითაც არ არის საჭირო ბევრი გვესმოდეს პოლიტიკაში: ასეთი ქვეყნების ლიტერატურაში სენტიმენტალური გაუგებრობა მეფობს... ვინაიდან იქ მწერალი ვერ ბედავს წამოჭრას ან გააშუქოს ვერც ერთი სასიცოცხლო პრობლემა.

ჩვენთვის კი, რეპორტიორებისათვის, ყველაზე დიდი და უმთავრესია აღმანიები და სიცოცხლე! მათს ყოფას, მათს შეგნებას უნდა ემსახურებოდეს მთელი ჩვენი ლიტერატურა!...

ჯადოსნური თხალი

შეიძლება დაიწეროს სქელი რომანი პროლოგითა და ეპილოგით და მკითხველი მისდამი მაინც გულგრილი დარჩეს. შეიძლება დაწეროს პატარა შენიშვნა და მალღიერი მკითხველის

გულში ნაპერწკალი გააჩაღო. მთელი ამბავი იმაშია, თუ რაზე და როგორ წერ!

ვასილ პესკოვმა, გაზეთ „კომსომოლსკაია პრავდას“ რეპორტიორმა თავიდანვე მიმიზიდა სრულიადი არა იმიტომ, რომ ჩვენ სენიები ვართ. არა. უბრალოდ, მის რეპორტაჟებში იყო ისეთი რაღაც, რაც ჩავფიქრებდა, სულს აგიფორიაქებდა, დაგაღონებდა ან გაგაღიმებდა. რატომ? იმიტომ, რომ თვითონ სიმართლე კამეზებზე და იღვრებოდა თავისი ჯადოსნური ფერებით ამ ბრწყინვალე ოსტატის ნაწერებთან.

ჩვენ ყარად ვიცნობთ ბევრ ისეთ ჟურნალისტს, ძარღვიანი და ხშირად მეტად ოსტატური ნაწერიითაც რომ გამოარჩევიან. მაგრამ საკმარისია მათ ნაშუშვრებს ზელმოწერები შეუცვალო, ერთის აზრადი მეორისაში გადასხა, და თვითონ ავტორები ვერ მიხვდებიან, თუ სად მოაგრდება ერთი და იწყება მეორე. ნიჭი ყოველთვის ინდივიდუალურია და ესაა სწორედ მისი ძირითადი თვისება.

ვასილ პესკოვიც სწორედ რომ ინდივიდუალურია და ესაა მისი ნიჭის ერთ-ერთი მტკიცე ნიშანთვისება. არ ვიცი სხვები რა აზრისაა არიან ამ ჟურნალისტზე, მაგრამ მე კი, მეუბნები მოუთმენლად ველი მის ყოველ ახალ რეპორტაჟს.

ამას წინათ „კომსომოლსკაია პრავდას“ ფურცლებზე ზედზედ დაიბეჭდა პესკოვის რეპორტაჟების ვეება ციკლი — „კამჩატური რეპორტაჟები“.

... წყნარ ოკეანეში, კამჩატკიდან დაშორებით, ისინი სამია, მაგრამ მესამე ისე პატარაა, რომ მას მხოლოდ შტურმანის რუკებზე თუ ხატავენ მხოლმე. ჩვეულებრივზე კი მხოლოდ ორია. კომანდორის კუნძულები — ასე უწოდებენ მათ.

კომანდორის... გრძნობთ ამ სიტყვის ძველებურ ძალას? მაშასადამე, ყოფილა კომანდორი!... ჰო, ასეა კიდევ. და მისი საფლავიც სწორედ ამ კუნძულზეა. კომანდორის სახელი ჰქვია ზღვას, სრუტესა და კუნძულებს. იმათ იქით უკვე ჩვენი მიწა იღარ არის.

საგზაო რუკებზე მე ფანქრით შემოვხაზე კომანდორის კუნძულები. უმცროესი იყო გემით წავსულიყავით, მაგრამ გადაწყვიტე დრო „დამეზოცა“ და ახლა მეხუთედღეა გვცქერა, თუ როგორ ფრინდებიან და კამჩატკის სხვადასხვა მხარეს იფანტებიან თვითმფრინავები.

— კომანდორებზე ნისლია!... რეისი გადაიღო! — უკვე მერამდენედ ვისმენ რეპორტაჟტორების ხმას. უკვე სათაურიც მოვიფიქრე რეპორტაჟისათვის: „ნისლიანი კუნძულები!...“

ვასილ მამალეიშვილი

უპირველმისი მანრი

ბი როგორ იწყებს ვასილ პესკოვი თავის ერთ-ერთ რეპორტაჟს. ესაა ცხოვრების თავისებური, პესკოვისებური ხედვა. და იქ, სადაც არავისგან გადმოწყობილი, მხოლოდ შენი საკუთარი თვალით შემჩნეულია, სწორედ იქიდან იღებს კიდევ სათავეს ნამდვილი ჟურნალისტიკა. ხელოვანიც ხომ იმით განსხვავდება ხელოსანისაგან, რომ ვინმეში მისი არევა შეუძლებელია — საკუთარი შემოქმედებითი ხელწერა აქვს, არავის რომ არა ჰგავს, ისეთი.

„...გსხედვართ ვამლებით ღატენილ ამანათებთან. ყუთებიდან წვენი მოჟონავს. თვითმფრინავში ღვინის სუნე ტრიალებს. დიდი გზა გამოუვლია ანტონოვკას, ვიდრე ამ ნისლობურად კუნძულზე მოვადგობოდი. ფრთებს ქვემოთ კამჩატკა მიცურავს. მარჯვნივ ზღვაა სათამაშო თევზსაპირი გემებით. თვითმფრინავიდან გადაყრილი ქაღალდის მსგავსად ფარფლებენ თოლები. ხელმარცხნები — ციკაბო, უკაცური სანაპირო და ვულკანებია, რუხ მწვანე — ტანმალაღი, თეთრი ყარაულუბა. ნისლი წელამდე თუ სწვდებათ მხოლოდ...“

არა, კუნძულზე ჩვენ იმ დღეს ვერ მოვხვდით. ნისლი. ჩაწოლილი ღრუბელი. თვითმფრინავი ტრიალებდა, წრებს უფრიადა, ბორბლებით ფხანდა ნისლიან ნარათს. კუნძული კი საღდაც ჩვენს ქვემოთ იყო, მაგრამ თვალის ვერ მოგკარით. მფრინავი კაბინიდან გამოვალა, დამნაშავესაგან მხრები აიჩჩია და უკანვე გამოვბრუნდი.

კუნძული მხოლოდ ორი დღის შემდეგ დავინახეთ... რუხი-მომწვანო მიწის ნაგლეჯი და აჭაფებული ზღვის სარტყელი... დასაფრენ ზოლზე მძინარე ზვიგენებით იწვია ფრთებიმოძკარი თვითმფრინავი. ზუსტად ისეთი, როგორიც ჩვენია. ნისლში ეშვებოდა, თურმე...“

ამბობენ, კაცი კარგად რომ გაიცნო, მასთან ერთად ფუთი მარალი მაინც უნდა შექაპოთ. მაშინ როგორღა უნდა მოიქცნენ ის ჟურნალისტები, რომლებიც მრავალ ადამიანს ხვდებიან და წერენ მათ შესახებ? რამდენიმე დღის ნაცნობობით ხომ ვერას დიდებით ვერ შექაპ ერთ ფუთ მარალს. უნდა შეგეძლოს საჭირო კაცის მოძებნა, მასთან კეთილ-მეგობრული ურთიერთობის დამყარება, კავშირის გაბმა იმი-სათვის, რომ თქვენს წინაშე გადმოიშალის ამ კაცის სული, ხშირად მეტად რთული შინაგანი სამყარო. საჭიროა ის კაცი სრული ნდობით განიშქვალოს თქვენდამი, და ეს ყველაფერი ჟურნალისტისაგან მოითხოვს დიდ ხელოვნებას, ცხოვრების სერიოზულ ცოდნას. ვასილ პესკოვს უყვარს ადამიანები. მას შეუძლია წეროს ადამიანების შესახებ. მაგრამ ავტორი არასოდეს არ იძლევა თავისი გმირების ამოწმურავ პორტრეტულ აღწერას. ორი-სამი მოკლე შტრიხი

ფოტობოლივით ეჭერს უმოთაგრესს ამა თუ ამ კაცში, და ეს საშუალებას გაძლევს დანახო გმირული რომ სულ უბრალოში, მთავარი — მცირეში, საზოგადო და მნიშვნელოვანი — მოხერხებულად დაქერილ დეტალში, ციყნა წერილმანებში.

„... კუნძულზე რეაასი კაცი ცხოვრობს. აქედან ხუთასი ბავშვია. მოზრდილები მე ნახე თავისი პერის დროს, თიბისას, ბოსტნებში, სადაც კარტოვლი და თალგამი იზრდება, ვნახე ზღვის მახლობლად და კრებაზე, კლუბად გადაკეთებულ ხის ეკლესიაში რომ ჩაბარდა. კუნძულზე არის ძროხებისა და თეთრი მელისი ფერმა. მაგრამ კუნძულელთა ძირითად საქმიანობას მაინც ნადირის ხოცვა შეადგენს. კუნძულზე აბარებს ზაფხულსა და შემოდგომას ზღვის კატების ჯოგი. ამ „საკურორტო“ და მშვიდ მიწაზე ყოფნაში კატები საუთარ ტყავს იხდიან. მწნელობა შრომა მეტად საჭიროა, მაგრამ ძნელად თუ იპოვნი მისში პოეზიას. და მეც არ ვნანობ, რომ არ ვნახე კუნძულელთა ძირითადი საქმიანობა. კატებზე განსაკუთრებით უნდა ითქვას, რადგან მათი ბეწვით არსებობს ეს პატარა დასახლება. კატები რომ გაქრნენ, უშაძვე გაქრებოდა ადამიანის კვალიც ამ მიწაზე. კატებზე და საერთოდ კუნძულის ეკონომიკაზე მე ჯოგის მთავარმა მეთვალყურემ, ლატანივით მაღალმა და ხმელ-ხმელმა, მუდამ თავაზიანმა ზოოტექნიკოსმა ივარ კონსტანტინეს ძე კოსტემაანმა მიაპო. მე მას ყოველ დღით ვნახულობდი ხოლმე კანტორასთან. ერთხელ იგი ძალზე შემოთვებული ჩანდა.

— ხომ გესმით. მელიებს ავადმყოფობა ვაუჩნდათ: ყუდებს იღვრინან.

მეორედ უკვე მზიარულ გუნებაზე შეხვდა. ილიაში პატარ-პატარა წიგნები ამოეჩარა.

— არა, ერთი ამას დამიხედეთ: „სარკინიგზო წესდება“ ბერინგის კუნძულზე... „სარკინიგზო წესდება!“

მესამედ ბეწვეულზე ვისაუბრეთ.

— მოსკოვში რომ ჩავდივარ, ჩემი მეგობრები პირველად ტანისპირის საყიდთან მიდიან ზოლზე — ნახულობენ, როგორი ქურჭი აყვია ჩემს ცოლს და მხრებს იჩეჩავენ. ფიჭობენ, რომ ჩვენ აქ სულ კატის ტყავში ვზივართ... სი-მართლე გითხრათ, ბევრჯერ გადამიწყვეტია აქედან წასვლა. აბა, აქ რა დამჩინია!... წელიწადში მხოლოდ ჩვიდმეტრ დღე არის მზე. და მაინც, რატომღაც არ მივდივარ...“

ჟურნალისტურ პრაქტიკაში არც თუ ისე იშვიათად ხდება, რომ კორესპონდენტი მიიღებს დავალებას, მიდის დანიშნულების ადგილზე ადრევე მონიშნულ გმირთან და შემდეგ, დავალებულის გარდა ვერაფერს ამჩნევს. მაგრამ ხომ შეიძლება შენს გვერდით ან ზედ ცხვირ-

წინ რაღაც ისეთი მოხდეს, რომ დაჩრდილოის ყოველგვარი ძველი დაეალება. სწორედ ამ რაღაც ისეთის „დანახვაა საჭირო. მხოლოდ დანახვა!.. რა ცოტაა, არა? მაგრამ ყველას რომ არ გაანჩია ეს ღირსება.

„... ზუსტად არ მახსოვს, რამდენი სახლია სრულში. მახსოვს მხოლოდ ის, რომ ყველაფერი ზისა: სახლები, მესერები, რადიოსადგურის ანტენები, პატარა ტროტუარი მთავარ ქუჩაზე და უცნაური ციკაბო კიბეები, სოფლიდან მისიკენ რომ მიიწევენ. მე ვიცი: რა საჭიროა კიბეები. რომლებსაც არ ხმარობთ-მეთქი? ბიჭები ზევითკენ გაიქცნენ. შემდეგ უკანვე ჩამოგორდნენ და მე შევიტყე, რომ ეს კიბე მას შემდეგ გაუკეთებინათ, რაც წყნარი ოკეანის კუნძულებზე ერთ წუთში გამჭარალა მთელი ქალაქი და მრავალი დასახლება დაზარალებულა. აქ წელწაღმის მრავალჯერ ხდება მიწისძვრა. ადვილად როდი შეგწევს ცხოვრებას ხის სახლში, რომლის კედლებიც მოულოდნელად ატრიაუნდებიან და სიარულს დაიწყებენ, როცა სინათლე ქრება და ჭურჭელი მაგიდიდან ცვივა. მაგრამ მთელი უზუნდურება მაგრად იმაში როდია. ხალხი მიწისძვრის შემდეგ ოკეანიდან ევება ტალღის მოვარდნას ელოდება. იაბონელები მას „ცუნამის“ ეძახიან. „ცუნამი“ ყოველთვის არ მოდის, მაგრამ მაინც ყოველთვის უნდა ელოდო. დიდი ტალღა აქ ჯერ არასოდეს მოვარდნილა. სოფელი მაშინ აღარც იქნებოდა. მაგრამ ათსართულიანი სახლის სიმაღლის ტალღა შეიძლება მოვიდეს... ყოველი მიწისძვრის შემდეგ დედები გულში იმეორებენ შევალბს და ვეძლა, ვისაც კი სირბილის თავი აქვს, კიბეებით მთის წვერზე აბრბის. საგანგაშოდ რეკენ ზარები კარგია როცა დღეა, თორემ ღამით...

პატარა მიწისძვრები მეტად ხშირია. უნდა გამოვიტყუო — მინდოდა მენახა, თუ როგორ ხდება ეს ყველაფერი. მაგრამ ექნაღუნე ყოფნის ვად უკვე გამითავდა. თვითმფრინავისთვის აღარ დაგვიცდია. სარეისო გემში მივდიოდით. კატერის რის ვიო-ვაკლბით მივაღწიეთ გემბანს, მაგრამ შტორმის გამო დიდხანს ვერ მავადიქით. ბოლოს, როგორც იქნა, მოვახერხეთ. გემბანიდან ბავირით ბრტყელი საქანელა ჩამოგვვიდეს; მე და ერთი ვიღაც მოხუცი კაცი მიიმუნებოდათ დავეკიდეთ მოღრილ ოკეანის თავზე...

კამჩატკამდე ერთი დღე ვიცურეთ. უმოწყალოდ გვარყევდა. რაღაც საშინლად მძიმე ენთუქებოდა გემს აქეთ-იქიდან. რამდენ ბალიანი ქარიშხალი იყო, მე მაინც ვერ გავარკვეე. მაგრამ უსტ-კამჩატკაში რომ შევედი, მატროსმა, რომელიც ზურგანითის წამოღებაში მშველოდა, მხიარულად მითხრა: „პერანგებში დავბადებულვართ...“

პორტში შევიტყე — ჩვენი წამოსვლა და მეს ბერინგზე დიდი მიწისძვრა მომხდარა.

ჟურნალისტი ყველგან ცნობისმოყვარე და ცოდნის მოყვარული უნდა იყოს. ვასალ შესვლივით ყველაფერზე წერს — ბუნებაზე, ცხოველებზე, ტყეებსა და მდინარეებზე. საგმარისია წაიკითხოთ მისი კამჩატკური რეპორტაჟები: „მდინარე ნიკულკა“, „ოთხნი ველკანის თავზე“, „925-ე დათვი“, „სამყაროს განაპირას“, „მთვარეულში“, „პეიზაჟების ველი“, „ტუნდრა“, „საგმარისია გადაათვალიეროთ ბრწყინვალე წიგნი — „დადვიდარ ნაიანში“, რომელმაც ავტორს ლენინური პრემია მოუტანა და დარწმუნდებით: პესკოვი უაღრესად ნიჭიერად აღწერილი რეპორტიორია.

ამა წლის 15 მაისის „კომსომოლსკაია პრედაში“ დაიბეჭდა ვ. პესკოვის რეპორტაჟი — „ტაშკენტის დრამა და გმირობა“. როგორც იტყვიან ზოლზე, კომენტარები ზღმეტი. ეს რეპორტაჟი თამამად შეიძლება ჩაითვალოს საერთოდ რეპორტიორული ხელოვნების ნიმუშად.

400 სტრიქონი, 400 ძარღვი და — იდეალური საგზავთო მასალა!

ჟურნალისტურ ლექსიკონებში ახლა ევრას დიდებით ვერ მოძებნით სხვა სიტყვას, ისეთი სისრულითა და გამომსახველობით რომ გადმოიცემდეს ჩვენი დროის მაქისცემას, როგორც სიტყვა ოსტატობა აღმოჩნდა: ამ სიტყვამ შეკრიბა სწორედ არა მარტო წმინდა პროფესიული თვისებები, არამედ ჩვენი დროის იმ მთავარ საზოგადოებრივ მოთხოვნასაც შეესაბამა, რომელიც ამბობს, რომ ყველაფერი, რაც კი ჩვენთან ხდება, იქმნება, ეცოდნება, აუცილებლად უნდა შესაბამებოდეს საუკეთესო მსოფლიო ნიმუშებს და მიუახლოვდეს უნაკლოთა მწვერვალს. სიტყვა ოსტატობა სულ უფრო ფართო გაგებისა ხდება. ყოველი ახალი ნაბიჯი მას ჩვენთვის არა მარტო სიხარული, არამედ შემოქმედებითი მოუსვენრობაც მოაქვს — ზუსტად ის მოუსვენრობა, ურთმისლად ცუდ-სტედილია ყოველგვარი ცხოვრებისეული გმირობა და რანაირი გენებავთ ნიჭი.

ოსტატობა უნდა ახასიათებდეს გაჭეოთს თუ ჟურნალის თვითუღ პროფესიონალ მუშაკს. ოსტატობა სჭირდება, უპირველეს ყოვლისა, რეპორტიორს. მხოლოდ რეპორტიორის ოსტატობა ჰქმნის მარჯვე და ძლიერ რეპორტაჟს.

პასილ მავლიშვილი
უპირველესი შანრი

რეპორტაჟი და რეპორტიორი

სიმომავლე

მინდა კვლავ აღვნიშნო და კიდევ ერთხელ ხაზი გავუსვა — რეპორტაჟს ჰქვინა რეპორტიორი და სწორედ მასზეა დამოკიდებული ყველაფერი, რაც კი სრულყოფილ და ცოცხალ ქმნილებად აქცევს მის ნაწერს.

ისწავლო წერა!

ეს არც თუ ისე ადვილია, ზოგიერთებს რომ ჰგონიათ. შეიძლება ათეულისო ამა თუ იმ გავლენიანი ავტორის ენობრივი სტილი, მისი მეტყველების ტემპი, რიტმი, მაგრამ ვერაფერს მოგცემს მის ხედვას, ალღოს. შეიძლება გადმოიღო ლიტერატურული ასლი, მაგრამ ის მხოლოდ ასლად დარჩება. ჩვენთან მრავლად არიან ისეთი ჟურნალისტები, რომელთაც შეუძლიათ „აიღონ და ორგანიზაცია გაუქეთონ“ მასალას, რითაც, ბუნებრივია, საქმისათვის სარგებლობა მოაქვთ, მაგრამ თვითონ, როგორც ავტორები, ძველებურად ჩრდილში იმყოფებიან. მათ მოაქვთ რედაქციაში მასალა, მაგრამ მშრალი ფაქტების იქით ვერ იხედებიან; ისინი აქვეყნებენ მასალებს, რომელთაც აქვთ რუბრიკები — „რეპორტაჟი“, „ნარკვევი“, „ფელეტონი“... მაგრამ არა აქვთ გული, თვითნებურად ჟურნალისტურ ნაწერს რომ უნდა ჰქონდეს. მათ „იციან წერა“, მაგრამ რა ვუყოთ, თუ არ იციან ფაქტის შინაგან თვისებათა გახსნა. ისინი უყურებენ ცხოვრებას, მაგრამ ვერ ხედავენ მის პოეტურ ფერებს? იჭერენ მოვლენებს, მაგრამ ვერა ხსნიან მათ. ისინი თავის საქმის ნაღდი ხე-ღერსებში იყვნენ თავიდანვე, მაგრამ ოსტატები ვერ გახდნენ. მათ ჰქონდათ ყველაფერი: სურვილი, საშუალებები, შრომისმოყვარეობა, უნივერსიტეტში სწავლის პერიოდში ხუთები და მალაჩი სტიპენდიები, თვით იმის გაგებაც, თუ რა უნდა გაეუქეთებინათ, მაგრამ... ნათქვამია, ვინც არ ეძებს, ის ვერც იპოვინიო ჟურნალისტი, რომელიც თემებს არ ეძებს, ბუნებრივია, ვერც კაშლის თავის შემოქმედების ფრაგმენტს. ჟურნალისტი ხომ თავისი ნაშრომის დაბეჭდვით გამოწვეული სიამოვნებისაგან ფრთაშესხმული და გულგამაგრებული ცოცხლობს!

ჩვენ ვიცნობთ ბევრ ნიჭიერ კაცს, რომლის ნიჭიც საბოლოოდ ნაყოფი ვერ გამოიღო. ნიჭი ფშუტყავილია, თუკი ის მოცდებულია შრომისმოყვარეობას, სიტყვაზე, აზრზე, ფორმასა და შინაარსზე შეუღობარ მუშაობასო. — მასსოცის ერთ წიგნში ამოეთხოვლი. ყველა საინტერესო ჟურნალისტი, უბრალოდეს ყოვლისა, შრომისმოყვარეა. ყოველთვის როდია ადვილი მოპოვრებულ მზადყოფნაში ყოფნა, გვებერთელა მქვეყნის ერთი ბოლოდან მეორეში ამოჩნდნე, გადალახო მდინარეები, ზღვები და ოკეანეები, მთები და მატერიკები; ფეხით განვლო

ათასობით კილომეტრი, სადაც მოგიჩნდება იქ დაიძინო, უცხო, შეუჩვეველი საყვებით იყვებო, გადითარო და გამოსცადო პაპანაქება და სიცივე, საფრთხე და ნერვიულობა, და თან იფიქრო... წერო... წერო და იფიქრო, თუ როგორ დაწერო რაც შეიძლება კარგად, როგორ გადასცე მკითხველს ყოველივე ნაწილი და გაგონილი. ამისათვის საჭიროა ძალა და ნებისყოფა, ცოდნა და ჯანმრთელობა და, კვლავ და კვლავ, — პატივით, ყვალბით, სისხლივით!!! — ოსტატობა!

ამ სამაღლე წლის წინათ გახეთ „ლიტერატურული საქართველოს“ რედაქციის დავალებით ვესტუმრე დიდ რუს მწერალ ლეონიდ ლეონოვის თავის საზოგადოებრივ აგარაზე პერსონალურად. საუბრის დროს მან, სხვათაშორის, ისეთი რამ მითხრა:

— თქვენ ძალიან ახალგაზრდა ხართ და ალბათ ბევრის გადატანაც მოგიწევთ სიცოცხლეში. ერთი რამ დაიხსოვებთ აუცილებლად: ნამდვილი ჟურნალისტობა არც თუ ისე ადვილია. მაგრამ თქვენი სიცოცხლე, თქვენი ყოველდღიური ცხოვრება უნდა დუღდეს და განმოდუღდეს განუწყვეტლოვ.

რეპორტიორის ლაბორატორია

რედაქციაში ან ბინაზე ჩინებულად შეიძლება ჟურნალისტური ლაბორატორიის მოწყობა, რომელიც საეჭო უნდა იყოს ათსკდარი საგზავნო-საფურნალი ამონაწერებითა და საგზავნო ლიტერატურით; ბიბლიოთეკა რეგულარულად შეგიძლიათ გაამდიდროთ თქვენთვის საჭირო წიგნებით, შეიძინოთ კარგი საბეჭდო მანქანები, ავტოკალმები, ძვირფასი საწერი ქაღალდი, დიქტოფონები და ფოტოაპარატები; მაგრამ თუ მუდმივად არ ეძებთ ფაქტებს, არ მოგზაურობთ და არ ხელებით აღმოაჩენებ, თქვენი ლაბორატორია განწირულია და იგი უმოქმედო, მკვდარ კაპიტალად იქცევა: ეს იმიტომ, რომ თქვენ არა გაქვთ ფაქტებისა და დაკვირვებების საქმარისი მარაგი.

ჩვენი პრესის სახელოვან წარმომადგენლებს სამუშაო ოთახებში განუწყვეტლოვ აქვთ ჩართული ტელევიზორები და რადიომიმღებები: რეპორტიორი ყველაფრის საქმის კურსში უნდა იყოს. დიდ მსაშენებლობა ენიჭება გაზეთებისა და ჟურნალების ამონაწერებს. პრესაში გამოქვეყნებული მასალების ზოგჯერ უმცირეს დეტალიც კი უძერაღ მთავრობების მძლავრ ყვარო ხდება. ჟურნალისტის — რეპორტიორის მუშაობაში, სწორად მასალა თვითონ „მოიღას“ ხელში“. მთავარია დაკვირვება!

ამა დავუგდით ყური, როგორ მუშაობს თავის რეპორტაჟებზე ზარის სტრუქტურით: „მე ძალიან ბევრს ვმოგზაურობ. გვებუბნ და ვესაუბრები ათასო ჟურნალს... ხალხს... საღმრთო დროს უმეტესად ჩემს მასხვრებთან უჭარო ვე...

ერდობი, ვიდრე უბნის წიგნაკს ან მაგნიტო-ფონს. ხშირად უბნის წიგნაკი და განსაკუთრებული კი მაგნიტოფონი, ენას უბორჯეს თანამოსაუბრეს. არ იფიქროთ, თითქმის მე სრულიად უარვესიად უბნის წიგნაკს. მე შიგ მხოლოდ დღის შთაბეჭდილებებს ვიწერ, სუბნის დროს კი არ ვხმარობ... ძალიან ბევრს ვმუშაობ ფოტოაპარატით — მართალია, არა იმდენად გაუთისათვის, რამდენადაც საუთრად ჩემთვის, რეპორტაჟებზე მუშაობის დროს. ფოტოსურათი ყველაზე უკეთ გეხმარება გაიხსენო აუცილებელი პეიზაჟი, იმ ადამიანთა გარეგნობა, ვისაც ესაუბრე და სხვა ათისა წეროლმანი, რომელთა ნაწილსაც აუცილებლად გამოიყენებ ნარკვევის, კორესპონდენციისა და რეპორტაჟის წერის დროს."

ჟურნალისტი — ხელმოწერა

ჟურნალისტიკას და მწერლობას ხშირად აღარბენ ხოლმე ერთმანეთს და უპირატესობას, ყველათვის ლიტერატურული დონით განსაზღვრავენ. ეს შედარება ყოვლად დაუშვებელია, რადგან როგორც ერთი, ისე მეორე, სრულიად განსხვავებული ლიტერატურული მოღვაწეობის სფეროს მოიცავს. მაგრამ გადავხედოთ ჟურნალისტიკის განვითარების პერიოდებს. XIX საუკუნის ქართულ ჟურნალისტიკას — და არა მარტო ქართულს, — ერთი მეტად თავისებურა სპეციფიკა გააჩნდა: უმეტესად მწერლობი ჟურნალისტობადნენ. ამიტომაც ვაიხარდა ზოგიერთი საგაზეთო ქანრი ამა თუ იმ ლიტერატურულ ფორმაში. ერთი სიტყვით, მწერლობამ „შთანთქმა“ ჟურნალისტიკა.

გავიდა ხანი.

ჩვენი საუკუნის პირველ ათწლეულებში ფართოდ გაიშალა ნიჭიერ მწერალთა საგაზეთო მიღვაწეობა. შეიქმნა აზრი, ჟურნალისტიკა აშკარად შესუსტებული მწერლობა არისო. ჟურნალისტებს ხელმოცარული მწერლებიც კი უწოდეს. მაგრამ ჟურნალისტიკა არ არის ლიტერატურისა და კერძოდ, მწერლობის რომელიმე „განყოფილება“. იგი ინტელექტუალური მუშაობის განსაკუთრებული დარგია, თვითონ ცხოვრებაში რომ წარმოშობა. და ის, რომ ჟურნალისტიკას ლიტერატურის ერთ „კლდედ განყოფილება“ თვლიან, სულ იმის ბრალია, რომ სამწუხაროდ, დღემდე არა გვაქვს ჟურნალისტიკის თეორია.

როცა ჟურნალისტი ნამდვილად ძლიერ და ნიჭიერულ მასალას აქვეყნებს, მასზე ამობოგენ, მწერალური მომაცემები აქვსო, მაშინ როდესაც იგი წმინდა საგაზეთო ქანრი მუშაობს და თუ ამას მაღალსიტყვითად აკეთებ, ეს მხოლოდ იმიტომ, რომ მისი ლიტერატურულ-პროფესიული დონე, წერის კულტურა მეტად მაღალია. აი, სწორედ ამ დროს უახლოვდება საგაზეთო მასალა ლიტერატურულ ნაწარმოებს.

„ჟურნალისტიკა, და განსაკუთრებით კი მისი ისეთი ფორმები, როგორიცაა რეპორტაჟი და ინტერვიუ, ჩემის აზრით, ზელოვნების სფეროში შედის ჩეხოვის რეპორტაჟი, კენჭულ სახაღინე მოგზაურობის დროს რომ დაიწერა, — დიხა, სწორედ რეპორტაჟი! — ეს, ჩემის აზრით, ზელოვნების ნამდვილი ნიმუშია. კიდევ უფრო შორს წასვლაც შეიძლება: განადოსტოვსკის „მკვდარი სახლის ჩანაწერები“ თავისებური და ამასთან გენიალური რეპორტაჟი არ არის? განა გოგოლის „მკვდარ სულელები“ არ არის რეპორტაჟის კომპოზიციები? —

მე ეს მაგალითები მხოლოდ რუსული კლასიკური ლიტერატურიდან მოვიყვანე. განა ცოტა დასავლეთის ჟურნალისტიკასა და ლიტერატურაში რეპორტაჟები, ზელოვნების ნაწარმოების უმაღლეს დონეს რომ მიაღწიეს? — წერს ცნობილი თურქი მწერალი ნაზიმ ჰიქმეთი.

რეპორტაჟის, როგორც ლიტერატურული ფორმის პრობლემა განსაკუთრებით აღელვებდა მაქსიმ გორკის. იგი ოცნებობდა იმაზე, რომ მის მიერ შექმნილ ჟურნალ „ნაში დოსტოევიას“ ფურცლებზე გამოქვეყნებულიყო ჟურნალისტურ მასალათა ისეთი ტიპი, რომელიც მიუახლოვდებოდა მხატვრულ ლიტერატურას. „ფაქტები, ციფრები, ცოცხალი ადამიანები, — წერდა იგი. — აი საფუძველი ყველა მასალისა ჩვენი ჟურნალში. მაგრამ რაკი ჩვენი რედაქცია ამგვარ მოთხოვნას აყენებს, სულაც არ გვსურს „საოქმო მასალათა“ შპალი ანგარიშების გამოქვეყნება, სადაც არ იქნება არც ერთი ცოცხალი სტრიქონი, ნათელი ფერი და თავის მოსაწყენობით მკითხველს ყველაფრას ხალისს მოუსპობს“.

დიდ მწერალს სურდა შეემციერებინა თანდათანობით იმ კედლის სიმაღლე, ჟურნალისტიკას მხატვრული ლიტერატურისაგან რომ განაცალკევებდა.

ერთმა ჰეკიანმა ჟურნალისტმა თქვა, საგაზეთო რეპორტაჟი, ნარკვევი, ფელეტონი ან კორესპონდენცია ფუნქციონალურაა ჰეკის, დილით ცხელი და გემრიელია, საღამოთი კი — უკვე გამხმარი, და მისი პირში ჩაღებაც კი აღარ გუნდებაო. ეს მართალიც არის და თან არც არის ისე მართალი: ჰეკმარტად ნიჭიერული და ჰეკიანური არასოდეს კვდება. ჩვენ ვკითხულობთ მიხეილ კოლცოვის, ილვისა და პეტროვის, ნოდარ დუმბაძის ფელეტონებს და ვამბობთ: „აბა, ეს არასოდეს დაბერდება“. ჩვენ ვკითხულობთ ერნესტ ჰემინგუეის, ჯეკ ლონდონის, ანტუან დე სენტ-ეზიუპერის, ეგონ გრუინ კიშისა და იულიუს ფუჩიკის ნარკვევებსა

ბასილ მხედლიშვილი

უპირველესი შანრი

და რეპორტაჟებს და ვრცელდებით მათს მარადიულ მხატვრულ ძალაში. ვკითხულობთ ილია ერენბურგის, ბორის სტრელნიკოვის, მელორ სტერუას, ვასილ პესკოვის რეპორტაჟებსა და კორესპონდენციებს, და ჩვენს თვალწინ იშლება ჟურნალისტიკური და, კერძოდ, რეპორტიორული მუშაობის მთელი სიწარმტაცე.

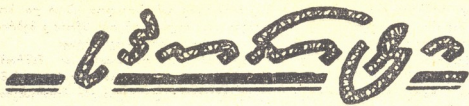
როგორც ჩანს, თავისი ლიტერატურულ-პროფესიული დონის სიმაღლით რეპორტაჟიც შეიძლება იყოს ხელოვნების ნაწარმოები. კარგი ჟურნალისტი ზომ, უპირველეს ყოვლისა, ნაღდი ხელოვანია!

რეპორტაჟი, როგორც საგაზეთო-საჟურნალო ჟანრი, სულ უფრო მეტად იპყრობს ჟურნალისტიკისა და მკითხველთა ყურადღებას. ჩვენს დღეებში უამრავი ამაღლდებელი რამ ხდება ყველგან. ჩვენც, გაზეთის ახალგაზრდა მუშაკებმაც უნდა მივიღოთ მოვლენებს და არა მარტო დროულად გამოვეხმაუროთ მათ, არა-

მედ მარჯვედაც განვაზოგადოთ ეს ახალი მოვლენები. ამას ხელს შეუწყობს სწორედ მებრძოლი საგაზეთო ჟანრი — რეპორტაჟი.

მე მიზნად არ დამისახავს ამ ნაშრომში ამომეწერა რეპორტაჟის განსაზღვრა და ჩამომეყალიბებინა მთელი ნიუანსები მისი განვითარების ყველა ეტაპზე. საჭიროა ერთხელ და სამუდამოდ ზედმიწევნით შევისწავლოთ იმ სახელგანთქმულ რეპორტიორთა შემოქმედება, რომელთაგან ერთ-ერთი წერდა: „... თითქმის ნახევარი საუკუნე სიამაყით ვატარე რეპორტიორის სახელი, სახელი, რომელსაც ჩვენთან არავინ აფასებდა ათასი მიზეზის გამო... მე უსაზღვროდ მიყვარდა ეს საქმე და მთელი არსებით მას ვეკუთვნოდი, ხშირად სიცოცხლისათვის რისკის ფასად... და მე თუ ახლა ამ სტრიქონებს ვწერ, ეს მხოლოდ იმიტომ, რომ მე — რეპორტიორს — მაქვს პატივი ვიყო საბჭოთა მწერლების კავშირის წევრი (ვლადიმერ გილიაროვსკი)“.

მთარ ბავაუ

ბორის პაიჭაძე*

სადაც არის ბელი შენი, იქ მიგიყვანს ფეხი შენიო. — სწორედ ჩემზე იყო ზედგამოჭრილი. ფოთელი ბიჭი, რომელიც მეზღაურის ხიფათიან ცხოვრებაზე ვოცნებობდი და ვეზიარე კიდეც მას, დღეს ქვეყნის უმაღლესი ლიგის ფეხბურთელთა კოლექტივის წევრი ვიყავი და ხვალ თუ ზეგ იმათ წინააღმდეგ მომიწევდა თამაში, ვისი სახელის გაგონებაც კი პატივისცემით და მოკრძალებით მსჭვალავდა. მაგრამ სპორტის განუმეორებლობა და მშვენიერება სწორედ ის არის, რომ იგი უკვე არსებულსა და მიღწეულს ახალსა და მისაღწევს უპირისპირებს.

მონაწილე გუნდების სიმცირის გამო საკავშირო ჩემპიონატები ორჯერად ეწყობოდა. ჩვენი უმაღლესი ლიგაში გამოსვლა 1936 წლის საშემოდგომო ტურნირის დაემთხვა. ევკის თვალით ყურება, შესაძლებლობათა, შეუფასებლობა — ეს ყოველი დებუტანტის ხვედრია. ასეთი მიღება, რასაკვირველია, არც ჩვენ გავცალდა, მაგრამ უნდობლობის ბურუსი საკმაოდ მალე გავფანტეთ და სპორტული უღირლობა რომ არა, იმ წელს ქვეყნის ჩემპიონის ტიტულსაც მოვიპოვებდით.

ტურნირის დასკვნით ტურში ლენინგრადის „რასანია ზარია“ ხვდებოთ. მოგების შერბილევში ერთპაროვნული ლიდერები და ჩემპიონები ვართ, ხოლო თუ შეხვედრა ფრედ დამთავრდა, თანაბარ ქულებს ვაგროვებთ და უძლიერესის გამოსავლენებლად მოსკოვის „სპარტაკთან“ მოგვიწევს განმეორებითი მატჩის გამართვა.

ლენინგრადელებს ჯერ კიდევ მატჩის დაწყებამდე ჰქონდათ ერთგვარი უპირატესობა.

ნაწყვეტი წიგნიდან „ბორის პაიჭაძე“.

დღილიანვე კოკისპირულად წვიმდა, ასეთი ამინდი კი, მოგეხსენებათ, ნევისპირელთათვის ყოველთვის სასურველია მოკავშირე იყო.

ჩვენი შიში გამართლდა, უამინდობამ აშკარად შეგვიშალა ხელი. კერ გამოვიყენეთ კარის აღების რამდენიმე მეტად რეალური შესაძლებლობა. ამასთან ლენინგრადელთა მიერ გატანილი მესამე გადამწყვეტი ბურთი... უნდა აეღო ღორბოვს. ერთი სიტყვით, მატჩი წაგავთ ანვარიშით — 2:3 და ბურთების უარესი შეფარდებით მოსკოვის „დინამოს“ შემდეგ მესამე აღვილზე აღმოვჩნდით. ჩვენი გუნდი ასეთი შემადგენლობით გამოვიდა: ალექსანდრე ღორბოვი, შოთა შვეგულიძე (კაპიტანი), ვლადიმერ (ბუკა) ბერძენიშვილი, ედვარდ ნიკოლაიშვილი, გრიშა ჯაგუა, ანკიანი, ალექსანდრე პანინი, მიხეილ ბერძენიშვილი, ბორის პაიჭაძე, ასლამაზოვი, ვლადიმერ ბერძენიშვილი, ნიკოლოზ სომოვი.

მართალია, მარცხით განაწყენებული ვიყავით, მაგრამ, მორერს მხრივ, ჩემპიონატმა მეტად დიდი და სასარგებლო სამსახური გავციწია. უძლიერესთან ძალთა მოსინჯვა საკუთარ შესაძლებლობათა შეფასების უტყუარი საშუალებაა. ტურნირიდან დაგვიანა, რომ ქართული სკოლა არა თუ აკმაყოფილებდა ფეხბურთის საკავშირო სტანდარტის მოთხოვნებს, მისი ერთ-ერთი საუკეთესო წარმომადგენელიც კი იყო.

ამავე წელს დაიწყო გათამაშება სსრ კავშირის თასზე, რომელშიც 39 ქალაქის 83 გუნდი მონაწილეობდა. ბათუმელ თანაკლასელებთან მატჩის შემდეგ, მომდევნო მეტოქედ სტალინგრადის „ტრაქტორი“ გვყავდა. სტალინგრადელები იმდენად იყვნენ საკუთარ თავში დარწმუნებულნი, რომ წინასწარ აეღოთ მოსკო-

ვის ბილეთები, რადგან მოგებულს სწორედ მოსკოვში უწევდა თამაში. მაგრამ მოხდა პირიქით, გამარჯვება ჩვენ დაგვრჩა — 3:1, და ბევრი ზეგუნაც დაგვიტარდა, ბილეთები ჩვენთვის დაეთმოთ.

მოსკოვში საკმაოდ იოლად — 5:0 მოგვუგეთ ნოვოსიბირსკ ფეხბურთელებს და ნახევარფინალურ მატჩში ქვეყნის ჩემპიონს „სპარტაკს“ შეგვხვდით.

ყველაფრიდან ჩანდა, რომ ჩემპიონატში მოპოვებული საპრიზო ადგილის მიუხედავად, ღირსეულ მეტოქედ არ გვთვლიდნენ. ამის უფლება თითქმის ჰქონდა კიდევ მოსკოვის „სპარტაკს“ — საბჭოთა საფეხბურთო სკოლის თვალსაჩინო წარმომადგენელს, გუნდს, რომლის რიგებში ისეთი გამოცდილი საფეხბურთო ასეები თამაშობდნენ, როგორიც იყვნენ მეკარე ი. რიტიკოვი, მცველები ვ. სოკოლოვი, ანდ. სტაროსტინი, თავდამსხმელი ბ. სტეფანოვი, ვ. ნიკიფოროვი და სხვები.

ჩვენდამი ზერელე დამოკიდებულება ჯერ კიდევ თამაშამდე იგრძნობოდა. როგორც ჩანს, მატჩის ორგანიზატორებს ოდნავადაც არ ეპარებოდათ ეჭვი სპარტაკელთა წარმატებაში და შეხვედრაც სათასო ორთაბრძოლისათვის დამახასიათებელი სპეციფიკის გათვალისწინებლად დანიშნეს. ასე განსაჩეთ, ფრეს შემთხვევაში დამატებითი დროისათვის წუთებიც კი არ გვრჩებოდა.

რა დასამალა და მასპინძელთა ამ განწყობას ქვეშეცნეულად ჩვენც ვიზიარებდით. ასეთ მონიალმდგეგსთან წარმატებაზე ფიქრი სატურნირო გამოცდილებასა და შესატყვის სპორტულ გამბედაობას მოითხოვდა, ჩვენ კი არც ერთი გვეჩონდა და არც მეორე. მაგრამ ეს იმას როდი გვინანდა, რომ უბრძოლველად დავგერიდეთ ფარ-ხმელს. უნდა ვიბრძოლოთ უკანასკნელ ამოსუნთქვამდე ... ამ მატჩის როლსა და მნიშვნელობას ისიც ზრდიდა, რომ ბევრი ჩვენგანი პირველად გამოდიოდა დედაქალაქის ულანაზეს და იმ დროისათვის ქვეყნის უდიდეს „დინამოს“ სტადიონზე.

მრავალათასიანი ტრიბუნები დახშული გუგუნით შეეგება გუნდების მოედანზე გამოჩენას. მეტრბიუროს ცენტრისაკენ წინასამატჩო ცერემონილის შესასრულებლად და მჭიდრო ნახევარბრედ შეკრულნი ერთმანეთს პირისპირ გჩერდებოდნენ. ჩვენს წინ საბჭოთა ფეხბურთის სახელგანთქმული ოსტატები არიან. მათ შორისაა ჩემი უშუალო მეტრე, მრისხანე, შეუდგომი კედელი ანდრეი სტაროსტინი. მე მას დიდი ზანია ვიცი, — დაუწერებლად აღტაცებამიც მოვუყვანივარ ნაშობბს მის ვირტუოზულ თამაშზე, მაგრამ გულახდილად გითხრა, თუ ოდესმე მასთან ძალთა მოსინჯვა მომიწევდა, ამაზე არასოდეს მიფიქრია. მთელი გულისყურო მისცენა მაქვს მიმართული. მას კი, თით-

ქოსდა მოედანზე არაფერი ზღებოდეს, მეტად თავისუფლად უქრავს თავი, მოძრაობაც ღინჯი და მოზომილი აქვს, ზურგა, იმის დაშლას-ტურბულა, რომ ჩემი მოედანზე ყოფნა მისთვის ღიდს არაფერს ნიშნავს. არ გვეგონოთ, რომ ეს წინასწარ, ჩემი შეურაცხყოფის მიზნით მიღებული გადაწყვეტილება იყო. ასეთ რამეს ანდრეისთანა დიდოსტატი არასოდეს იკადრებდა. ეს უბრალოდ წლობით გამოცდილებული საფეხბურთო უპატივცემულობა ვახლდათ, რომელსაც ჩემი მსგავსი პერსონები იმსახურებდნენ მის თვალში.

ასეთი დამოკიდებულება თავმოყვარე ახალგაზრდა კაცის ფსიქიკაზე საკმაოდ მძიმედ მოქმედებს, მაგრამ ამჯერად ნერვული დაძაბულობა იმდენად ძლიერი იყო, ხოლო სურვილი დავსხლტომოდი მეტოქეს იმდენად ღილი, რომ გულის მოსასცელელადაც კი არ მეცოდა. ამისთანა დროს ყველაზე მოკრებულნი პასუხი მონიალმდგეგის საქმით დასჯა. მაგრამ ჯერჯერობით არაფერი გამოდის, თამაში დასასრულს უახლოვდება, ანგარიში კი მასპინძლებს მიყვავთ — 3:1.

უკანასკნელ ძალებს ვძაბავთ. მთელი გუნდით ვადავდივართ შეტევაზე. მივიღე გადაცემა. ჩემს წინ სტაროსტინი აღიმართა. მაგრამ გადაწყვეტილება უწყევდა და მტკიცეა — კარისაკენ უმოკლესი გზით უნდა დავიჭრა. ჯიქურ მივიწეე მცველისაკენ, აშას, ეტყობა, არ მოელოდა, დამიპირა ბურთის წართმევა, მაგრამ ამაოდ, მეკარის პირისპირ გასულმა ნანატრი გოლი გავიტანე.

თვალებით ანდრეის ვეძებ, მაინტერესებს მისი რეაქცია. მან თითქმის ამოიკითხა ეს გამოწყვევა ჩემს თვალეში, გაოცებულმა კბილეში გამოსცრა, ეშმაკმა დალახვროს, დამიხედეთ ამ ლაწირაკს!

დამიფერეთ, უფრო სასიამოვნო ქათინაური შემდგომში არასოდეს მსმენია. თამაშის დამთავრებამდე წუთილა რჩებოდა, როცა მსაჯმა მოსკოველთა კარში 11-მეტრიანი საჯარიმო დარტყმა დანიშნა.

ამ საქმის უზადო ოსტატად ჩვენს გუნდში მიხეილ ბერტენიშვილი ითვლებოდა. იშვიათად, რომ მის მიერ გაგზავნილი ბურთი ასცდენოდა მიზანს. რაში გამოიხატებოდა მისი დარტყმის საიდუმლოება, ძალაში ზომ არა? პირიქით, მის მიერ დარტყმული დაბალი ბურთი ზოგჯერ ოდნავ თუ შეეხებოდა ბადეს, მაგრამ მეკარეთთვის ხელმოუწყვლომელი იყო, რადგან მიმართულების ამოცნობა მათ ძალს აღემატებოდა.

ახლაც რიკოკის პირისპირ მიხეილი დგას. ღელავს, მუხლებს ოდნავ უკანაგდებს. მსაჯმა კარგა ხანია ნიშანი მისცა, ის კი აყვინტის, ეტყობა ნერვიულ შოკს უნდა დააღწიოს თავი. ასეთ დროს გამამხნეველ შეძახებას რა

სკოლს, მაგრამ საამისო თავი არავის აქვს. წამები საუკუნედ გვექცა. როგორც იქნა დი-
არა, დარტყმა... დავიღუპეთ! ბურთი ისე მი-
ლოლავს, ლამის კარამდე ვერ მიაღწიოს... რო-
გორც იქნა, გადავეთა პირითი ხაზი და შე-
ჩერდა კიდევ. კი მაგრამ რიგოვი სადღა? ვი-
დრე მიიჭრის ფეხი შევებულა ბურთის, იგი
საკუთარ ალღოს მიენდო და მის შესახვედრად
ნახტომი გააკეთა... საწინააღმდეგო მიმართულე-
ბით. თითქმის ერთდროულად გაისმა გოლისა
და მატჩის დამთავრების მაუწყებელი სასტე-
ნი.

ჩვენდამი დამოკიდებულება მკვეთრად შეი-
ცვალა. მეორე დღისათვის ყველაფერი ისე გა-
კეთდა, როგორც საჭირო იყო. ანდრეიც უფრო
ყურადღებითა და პატივისცემით შეპყრობა. ახ-
ლა უკვე ანგარიში ჩვენ მიეყვას — 3:1. ასე
გავრკელდა მეორე ნახევრის 15 წუთამდე. მაგ-
რამ ბოლომდე მისი შენარჩუნება არ მოხერხ-
და. სპარტაკელთა შესანიშნავმა თავდამსხმელ-
მა, დაუღალავმა ვლადიმერ სტეპანოვმა, რომ-
ლის დოკება ვერა და ვერ მოხერხდა, ორჯერ
აიღო ჩვენი კარი — 3:3.

საქმე კვლავ დამატებით დროზე მიდგა. აქ
კი მოხდა ის, რასაც არავინ მოელოდა. ინი-
ციატივა მთლიანად ჩვენს მხარეზე გადმოვი-
და. ვამაშობთ ლამაზად, გამწოლად, დიდი
აღმაფრენით, გამოგდის ყველაფერი. შედეგ-
მაღაც არ დაყოვნა სომოვს, ბერძენიშვილსა და
მე თითო ბურთი გავვაქვს სპარტაკელთა კარ-
ში — 6:3.

* * *

მატჩი, რომლის შესახებ ეს-ეს არის ბორი-
სი გვიამბობდა, ქართული ფეხბურთის აღიარ-
ება, მისი მნიშვნელოვანი გამარჯვება იყო.
აღფრთვანებულმა მაყურებელმა დინამოელებს
„დიდი ურუგვაელები“ შეარქვა. იმდროინდე-
ლი პრესა, სპეციალისტები, ერთხმად აღნიშ-
ნავენ ნენ თბილისელთა თვითმყოფადობას, მა-
ღალი ინიციატივას, თამაშის ორიგინალურ სტილს,
რომელიც შემდგომში ქართული საფეხბურთო
სკოლის სახელით გახდა ცნობილი.

ეს მატჩი იმითაც არის ღირსსახსოვარი,
რომ იგი ბორის პაიჭაძის დიდი ტალანტის პირ-
ველი გავლენა იყო მოსკოვში და თუ ახალ-
გაზრდა ფეხბურთელის ტალანტი ასე თვლის-
მოპყრებად ამობრწყინდა, ამაში გადამწყვეტი
სიტუაცია ბორისის სპორტულ მეტოქეს — ანდ-
რეი სტაროსტინსაც მიუძღვის. მასთან პაეჭ-
რობის გარეშე ძველი იქნებოდა ახალგაზრდა
ფეხბურთელის ნიჭიერებაზე ლაპარაკი.

სამწუხაროდ, იმ დროისათვის კინემატო-
გრაფია არ იყო ისე განვითარებული, რომ
მომდევნო თაობებისათვის შემოენახა მამათა
ხელოვნება. თანდათან კლებულობს მატჩების

მომსწრეთა რიცხვით, გავა დრო და საერთოდ
მიეტემა დავწყუბას.

ასეთ პირობებში ფეხბურთელის ყველაზე
პირუთენელი და ნაღდი შემფასებელი მისი
სპორტული მეტოქეა. ნურავინ, ნურცერთი სა-
ყოველთაოდ აღიარებული მიომხილველიც კი
ნუ დაიტრიაბაბებს, რომ იგი უკეთ ჩაწევდება
თამაშის ნიუანსს, უფრო სრულად აღიქვამს შე-
ქმნილ სიტუაციას, ფსიქოლოგიურ განწყობას,
ვიდრე ეს სპექტაკლის უშუალო მონაწილეებს,
ფეხბურთელებს ძალუძთ.

ამიტომ სწორად სიტყვა ბორის პაიჭაძის უშუ-
ალო სპორტულ მეტოქეებს დავუთმოთ. ანდ-
რეი სტაროსტინი მოგვითხრობს:

„არის სახელები, ურომლისოდაც წარმოუ-
დგენელია სასპოთა ფეხბურთის კორიფეთა სია.
ასეთ სახელების რიგს განეკუთვნება ბორის
პაიჭაძე.

ქართულ ფეხბურთს უკვე სერიოზული გა-
ნაცხადი ჰქონდა საკავშირო სარბიელზე, როცა
30-ან წლებში მის პირიზონტზე ახალი ნათელი
ვარსკვლავი აკიაფდა, აელვარდა შესანიშნავი
ფეხბურთელის, ყველა ღირსებით უზვად მო-
მადლებული თბილისის „დინამოს“ ახალგაზრ-
და ცენტრალური თავდამსხმელის ბორის პაი-
ჭაძის სახელი.

მოსკოვში პირველ გამოცდისთანავე მიი-
პყრო მან დედაქალაქის ფეხბურთის მოყვა-
რულთა ყურადღება. მის თამაშს აჩნდა. იმ
დროს ინდივიდუალობის უტყუარი ბეჭედი, რო-
მელიც ერთბაშად გამოაჩინა ხოლმე ფეხბურ-
თელის მაღალნიჭიერებას. ბორის პაიჭაძეს ყვე-
ლა კარგ თვისებათა შესაშური ერთიანობა გა-
ჩნდა. იგი საუცხოო დარტყმას ელობდა ორი-
ვე ფეხით. ხშირად გვაოცებდა, როგორ ურტ-
ყამდა ასე ძლიერად ეს ერთის შეგვდებით არ-
თუ ძლიერი აგებულების ახალგაზრდა.

მეტად სწრაფი და მოძრაი ბორის პაიჭაძე
საბჭოთა ფეხბურთის ყველა დროის დრიბლინ-
გის ოსტატთა შორის ერთ-ერთი საუკეთესო
იყო. მოძრაობის საუცხოო, წმინდა საფეხბურ-
თო კოორდინაცია მას თამაშის დროს მრავალ-
ფეროვანი „ფინტების“ გამოყენების საშუალე-
ბას აძლევდა. როცა იგი ბურთს დაეუფლებო-
და და ინდივიდუალურ შეტევას წარმართავდა,
ძნელი იყო გამოგენოთ, რა მიმართულებით
წავიდოდა კარისაკენ. მრავალი „ცალმრბივი“
მოთამაშისაგან განსხვავებით, მას თანაბრად
ეხერხებოდა ბურთის წაღება მარჯვნივ, მარც-
ხნივ, პირდაპირ და მიზანს ყოველთვის „ადვი-
ლად“ აღწევდა. თუ ამას დავუმატებთ იმ გე-
რემოვებას, რომ იგი შესანიშნავად ათამაშებ-
და პარტნიორებს თავდასხმაში და სწრაფად

იოთარ გაგუა
ბორის პაიჭაძე

აწვდიდა. ბურთს ხელსაყრელ პოზიციაზე მდგომი ამხანავს, გასაგები იქნება, რა დამატულ მდგომარეობაში უნდა ჰყოლოდა „მოწინააღმდეგის“ დაცვა მთელი მატჩის განმავლობაში.

ეს ყოველივე საკუთარი გამოცდილებით ვიცით. მრავალი წლის მანძილზე ვთამაშობდი ბორის პაიჭაძის წინააღმდეგ, როგორც იტყვიან „პირისპირ“: იგი თავდასხმის ცენტრი იყო, მე — დაცვის.

ბორისი ფართო გაქანების ოსტატი გახლდათ. შეტევისას მისი მოქმედების სფერო მართლმოდინის ცენტრალური კორიდორით რთულ ისახურებდავო, ხშირად ვადიდოდა მარჯვენა თუ მარცხენა ფრთავი, სადაც იგი დამცველსისათვის მოულოდნელად აღმოჩნდებოდა ხოლმე, რათა მოედნის ნაპირა ხაზიდან წამოეწყო თავბრუსდამხვევი შეტევა — ღრმა რეიდის მოწინააღმდეგე გუნდის თავდაცვაში.

ამ დროს თვალი ფხიზლად უნდა გჭეროდა. მცირე დაყოვნებასაც კი დიდი უსიამოვნების მოტანა შეეძლო თქვენთვის: ან გამანადგურებელი ღარტყმა კარში, ან ბურთის სახითათო გადაცემა პარტნიორისათვის.

მაგრამ ზოგჯერ სიფხიზლეს არაფერს გიშველიდა.

აი, ერთი ეპიზოდი, რომელიც პაიჭაძეს კარგად ახასიათებს, როგორც მოედანზე შექმნილი მდგომარეობის სწრაფად შემფასებელსა და სთანადო ეფექტურ ღონისძიებათა მიმღებ მოთამაშეს.

ეს მოხდა თბილისში 30-ანი წლების მიჯ-
ნაზე. საბჭოთა კავშირის პირველობაზე ერთმან-
ეთს ზედებოდნენ მოსკოვის „სპარტაკი“ და
თბილისის „დინამო“.

დინამოელთა კარზე ჩვენი იერიში ჩიშმალა. მასპინძლებმა თავბრულამხვევი შეტევა წამოიწყეს. პაიჭაძემ უცებ გაღინავალა მარჯვენა ფრთაზე და ბურთი მიიღო. ჩვენი კარისათვის სხიბითი მდგომარეობა შეიქმმნა: შეტევაზე გატაცებულებმა ერთი წუთის წინ ორგვე ფლანგე გავაშინველეთ და ბორისმაც ეს გატეგობა გამოიყენა — შურტლენდით გაიტრა საჯარბო მოღონისაყენ. რა კენჭა? ჩემი ზონის დატოვება არ შემეძლია. მხოვეს ვაიოზ ჭყე-ლავე, რომელმაც პაიჭაძის ადგილზე გაღმო-ანაცვლა და მის გასწვრივ ცენტრალურ ზო-ნაში მიჰქრის კარისაკენ. ასეთ ვითარებაში პა-იჭაძისაყენ წასვლა უაზრობაა. იგი ბურთს უმაღლე ჭყეკლავას გაღმოაწოდებს და ვაიოზი რისხვად აღმოჩნდება მეკარის პარისპირა. ისეთ გაჭირვებაში ვართ, როგორც ორი კურდღლის მდევარი. ვაი, თუ ორივე ხელდან წამივადეს! ერთადერთი გამოსავალი ელასტიური თივდეს-ვა — პაიჭაძისა და ჭყეკლავას შუახაზზე უკან დახევა. მათ შორის მანიძილს უკედელესად შემეცირებად და შემდგომ ბორისზე თავდასხმა, რომ მან კარში დარტყმა ვერ მოახერხოს, ხო-

ლო თუ ბუროს გაიოზს გადაწოდებს; მხნება მოკლე მანძილზე საშუალება მომცეს ამ ქვეყანაში ნასყენლსაც ხელი შეუვეს. დამავიწყებელი ბელი დარტყმის განხორციელებაში.

ჩემი მოწინააღმდეგენი რომ ოდნავ ნაკლებად გამოცდილი ყოფილიყვნენ, ამ ჩანადფერს შევასრულებდი კიდევ. მაგრამ აქ ბუროს ისეთი მოთაბამე ფლობდა, რომელსაც თვითონვე ზუსტად ჰქონდა ყოველივე გათვალისწინებულ. მან მშვენიერად იცოდა, რომ მომენტის ბედს გადაწყვეტდა სანტიმეტრები — სივრცეში და წამის შეათვლები — დროში.

ბორისმა ბუთი კრიტიკულ ზღვრამდე მი-
იტანა და მაიძულა მისკენ წავსულიყავი. შემე-
ღებ უკვე იცოდა, რა უნდა გეუკეთებინა. რი-
გორც კი გვეჯლავას მეურვეობაზე ხელი ავი-
ღე, მაშინვე ბუთი მაიწოდა ისეთი გამჭოლ-
ვი ღარტყმით და კარიდან ისეთი დამწირბით,
რომ ჩვენი მეკარე ქმელკოვი ვერ მისწვდენოდა.
ბუთის გადასაჭრელად, რომელიც უმჯველ
დავს გვიქადა, მთელის ძალით მისკენ გა-
ღვხვტი და მოუგერიებელი ბუთი დავარტყი...
საყუდარ კარში.

უზუსტეს და უფაქრეს ნიუანსებზე გათამაშდა ეს კომბინაცია. დროის, სივრცისა და მოძრაობის სულ უმცირესი შუალედების შეგრძნება მაღალი კლასის ფეხბურთელისთვისაა. სწორედ ესთვისება დაეხმარა პიჭიჭის ყოველგვარი შეცდომის გარეშე თავისი გუნდის სასარგებლოდ გამოყენებინა ეს დაძაბული მომენტი.

როცა შესვენებაზე ერთი ჩენი ფეხბურთელი შემეითხა: როგორ შეაგდე ბურთი ჩენსავე კარშიო, ჩემს მავიგრად მწვრთნელმა უპასუხა:

— ბურთი პაიჭაძემ შეაგდომ!

ბით, თუ ვიტყვით, რომ იგი ჩვენს ქვეყანაში ერთადერთი ფეხბურთელია, რომლის სახელი მის პატარა სამშობლოში კემშარტად სახალხო გახდა. — სპორტული მიმოხილველის გლადმერ მდივანის ამ სტრიქონებს, რომლებიც დიდი მოგვიანებით, 29 წლის შემდეგ დაიწერა „ფუტბოლის“ ფურცლებზე, ცოცხლად შემორჩენია გარდასულ დღეთა სურნელება. ვისაც ასოვს ბორისის პირველი ნაბიჯები, დავეფიქრებ, რომ ამ ნათქვამში გაზვიადებული არაფერია, იგი მართლაც მოულოდნელად, ქარიშხალვით შემოიჭრა ჩვენს სინამდვილეში და დაიპყრო მილიონთა გულები.

მოიპოვო საყოველთაო სიყვარული და აღიარება ეს მხოლოდ რჩეულთა ზეგნებისა და საამისოდ რაღაც ერთი საქმის კეთება როდესაც კმარა. ბორისი შეიყვარეს არა მხოლოდ გოლებისათვის, მასში მაყურებელმა დაინახა იდეალური სახე თანამედროვე ათლეტ-რაინდისა, რომელშიც გეგმობდა ცნება — სპორტი.

გიჟიერა თოდესმა, როგორ იქცა ჩვენი რესპუბლიკა საკუთარ თუ მსოფლიო ჩემპიონატთა სამკედლოდ, ან რამ შეუწყო ხელი ქართულ მოქმედებას ქალთა თუ ფალაანთა მსოფლიო ჰეგემონისა. იმანაც, რომ თავის დროზე იყო პაიჭი, რაინდულ ტრადიციათა დამამკვიდრებელი კაცი, რომელმაც სპორტს მოქალაქეობრივი — საერო ძღერადობა მისცა.

აბა მოუესმინოთ მხეცვან მეცნიერს, აკადემიკოს ნიკო კეცხოველს, როგორ გადმოგვეცემს იგი ბორისთან პირველ ნაქმობობას:

„სპორტსმენებს თავიდანვე პატივს ვცემდი, რადგან სპორტსმენიც ისეთი პროფესიის ადამიანად მიმაჩნდა და მიმაჩნია, რომელიც სხვებთან ერთად თავდადებულად ბრძოლის თავისი ხალხისა და თავისი ერის ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობისათვის. ამისათვის არც გასაკვირია, რომ მიუხედავად ჩემი პროფესიის საქმიანობით დიდი დატვირთვისა, არც ისე იშვიათი სტუმარი ვიყავი სასპორტო მოედნისა, უმთავრესად, როგორც მაყურებელი. 1936 წელი იყო, ჩვენი „დინამო“ დიდ სარბიელზე გამოვიდა და ერთ დღეს, ვგონებ, კიევის „დინამოს“ ფეხბურთელთა გუნდს ეთამაშებოდნენ. იმ ხანებში კიეველები თბილისელების დიდი მოქიშპენი იყვნენ. არც თბილისელები ჩამორჩებოდნენ. სასიამოვნო იყო შვეტა მკვირცხლი, მხარბეჭიანი ვაჟაკების შერკინება.

თამაში დამწყობ და უცხად ჩემი ყურადღება მიიპყრო თბილისელთა გუნდის ახალმა მოთამაშემ, გამხდარმა ყმაწვილმა, რომელმაც ბურთი თავის საჯარმოსთან მიიღო, მიიღო და შეტრიალა, ოღენდ წავილა წახარა, კისერი წაივრეო, მინდორს თვალი მიავლ-მოავლო და ელვის სისწრაფით გაიგდო ბურთი წინ, გაიგდო და გაჰყვა, თითქმის ბურთი ბაჟრით აბია ფეხზე და ბურთს მიჰყავსო იგი. ბურთი წინ

მიჰქრდა და მას მიჰყვებოდა ეს უცნობი ყმაწვილი. აი, მან გვერდი აუარა ერთ მოწინააღმდეგეს, მეორეს, მესამეს და უცხად ორი სხვა გადაეღობა წინ, მათ შორის გააძვინა ბურთი, თითონაც ამოღებული ხანჯალივით გაიელვა და მცველის პირისპირ აღმოჩნდა, შებრუნდა თავის მოედნისაკენ, ბურთი წინ გაიგდო... თითქმის უკან წამოვიდა და შემდეგ გელარ მოვარის თვალი, როგორ აღმარჩნა მეკარის პირისპირ.

სტადიონზე ტაშმა იგრიალა... ეს გამხდარი ბიჭი კი დინჯი ნაბიჯით მოდიოდა მოედანზე. მარტო ის მოძრაობდა, რადგან იყო მომენტით, როდესაც ყველა დანარჩენი მოთამაშე — „ჩვენიც“ და „მათიც“ წუთით გაშეშდა ადგილზე და ამ ერთ ადგილზე გაქვედებულთა შორის მიდიოდა იგი თავის ადგილისაკენ, ვითომც არაფერი მომხდარიყო.

ამ ულამაზესმა დრიბლინგმა, ახალგაზრდის მოძრაობამ და წინსწრაფებამ, რომელშიც შეზავებული იყო ორი მოწინააღმდეგე თვისება, სიღინჯე და სიმკვირცხე, გული და ჰუკა, გამიტაცა და დამატყვევა. სტადიონისაკენ ვიციკრებოდი და დავკარ ტაში. ამხანაგმა სიცილით შემაჩერა. თურმე სტადიონი უკვე განაბული იყო და თამაშს უქცერდა.

„ბორის პაიჭიკა“, „ახალია“, ისმოდა აქეთ-იქიდან. და მას შემდეგ ფეხბურთის მოედანს რომ ვინმე ახსენებს, ან მე მას ფიქრით წარმოვიდგენ, პირველ რიგში თვალწინ წარმომიდგება გამხდარი ბიჭის პირველი „დრიბლინგი“. ასე ზღვდა დღესაც, სტადიონის სენეების ბორისის პირველი ბურთი წარმომიდგება თვალწინ. მაშინ ყოველთვის სიამოვნებით მივდიოდი მოედნისაკენ, გულში ხინჯი არ გვექონდა, ამავე დროს ჩვენების ვაჟაკობისა და თავაზიანობის გვეჭროდა. ვაჟაკობისათვის თავაზიანობა, რაინდობა ზომ დიდი თვისებაა. ვიცოდით, კარგ თამაშს ვნახავდით. ეს ის დრო იყო, როდესაც ეამბოძდით, არა „ფეხბურთი ვნახოთ“, არამედ: „წავიდეთ, ბორისი ვნახოთ“, ისე, როგორც სიმღერის დიდი მოყვარული თავის დროზე იტყობდა: წავიდეთ, შალიაშვილი ვნახოთ“ და არა ოპერა „ბორის გოდუნოვი“, „წავიდეთ, ვანო ვნახოთ“, და არა „მარგალიტის მძიბებელი“. ასეთ პოპულარობას მოიპოვებენ ხოლმე მხოლოდ ე. წ. „მირანცხებელი“, მაგრამ ისეთნი, რომელნიც ან ნიჭს ანვითარებენ. ამიტომ დარჩნენ ლეგენდასავით. შალიაშვილი, ვ. სარაჯიშვილი და სპორტში ასევე დარჩნენ ბორისი.

ბორისისთანა სტილისა და მანერის მოთამაშე არც ერთ გუნდში, არც საბჭოთა კავშირში, არც უცხოეთში არ მინახავს. თავაზიანი, ფრთხილი, სწრაფი, საზრიანი, შედეგიანი. მოთამა-

ოთარ გაგუშა
ბორის პაიჭიკი

შეს სხვა რომ წააქცევდა, ბორისი თუ ახლოს იყო, ზეგჯერ ბურთს გასწირავდა, მაგრამ წაქცეულს ააყენებდა, მხარზე ხელს დაჰკარავდა, გაუღმებდა და... ბურთი უკვე ფეხზე ება და მიჰქონდა მოწინააღმდეგის კარისაკენ... მარცხნივ და მარჯვნივ ზეირავდა, ჩვენები მომყვებიან თუ არაო.

ბორისი გუნდს ამშვენებდა, გუნდი მას, ურთიერთობით მოთამაშენი იყვნენ.

კარგი გუნდი იყო, კარგი თამაში, დიდი თამაში, ამ კარგებში კი ბორისიც მყევთარად და ნათლად ჩანდა და აი უკვე 30 წლის შემდეგ მაგონდება, რომ ბორისს ტაში დაუგვიანე, მაგრამ ეს დაგვიანება მთლიანად ჩემი ბრალი არ იყო, ამაში ბორისსაც მიუძღვის ბრალი. იგი მეტად კარგი ფეხბურთელი იყო და გოცემას სანამ თავს დააღწევდი, ზოგჯერ ტაშიც იგვიანებდა“.

ასე მიიღო ბორისი ფეხბურთის ყველაზე მკაცრმა და ყველაზე ლმობიერმა შემფასებელმა — გულშემოტყვიარმა.

როგორღა შეხვდა მის გამოჩენას სპორტული სამყარო? არ დენახათ ახალგაზრდა ფეხბურთელის დიდი ტალანტი, ეს იმის ტოლი იქნებოდა თვალზეზე ხელი აგეფარებინა და გეტყვა, მთა არა ჩანსო. მაგრამ როგორც ყველა ნიჭიერი კაცის, არც ბორისის გზა იყო ია-ვარდით მოფენილი. მასაც გაუჩნდნენ მოწინააღმდეგეები, აღამიანები ვისთვისაც შემოქმედის მხოლოდ ერთი ყალიბი არსებობდა და თუ მასში სრულად ვერ მოთავსდებოდა, ზედმეტს მოგაპრიდნენ ან როგორც არასტანდარტულს სინაგვეზე დაგიბირებდნენ გადასროლას. სამწუხაროდ, ასეთი შემთხვევები ახლაც საკმაოდ ბევრია. დღის წესრიგში დადგა ბორისის „გადაკეთების“ პრობლემა, მაგრამ თვითმყოფადობა, ნიჭი?! ასე რომ, მისი შეცვლა არც ისე იოლი საქმე გახლდათ. ეგეც არ იყოს, ქვეყანა ხომ მარტო უფიციბოლოა წილი არ არის. ყოველ ხელოვანს თავისი თავყენისცემელი ჰყავს. ასეთი შემთხვევები ბორისსაც აღმოაჩნდნენ. მათ ბორისის თამაშში ამოკითხეს მანამდე არნახული, რაღაც ახალი, ის რაზედაც ასე დიდხანს და დაბეჭივით იმტერებდნენ თავს თაობები, რათა კიდევ ერთი ნაბიჯი გადაეღათ წინ.

ყოველი პროფესია თავის დაღს აჩნევს ადამიანს, კაცი, რომელიც მთელი თავისი სიცოცხლე ამა თუ იმ დარგს ემსახურება, გარეგნულადაც რაღაც თავისებურ იერს იღებს. მაგრამ ამ წესს გამონაკლისიც ექვს. სწორედ ასეთი გამონაკლისია ვახტანგი, ან როგორც მას ეძახიან დუკა რამიშვილი. მისი კარგეობის მიხედვით ვერაფრით ვერ მიხვდებით, რომ იგი ფეხბურთელი, ხოლო შემდეგ შესანიშნავი მწერტნელი იყო, იგი უფრო ისეთ კაცსა ჰგავს, რომელმაც მთელი თავისი სიცოცხლე ლაბორა-

ტორიაში კოლბებსა და სინჯარებს შორის გაატარა. მასთან საუბარი იმითაც იყო სინჯარისა, რომ იგი ორი წელი ბორისთან ერთად თამაშობდა ფეხბურთს.

„— არა, ჩვენი ნაცნობობა ერთად თამაშამდე დაიწყო. 1930 წელს გადავწყვიტე სოხუმში ჩავსულიყავი მამაჩემთან. მოგეხსენებათ, მაშინ სოხუმში რომ მოხვედრილიყავი, ჯერ მატარებლით უნდა გეგზავრა ფოთამდე ან ბათუმამდე, მერე კი გემით გაგეგრძელებინა გზა. მე ფოთში ჩავდი. გემის მოლოდინში სანაპიროზე ვესირნობდი, ბიჭების ყოვინა მომესმა, სადღაც ბურთს თამაშობდნენ. მივეყვი ხმას და სტადიონზე ამოვყავი თავი. თვალს ერთი მოვლუბაც საქმირის იყო, რომ მიხვედრილიყავით, მოედნის ირგვლივ თავმოყრილი ახალგაზრდები მოუთმენლად ელოდნენ თამაშის დამთავრებას, რომ ახალი მატჩი წამოეწყოთ. ამიტომ გავმივიკრიდა, როცა გარეგნობით არც თუ გამოჩენილი ახალბედას ვიპოვე ბიჭი სიხარულით მიიღეს ერთ-ერთ გუნდში... დაიწყო თამაში და ახლა კი მივხვდი რაში იყო საქმე. თამაში უფრო სწრაფი და აზარტული გახდა, ახალმოსული ქარიშხალივით დაჰქროდა მოედანზე და ისეთი შთაბეჭდილება იქმნებოდა, თითქოსდა ბურთი ფეხზე ჰქონდა გამობმული.“

თბილისში რომ დავბრუნდი თანაგუნდეებს ვუამბე იმ ბიჭის ამბავი. 5 წლის შემდეგ ზის II გუნდში ვთამაშობდი. ერთხელ ჩვენთან ახალი ფეხბურთელი მოიყვანეს — ის ბიჭი იყო ნუ გაგიკვირდებათ, რომ ასე ერთბაშად ვიცანი, ვისაც ერთხელ მიინე უნახავს ბორისის თავისებური მიხრა-მიხრა, არასოდეს დავიწყებდა.

ბორისი შემოქმედებითი მოთამაშე იყო, ამიტომაც მისი წინა მატჩი არ ჰგავდა მომდევნოს. ეს ყველას როდი მოსწონდა. მახსოვს ერთხელ ჩვენმა კაპიტანმა ვახტანგ კანდელაკმა განაცხადა, მაგის ვერაფერს გაუგებ, ბურთს დროულად არასოდეს მოგაწვდის, ან მე უნდა ვიყო გუნდში, ან ევაო!

ერთი ნაკლი ჰქონდა, კარში სუსტად ურტყამდა, მაგრამ ერთი გენახათ, ორიოდე წლის მერე როგორ ხმარობდა ორივე ფეხს, განსაკუთრებით მარცხენას!

ყველა, ვისაც კი ფეხბურთის რაიმე გაგებოდა, სექტიკურად შეხვდა ბორისის „ღინამოში“ გადასვლას, არ გვჯეროდა, რომ ეს სახელდახელოდ შეკოწიქრებული კოლექტივი რამეს მიაღწევდა. მაგრამ შევეცდით. შევეცდით იმიტომ, რომ არ გავითვალისწინეთ ერთი რეზოგება — „ღინამოში“ თამაშებდა ბორისი, ფეხბურთელი, რომლის ტალანტი გახსნას ელოდა.

ვერც პაიჭაძე გადაურჩა ფეხბურთის ვარსკვლავთა უსიამოვნოდ, მას როგორც პეულსა თუ ეუსებიოსს, ყოველთვის პერსონალური

მეორევე ჰყავდა მიწინილი, ხშირად ორიც კი, რადგან თბილისის „დინამოსთან“ ასპარეზობის მთწინაღმდეგე გუნდის მწვრთნელს ორი პრობლემა უნდა გადაეჭრა — საერთო და ბორისის!

ახალგაზრდებს ხშირად უთქვამთ ჩემთვის: თქვენ რომ თამაშობდით, ის დრო წავიდაო. გეთანხმებით, მართლაც დიდმა დრომ გაიარა, მაგრამ ამ ლოგისას თუ გავუყვებით მთავარ ყოფილას, როდის თამაშობდი და არა როგორ? არადა, ახლა ამდენს რომ ლაბარაკობენ უნივერსალისში, მაშინ ამას უბრალოდ სხვაგვარად აღიქვამდნენ. მისი გადაადგილება მოედანზე ზოგს ცენტრალური თავდამსხმელისათვის ზედმეტად მოჩანდა, ამტკიცებდნენ, პაიკაჟე გარემარბის ფუნქციებს უფრო ასრულებს, ვიდრე ცენტრისასო. ვერ ზედგებოდნენ, რომ მისი დიდი ტალანტის გასაშლელად ეიწრო, ამა თუ იმ ფუნქციის შემსრულებელი მთამაშის ჩარჩოები საკმარისი არ იყო. რას იტყვით, არ გეჩვენებთ, რომ თურმე სწორედ მაშინ ეყრებოდა საფუძველი იმას, რასაც დღეს კრთიფი და მისი პარტნიორები გვიჩვენებენ?!

სიახლის გრძნობით, პროფესიული სიღრმით გამოირჩეოდა 1936 წელს გახზე „ვეჩერნი თბილისის“ 1 ნოემბრის ნომერში გამოქვეყნებული წერილი — „მოხეტიალე ფორვარდი“, რომლის ავტორი ბავშვთა ფეხბურთის ცნობილ სპეციალისტ-თეორეტიკოსს, შემდგომში „დინამოს“ მწვრთნელს ასირ გალპერინს იყო.

ყველა დროის ერთ-ერთ საუკეთესო თავდამსხმელს — დრეისს — ინგლისში, — ფეხბურთის სამშობლოში, თამაშის განსაკუთრებული ტაქტიკისათვის „მოხეტიალე ფორვარდი“ შეაჩვენეს. იგი თავის ადგილზე როდი იყო მიჯაჭვული, — წერდა გალპერინი, — გამოჩნდებოდა იქ; სადაც ამას თამაშის მსვლელობა მოითხოვდა. ეს არაჩვეულებრივი ტაქტიკა გარეგნების მოსატანად დიდ ოსტატობას მოითხოვდა. მიუხედავად ყოველგვარი წინააღმდეგობისა, თბილისშიც გაჩნდა ჩვენი საბჭოთა დროიგი.

გუნდში, სადაც მან დაიწყო თამაში, ამ თვითნაბადს საშინელ ხვედრს უმზადებდნენ, სტანდარტულ ფეხბურთელად უპირებდნენ გადაქცევას: არა თუ საჯაროდ გამოხატავდნენ თავიდანთ უპყყოფილებას, ლანძღავდნენ კიდევაც იმისათვის, რომ არ ემორჩილებოდა ყველას მიერ მიღებულ ტაქტიკას. მაგრამ „დინამოში“ მოვლას ვლასთან ერთად მან მიიღო შემოქმედებითი ინიციატივის ფართო გასაქანი. დღეს ჩვენ გვყავს მთამაშე; რომელსაც შეიძლება ვუწოდოთ „მოხეტიალე ფორვარდი“. მისი თამაშის პრინციპი ადგილმონაცვლეობაშია, იგი თითქმის უშუესგვრელად ერთვება თამაშში და საჭიროდ უმის „შემთხვევაში, სათანადო ადგილზე ქმნის უპრობლემო უპირატესობას; რითაც წერტილს

უსვამს წამოწყებულ კომბინაციას. გონივრული გადაადგილება უზრუნველყოფს მის მოხეტიალეს უზღოვებლობას, თან გაიყოფიება ხსენებულ მოწინააღმდეგის დაცვას, არღვევს მის ტაქტიკურ წინასწრობას და ამრიგად აშინებს მისი კარების მისადგომებს, სადაც იგი ზოგჯერ სრულიად მოულოდნელად თავდაცვით მოქმედებს. იგი კარგად ერკვევა შექმნილ მდგომარეობაში, მოხერხებულად აღწევს თავს მოწინააღმდეგეს. ფლობს რა აქტურულ დიზბინგს, იგი ბურთთან დამოკიდებულებაში რბილი და ფაქიზია.

იგი არ საჭიროებს დიდ ადგილს, მოედნის ყველაზე უმნიშვნელო მონაკვეთზეც კი ჩინებული ცრუ მოძრაობის წყალობით, რომელიც მოწინააღმდეგეში ყალბ კრეპკიას იწვევს, შეუძლია მოატყუოს რამდენიმე მოწინააღმდეგე. ჯერ მხოლოდ 21 წლისა და საბოლოოდ ჩამოყალიბებული ფეხბურთელი არ არის. მისი შემდგომი სრულყოფა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად კარგად და სწორად იქნება ორგანიზებული მისი, როგორც ცენტრალური თავდამსხმელის შემდგომი ფორმირება, რამდენად სერიოზულად მოეყვება თვითონ იგი ამ საქმეს“.

მართალია, გალპერინი წერს, „დინამოში“ მისვლასთან ერთად ბორისმა ფართო გასაქანი მიიღო, მაგრამ საქმე მთლად ასე იოლად არ მოგვარებულა.

* * *

„დასაწყისი მართლაც რომ კარგი იყო, — განავრცობს ბორისი, — არც დიდება გვაკლდა, მაგრამ დიდი ფეხბურთისაგან საკმაოდ შორს ვიყავით, ჯერ კიდევ გვეწონდა ტექნიკური თუ ტაქტიკური ხასიათის არა ერთი წუთი, რომელთა გამოუსწორებლად შორს ვერ წავიდოდით. მკურნალობის დროს ყველაზე რთული დავადების მიზეზების მიგნებაა, ასეა ყველგან, ასეა ფეხბურთშიც. მით უმეტეს აქნელი ნაკლები ლაბარაკი, როცა გუნდი აღმავლობის გზაზეა. არადა, სუსტ ადგილს სწორედ ამ დროს უნდა გამოვლენა, თორემ, მერე უკვე გვიანია. მაგრამ დიაგნოზის დროულად და უშეცდომოდ დასმა ყველას როდი ძალუძს, საამასოდ შესატყვისი სპეციალისტია საჭირო, რომელსაც ფეხბურთში მწვრთნელს ეძახიან და რომელზედაც დიდად არის დამოკიდებული გუნდის წარმატება თუ წარუმატებლობა. მე, როგორც ფეხბურთელს, რამდენიმე მწვრთნელთან მომიწია მუშაობა, შემდგომში თვითონაც გახლდით ამ პოსტზე და თამაშად შემდილა ვთქვა, მწვრთნელთა ცოდნითა და დიდი ცხოვრებისეული გამოცდილებით შევსებული მოწოდებაა, რომელიც როდი

მთარ გაშლა
ბორის პაიჭაძე

გახლავთ ზევდრი ყოველი ფეხბურთელისა, თუნდაც იგი საუკეთესო მოთამაშე იყოს.

პირველი ჩემს მწვრთნელთან, ვიზედაც მსურს გაიმბოთ, ეიულ ლიმბეკია. იგი თბილისში მოიწვევის მოსკოვიდან, სადაც რკინიგზელ ფეხბურთელთა გუნდის „ლოკომოტივის“ მწვრთნელად მუშაობდა. წარმოშობით ჩეხი, იგი წლების მანძილზე საფრანგეთის პროფესიულ კლუბებში თამაშობდა, და კარგადაც იცნობდა სპლერგარეთულ საფეხბურთო სკოლას, რომლის განვითარების საფუძვლად მაშინ ჩვენ ჩამოვრჩებოდით. პირველი, რითაც მან ჩვენი გუნდები დაიპყრო, ეს დარტყმის მაღალი ხელოვნება იყო. ჯერად შესანიშნავად ურტყამდა ბურთს — ზუსტად, ძლიერად. წერტინა რომ უფრო ხალისიანი ყოფილიყო, ხშირად გვეტყოდა. აბა, ახლა მე მიუტრეტ და უშეცდომოდ ჰგზავნიდა ბურთს წინასწარ დანიშნული მიმართულებით.

პირველი და სერიოზული მოთხოვნა, რომელიც მან წამოგვიყენა, ეს ბურთის დარტყმის ხელოვნების დახვეწა იყო. — თქვენ ბურთიანად გინდათ კარში შესვლა, — გვითხრა მან, — ამის საშუალებას კი არავინ მოგცემთ. ფეხბურთელისაგან, რომელსაც არ შეუძლია ძლიერი და ზუსტი დარტყმა, სასიკეთოს ნურაფერს მოელოთ. ზუსტი, ძლიერი დარტყმა, ეს ბურთის უშეცდომოდ გადაცემა ახლო, საშუალო თუ შორ მანძილზე, და, რაც მთავარია, კარის აღების უმთავრესი საშუალებაა.

საბედნიეროდ, მისმა დავიანტულმა მოთხოვნამ სასურველი ნაყოფი გამოიღო, ორი თვის სისტემატური მუშაობის შემდეგ ჩვენ უკვე საქმად კარგად გხმარობდით ორივე ფეხს და ვკარგავდით კიდევ ამ სიკეთის უპირატესობას.

გარკვეული სიახლით გამოირჩეოდა მისი წვრთნის მეთოდიც. როცა მოედანზე 4-5 ბურთი გამოატანინა, გავგვიკრდა კიდეც, ვიფიქრეთ, ნეტავ რას აპირებსო. დაწყებამდე სამ მწკრივად მოწყობილი ჯარისკაცული ნაბიჯით უნდა შემოგვევლო სტადიონი და რაც შეიძლება ხმაილაკ ვვემდერა, ეს აღმოჩენის სუნთქვას, ფილტვებს ავარჯიშებსო. ბუნებრივია, ასეთი პროცედურისათვის სიმღერის ტექსტს არ ჰქონდა მნიშვნელობა და ჩვენც იმას გავვირდით, რაც კი ენაზე მოგვადგებოდა. ბორია ფროლოვს სიმღერა საერთოდ არ ეხერხებოდა და ცდილობდა თავი დაეძვრინა. ჩვენ ეს შევამჩნიეთ და ლიმბეკთან დავასმინეთ. მასაც სხვა რა გზა ჰქონდა, „ეი, უხნემ“ წამოიწყო, მაგრამ რადგან მეტი არც სიტყვები იყო და არც მოტივი, სულ ამ „ეი უხნემ“-ის ძახილით შემოუარა სტადიონს წრე.

ლიმბეკი მოითხოვდა მკაცრად დაგვეცვა დღისა და კვების რეჟიმი. საქმელად ყველანი ერთად მოვდიოდით ფრანგულ ყაიდაზე შუადღის-

ლი ჩვენი ყოველდღიური მენიუ სადილად გვქონდა 1 ჭიქა შავ ღვინოს ითვალისწინებდა.

მასსოვს, ერთხელ, სადილობისას, შუააღმოსავლეთმა სულმოუთქმელად გადაჰყარა თავისი ულუფა.

— შურა!

— რა იყო.

— კიდევ ხომ არ გინდა? — და თვალთ ღვინით სავსე ჭიქაზე ვანიშნე.

— რა ვიცი, ცოტა უგუნდებით კი ვარ, ვცდი, იქნებ ხასიათი გამომისწოროს!

— ბარემ ჩემიც დალიე, ღმერთი სამობითა... — უთხრა მაშინ და თავისი ჭიქა მიაწოდა. შურას თვალები უშუქუნდა.

— რატომ გვასმევნ ღვინოს? — კითხულობდა იგი და თვითონვე უპასუხებს. — იმიტომ, რომ ღვინოს ჯანზე მოჰყავს კაცი. მაშ, გამოდის, რაც მეტს დალიე, მით უკეთესია. თქვენი გამარჯვებისა იყოს, ბიჭებო! — და ვინ იცის, მერამდეც ჭიქა გადახსნა.

გამოვდივართ სასადილოდან, შურა მხიარულ გუნებაზეა...

ვიდრე ონს გავვიგებდა, გაოცებული ლიმბეკი ერთსა და იმავეს იმეორებდა: — ეს როგორ, დორახო! ერთმა ჭიქა ღვინომ დაგათრო?

ამის შემდეგ სადილად ღვინო აღარ მოუტანიათ.

ამ პერიოდს ემთხვევა ლიმბეკის მიერ მოწყობილი მეტად სასარგებლო ღონისძიება — ამიერკავკასიის ფეხბურთის მწვრთნელთა კვალიფიკაციის ასამაღლებელი ერთთვიანი შეკრება-სემინარი, სადაც ლექციებს თვითონ კითხულობდა.

ლიმბეკმა გუნდთან ცოტა ხანს, სულ 6 თვეს დაჰყო, მაგრამ მისი გავლენა უდაოდ საგრძნობი და სასარგებლო იყო. იგი არ ცდილა ჩაეკლა ჩვენში საკუთარი ხელწერა, თამაშის სტილი, პირიქით, მთელი მისი საქმიანობა ამ თვისებების დახვეწვა-განვითარებისაყენ იყო მიმართული.

ერუდირებულმა, გამოცდილმა სპეციალისტმა კარგად იცოდა ბუნებრივისა და ხელოვნურად შექმნილის ფაქტი. ევროპაში დაბრუნების შემდეგ ლიმბეკი კვლავ საფრანგეთს წასულა. პარიზის ერთ-ერთი გაზეთი იუწყებოდა, რომ ლიმბეკისა და დავიდელოვის მიერ ორგანიზებული იქნა ფეხბურთის მწვრთნელთა სკოლა, ქვევით განცხადებას ასეთი შინაწერი ჰქონდა: „მუშებლისათვის უფასოდ!“

იმხანად არაფერს ამბობდნენ კოლექტივის ერთსულოვნებასა და მთლიანობაზე, რაც წარმატების თავი და თავია. ეტყობა მაშინ ამაზე საუბარი ზედმეტად მიაჩნდათ. ურთიერთდამოკიდებულება გუნდში მართლაც სამაგალითო იყო. ჩვენ ერთად ვიყავით ყოველთვის, მძიმე საფეხბურთო ორთაბრძოლა იყო ეს, თუ რაიმე ცხოვრებისეული გასაჭირი. ერთი ყველასათვის,

ყველა ერთისათვის! ასეთი დამოკიდებულების გარეშე ძნელია საერთო საქმის კეთება, წარმატებებზე ფიქრი, მითუმეტეს — ფეხბურთა მოედანზე.

წარმოიდგინეთ ერთი წუთით პელე გუნდში, სადაც მას არ იცნობენ და არც თვითონ ენაღვლება გუნდის ბედ-იღბალი. დამერწმუნეთ, ფეხბურთის მეფის თამაში ბურთის უბრალო გორებას დაემგვანებოდა. იმისათვის, რომ სრულფასოვანი იყო, უნდა გიყვარდეს შენა გვერდზე მყოფი ადამიანები, გრძნობდე მათ სიხარულსა და ტკივილს, საჭიროების შემთხვევაში გაბრაზებაც უნდა შეეძლოს. თუ ეს თვისებები დაკარგული გაქვს, თამაში არ გამოვივა. თამაზად შემოიძლია ვთქვა, რომ თვრამეტ ურთიერთ შეუთანხმებელ ვარსკვლავს ამდენივე საშუალო ფეხბურთელისაგან შეკრებილი ანსამბლი სჯობია, რადგან პირველი მხოლოდ სახელისა და დიდების დემონსტრირებაა, მეორე კი — კოლექტივია.

„ფეხბურთელებს ძმებოვით უნდა უყვარდეთ ერთმანეთი, ისინი ხომ წლის განმავლობაში უფრო ხშირად არიან ერთად, ვიდრე სახლში,

განა ეს ცოტაა? ხოლო საერთო საქმე — ფეხბურთის თამაში — მათ ერთმანეთთან ისე მჭიდროდ უნდა აკავშირებდეს, როგორც ომში — მეტრქოლებს. განა ყოველი მატჩი არა მხოლოდ ოსტატობის, არამედ ფეხბურთელის მორალური სახის გამოცდა არ არის! იქ, სადაც არ არის მეგობრობა და სიყვარული გუნდის წევრთა შორის, წარმატებაზე ფიქრიც კი ზედმეტია. გუნდის ხელმძღვანელის ვალია, ყოველი ღონით ეცადოს მეგობრული ატმოსფეროს შექმნას გუნდში, აღკვეთოს ეგოისტური გამოვლინებანი. სწორედ ამიტომ ახალი წევრის შემატების დროს არა მარტო მის ტექნიკურ და ფიზიკურ მონაცემებს უნდა მიეჭყეს ყურადღება, არამედ უნდა ეცოდეთ, როგორ ადამიანთან გვაქვს საქმე, რა განწყობილება შეუძლია შეიტანოს მან გუნდში“.

ეს დასკვნები, შემუშავებული წლების მანძილზე ხანგრძლივი და გულდასმითი დაკვირვების შედეგად, თბილისის „დინამოს“ მწვრთნელს ა. ფორდანიას ეკუთვნის, რომელმაც ასე ბევრი გააკეთა ამ გუნდის აღზევებისათვის.

ტექნიკური ხელმძღვანელი ს. ციციშვილი.

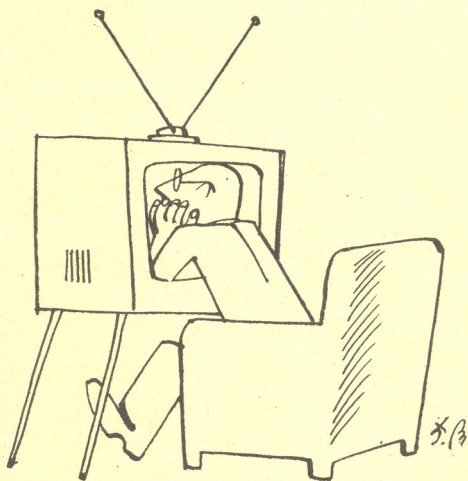
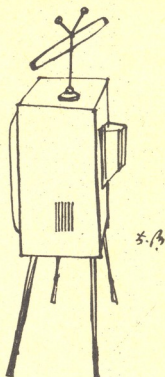
კრიტიკის: და პუბლიცისტის განყოფილება მასალებს მიიღებს არა უშუალოდ ერთი საავტორო
თაბახისა.

რედაქციის მისამართი: თბილისი, შალვა დადიანის ქ. № 2.

ტექნიკური ხელმძღვანელი: მთავარი რედაქტორი — 99-89-44. პ. მგ. მდივანი — 99-71-69. განყოფილებათა გამგეები — 99-85-81. პაროლის — 99-84-88. ლიტერატურული თანამშრომლები — 99-75-69. „ნოვათი“ — 98-17-63.

გადაეცა ასაწყობად 23/V-75 წ. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 8/VII-75 წ., ქალაქის ზომა 70×108. ფიზიკურ ფორმათა რაოდენობა 10. პირობით ფორმათა რაოდენობა 14. სააღრ-საგ. თაბახი 14,5 შეკვეთა № 2168. უე 01975 ტირაჟი 29.150.

საქ. კპ ცკ-ის გამომცემლობის სტამბა, თბილისი, ლენინის ქ. № 14.
Инография Издательства ЦК КП Грузии, Тбилиси, ул. Ленина, 14.

632/131

ფან 60 კპპ.

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО-
ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ЖУРНАЛ

«ЦИСКАРИ»

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ЦК КП ГРУЗИИ
ИНДЕКС 76236